बृहत्पुरश्चर्यार्णवः

तृतीय-खण्डः

बृहत्पुरश्चर्यार्णवः

श्री ५ महाराजाधिराजप्रतापसिंहसाहदेवविरचितः

तृतीय-खण्डः

श्री ५ महाराजाधिराजमहेन्द्रवीरविक्रमसाहदेवस्याधिकृत्या
निरीक्षणपूर्वकं विस्तृतः प्रकाशितश्च
सुप्रवल गोरखादक्षिणवाहु
राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठानस्य प्रज्ञामानार्थ सदस्य
रथी श्री धनशम्शेरजङ्गबहादुरराणावर्मणा

वि. सं. २०२६

मुद्रितः नेपाल प्रेसे, काष्ठमण्डपे शुक्रपथे

मूल्यम् : ६

BRIHAT PURASCHARYARNAVA

Compiled by

H. M. Maharajadhiraja Pratapa Simha Shaha Deva

PART III

By the permission of

H. M. Maharajadhiraja

Mahendra Bira Bickrama Shaha Deva

Revised, Enlarged & Published by

Lt. General Dhana Sham Sher Jung Bahadur Rana

S. P. G. D. B., Honorary Member of Royal Academy

1972 A. D.

Printed at

The Nepal Press, Shukrapath (New Road)

Kathmandu

Price : Rs.

श्री दक्षिणकाली दक्षिणाम्नायनायिका

श्री गायत्री देवी

॥ समर्पणम् ॥

श्रीमत्साहप्रतापक्षितिपविरचिते तन्त्रसर्वस्वरूपे
तन्त्रेभ्यश्च प्रमाणान्तरमपि निहितं पुस्तकेऽस्मिन् विविच्य ।
संशोध्य ग्रन्थरत्नं तदिदमनुपमं नूतनाभासरूपं
भक्तिश्रद्धास्नुतात्मोपहरति नृपवीरेन्द्रपादाङ्घ्रिपद्मे ॥

सदाभक्तसेवकः

धनशम्शेरः

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव

॥ उपोद्घातः ॥

अस्य बृहत्पुरश्चर्यार्णवस्य पुनर्मुद्रकारणमस्माभिः प्रथमखण्डस्योपोद्घाते (द्वितीय खण्डे च) प्रदर्शितम् । अत्र विषये मत्सहयोगिनां महानुभावानां संस्तवश्च तत्रैव प्रस्तुतः ।

द्वादशतरङ्गात्मकोयं ग्रन्थो मूलतस्तावत् खण्डत्रये विभज्यान्यतः प्रकाशित आसीत् । स चेदानीं मया सविस्तरं परिवर्ध्य खण्डचतुष्टयरूपेण प्रकाश्यमानो वर्तते ।

तत्र प्रथमद्वितीयखण्डौ प्रकाशितपूर्वावेव । तृतीयखण्डोऽयमधुना प्रकाश्यते । प्रस्तुते चास्मिन् तृतीयखण्डे विशेषाद् आद्याकालीगुह्यकाली श्रीविद्याकुब्जिकादीनां विद्यानां पूर्वापेक्षया विस्तरशो विवरणेन ग्रन्थाधिक्यात् केवलं नवमदशमात्मकतरङ्गद्वयमेव संनिवेशितम् । अवशिष्टश्चैकादशद्वादशतरङ्गद्वयात्मको (ग्रन्थ) भागश्चतुर्थखण्डरूपेणाचिरादेव प्रकाशयिष्यते । किं बहुना, ग्रन्थोयमवलोक्यमानो विदुषां महते मोदाय जायेत इत्याशास्ते—

—भावत्कः

रथी धनशम्शेर ज. ब. राणा

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव

बृहत्पुरश्चर्यार्णवस्य

तृतीयखण्डस्य

विषयानुक्रमणिका

श्री ५ महाराजाधिराज प्रतापसिंह शाहदेव

देवताचित्र-सूचि

अथ पुरश्चर्यार्णवः

॥ तृतीय खण्डः ॥

॥ अथ दशमहाविद्यास्तत्पुरश्चरणविशेषाश्च प्रदर्श्यन्ते ॥

तथा च (मुण्डमालायाम्)

कालो तारा महाविद्या षोडशी भुवनेश्वरी ।
भैरवी छिन्नमस्ता च विद्या धूमावती तथा ॥
वगला सिद्धिविद्या च मातङ्गी कमलात्मिका ।
एता दश महाविद्याः सिद्धिविद्याः प्रकीर्त्तिताः ॥

तत्रादौ प्रथममहाविद्या दक्षिणकाली प्रोक्ता
(कुमारीतन्त्रे) दक्षिणाम्नाये

भैरव उवाच—
अस्ति गुह्यतमं ह्येतज्ज्ञानमेकं सनातनम् ।
अतीव हि सुगोप्यं च कथितुं नैव शक्यते ॥
अतीव मत्प्रियासीति कथयामि तव प्रिये ।
सर्वं ब्रह्ममयं ह्येतत् संसारं स्थूलसूक्ष्मकम् ॥
प्रकृतिं तु विना नैव संसारमुपपद्यते ।

तस्माच्च प्रकृतेर्मूलकारणं नैव दृश्यते ॥
रूपाणि बहुसंख्यानि प्रकृतेरस्ति भामिनि ।
एषां मध्ये महेशानि कालीरूपं मनोहरम् ॥
विशेषतः कलियुगे नराणां भुक्तिमुक्तिदम् ।
तस्या उपासकाश्चैव ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥
इन्द्रः सूर्यश्च वरुणः कुबेरोऽग्निस्तथापरः ।
दुर्वासाश्च वशिष्ठश्च दत्तात्रेयो बृहस्पतिः ॥
बहुना किमिहोक्तेन सर्वे देवाः उपासकाः ।
कालिकायाः प्रसादेन भुक्तिमुक्त्यादिभागिनः ॥
तस्या मन्त्रं प्रवक्ष्यामि यतोरक्षेज्जगत्त्रयम् ।
ककारं वह्निसंयुक्तं रतिबिन्दुसमन्वितम् ॥
त्रिगुणं च ततः कूर्चयुग्मं लज्जायुगं ततः ।
दक्षिणे कालिके चेति पूर्वबीजानि चोच्चरेत् ॥
वह्निजायावधिः प्रोक्तो कालिकाया तनुः शिवे ।
द्वाविंशत्यक्षरी विद्या सिद्धिविद्येयमीरिता ॥

☞ मन्त्रोद्धारम् । भैरवतन्त्रे ।

अथातः संप्रवक्षामि दक्षिणां कालिकां शुभाम् ।
कामाक्षरं वह्निसंस्थं वामनेत्रविभूषितम् ॥
बिन्दुनाद समायुक्तं बीजमेतत्त्रयं लिखेत् ।
कूर्चयुग्मं ततो देवी लज्जायुग्ममनन्तरम् ॥
दक्षिणे कालिके चेति संबोधनपदान्वितम् ।
सप्तबीजं पुनः प्रोच्य स्वाहान्तं मनुमुद्धरेत् ॥☜

मन्त्रार्थमाह (संकेततन्त्रे)

ककाराद्विश्वमुत्पन्नं तेन सृष्टिस्वरूपिणी ।
रेफः कालाग्निरुद्रात्मा तेन संहाररूपिणी ॥
ईकारश्च महालक्ष्मीर्लोकत्रयविभाविनी ।
तेनेयं पालिनी शक्तिः सामरस्यं च बिन्दुना ॥

(कालीतन्त्रे)

ककाराच्छिवरूपत्वात् सर्वैश्वर्यप्रदायिनी ।
ज्वलनार्णसमायोगात् सर्वतेजोमयी शुभा ॥
बिन्दुमाली केवलं तु सर्वतत्त्वप्रकाशिनी ।
बिन्दुना निष्कलत्वाच्च कैवल्यफलदायिनी ॥
कूर्चबीजं केवलं तु सर्वबोधप्रकाशकम् ।
चैतन्यरूपं संसारभीषणं मुक्तिदायकम् ॥
व्योम्ना प्रकाशमानत्वं ग्रसमानत्वमाग्निना ।
तयोर्विसर्ग ईकारो बिन्दुना[1] तान्त्रिकी मता ॥
दक्षिणा सिद्धसाध्यादिरहिता क्षिप्रसिद्धिदा ।
कालसंकलनात् काली कालग्रासं करोत्यतः ॥
स्वाहेति विषयाः सर्वे देवतायां समर्पिताः ।
एवं समस्तरूपेण केवलं चित्कलापरा ॥
सर्वदेवमयी साक्षाच्छब्दब्रह्मस्वरूपिणी ।
एवं ध्यायेद्विशुद्धात्मा जीवन्मुक्तः स्वयं शिवः ॥

---

१. बिन्दुनादात्मिका इति पाठान्तरम् ।

विद्यामाहात्म्यमाह (भैरवीतन्त्रे)

नात्र चित्ताविशुद्धिः स्यान्नारिमित्रादिदूषणम् ।
न वा प्रयासबाहुल्यं समयासमयादिकम् ॥
न वित्तव्ययबाहुल्यं कायक्लेशकरं न च ।
देवैर्देवत्वविधये सिद्धैः खेचरसिद्धये ॥
पन्नगै राक्षसैर्मर्त्यैर्मुनिभिश्च मुमुक्षुभिः ।
कामिभिर्धर्मिभिश्चार्थमीप्सुभिः सेव्यते सदा ॥
य एनां चिन्तयेन्मन्त्री सर्वकामसमृद्धिदाम् ।
तस्य हस्ते सदैवास्ति सर्वसिद्धिर्न संशयः ॥
तस्य दर्शनमात्रेण वादिनो निष्प्रभा गताः ।
राजानोऽपि च दासत्वं भजन्ते किं परे जनाः ॥
वह्नेः शैत्यं जलस्तम्भं गतिस्तम्भं विवस्वतः ।
दिवारात्रिव्यत्ययं च स कर्तुं भवति क्षमः ॥
अन्ते च लभते देव्या गणत्वं दुर्लभं नरः ।
चन्द्रसूर्यसमो भूत्वा वसेत् कल्पायुतं दिवि ॥
न तस्य दुर्लभं किंचिद्यः स्मरेद्घोरकालिकाम् ।

(कालीतन्त्रे)

अस्याः स्मरणमात्रेण सिद्धयोऽष्टौ भवन्ति हि ।
एवं समस्तविद्यानां राज्ञी स्तोतुं न शक्यते ॥
वक्त्रकोटिसहस्रैस्तु जिह्वाकोटिशतैरपि ।
सर्वसिद्धिप्रदा देवी अनिरुद्धसरस्वती ॥

तस्मादस्या ज्ञानमात्रात् सिद्धयः संभवन्ति हि ।

तथा ।

अपि चेत् त्वत्समा नारी मत्समः पुरुषोऽस्ति चेत् ।
अनिरुद्ध सरस्वत्याः समो मन्त्रस्तदा भवेत् ॥

तन्त्रान्तरे ।

कलौ काली कलौ काली कलौ काली तु केवला ।
साधिता कालनाथेन प्रत्यक्षा कालिका कलौ ॥
कलौ कालीं विहायाथ यः कश्चिन्मोक्षकामुकः ।
स भोजनं विना नूनं क्षुन्निवृत्तिमभीप्सति ॥
कलौ कालीं विहायाथ यः कश्चिच्छान्तिमिच्छति ।
स हि शीतनिवृत्त्यर्थं हिमशैलं निषेवते ॥
कलौ कालीं विहायाथ यः कश्चित् काव्यमिच्छति ।
स तु दुःखनिवृत्त्यर्थं पापानि कुरुते सदा ॥
श्रीमहाकालिका विद्या कलौ पूर्णफलप्रदा ।
कलिर्हि यस्या दासस्य पादपूजां करोति हि ॥
अज्ञानाज्ज्ञानतो वापि सलीलं वा सहेलया ।
स्मृतापि सिद्धिदा काली सकृदेव महेश्वरि ॥
महाविद्या सिद्धिविद्या विद्याभेदैः प्रतिष्ठिता ।
उपविद्यादिभेदैश्च कालिका संस्थिता भुवि ॥
ताराद्याः सकला विद्याः कालिकायाः प्रजज्ञिरे ।

सर्वा विद्याः कालिकायां संस्थिता एव पार्वति ॥

अथ ऋष्यादिन्यासः (कालीतन्त्रे)

भैरवोऽस्य ऋषिः प्रोक्तो उष्णिक्छन्द उदाहृतम् ।
देवता कालिका प्रोक्ता लज्जाबीजं तु बीजकम् ॥
शक्तिस्तु कूर्चबीजं स्यादनिरुद्धसरस्वती ।

(कालीक्रमे)

कीलकं चाद्यबीजं तु चतुर्वर्गार्थसिद्धिदम् ॥

(कालीतन्त्रे)

कवित्वार्थे नियोगः स्यादेवमृष्यादिकल्पना ।
अङ्गन्यासकरन्यासौ यथावदभिधीयते ॥
षड्दीर्घभाजा बीजेन प्रणवाद्येन कल्पयेत् ।

न्यासान्तराणि तत्रैव द्रष्टव्यानि ।

अथ ध्यानं (मेरुतन्त्रे)

करालवदनां घोरां मुक्तकेशीं चतुर्भुजाम् ।
कालिकां दक्षिणां दिव्यां मुण्डमालाविभूषणाम् ॥
खड्गाभयवरांश्छिन्नं मुण्डं च दधतीं करैः ।
महामेघप्रभां श्यामां तथा चैव दिगम्बराम् ॥
कण्ठावसक्तमुण्डालीं गलद्रुधिरचर्चिताम् ।
कर्णावतंशतानीतशवयुग्मविराजिताम् ॥
घोरदंष्ट्रां करालास्यां पीनोन्नतपयोधराम् ।
शवानां करसङ्घातैः कृत काञ्चीं हसन्मुखीम् ॥

सृकद्वयगलद्रक्तधाराविच्छुरिताननाम् ।
घोररूपां महारौद्रीं श्मशानालयवासिनीम् ॥
दन्तुरां दक्षिणव्यापिमुक्तलम्बकचोच्चयाम् ।
शवरूपमहादेवहृदयोपरिसंस्थिताम् ॥
शिवाभिर्घोररावाभिश्चतुर्दिक्षु समन्विताम् ।
महाकालसमायुक्तां शवोपरिरतान्विताम् ॥
सुखप्रसन्नवदनां स्मेराननसरोरुहाम् ।
एवं सञ्चिन्तयेत् कालीं श्मशानालयवासिनीम् ॥

तथा ।

कपिलारत्नसम्पूर्णपृथ्वीदानस्य यत् फलम् ।
कोटिहोमसहस्रस्य देव्या ध्यानेन तत् फलम् ॥
एतन्मन्त्रजपान्मन्त्री मुच्यते ब्रह्महत्यया ।
पितृमातृवधाद्यैश्च किमन्यैः क्षुद्रपातकैः[1] ॥

अथ शापोद्धारस्तन्त्रान्तरे ।

शापोद्धारं प्रवक्ष्यामि वशिष्ठमुनिना कृतम् ।
चतुर्विंशतिलक्षाणि जप्त्वा कोपेन शप्तवान् ॥
अद्य प्रभृति देवेशि कालिके कालरूपिणि ।
तव मन्त्रेषु संसिद्धिः कष्टेनैव भविष्यति ॥
इति श्रुत्वा महादेवी प्रादुर्भूतां प्रसाद्य तम् ।
उवाच पुत्रकिमिदं शापदानं वृथा कृतम् ॥

---

१. क्षुद्रघातकै इति पाठान्तरम् ।

एवं फलं यथा न स्यात् तथा कुरु मुनीश्वर ।
ज्ञानं दत्तं दुराराध्यं दुर्लभं यत् सुरैरपि ॥
ततः प्रीत्या वरं लब्ध्वा ज्ञानविज्ञानसंयुतम् ।
उवाच प्रीतमनसा शापान्तं मन्त्रसङ्कटे ॥
मातः क्रोधेन कथितं तत्रोपायमहं ब्रुवे ।
प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य घोररूपे च दक्षिणे ॥
सिद्धिं कुरुद्वयं प्रोच्य कालिकेति पदं ततः ।
ममाभीष्टफलं शीघ्रं देहि द्रविणसम्पदम् ॥
जपादौ मन्त्रमुच्चार्य जपान्ते च पुनः पठेत् ।
भविष्यति ततः सिद्धिरचिरात् परमेश्वरि ॥

अथासनभेदा उक्ता मत्स्यसूक्ते ।

मृद्धचूडकमासीनश्चान्येषु कोमलेषु च ।
विष्टरे वा समासृत्य साधयेत् सिद्धिमुत्तमाम् ॥

एषां लक्षणानि तत्रैव ।

अर्वाक् षण्मासतो गर्भच्युतमाहुर्मृदुं बुधाः ।
चूडोपनयनैर्हीनमेतच्चाचूडकं विदुः ॥
निवृत्तचूडको बालो हीनोपनयनः पुमान् ।
यो मृतः पञ्चमे वर्षे तमेव कोमलं विदुः ॥

तथा ।

मृतासनं विना देवि यो जपेत् कालिकां नरः ।
तावत् स नारकी ज्ञेयो यावदाहूतसंप्लवम् ॥

यो वीर इत्यर्थः। पशोस्तु तादृशासननिषेधात्।
मृद्वासनाद्यभावेऽनुकल्प उक्तो (वीरतन्त्रे)

शवाभावे विष्टरं तु शवरूपं प्रकल्पयेत्।
पञ्चाशद्भिर्भवेद्ब्रह्मा तदर्धेन तु विष्टरम्॥

(कालीतन्त्रादौ)

मृताभावे कुशरूपं विष्टरं परिकल्पयेत्।
विष्टरः साधकस्याथ कथ्यते शृणु साम्प्रतम्॥
भूतपत्राणि यस्मिन् वै स कुशेत्यभिधीयते।
हस्ते पादे दश दशमिता दिग्युगं हृत्सरोजे
विंसत्सङ्ख्याः सकलवरदे मस्तके कीर्त्तिताश्च।
गुह्ये जिह्वावदनरदने घ्राणकर्णस्तनेषु
लिङ्गे चाण्डे युगपरिमिता योजनीयाः कुशाश्च॥
इत्येषा विष्टरः प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदायकः।
कुशैर्वा बन्धनं कार्यं नाड्या वा परमेश्वरि॥
रक्तमिश्रितसूत्रेण पट्टसूत्रेण वा पुनः।
विष्टरं परिकल्प्याथ तस्योपरि जपं चरेत्॥
विधिविष्टरपद्मस्य विधिः प्रोक्तो मया तव।
शवरूपं प्रकल्प्याथ कविर्वाग्मी भवेन्नरः॥
स्वयम्भूवोक्तं सूत्रं च कर्त्तव्यं सर्वसिद्धये।
शवाभावे विष्टरस्तु शवरूपः प्रकीर्त्तितः॥
विष्टरः शिवरूपः स्यात् स्वस्य शक्तित्वकल्पना।

शिवशक्ति समायोगात् किं न सिद्ध्यति भूतले ॥

अथ विष्टरसंस्कारः (शक्तिसङ्गमे)

गायत्र्या त्रोटनं कार्यं मूलेन ग्रथनं चरेत् ।
कृतसङ्कल्पको मन्त्री कोमलं वामपाणिना ॥
कूर्चबीजेन संगृह्य अस्त्रमन्त्रेण प्रोक्षणम् ।
प्रणवं भुवनेशीं च समुच्चार्य तु तं वदेत् ॥
शवरूप महाप्रेत चाष्टसिद्धिं प्रयच्छ मे ।
इति स्तुत्वा तु तं सम्यक् कुशमध्ये निधापयेत् ॥
तस्य देहे त्रिकोणं तु रक्तचन्दनकेन वै ।
मायां तन्मध्यगां लिख्य वह्निमण्डलकं चरेत् ॥
प्रणवं आः सुरेखे च वज्ररेखे ततःपरम् ।
कूर्चं चास्त्रं वह्निवधूरयं च मण्डले मनु. ॥
आँकारं च ततो मायां क्रौँकारं हंस एव च ।
वह्निजायां समुच्चार्य शवप्राणाः पदं वदेत् ॥
इह प्राणाः पदं चोक्त्वा शवजीव इह स्थितः ।
शवस्य सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुरेव च ॥
श्रोत्रघ्राणानीहागत्य सुखं च चिरमेव च ।
तिष्ठन्तु स्वाहया युक्तः प्राणसंस्थापने मनुः ॥
प्रणवं पूर्वमुच्चार्याधारशक्तिपदं ततः ।
कोमलासनपदं ङेऽन्तं नमोऽन्तेन तमर्चयेत ॥
प्रणवं कामपीठाय नमः शब्दान्नमस्क्रिया ।

स्वर्णैर्माषत्रयैः पट्टे कार्या मूर्त्तिः शवस्य तु ॥
संस्थाप्य विस्तरस्यान्ते सर्वं पूर्ववदाचरेत् ।

मृताभाव इति वचनात् पशोः शवानुकल्पकुशविष्टरमपि नास्ति मुख्येऽधिकारिण एवानुकल्पेऽधिकारादिति सुधार्णवकृतः ।

आसनान्तरसंस्कारोऽप्युक्तो (भैरवतन्त्रे)

कुशं व्याघ्राजिनं वापि कम्बलं लोहितं तथा ।
कोमलाद्यासनं वापि पीतवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥
आसनं सम्यगापाद्य ततः शोधनमाचरेत् ।
कल्पोक्तेन विधानेन पूजां सम्यक् समाचरेत् ॥
पूजार्थमासनमहं शोधयामि महेश्वरि ।
देव्याज्ञामेवमादाय मूलहृन्मनुनापि च ॥
जलेनासनमभ्युक्ष्य कवचेनावगुण्ठ्य च ।
अस्त्रमन्त्रेण संरक्ष्य सदाशिवनिभं स्मरेत् ॥
तत्र पीठमनुं भक्त्या जपेदष्टोत्तरं शतम् ।
यथा विभवसम्भारैः पूजयित्वा सदाशिवम् ॥
सिद्धीश्वर महादेव सर्वसिद्धिप्रदायक ।
देहि मेऽभीष्टसिद्धिं त्वमेतदासनरूपतः ॥
इदं मन्त्रं समुच्चार्य उपविश्यासने ततः ।
यथाविधि विधायाथ गुरवे दक्षिणां ददेत् ॥

इत्यासनसंस्कारः । अथ देशाः (फेत्कारिणीतन्त्रे)

एकलिङ्गे श्मशाने च शून्यागारे चतुष्पथे ।

तत्रस्थः साधयेद्योगी विद्यां त्रिभवमोचिनीम् ॥

एकलिङ्गलक्षणमुक्तं (त्रिशक्तिरत्नाकरे)

पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरमीक्षते ।
तदेकलिङ्गमाख्यातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा ॥

श्मशानादिलक्षणमुक्तं (त्रिशक्तिरत्नाकरे)

दह्यन्ते व्यसवो यत्र शवकीलकसंकुले ।
गृध्रगोमायुकाकाद्यैर्मांसलुब्धैर्यदावृतम् ॥
तत् श्मशानमिति ख्यातं पिशाचगणसेवितम् ।
काकादिनीऽसंयुक्तं कृत्तिच्छत्रादिसंयुतम् ॥
नागरैर्दूरनिर्मुक्त साध्यसोद्वेगकारकम् ।
सौधसंरूढघासाढ्यं शून्यागारं तदुच्यते ॥
चतुर्णां च यथा यत्र संयोगो युगपद्भवेत् ।
तच्चतुष्पथमित्युक्तं रजन्यामिष्टदायकम् ॥
पूर्वपूर्वमिदं शस्तं जघन्यश्चोत्तरोत्तरम् ।
उज्जटे पर्वते वापि निर्जने वा चतुष्पथे ॥
देवागारे देवशून्ये विल्वमूले नदीतटे ।
स्वगृहे निर्ज़नारामे तथा चाश्वत्थसन्निधौ ॥

(कुमारीतन्त्रे)

तदभावे दिव्यगेहे सिन्दुरादिभिरङ्किते ।

खड्गशूलगदाकर्त्रीचामरव्यजनादिभिः ॥
वितानधूपसङ्कीर्णे कृष्णागुरुसुवासिते ।
युवतीनां सुरापीनां वेश्यानां लास्यशोभिते ॥
शङ्खघण्टारवाकीर्णे दीपावलिविराजिते ।
एवंभूते गृहे पूजा कालिकायाः सुशोभना ॥

पुरश्चरणावश्यम् (वीरतन्त्रे)

आदौ मन्त्रस्य सिद्ध्यर्थं पुरश्चरणमाचरेत् ।
ततः सिद्धमनुर्मन्त्री काम्यकर्माणि साधयेत् ॥

(स्वतन्त्रतन्त्रे) पुरश्चरणविधिः ।

दिवा लक्षं शुचिर्भूत्वा हविष्याशी जपेन्नरः ।
ततस्तु तद्दशांशेन होमयेद्धविषा प्रिये ॥
तर्पयेत् तीर्थतोयेन पयसा सर्पिषापि वा ।
मधुना वा सितामिश्रतोयेन परमेश्वरीम् ॥
देवीं चाभिषिञ्चेत् तोयैस्तर्पणस्य दशांशतः ।
तद्दशांशं हविषान्नैर्भोजयेद्भक्तितः प्रिये ॥
कालीमन्त्रविदो विप्रान् दक्षिणां गुरवे ददेत् ।
पाशवं कठिनं कल्पं शृणु वैरं ततः प्रिये ॥
रात्रौ मांसासवैर्देवीं पूजयित्वा विधानतः ।
ततो नग्नां स्त्रियं नग्नो रमन् क्लेदयुतोऽपि वा ॥
जपेल्लक्षं ततो देवीं होमयेज्ज्वलितेऽनले ।

योनिकुण्डे स्थिते सर्पिर्मांसमद्ययुतं तथा ॥
दशांशं तर्पयेन्मद्यैर्मांसमिश्रैस्तु साधकः ।
तर्पणस्य दशांशेन अभिषिञ्च्य जगन्मयीम् ॥
दशांशं भोजयेत् साधु साधकं कालिकाप्रियम् ।
मद्यं मांसं च मत्स्यं च चर्वणं च प्रदापयेत् ॥
ततस्तु तोषयेद्भक्त्या गुरुं स्वर्णादिभिः प्रिये ।
एतत्कल्पद्वयाद्देवि मन्त्रः सिद्ध्यति वै ध्रुवम् ॥

(कालीतन्त्रे)

आदौ पुरस्क्रियां कुर्यान्नियमेन यथाविधि ।
लक्षमेकं जपेद्विद्यां हविष्याशी दिवा शुचिः ॥
रात्रौ ताम्बूलपूर्णास्यः शय्यायां लक्षमानतः ।
ततः सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगार्हो न चान्यथा ॥

(साधनसमुच्चये)

नित्यकर्म दिवा कृत्वा रात्रौ पूजां समाचरेत् ।
पूजान्ते तु जपं कुर्यात् कारणास्वादमोदितः ॥
जपेन लक्षमात्रेण काली विद्या प्रसिध्यति ।

(भैरवतन्त्रे)

लक्षं जपेद्धविष्याशी दिनेनैव जितेन्द्रियः ।
ब्रह्मचर्यपरो भूत्वा पुरश्चरणकर्मणि ॥

तथा रात्रौ जपेल्लक्षं मन्त्री मैथुनतत्परः ।
कृत्वाऽऽचारक्रमेणैवं साधयेन्मन्त्रमात्मनः ॥
विधानेनाथ सिद्धिः स्यान्मनुरेव न संशयः ।

(भैरवयामले)

दीक्षाविधानमधिगम्य गुरोः सकाशा-
ल्लब्ध्वा मनुं जपति लक्षमितं दिवा यः ।
रात्रौ हविष्यभुगमत्सरकामकोप-
लोभाद्यचञ्चलमनाः स तु साधकेन्द्रः ॥
लक्षं निशि स्ववनितासु रतावसाने
नग्नो विमुक्तचिकुरस्त्वयि दत्तचित्तः ।

(महाकालस्तुतौ)

वशी लक्षं मन्त्रं प्रजपति हविष्याशनरतो
दिवामातर्युष्मच्चरणयुगलध्याननिरतः ।
परं नक्तं नग्नो निधुवनविनोदेन च मनुं
जनो लक्षं स स्यात् स्मरहरसमानः क्षितितले ॥

(मेरुतन्त्रे)

लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी दिवा शुचिः ।
अशुचिश्च तथा रात्रौ लक्षमेकं जपेन्मनुम् ॥
दशांशं होमयेदाज्यैस्तर्पयेदभिषेचयेत् ।
होमं च तर्पणं पूजा कर्त्तव्या तु विशेषतः ॥
ततः प्रयोगान् कुर्वीत काम्यानिष्टफलाप्तये ।

(वीरचूडामणौ)

साधनस्य विधिं वक्ष्ये संकेतं परमाद्भुतम् ।
येन विज्ञानमात्रेण खेचरत्वं च जायते ॥
होमं कुर्यात् प्रयत्नेन पायसेन तिलेन वा ।
स्नातः शुक्लाम्बरधरो नित्यकर्मदिवाशुचिः ॥
रात्रौ पूजां प्रकुर्वीत पञ्चमुद्राविधानतः ।
अनेनैव विधानेन लक्षमेकं जपेद्बुधः ॥
स्वस्वकर्म पुरस्कृत्य सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ।
हावभावादिकं कुर्यान्महाचीनलतां हरेत् ॥

(श्रुतिसिद्धान्ततन्त्रे)

तेनैव तर्पणं कुर्यात् स्नानपानादिकं सदा ।
दक्षिणे पाशवः कल्पो वीरकल्पस्तु वामिनाम् ॥
कल्पद्वयं समाश्रित्य मन्त्रः सिद्ध्यति सत्वरम् ।
गुरोराज्ञां समादाय स्नातः शुक्लाम्बरः शुचिः ॥
दिवा लक्षं जपेद्विद्यां ब्रह्मचर्यं समाश्रितः ।
रात्रौ च देवदेवेशीभिष्ट्वा वामोपचारकैः ॥
शक्तिः सम्पूज्य विधिवत् कृत्वा निधुवनोत्सवम् ।
कोमलाद्यासनासीनो मुक्तकेशो दिगम्बरः ॥
ताम्बूलपरिपूर्णास्यः सिन्दूराङ्कितभालकः ।
रहस्यमालामादाय जपेल्लक्षमनन्यधीः ॥
कुलमार्गप्रपन्नानां विधिरेषः प्रकीर्त्तितः ।

अथ ब्राह्मणस्य पशोर्वा दक्षिणोपचारेण दिवैकलक्षजपः। शूद्रस्य वीरस्य च रात्रौ वामोपचारेणैकलक्षजप इति राघवभट्टादयः। तेषामयमाशयः। (फेत्कारिणीतन्त्रे)

भैक्ष्यादिनियमाहारः सकृद्रात्रौ विधीयते।
दिवाः चैव जपं कुर्यात् पौरश्चरणिको द्विजः॥

(मेरुतन्त्रे)

स्नातः शुक्लाम्बरधरः शुचिः प्रयतमानसः।
दिवा सर्वं प्रकर्त्तव्यं धर्मकर्मार्थसिद्धये॥
द्विजानामत्र सर्वेषां विधिरेषः प्रकीर्त्तितः।

(भावचूडामणितन्त्रे) पशुभावप्रकरणीये।

त्रिसन्ध्यं देवपूजां च त्रिसन्ध्यं जपमाचरेत्।
रात्रौ मन्त्रं च मालां च स्पृशेन्नैव कदा चन॥

अतः पशुकर्त्तृकपुरश्चरणे च दिवस एव कालः।
एवं च। (महाकालसंहितायाम्)

द्विजानां चैव सर्वेषां दिवाविधिरिहोच्यते।
शूद्राणां च तथा प्रोक्तं रात्राविष्टं महाफलम्॥

शूद्रकर्त्तृकपुरश्चरणे। वीरपुरश्चरणप्रकरणीये (मुण्डमालातन्त्रे)

गते तु प्रथमे यामे तृतीयप्रहरावधि।
निशायामेव जप्तव्यं रात्रिशेषे जपेन्न च॥

अतः वीरकर्तृकपुरश्चरणे च रात्रिरेव काल इति व्यवस्थितौ ।

पशुर्गुरुमुखाल्लब्धां विद्यां कालघनप्रभाम् ।
पाशवेन तु कल्पेन लक्षं जपति साधकः ॥
दिव्य गुरुमुखाल्लब्ध्वा कालिकां दिव्यरूपिणीम् ।
लक्षं जप्यात् सदा मन्त्रं वीरकल्पेन साधकः ॥

इति (कालीकुलार्णव-) वचनात् ।

स्वाचारनिरतो नित्यं दिवा लक्षं जपेत् पशुः ।
दिव्यो वाप्यथ वा वीरो रात्रौ लक्षं जपं चरेत् ॥

इति (कालीक्रम-) वचनाच्च सर्वेषामेकलक्षजपात्मकमेव पुरश्चरणं सिध्यतीति । अस्मिन् मते ।

लक्षमेकं जपेद्विद्यां हविष्याशी दिवा शुचिः ।
रात्रौ ताम्बूलपूर्णास्यः शय्यायां लक्षमानतः ॥
एवं लक्षद्वयं जप्त्वा तद्दशांशेन मन्त्रवित् ।
अयुतं होमयेद्देवि दिवारात्रिप्रभेदतः ॥

इति सर्वेषां भिन्नभिन्नेति कर्त्तव्यताकसमुचितलक्षद्वयजपात्मकपुरश्चरणविधायकः (कुमारीतन्त्र-) विरोधो दुर्वारः ।

(निरुत्तरतन्त्रेऽपि) लक्षद्वयपरिमित एव जप उक्तः ।

लक्षद्वयं जपेद्विद्यां दिवारात्रिप्रभेदतः —इति ।

सुधार्णवकृतस्तु—

'एवं लक्षद्वयं जप्त्वा' इत्यादि- (कुमारीतन्त्रा-) दिवचनाद्-दिवा रात्र्योर्भिन्नभिन्नाचारेणैकैकलक्षजपात्मकसमुचितलक्षद्वयजपः सर्वस्यैव प्राप्तः ।

स्वाचारनिरतो नित्यं दिवा लक्षं जपेत् पशुः ।
दिव्यो वाप्यथ वा वीरो रात्रौ लक्षं जपं चरेत् ॥

इति (कालीक्रम-) वचनेनापवाद्यते ।

एवं च वीरब्राह्मणस्यापि रात्रौ मैरेयाद्युपादानपुरः सरः ।

ब्राह्मणो मदिरां दत्वा ब्राह्मण्यादेव हीयते ।

इत्यादि वाक्यविरुद्धो वीरभावप्रकरणीयब्राह्मणकर्तृकक्षीरोपादानविधायक- (भावचूडामणि-) विरुद्धश्च जपः प्राप्तः ।

तत्र –

द्विजानां चैव सर्वेषां दिवाविधिरिहेष्यते ।

इत्यपवादकं वाक्यम् । तेन वीरस्यापि ब्राह्मणस्य मैरेयाद्युपादानपूर्वकं दिवालक्षजपः पर्यवसन्नो भवति ।

एवं च राजन्यवैश्ययोरपि रात्रिमात्रजपापवादकम् ।

शूद्राणां च तथा प्रोक्तं रात्रविष्टं महाफलम् ।

इत्युत्तरार्धम् । तेन (कुमारीकल्प-) वचनं राजन्यवैश्यविषयं पर्यवस्यति ।

अपवादविषयपरिहारेणोत्सर्गस्य व्यवस्थितेः पशूनां रात्रिजपश्च पशुभावप्रकरणीय–भावचूडामणि–वचनपरास्तएवेति सर्वमनवद्यम्।

वस्तुतस्तु—

'पशुगुरुमुखाल्लब्ध्वा' इत्यादि (कालीकुलार्णव–) वचनात् पशोर्लब्धमन्त्रस्य पशुभावेन वीराल्लब्धमन्त्रस्य वीरभावेन च साधने एकलक्षजपो वैपरीत्ये च लक्षद्वयजप इत्याहुः। अत्र वैपरीत्ये कुमारी-तन्त्रोक्तरीत्या लक्षद्वयजपस्य कर्त्तव्यतया वीराल्लब्धमन्त्रस्य पशुभावेन साधनासम्भवात् पशोर्लब्धमन्त्रस्य वीरभावेन साधनमेव वैपरीत्या-मिति ध्येयम्।

अत्र कृष्ण भट्टपादाः।

'एवं लक्षद्वयं जप्त्वा' इत्यादि– कुमारीतन्त्रादिवचनात् सर्वेषा-मपि लक्षद्वयपरिमित एव जपः। पशुदिव्यवीराणामेकैकलक्षजपविधाय-ककालीकुलार्णवकालीक्रमादिवचनं तु सिद्धमन्त्रविषयम्।

अत एवोक्तं (यामलादौ)

गुरुणा साधितो मन्त्रो यदि भाग्येन लभ्यते।
लक्षमात्रं तदा जप्त्वा सर्वकर्माणि साधयेत् —इति ॥

तत्र विशेषस्तु।

रात्रौ मांसासवैर्देवीं पूजयित्वा विधानतः।
ततो नग्नां स्त्रियं नग्नं रमन् क्लेदयुतोऽपि वा॥—इत्यादि

स्वतन्त्रतन्त्रादिवचनात्। ब्राह्मणो मदिरां दत्वा —इत्यादिमहा-कालोक्तविरुद्धमैरेयदानादिकम्। अज्ञानात् स्वस्त्रीयं गत्वा —इत्यादि-सामान्यपुरश्चरणप्रकरणीय– सिद्धान्तसम्प्रदायादिवचनविरुद्धरात्रि-जपप्राक्कालीनसुरतादिकं च ब्राह्मणस्यापि प्राप्तम्।

तदुभयमपि ।

द्रव्येण सात्त्विकेनैव ब्राह्मणः पूजयेच्छिवाम् ।
स्वकीयां परकीयां वा सामान्यवनितां तथा ॥
उपेयुस्ताः समाकृष्य क्षत्रविट्शूद्रजातयः ।

इति महाकालसंहितावचनेनापवाद्यते ।

एवं च ।

स्वजातकुसुमं चैव हेतुद्रव्यं च भैरव ।
स्पृष्ट्वा तथा समाघ्राय पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ॥
ऋतुकालं विना चापि न गच्छेत् स्त्रियमादरात् ।

इत्यादिभिः पशुभावप्रकरणीयभावचूडामणिवचनैर्विप्रेतरपशोरपि तदुभयं निरस्तमेव ।

पशुमात्रस्य रात्रिजपनिषेधकभावचूडामणिवचनं तु एतद्देवताद्यतिरिक्तदेवतोपासकपशुपरम् ।

रात्रावपि जपेत् तावत् प्रत्यवायोपशान्तये ।

इति पशुकर्तृककाम्यप्रकरणीय-श्रुतिसिद्धान्ततन्त्रवचनेन एतद्देवतोपासकपशो रात्रिजपस्यापि विहितत्वात् ।

शूद्राणां च तथा प्रोक्तं राजविष्टं महाफलम् ।

इति वचनं तु शूद्राणां रात्रिजपे फलातिशयबोधकं न तु शूद्रकर्तृकदिवाजपप्रतिषेधकम् । तथा च । वीरदिव्ययोर्दिवापाशव-

कल्पेनैकलक्षजपो वीरकल्पेन रात्रावेकलक्षजपस्तत्रापि साक्षान्मैरेयाद्युपादानं शूद्रस्यैव न तु वीरस्यापित्रैवर्णिकस्य तदुपादानम् ।

क्षीरेण ब्राह्मणैस्तर्प्या घृतेन नृपवंशजैः ।
माक्षिकैर्वैश्यवर्णैस्तु आसवैः शूद्रजातिभिः ॥

इति (भैरवतन्त्र-) वचनात् ।

अत एवोक्तं (महाकालसंहियाताम्) ।

श्रुयते यत् फलाधिक्यं तत्रादौ मद्यदानतः ।
तद्धि शूद्रपरं ज्ञेयं न तु द्विजपरं प्रिये —इति ॥

पशोस्तु दक्षिणाचारेण दिवैकलक्षजपस्तेनैवाचारेण रात्रावेकलक्षजप इति सर्वेषामपि लक्षद्वयजपात्मकमेव पुरश्चरणंपर्यवसन्नमिति प्राहुः ।

मम त्वेवं प्रतिभाति ।

दक्षिणे पाशवः कल्पो वीरकल्पस्तु वामिनाम् ।

इत्यादि श्रुतिसिद्धान्ततन्त्रवचनाद्दक्षिणमार्गिणः पाशवकल्प एव वाममार्गिणो वीरकल्पएवाधिकारित्वे सिद्धे पाशवकल्पेन वीरकल्पेन च पुरश्चरणमुक्त्वा —

कुलमार्गप्रपन्नानां विधिरेष प्रकीर्त्तितः ।

इति तत्रैवोक्तत्वात् ।

कुलाचारक्रमेणैवं साधयेन्मन्त्रमात्मनः ।

इति भैरवतन्त्रवचनात्।

दक्षवामक्रियायुक्तः कौलश्चोभयमिश्रितः।

इत्याचारप्रकरणीय वाडवानलवचनाच्च एतत्कल्पद्वयाश्रयणे कौलिकस्यैवाधिकारः प्रतीयते।

तथा च। पाशवकल्पेन दिवैकलक्षजपरूपपुरश्चरणं दक्षिणमार्गिणः। वीरकल्पेन रात्रावेकलक्षजपरूपपुरश्चरणं वाममार्गिणः। एतदुभयात्मकपुरश्चरणं कौलिकस्येति मार्गभेदेन पुरश्चरणस्यापि भेदः।

द्विजानां चैव सर्वेषाम्— इत्यादौ द्विजपदं पशुपरं न तु विप्रमात्रपरम्। तस्य त्रैवर्णिकवाचकत्वात्। अत एव क्षत्रियवैश्ययो संग्रहाय सर्वेषामिति पदमुपात्रम्। उत्तरार्धे तु नोपात्रम्। अन्यथा राजन्यवैश्यविषयकाकाङ्क्षायाअनिवृत्तिप्रसङ्ग इति तु सुधार्णवकृतैवोक्तम्। पशुश्च दक्षिणमार्गी। एवमुत्तरार्धे शूद्रपदं वाममार्गी परम्।

अत एवोक्तं (मेरुतन्त्रे)

शूद्रादियवनान्तानां सिद्धिर्वामपथे स्थिता – इति।

दिव्यो गुरुमुखात् –इत्यत्र **दिव्यो वाप्यथवा वीर** –इत्यत्र च दिव्यवीरौ वाममार्गिणौ न तु कौलिकौ। कौलिक वाममार्गिभेदेन तयोः प्रत्येके द्वैविध्यस्य वक्ष्यमाणत्वात् तथा च दिवैकलक्षजपविधायकानि कालीकुलार्णवादिवचनानि दक्षिणमार्गपरतया रात्रावेकलक्षजपविधायकानि साधनसमुच्चयादि वचनानि वाममार्गपरतया दिवारात्रिभेदेन समुचितलक्षद्वयजपविधायकानि भैरवतन्त्रकुमारीतन्त्रादि वचनानि च कुलमार्गपरतया संगमनीयानीति सकलमकलङ्कम्। किञ्च।

लक्षमेकं जपेद्विद्यां हविष्याशी दिवा शुचिः ।
अशुचिश्च तथा रात्रौ लक्षमेकं जपेन्मनुम् ॥

इत्यादावपि त्रिविधमार्गोपयुक्तं त्रिविधपुरश्चरणं सुधिभिराकलनीयम् ।

ननु पशूनामेतद्देवताराधने कथमधिकारः ।

दिव्यभावं वीरभावं विना कालीं न पूजयेत् ।
पूजयेन्नरकं याति दुःखं तस्य पदे पदे ॥
पशुभावाश्रितो देवि यदि कालीं प्रपूजयेत् ।
रौरवं नरकं याति यावदाभूतसंप्लवम् ॥

इति निरुत्तरतन्त्रवचनेन निषेधादिति चेन्न । दिव्यभावमित्यादिवचनानां वामाचारप्रकरणीयतया वाममार्गिणां पशुभावाश्रयणनिषेधपरत्वात् । तथा च ।

वाममार्गी दिव्यभावं विना कालीं न पूजयेत् ।

पशुभावाश्रितः सन् यदि पूजयेत् तदा रौरवं नरकं यातीति तदर्थः । तदुक्तमन्यत्रापि ।

दिव्यभावं वीरभावं वाममार्गी समाश्रयेत् ।
पशोः संसर्गमात्रेण रौरवं नरकं व्रजेत् —इति ॥

तथा च ।

पशुभावो हि विप्राणां श्रेयस्करतरो मतः ।

तस्मात् पाशवकल्पेन विप्रः कालीं प्रपूजयेत् ॥

इति श्रुतिसिद्धान्ततन्त्रवचनात् ।

विप्रो दक्षिणमार्गेण महामायां प्रपूजयेत् ।

इत्यादि सिद्धान्तसारवचनाच्च पशूनामेतद्देवतोपाशनाधिकारित्वमक्षतमेव ।

अन्यथा ।

पशुर्गुरुमुखाल्लब्ध्वा —इत्यादिपूर्वोक्त कालीकुलार्णववचनस्य ।

स्वाचारनिरतो नित्यं दिवा लक्षं जपेत् पशुः ।

इत्यादि कालीक्रमवचनस्य चासङ्गत्यापत्तेः ।

एवं च ।

साधके क्षोभमापन्ने देवीक्षोभः प्रजायते ।
तस्माद्भुक्त्वा च पीत्वा च पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥
विना पीत्वा सुरां भुक्त्वा मांसं गत्वा रजस्वलाम् ।
यो जपेद्दक्षिणां कालीं तस्य दुःखं पदे पदे ॥
कलावासवयोगेन तर्पयेत् कालिकां प्रिये ।

इत्यादि निरुत्तरतन्त्रवचनानामपि वीरपरत्वमवगन्तव्यम् । वीरस्यापि ब्राह्मणस्य मैरेयाद्युपादाननिषेधाद्ब्राह्मणेतरवीरपरत्वमुक्तवचनानामिति बहवः ।

वस्तुतो ब्राह्मणस्य वीरादिभाव एव निषिद्धः ।

पशुभावो हि विप्राणाम् —इत्युक्तत्वात् ।

ननु ।

मद्यं मत्स्यं तथा मांसं मुद्रां च मैथुनं तथा ।
ब्राह्मणो वीरभावेण कालिकायै निवेदयेत् ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्च कुलयोगतः ।
पञ्चमैः पूजयेत् कालीं मोक्षार्थी यः कलौ भवेत् ॥

इत्यादि निरुत्तरतन्त्रवचनाद्ब्राह्मणस्य वीरभावे कथं नाधिकार-इति चेन्मैवम् ।

ब्राह्मं वीर्यं तथा क्षेत्रं संस्कारा ब्रह्मसंभवाः ।
ब्राह्मणाचारणाद्ब्रह्मविद्याभिर्ब्राह्मणो भवेत् ॥

इति मेरुतन्त्रोक्तेषु पञ्चसु लक्षणेषु निर्देशक्रम प्रतिलोम्येन लक्षण-चतुष्टयहीनस्य शूद्रतुल्यस्यैव ब्राह्मणस्य वामाचाराधिकारितया सर्वाचारपरिभ्रष्टस्य तादृशस्यैव ब्राह्मणस्य कुलाचाराधिकारितया च तदितरस्य विप्रस्य तदुभयानधिकारित्वेन वीरभावनिषेधात् ।

तदुक्तं (मेरुतन्त्रे)

उक्तेषु लक्षणेष्वेकं यस्मिन् विप्रे प्रदृश्यते ।
तस्यैव ब्राह्मणस्यात्र वामे स्यादधिकारिता ॥

तथा ।

चतुर्लक्षणहीनानां मार्गाः स्युः कौलिकादयः ।

तथा ।

सर्वाचारपरिभ्रष्टः कुलाचारं समाश्रयेत् ।
कुलाचारपरिभ्रष्टो रौरवं नरकं व्रजेत् —इति ।

अत एवोक्तं (भावनिर्णये)

वृषलः पशुभावं तु न कदापि समाश्रयेत् ।
ब्राह्मणो वीरभावं च मनसापि न भावयेत् ॥

इति च शब्दाद्दिव्यभावमपि ।

एवं च ब्राह्मणकर्तृकमदिराद्युपादानविधायकं वाक्यं यत्र यत्रोपलभ्यते तत्र तत्र ब्राह्मणपदस्य पूर्वोक्तलक्षणचतुष्टयहीन वीरब्राह्मणपरत्वमवधेयम् । तान्त्रिकमते तादृशेऽपि ब्राह्मणपदप्रयोगात् । अत एव तस्यैव ब्राह्मणस्येत्युक्तं (मेरुतन्त्रे) ।

ब्राह्मणैस्तु सदा पेयं क्षत्रियैस्तु रणागमे ।
वैश्यैर्धनप्रयोगे च शूद्रेर्नैव कदा चन ॥

इति कुलार्णव वचनं तु सदा पेयमित्यत्र सदा अपेयमित्यकारप्रश्लेषादपि सङ्गच्छते । एवं च कलिधर्मप्रकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिनाथोपाध्यायैः सौत्रामण्यां सुराग्रहणनिषेधस्योक्तत्वात् ।

कुलाचाराधिकारि ब्राह्मणस्याभिरुपदर्शितत्वाच्च ।

सौत्रामण्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रपिवेत् सुराम् ।

इति समयाचारतन्त्रवचनं सङ्गच्छत एव ।

यत् तु (यामले)

त्रेतायां पूजिता देवी घृतेन सर्वजातिभिः ।
मधुभिः सर्ववर्णैस्तु पूजिता द्वापरे युगे ॥
पूजनीया कलौ देवी केवलैरासवैः सदा ।

सर्ववर्णशब्दो ब्राह्मणेतरपरः । महाकालसंहितायां तु ।

अत्ययध्वरीणो भूदेवस्त्रिपदायज्ञसूत्रधृक् ।
न कदापि स्पृशेद्बालां न च देव्यै निवेदयेत् ॥

अतः ब्राह्मणस्य सर्वदा मैरेयदाननिषेधात् ।

इत्थं च ।

यत्रावश्यं विनिर्दिष्टं मदिरादानमुत्तमम् ।
ब्राह्मणास्ताम्रपात्रे तु गव्यं मद्यं प्रकल्पयेत् ॥

इति (भैरवतन्त्रो-)क्तोऽनुकल्पविधिरपि पूर्वोक्तवीरब्राह्मणपर एव । तदितरस्य तु तत्रापि नाधिकारः ।

ब्राह्मणस्त्वनुकल्पं च कृत्वा चाण्डालतामियात् ।

इति तन्त्रान्तरवचनात् ।
(महाकालसंहितायाम्)

कदाचिदनुकल्पोक्तां दद्याद्देव्यै द्विजः सुराम् ।
उपमद्यानि ते वच्मि तानि देव्यवधारय ॥
आर्द्रकस्य गुडस्यापि समभागे भवेत् सुरा ।
ताम्रपात्रे तथा क्षौद्रं पयो गव्यं तथात्र च ॥
नारिकेलोदकं कांस्ये रीतौ तालरसोऽपि च ।
रसालश्च रसो रङ्गे शङ्खे वा पानसो द्रवः ॥
मधूकपुटके द्राक्षा तत्पुष्पं तद्दलेऽपि च ।
चिञ्चारसं पद्मपत्रेऽश्वत्थे कारकपानकम् ॥

उपमद्यानि चैतानि द्वादश स्युर्वरानने ।
द्विजो दित्सति चेन्मद्य दद्यादेतानि नो सुराम् ॥
एतान्यपि न देयानि सात्त्विकैर्धर्मभीरुभिः ।
मद्यं वाऽप्युपमद्यं वा मद्यनाम न गच्छति ॥
पातित्यं किन्तु नामिभिस्तथैव पतितो भवेत् ।

अत्र द्विजपदं ब्राह्मणेतरद्विजपरं न तु ब्राह्मणपरम् । अत एवोक्तं तत्रैव ।

नारिकेलोदकं कांस्ये ताम्रे गव्यं तथा मधु ।
राजन्यवैश्ययोर्दानं न विप्रस्य कदा चन ॥
एवं प्रदानमात्रेण हीनायुर्ब्राह्मणो भवेत् —इति ।

एवं च ।

नानोपचारसंभारैर्भक्तितः पूजितापि च ।
विना मकारयोगेन नैव तुष्यति कालिका ॥

इत्यादि कुलरत्नावलीवचनमपि शूद्रादिकर्तृकाराधनपरं बोद्धव्यम् । विप्रादिकर्तृकोपासनायां न सात्त्विकैरेवोपचारैस्तस्यास्तुष्टिश्रवणात् । एतत् सर्वं महाकालसंहितायां स्पष्टम् । तथा हि ।

वस्तुष्वन्येषु तिष्ठत्सु देवीप्रीतिकरेषु च ।
किमेतया वै सुरया कदन्नमलरूपया ॥
भूतप्रेतपिशाचार्थं पूयमिश्रं सुरामिषम् ।
तद्ब्राह्मणेन नो देयं देव्यै नात्तव्यमेव च ॥

न चैतया तुष्यति सा बहु वापि घृणायते ।
उद्विग्ना च भवेत् तस्माद्द्यान्नैव द्विजः सुराम् ॥
हतो वेदो हतो धर्मः परलोको हतः स्वकः ।
कुलं हतं हता जातिर्हतं ब्राह्मण्यमेव च ॥
प्राज्ञंमन्येन मूर्खेण पिवताज्ञानतः सुराम् ।
किं कृतं साधितं किं वा किं च वा समुपार्जितम् ॥
यदयं हतवान् स्वस्य सर्वं मद्योपसेवनात् ।
एवमेवाज्ञानमग्नो मामप्याशु हनिष्यति ॥
उद्विग्नैवं महामाया भवेत् तदवलोकनात् ।
कैवर्त्तपुक्कशम्लेच्छरजकान्त्यावसायिनाम् ॥
चर्मकारनटप्रोथमेदोवेणूपजीविनाम् ।
सिद्धदुर्गन्धि शुष्कान्नं द्रव्यं मद्यं निवेद्य हि ॥
सुधावत् पिवतां पुंसां कथं विट्सु न हि स्पृहा ।
अन्ये न सन्ति वस्त्वाद्या नैवेद्यकरणाय किम् ॥
अस्पृश्यं यत् तदानीय मद्यं ददति कौलिकाः ।
ऋचो यजूंषि सामानि ह्यथर्वाङ्गिरसस्तथा ॥
वेदेभ्यः कोटिगुणिता महामन्त्रास्तथैव च ।
ये पावयन्ति देहस्थान् मद्यैराकण्ठपूरितैः ॥
मामपि प्लावयिष्यन्ति किमाश्चर्यं हि ते जनाः ।
सात्त्विकैरेव नैवेद्यैः कन्दैः पुष्पैः फलैर्दलैः ॥
अभावे भावभक्तिभ्यां सत्यं तुष्टा भवाम्यहम् ।
न मद्यमांसविस्तारैः प्रेतराक्षसभोजनैः ॥

ब्राह्मणो मानसाः पुत्रा मरीच्यत्र्यङ्गिरोमुखाः ।
एतेषामन्वयोद्भूताः पुनरन्ये सहस्रशः ॥
कश्यपश्चैव दुर्वासा दत्तात्रेयश्च चन्द्रमाः ।
बृहस्पतिर्विश्रवाश्च शक्तिर्दक्षो मृकण्डुजः ॥
नारदः कपिलो व्यासः कालाग्निर्जमदग्निजः ।
दाक्षः कविरथर्वा च शाण्डिल्यो गौतमो मनुः ॥
नाचिकेता भरद्वाजः श्वेताश्वर एव च ।
और्वो दधीचिश्च्यवन ऋचीकश्च परासरः ॥
शातातपो लोमशश्च जैगीषव्यश्च देवलः ।
पैठीनसिर्वीतिहव्यः संवर्त्तोऽगस्तिरासुरिः ॥
उपमन्युर्मतङ्गश्च तथा वाजस्रवाः कठः ।
उद्दालकश्चारुणेय आश्वलायन एव च ॥
उत्तङ्कश्च यवक्रीतः कात्यायन ऋतश्रवाः ।
एते चान्ये च मुनयो वेदवेदाङ्गपारगाः ॥
ईजानाः क्रतुभिः सर्वैः समाप्तवरदक्षिणैः ।
गृणन्तो निगमं सर्वं कुर्वन्तो दुश्चरं तपः ॥
ध्यायन्तं निष्कलं ब्रह्म जपन्तो मामकं मनुम् ।
सर्वदा सात्त्विकैरेवोपचारैः पूजयन्ति माम् ॥
सदा मय्यर्पितहृदः सदा मद्भावभाविताः ।
सदा मच्छरणं प्राप्ताः शान्ता दान्ता जितेन्द्रियाः ॥
वाय्वाहारा निराहारा ऊर्ध्वरेतस एव च ।
तपोबलाद्भ्रंसयितुं शक्रमप्यलमीदृशाः ॥

न निवेदितवन्तस्ते किमर्थं मदिरां मयि ।
विज्ञायास्यां महादोषं निन्द्यतां पापहेतुताम् ॥
गर्हाकरत्वं पातित्यकारित्वं पूतितामपि ।
परलोकविनाशित्वं तथा नरकहेतुताम् ॥
विप्रत्वजातिहन्तृत्वं म्लेच्छतुल्यत्वकारिताम् ।
अतस्तत्यजुरेवैनां संगृह्य श्रुतिपद्धतिम् ॥
यद्यस्यां दोषराहित्यं पुण्यकारित्वमेव च ।
स्यात् तदा ते कथं मह्यं दद्युर्नैव सुरां द्विजाः ॥
धर्मव्यवस्थां ज्ञात्वेत्थमन्येऽपि द्विजजातयः ।
निवेदयिष्यन्ति नैव मह्यं मद्यं कथं चन ॥
बोधिता अपि शास्त्रार्थैरनादृत्य वचो मम ।
मोहाद्व्यवहरिष्यन्ति लोभोपहतचेतसः ॥
ये के चित् तां धर्मराजः शासिष्यति न संशयः ।
तीव्रैर्दण्डैर्महाघोरनरकादिनिपातनैः ॥
इति सत्यं पुरा मह्यं प्रोवाच जगदम्बिका ।
तत्राहमवदं देवि देवी बक्रोत्थिताक्षरैः ॥
अतः परं श्रुत्युदितं धर्ममद्वाक्यमेव च ।
देव्याज्ञां च समुल्लङ्घ्य ये दास्यन्ति सुरां द्विजाः ॥
तेषां शास्त्री महामाया श्रोतव्यं शृण्वतः परम् ।
द्विजेतरः संप्रदद्याद्देव्यै मद्यं सदा रहः ॥
स्वयं महाप्रसादं च युञ्जीत प्रत्यहं प्रिये ।
मांसानि दग्धमीनांश्च सर्वदेवनिवेदयेत् ॥

शूद्रादीनामथैतेषां सद्यस्तुष्यति कालिका ।
द्विजानां यावती निन्दा कथिता मद्यदानतः ॥
शूद्राणां तावती ज्ञेया प्रशस्तिर्वरवर्णिनि ।
अतः शूद्रः प्रयत्नेन देव्यै मद्यं निवेदयेत् ॥
दीर्घायुष्ट्वमरोगित्वं वाग्मित्वं राजमान्यताम् ।
पुत्रक्षेत्रकलत्रार्थपरिपूर्णत्वमेव च ॥
अन्ते स्वर्गादिगमनं शूद्रः प्राप्नोति मद्यतः ।
श्रूयते यत् फलाधिक्यं तन्त्रादौ मद्यदानतः ॥
तद्धि शूद्रपरं ज्ञेयं नैव द्विजपरं प्रिये ।
स्वयं यदन्ना भवति तदन्ना तस्य देवता ॥
पितरश्च तदन्नाः स्युरित्येवं वैदिकी स्थितिः ।
प्राणिजातिषु सर्वासु मानुष्यमतिदुर्लभम् ॥
मानुष्येष्वपि देहेषु शूद्रः श्रेष्ठोऽन्त्यजातितः ।
शूद्राच्छतगुणो वैश्यो वैश्यात्साहस्रिको नृपः ॥
नृपात् कोटिगुणो विप्रो ज्ञेयः स्वाध्यायतत्परः ।
अतः एव हि सर्गादौ जगत् सृष्ट्वा चराचरम् ॥
यद्यत् सारतरं वस्तु तद्ब्रह्माऽदाद्द्विजातये ।
वेदाः षडङ्गशास्त्राणि क्षमासत्यं तपो धृतिः ॥
शौचं दानं दया धर्मो विवेकः कलभाषिता ।
त्यागः शान्तिश्च मर्यादा स्वाध्यायोऽध्यात्मचिन्तनम् ॥
यज्ञाः सर्वहविर्गव्यं पयो मेध्यान्नमेव च ।
एतेषां विपरीतानि ददौ शूद्रेभ्य एव च ॥

त्रयाणामपि वर्णानां दासभावमदात् ततः ।
सर्वशिल्पोपजीवित्वं मन्त्रराहित्यमेव च ॥
अनाशीस्त्वमशौचत्वमपाङ्क्तेयत्वमेव च ।
अस्पृश्यत्वमपाठित्वमसम्भाष्यत्वमेव च ॥
मद्यमांसोपयोगित्वं तद्विक्रेतृत्वमेव च ।
देवेभ्यस्तत्प्रदातृत्वं तदुत्पादित्वमेव च ॥
म्लेच्छादिदेशगमनं तत्संपर्कित्वमेव च ।
महासाहसकारित्वं वेदाश्रोतृत्वमेव च ॥
एतस्मात् कारणाद्देवि वेदमर्यादयानया ।
ब्रवीमि मदिरादानेष्वेषामेवाधिकारिता ॥
दोषोऽणुरपि नैतेषां देवेभ्यो मद्यदानतः ।
फलातिरेकता चापि श्रूयते निगमादिषु ॥
अतः प्रयत्नतः शूद्रो दद्याद्देव्यै परिश्रुतम् ।
तामेव वर्जयेद्विप्रः सदा प्राणात्ययेऽपि हि ॥
निशम्यापीदृशान् दोषानथ चेद्दातुमिच्छति ।
स च सा च विजानाति धर्मं वा पापमेव वा ॥

(अगस्त्यसंहितायामपि)

आवां तु पिशितै रक्तैः सुरयापि सुरेश्वरि ।
वर्णाश्रमोचितं धर्ममविचार्य यजन्ति ये ॥
भूतप्रेतपिशाचास्ते भवन्ति ब्रह्मराक्षसाः ।

(मेरुतन्त्रे)

अमृतेन सहोत्पन्नं स्थाने मद्यं सुधायते ।

विषेणापि सहोत्पन्नं तेन मद्यं विषायते ॥

तथा ।

गौडी पैष्ठी च माध्वी च सुरा इत्यभिधीयते ।
सा क्षत्रवैश्ययोर्नेष्टा ब्राह्मणस्य तु का कथा —इति ॥

अथ विद्याभेदाः (कालीतन्त्रे)

कालीहृदयविद्या च सिद्धिविद्या महोदया ।
पुरा येन यथा जप्त्वा सिद्धिमायुर्दिवौकसः ॥
कामाक्षरं वह्निसंस्थमिन्दिरानादविन्दुभिः ।
मन्त्रराजमिदं ख्यातं दुर्लभं पापचेतसाम् ॥
त्रिगुणा तु विशेषेण सर्वशास्त्र प्रबोधिका ।
अनया सदृशी विद्या न हि सारस्वतप्रदा ॥
आकर्षणवशीकारमारणोच्चाटनं तथा ।
शान्तिपुष्ट्यादिकर्माणि साधयेदनयाचिरात् —इत्यादि ॥

तथा ।

ध्यानपूजादिकं सर्वं साधनं च पुरस्क्रिया ।
अनिरुद्धसरस्वत्याः समानं सर्वमीरितम् ॥

(मेरुतन्त्रे)

जपपूजादिकं प्राग्वद्विशेषाद्भोगमोक्षदम् ।

(श्रुतिसिद्धान्ते)

स्वबीजं पूर्वमुद्धृत्य कालिके वह्निगेहिनी ।
एषा षडक्षरी विद्या भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥

(मेरुतन्त्रे)

न्यासपूजादिकं प्राग्वद्विषेशाद्भोगदो मतः ।

तत्रैव ।

क्रीँ हूँ ह्रीँ त्र्यक्षरात्मायं मन्त्रः काल्याः प्रकीर्त्तितः ।
प्राग्वज्जपादिकं चास्य विशेषात् सन्ततिप्रदः ॥
कालीबीजं च हूँ मायां हुँ फट् पञ्चक्षरो मनुः ।
न्यासध्यानादिकं प्राग्वद्विशेषाद्भूतनाशनम् ॥
क्रीँ हूँ ह्रीँ हुँ फडित्युक्त्वा स्वाहान्तः सप्तवर्णकः ।
विद्यारत्नं प्रवक्ष्यामि श्रुत्वा कर्णेऽवतंशये ॥
मायाद्वन्द्वं कूर्चयुग्ममैन्द्रान्तं मदनत्रयम् ।
मायाविन्द्वीश्वरयुतं दक्षिणे कालिके पदम् ॥
संहारक्रमयोगेन बीजसप्तकमुद्धरेत् ।
एकविंशत्यक्षरात्मा ताराद्यः कालिकामनुः ॥

(मेरुतन्त्रेऽपि)

अथान्यं संप्रवक्ष्यामि एकविंशतिवर्णकम् ।
ॐ ह्रीँ ह्रीँ हूँ युगं त्रिः क्रीँ दक्षिणे कालिके वदेत् ॥

त्रिः क्रीँ हूँ हूँ शक्तियुग्ममस्य न्यासादि पूर्ववत् ।
बिल्वमूले शवारूढो वटमूले तथैव च ॥
लक्षं मनुमिमं जप्त्वा सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ।
पश्चमं प्रतिनिध्यायं दक्षिणाम्नायसिद्धिदम् ॥

तथा।

दक्षिणे कालिके स्वाहा मनुरष्टाक्षरः परः ।
न्यासः प्राग्वद्ध्यानमन्त्रशवरूपशिवस्थिताम् ॥
महाकालरतासक्तां शिवाभिर्दिक्षु वेष्टिताम् ।

तथा।

पुरश्चर्यादिकं प्राग्वत् प्रयोगानाचरेत् तथा ।
अथातः संप्रवक्ष्यामि शक्रवर्णमनूत्तमम् ॥
क्रीँ हूँ ह्रीँ दक्षिणे कालिके क्रीँ हूँ ह्रीँ दहनप्रिया ।
यजनं पूर्ववत् प्रोक्तं न्यासध्यानजपादिकम् ॥
विशेषान्नृसुरादीनाभयमाकर्षणक्षमः ।
हूँ हूँ त्रिः क्रीँ द्विश्च लज्जां दक्षिणे कालिके पुनः ॥
हूँ हूँ त्रिः क्रीँ द्विश्च लज्जां स्वाहेत्याकृतिवर्णवान् ।
न्यासपूजादिकं प्राग्वद्विशेषेण वशीकृतिः ॥
जपादेतस्य भवति सर्वमन्यत् तु पूर्ववत् ।
क्रीँ क्रीँ क्रीँ हूँ समुच्चार्य हूँ लज्जाद्वयमुच्चरेत् ॥
दक्षिणे कालिके स्वाहा तिथिवर्णः प्रकीर्त्तितः ।

मन्त्रराजोऽयमाख्यातः पूर्ववत् स्यादुपासना ॥
विशेषाद्गतराज्यानामयं राज्यप्रदो भवेत् ।

☞ एतेषु मन्त्रेषु स्वाहान्तादक्षिणायाः स्वाहा वर्जिताः श्यामायाः । दक्षिणायाः द्वद्वरूपं (सभैरवरूपं) किन्तु श्यामायाः केवलरूपम् । ☜

अथैतद्गायत्र्याः पुरश्चरणमुक्तं (सिद्धान्तसंग्रहे) दक्षिणाम्नाये ।

एवं ध्यात्वा महाकालीं जपेल्लक्षचतुष्टयम् ।
रक्ताक्तै र्विल्वपत्रैश्च तद्दशांशेन होमयेत् —इति ॥

अथ महाकालमन्त्र (शक्तिसङ्गमे) दक्षिणाम्नाये

श्रीशिव उवाच ।
महाकालं समारभ्य नित्यानां निर्णयं शृणु ।
महाकालो महाभीमः प्रलयानलसन्निभः ॥
कालीमायासमुद्भूतः कालीमानसिकः शिवः ।
महाकालः परः शम्भुः परातीतगुणाकरः ॥
तस्य मन्त्रं प्रवक्ष्यामि येन रक्षेज्जगत्त्रयम् ।
कूर्चयुग्मं महाकाल प्रसीदेति पदद्वयम् ॥
लज्जायुग्मं वह्निजायासंयुक्तः षोडशार्णकः ।
षोडशार्णो यथा मुख्याः सर्वश्रीचक्रमण्डले ॥
तथायं सर्वकालीषु महाकालः प्रकीर्त्तितः ।
कालिकास्य ऋषिः प्रोक्तो विराट्छन्दः प्रकीर्त्तितम् ॥

देवता तु महाकालः सर्वरूपी निरञ्जन ।
कूर्चबीजं तथा माया शक्तिरस्य प्रकीर्त्तिता ॥
स्वाहाकीलकमुद्दिष्टं काल्यर्थे विनियोगता ।
मायया तु षडङ्गानि ध्यानं शृणु वरानने ॥

ध्यानम् ।

कोटिकालानलाभासं चतुर्बाहुं त्रिलोचनम् ।
श्मशानाष्टकमध्यस्थं मुण्डाष्टकविभूषितम् ॥
पञ्चप्रेतस्थितं देवं त्रिशूलं डमरुं तथा ।
खड्गं च खर्परं चैव वामदक्षिणयोगतः ॥
बिभ्रतं सुन्दरं देहं श्मशानभस्मभूषितम् ।
नानाशवैः क्रीडमानं कालिकां हृदयस्थिताम् ॥
लालयन्तं रतासक्तं घोरचुम्बनतत्परम् ।
गृध्रगोमायुसंयुक्तं फेरवीगणसंयुतम् ।
जटापटलशोभाढ्यं सर्वशून्यालये स्थितम् ।
सर्वशून्यं मुण्डभूषं प्रसन्नवदनं शिवम् ॥

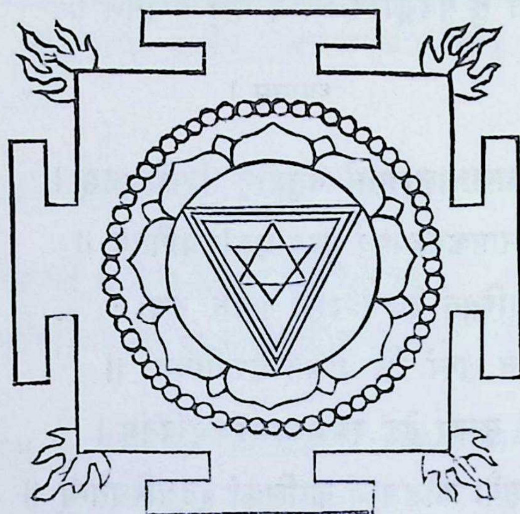
भावयेदिति शेषः ।

अथ पुरश्चरणम् ।

एवं पूजां विधायाथ लक्षसंख्यं जपेच्छिवे ।
तद्दशांशेन हवनं करवीरप्रसूनकैः ॥
स्वयम्भूवाऽक्तैर्बीजाक्तैः कारणाक्तैश्च वा हुनेत् ।
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं कालीवत् सर्वमाचरेत् ॥

☞ तन्त्रान्तरे । अस्याः (दक्षिणकालिकायाः) यन्त्रम् ।

त्रिकोणं पञ्चकं चाष्टकमलं भूपुरान्वितम् ।
मुण्डपंक्तिश्च ज्वालाश्च कालीयन्त्रं सुसिद्धिदम् ॥

अस्यावरणपूजा ।

षडङ्गानि प्रपूज्याथ गुरुश्शक्तीः समर्चयेत् ।
सर्वाः श्यामा असिकरा मुण्डमालाविभूषिताः ॥
तर्जनी वामहस्तेन धारयन्त्यश्च सस्मिताः ।
एवं ध्यात्वा क्रमेणैव कोणषट्के प्रपूजयेत् ॥
कालीं कपालिनीं कुल्लां कुरुकुल्लां विरोधिनीम् ।
विप्रचित्तां च संपूज्य नवकोणेषु पूजयेत् ॥
उग्रामुग्रप्रभां दीप्तां नीलां घनां बलाकिकाम् ।
मात्रां मुद्रां तथा मित्रां पूजयेन्नवमातरम् ॥
पद्माष्टदलमध्ये तु ब्राह्मीं नारायणीं तथा ॥

माहेश्वरीं च चामुण्डां कौमारीं चापराजिताम् ।
वाराहीं नारसिंहीं च पुनः पत्राग्रमण्डले ॥
भीषणास्यं त्रिनयनमर्ध्दचन्द्रविभूषितम् ।
स्फाटिकाभं कंकणादि भूषाशतसमायुतम् ॥
अष्टवर्ष वयस्कञ्च कुन्तलोल्लसितं भजे ।
धारयन्तं दण्डशूलौ भैरव्यादि समायुतम् ॥
एवं ध्यात्वा यजेत् तत्र वामावर्त्तेन साधकः ।
असिताङ्गं रुरूं चण्डं क्रोधमुन्मत्तभैरवम् ॥
कपालिनं भीषणञ्च संहारभैरवं ततः ।
पुनस्तत्रैव देवेशि पूजयेत् साधकोत्तमः ॥
भावयेच्च महादेवीं चन्द्रकोट्ययुतप्रभाम् ।
हिमकुन्देन्दुधवलां पञ्चवक्त्रां त्रिलोचनाम् ॥
अष्टादशभुजैर्युक्तां सर्वानन्दकरोद्यताम् ।
प्रहसन्तीं विशलाक्षीं देवदेवस्य सन्मुखीम् ॥
श्रीभैरवीं महापूर्वां भैरवीं तदनन्तरम् ।
सिंहपूर्वां धूम्रपूर्वां भीमपूर्वां तथैव च ॥
उन्मत्तभैरवीं पश्चाद्वशीकरणभैरवीम् ।
मोहनाख्यां भैरवीञ्च वामावर्त्तेन पूजयेत् ॥
मुण्डपङ्क्तौ राशिनक्षत्रात्मिका मुण्डमालिकाः ।
ज्वालेषु चाष्टविंशतिनक्षत्रात्मकमस्तकान् ॥
सर्वसाधिनिज्वालाश्च कालसंकर्षिणीशिवाः ।
श्रीचिताङ्गारमुण्डास्थिनिकरांश्च प्रपूजयेत् ॥

इन्द्रादि दशदिक्पालान् भू पुरे च यजेत् ततः ।
तेषामस्त्राणि तद्बाह्ये पूजयेत् तर्पयेत् क्रमात् ॥

अथ महाकालीमन्त्रो (मेरुतन्त्रे) उत्तराम्नाये ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि महाकालीमहामनुम् ।
ॐ ह्रूँ ह्रूँ क्रूँ ततः क्रूँ च पशुं गृहाण चोच्चरेत् ॥
हुँ फट् स्वाहा शक्रवर्णः सिद्धमन्त्र उदाहृतः ।
नास्य मुन्यादिकं न्यासः सिद्धमन्त्रस्य विद्यते ॥
कृष्णतोयेन संपूर्णे घटे चाहूय कालिकाम् ।
ब्राह्मयादिभिश्च दूतीभिर्युक्तां संपूज्य भक्तितः ॥
अष्टमी चण्डिकां त्वत्र देवीं ध्यायेद्गृहे पुनः ।

ध्यानं यथा ।

पञ्चवक्त्रां महारौद्रीं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनाम् ।
शक्तिशूलधनुर्बाणखेटखड्गवराभयान् ॥
दधानदक्षभुजैर्देवीं बिभ्राणां भोगिभूषणाम् ।
अर्द्धचन्द्रजटायुक्तां जिह्वाललनभीषणाम् ॥
निर्मांसमेदुरामस्थिपञ्जरां मुण्डमालिनीम् ।
मत्तव्यालोपवीताङ्गीं भूतवेतालवेष्ठिताम् ॥
मेदोवसोपलिप्ताङ्गीं महाप्रेतासनस्थिताम् ।
ध्यात्वैवं साधकः साध्यं साधयेन्मनसिस्थितम् ॥

अस्याः पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं वामाचारेण साधकः ।
पिचुमर्दस्य समिधो घृताक्ता जुहुयात् ततः ॥
रज्ज्वा प्रज्वलिते वह्नौ तर्पणादि ततश्चरेत् ।
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री मारयेद्दाचिराद्रिपून् ॥

अथ विपरीतप्रत्यङ्गिरा भद्रकालीमन्त्रस्तत्रैव उत्तराम्नाये ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि भद्रकाल्याः परं मनुम् ।
हौँ कालीति महाकाली द्विः किणि फड्वसुप्रिया ॥
चतुर्दशाक्षरो मन्त्रो भद्रकाल्या उदाहृतः ।
पदैः षड्भिः षडङ्गानि जातियुक्तानि कल्पयेत् ॥

ध्यानम् तत्रैव ।

ध्यातव्येयं सदा देवी भद्रकाली भयावहा ।
क्षुत्क्षामा कोटराक्षी च नाहं तृप्तेति वादिनि ॥
मसिमुखी मुक्तकेशी जगद्ग्रसनलालसा ।
जम्बूफलाभदशना लोलजिह्वा भयङ्करी ॥
शूलं कपालं च श‍ृणिं ज्वलत्पाशं च बिभ्रती ।
अशेषं कालिकातन्त्रे यत् प्रोक्तं तदिहापि च ॥
जपन्यासप्रयोगाद्यं यो विशेषः स उच्यते ।
आराध्य प्रजपेन्मन्त्रं नित्यमष्टोत्तरं शतम् ॥
रिष्टमाला विधातव्या जयार्थं सिद्धिमिच्छता ।

इयं देवी महादेवी शत्रुनिग्रहकारिणी ॥
यथेष्टचेष्टया चिन्त्या धर्मकामार्थसिद्धिदा ।
अथ मन्त्रान्तरं वक्ष्ये भद्रकाल्याः सुगोपितम् ॥
गृध्रकर्णि विरूपाक्षि लम्बस्तनि महोदरि ।
उत्पादयोत्पादयेति द्विधोपरि पदं भवेत् ॥
द्विधा वेत्ति पदं हुँ फट् स्वाहा सप्ताग्निवर्णकः ।
पिप्पलादो मुनिः प्रोक्तो निवृच्छन्द उदाहृतम् ॥
भद्रकाली देवता स्याद्द्विरुत्पादय हृत् स्मृतम् ।
उपरिभ्यां शिरः प्रोक्तं वेत्तिभ्यां तु शिखा स्मृता ॥
हुँ फड्भ्यां कवचं प्रोक्तं स्वाहास्त्रमुदीरितम् ।

अस्या ध्यानम् ।

अतिरौद्रा महादंष्ट्रा भृशं दीर्घा कृशोदरी ।
सुवृत्तनयना शूरा दीर्घघोणा मदातुरा ॥
स्निग्धगम्भीरनिर्घोषा नीलजीमूतसन्निभा ।
भृगुद्यघटसंदीप्ता महारदनभीषणा ॥
दंष्ट्रोष्ठकोपताम्राक्षी रक्तदीर्घशिरोरुहा ।
त्रिशूलव्यग्रदोर्दण्डा नरकीट पलाशिनी ॥
अतिरक्ताम्बरा देवी रक्तमांसासवप्रिया ।
शिरोमाला भूषिताङ्गी पिबन्ती शोणिताशवम् ॥
नृत्यन्ती च हसन्ती च पिशाचगणसेविता ।
पिशाचस्कन्धमारूह्य भ्रमन्ती वसुधातलम् ॥

शङ्करस्य मुखोत्पन्ना योगिनी योगवल्लभा ।
इत्थंभूता भद्रकाली मातृभिः परिवारिता ॥

अस्याः पुरश्चरणम् ।

ध्यात्वा सम्यक् समाराध्य ततो मन्त्रं जपेद्बुधः ।
अयुतं मन्त्रसिद्ध्यर्थं मातृकान्यासतत्परः ॥
घृतहोमस्तथा कार्यस्तर्पणादि समाचरेत् ।
धूमावत्यां च यत्प्रोक्तमनयापि तदाचरेत् ॥

अथ सिद्धिकालीमन्त्रः (कालीतन्त्रे) दक्षिणाम्नाये ।

अथ वक्ष्ये महादेवि सिद्धविद्यां महोदयाम् ।
ईश्वरेण पुरा प्रोक्तां देवीं हृदीशसंज्ञिताम् ॥
प्रणवं पूर्वमुच्चार्य हृल्लेखाबीजमुद्धरेत् ।
रतिबीजं समुद्धृत्य प्रपञ्चमं भगान्वितम् ॥
ठद्वयेन समायुक्तं विद्या राज्ञी प्रकीर्त्तिता ।
भैरवोऽस्य ऋषिः प्रोक्तो विराट् छन्द उदाहृतम् ॥
सिद्धिकाली ब्रह्मरूपा देवता भुवनेश्वरी ।
रतिबीजं बीजमस्या हृल्लेखा शक्तिरुच्यते ॥
हृल्लेखया षड्दीर्घेण प्रणवाद्येन कल्पयेत् ।
अङ्गषट्कं ततो न्यस्य ध्यात्वा देवीं शिवो भवेत् ॥

ध्यानमस्याः ।

खड्गोद्भिन्नेन्दुबिम्बस्रवदमृतरसाप्लाविताङ्गी त्रिनेत्रा
सव्ये पाणौ कपालाङ्गलदमृतमयं मुक्तकेशी पिबन्ती ।

दिग्वस्त्रा बद्धकाञ्ची मणिमयमुकुटाद्यैर्युता दीप्तजिह्वा
पायान्नीलोत्पलाभा रविशशिविलसत्कुण्डलालीढपादा ॥

पुरश्चरणम् ।

जपेद्विंशतिसाहस्रं सहस्रैरेव संयुतैः ।
होमयेत् तद्दशांशेन मृदुपुष्पेण मन्त्रवित् ॥

अथ श्मशानकालीमन्त्रः (स्वतन्त्रतन्त्रे) उत्तराम्नाये ।

श्मशानकालिकामन्त्रं शृणुष्वावहिता शिवे ।
वाणीं मायां ततो लक्ष्मीं कामबीजं ततः परम् ॥
कालिके संपुटत्वेन चतुष्कं बीजमालिखेत् ।
एकादशार्णा देवेशि चतुर्वर्गफलप्रदा ॥
ऋषिर्भृगुर्नृवृच्छन्दो देवता कालिका परा ।
श्मशानाद्या च वाङ्माया बीजं शक्तिर्महेश्वरि ॥
कीलकं कामबीजं च विनियोगः प्रकीर्त्तितः ।
चतुश्चतुस्त्रिचतुस्तु विद्यामन्त्रैः षडङ्गकम् ॥
विन्यस्य ध्यानं कुर्वीत कालिकायां समाहितः ।
अञ्जनाद्रिनिभां देवीं श्मशानालयवासिनीम् ॥
त्रिनेत्रां मुक्तकेशीं च शुष्कमांसातिभीषणाम् ।
पिङ्गाक्षी वामहस्तेन मद्यपूर्णं कपालकम् ॥
सद्यः कृत्तशिरो दक्षहस्तेन दधतीं शिवाम् ।
स्मितवक्त्रां सदा चाममांसतर्पणतत्पराम् ॥
नानालङ्कारभूषाङ्गीं नग्नां मत्तां सदा शवैः ।

एवं ध्यायेदिति शेषः ।

वर्णलक्ष्यं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशेन होमयेत् ।

☞ महानिर्वाणतन्त्रे (दक्षिणाम्नाये) अद्याकालीमन्त्राः ।

तत्रादौ शृणु देवेशि मन्त्रोद्धारक्रमं शिवे ।
यस्य श्रवणमात्रेण जीवन्मुक्तोऽभिजायते ॥
प्राणेशस्तैजसारूढो भेरुण्डाव्योमविन्दुमान् ।
बीजमेतत् समुद्धृत्य द्वितीयमुद्धरेत् प्रिये ॥
सन्ध्या रक्तसमारूढा वातनेत्रेन्दु संयुता ।
तृतीयं शृणु कल्याणि दीपसंस्थः प्रजापतिः ॥
गोविन्दविन्दुसंयुक्तः साधकानां सुखावहः ।
बीजत्रयान्ते परमेश्वरि संबोधनं पदम् ॥
वह्निकान्तावधि प्रोक्तो दशार्णोऽयं मनुः शिवे ।
सर्वविद्यामयी देवी विद्येयं परमेश्वरी ॥
आद्यत्रयाणां बीजानां प्रत्येकं त्रयमेव वा ।
प्रजपेत् साधकाधीशः धर्मकामार्थसिद्धये ॥
बीजमाद्यत्रयं हित्वा सप्तार्णापि दशाक्षरी ।
कामवाग्भवताराद्या सप्तार्णाष्टाक्षरी त्रिधा ॥
दशार्णमन्त्रणपदात् कालिके पदमुच्चरेत् ।
पुनराद्यत्रयं बीजं वह्निजायां ततो वदेत् ॥
षोडशीयं समाख्याता सर्वतन्त्रेषु गोपिता ।
वध्वाद्या प्रणवाद्या चेदेषा सप्तदशी द्विधा ॥

एतत्सकलभेदानां ऋष्यादिकराङ्गन्यासास्तत्रैव ।

अस्य मन्त्रस्य ऋषयो ब्रह्माब्रह्मर्षयस्तथा ।
गायत्र्यादीनि छन्दांसि आद्याकाली तु देवता ॥
आद्याबीजं बीजमिति शक्तिर्माया प्रकीर्त्तिता ।
कमला कीलकं प्रोक्तं स्थानेष्वेतेषु विन्यसेत् ॥
शिरोवदनहृद्गुह्यपादसर्वाङ्गकेषु च ।
मूलमन्त्रेण हस्ताभ्यामापादमस्तकावधि ॥
मस्तकात् पादपर्यन्तं सप्तधा वा त्रिधा न्यसेत् ।
अयन्तु व्यापकन्यासो यथोक्तफलसिद्धिदः ॥
यद्बीजाद्या भवेद्विद्या तद्बीजेनाङ्गकल्पना ।
अथवा मूलमन्त्रेण षड्दीर्घेण विना प्रिये ॥

अस्या ध्यानं तत्रैव ।

मेघाङ्गीं शशिशेखरां त्रिनयनां रक्ताम्बरां बिभ्रतीम्
पाणिभ्यामभयं वरञ्च विलसद्रक्तारविन्दस्थिताम् ।
नृत्यन्तं पुरतो निपीय मधुरं माध्वीकमद्यं महा-
कालं वीक्ष्य विकासिताननवरामाद्यां भजे कालिकाम् ॥

यन्त्रमस्यास्तत्रैव ।

यन्त्रराजं प्रवक्ष्यामि समस्तपुरुषार्थदम् ।
मायागर्भं त्रिकोणञ्च तद्बाह्ये वृत्तयुग्मकम् ॥
तयोर्मध्ये युग्मयुग्मक्रमात् षोडशकेसरान् ।

तद्बाह्येऽष्टदलं पद्मं तद्बहिर्भूपुरं लिखेत् ॥
चतुर्द्वारसमायुक्तं सुरेखं सुमनोहरम् ।

अस्यावरणपूजा तत्रैव ।

अग्निर्निर्ऋतिवाय्वीशपुरतः पृष्ठतः क्रमात् ।
षडङ्गानि च संपूज्य गुरुपङ्क्तीः समर्चयेत् ॥
गुरुश्च परमादिश्च परापरगुरुन्तथा ।
परमेष्ठिगुरुञ्चैव यजेत् कुलगुरुनिमाम् ॥
गुरुपात्रामृतेनैव त्रिस्त्रिस्तर्पणमाचरेत् ।
ततोऽष्टदलमध्ये तु पूजयेदष्टनायिकाः ॥
मङ्गला विजया भद्रा जयन्ती चापराजिता ।
नन्दिनी नारसिंही च कौमारीत्यष्टमातरः ॥
दलाग्रेषु यजेदष्ट भैरवान् साधकोत्तमः ।
असिताङ्गो रुरुश्चण्डः क्रोधोन्मत्तौ भयङ्करः ॥
कपाली भीषणश्चैव संहारोऽष्टौ च भैरवाः ।
इन्द्रादि दशदिक्पालान् भूपुरान्तः प्रपूजयेत् ॥
तेषामस्त्राणि तद्बाह्ये पूजयेत् तर्पयेत् ततः ।

अस्या पुरश्चरणम् तु दक्षिणकालीवत् ।
अथ सिद्धिलक्ष्मीमन्त्रः (कालानलतन्त्रे) उत्तराम्नाये ।

ॐ ह्रीँ हूँ हाँ फ्रेँ छोँ क्रोँ नमः ।
श्रुतिश्चटी च द्रोग्ध्री च शोषिणी शिरया सह ।
दोला तदनु मालुरः सामरश्च निरत्ययः ॥

शेषे दण्डः परिज्ञेय इयमुक्ता नवाक्षरी ।
नैतस्य सदृशो मन्त्रस्त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

अथोद्धरिष्ये देवेशीं षोडशार्णामनूत्तमाम् ।
यामेकवारमुच्चार्य मुच्यते जन्मसंकटात् ॥
ह्रीँ हूँ फेँ छ्रीँ हौँः ह्रीँ[1] क्रोँ फ्रोँ स्त्रीँ श्रीँ[2] हौँ जूँ ब्लौँ व्रीँ स्वाहा ।
चटी दोग्ध्री शिरोसिद्धिभूमर्द्धिः प्रोथ एव च ।
फली पुनः शिरो रेतः प्रातरान्त्रे ततः परम् ॥
पुरश्चरणहोमाः स्युर्मलिनाह्वदपर्यटाः ।
मन्त्रोऽयमपि सर्वेषां मनूनामुत्तमः स्मृतः ॥

अनयोर्ऋष्यादिन्यास उक्तस्तत्रैव ।

श्रीसिद्धिलक्ष्मीमन्त्रस्य ऋषिर्नारद ईरितः ।
गायत्री छन्द आख्यातं सिद्धिलक्ष्मीश्च देवता ॥
चटीबीजं तथाख्यातं समीहा शक्तिरिष्यते ।
प्रबन्ध कीलकं विद्यात् पुरुषार्थचतुष्टये ॥
विनियोगोऽस्य मन्त्रस्य कथितस्त्वयि नारद ।

अथ कराङ्गन्यासौ ।

षड्दीर्घभाजा बीजेन कराङ्गन्यासमीरितम् ।

---

१. मतान्तरे । २. ह्रीँ स्थाने क्रीँ, हौँ स्थाने फ्रोँ ।

इदानीं ते सुगमेन कथयामि द्विजर्षभ ॥
श्रुतिपूर्वं बीजमुक्त्वा अङ्गुष्ठाभ्यां पदं ततः ।
शेषे दण्डः समाख्यातः पुनर्बीजद्वयं वदेत् ॥
तर्जनीभ्यां यदा तत्र दण्ड इत्यभिधीयते ।
पुनर्बीजद्वयं यत्र भ्यामन्ता मध्यमा ततः ॥
दण्डः शेषे च विज्ञेयः पुनस्तद्बीजमेव च ।
अनामिका भ्यामन्ता च ततो दण्डः प्रकीर्त्तितः ॥
बीजद्वयात् कनिष्ठाभ्यां पदाद्दण्डबीजं स्मृतम् ।
बीजद्वयं करतलपृष्ठाभ्यां दण्ड इत्यपि ॥
इति करन्यासं कृत्वा अङ्गन्यासं चरेत् सुधीः ।
क्रमेणानेन वै ब्रह्मन् संभवन्यासमाचरेत् ॥
श्रुतिचटी समाभाष्य हृदयाय पदं ततः ।
दण्डस्तदनु विप्रर्षे बीजद्वयं तथा परम् ॥
शिरसे पदतश्चैव दोग्ध्रबीजं स्मृतं तथा ।
तद्बीजद्वयमुच्चार्य शिखायै पदमेव च ॥
इन्द्रबीजं समाख्यातं पुनर्बीजद्वयं वदेत् ।
कवचाय पदाच्चैव दोग्ध्रीबीजं हि नारद ॥
बीजे तथा समुच्चार्य नेत्रत्रयाय वौषडिति ।
षडङ्गन्यासमित्युक्तमर्चायां कायशोधनम् ॥

ध्यानम् ।

ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि तन्निबोध अजात्मज ।

श्वेतां श्वेतशवारूढां नृमुण्डकृतकुण्डलाम् ॥
पञ्चवक्त्रां महारौद्रीं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनाम् ।
व्याघ्रचर्मावृतकटीं शुष्कावयवभूषिताम् ॥
आवद्धयोगपट्टां च नरास्थिकृतभूषणाम् ।
हस्तैः षोडशभिर्दीप्तां विस्रस्तघनकुन्तलाम् ॥
खड्गं वाणं तथा शूलं चक्रं शक्तिं गदामपि ।
जपमालां कर्त्तृकां च बिभ्रतीं दक्षिणैर्भुजैः ॥
फलकं कार्मुकं नागपाशं परशुमेव च ।
डमरुं फेरुपोतं च नरमुण्डकपालकम् ॥
उद्वहन्तीं करैर्वामैर्दीर्घसर्वाङ्गभूषणाम् ।

एतद्ध्यानं नवाक्षर्याः । षोडशार्णविद्यायास्तु ध्यानान्तरमुक्तं तत्रैव ।।

महातेजोमयी लक्ष्मी रश्मिकोट्ययुतप्रभा ।
पञ्चवक्त्रा दशभुजा त्रिपञ्चनयनैर्युता ॥
श्वेतवर्णनिभा देवी महाप्रेतोपरिस्थिता ।
मातृकाष्टकमध्यस्था सिद्धियोगनिषेविता ॥
दारितास्या लेलिहाना ज्वालालुप्त जगत्त्रयी ।
उच्छ्वासोच्छ्वासवेगेन चालयन् कुलपर्वतान् ॥
क्वचिद्देशे क्वचित् कूटे क्वचित् संहरते क्षणात् ।
क्वचित् सृजेत् पलायेच्च स्वतन्त्राद् वा प्रवर्तते ॥
गोनासाभरणैर्युक्ता उरगेन्द्रविभूषिता ।

पाशाङ्कुशधरा देवी वराभयकराम्बुजा ॥
सव्यहस्ते धृतं खड्गं त्रैलोक्यक्षोभकारकम् ।
वामेखट्वाङ्गमत्युग्रं दक्षिणे शूलमुत्तमम् ॥
अपरे कन्दरं रौद्रं त्रैलोक्यक्षतजान्वितम् ।
तथान्ये संस्थितं मुण्डं सकेशं शोणितान्वितम् ॥
वामे तु कलशं दिव्यं महारत्नप्रपूरितम् ।
एषा प्रत्यङ्गिरा देवी उन्मत्ता व्योमदेहजा ॥
एकात्मा नैकभेदेन विश्वं व्याप्य व्यवस्थिता ।
प्रत्यङ्गिरा महादेवी सिद्धिलक्ष्मीर्जयप्रदा ॥

(पद्धतौ)

खट्वाङ्गाकुशपाशशूलवरकृद्भीत्राणपात्रं शिरः
कुम्भासिज्वलितोद्धटैर्भुजवरैराभासमानां शिवाम् ।
रुद्रस्कन्धगतां शरच्छशिनिभां पञ्चाननां सुन्दरीं
पञ्चत्र्यक्षविराजितां भगवतीं श्रीसिद्धिलक्ष्मीं भजे ॥

उक्तयोः श्रीसिद्धिलक्ष्मीमन्त्रयोः पुरश्चरणं तु वक्ष्यमाणमहाकाल-संहितोक्तगुह्यापुरश्चरणवज्ज्ञेयम् ।

तदुक्तं (कालानलतन्त्रे)

यथा कामकला काली गुह्यकाली यथाद्विज ।
यथा छिन्ना यथा तारा वज्रकापालिनी यथा ॥
सिद्धिलक्ष्मीस्तथा देवी विशेषो नास्ति कश्चन ।

एकैव पूजा विज्ञेया प्रयोगाश्च तथा द्विज ॥
अत्रानुक्तं हि यत् किञ्चित् संहितायां च तद्विदुः ।
ग्रन्थगौरवभीत्या च नोक्तमन्यत् त्वयि द्विज ॥
संक्षेपेण सिद्धिलब्ध्यास्त्वयि सर्वं प्रकीर्त्तितम् ।
विस्तृतं च महाकालसंहितायां द्विजोत्तम ॥
जपः पुरश्चरणं च आचारश्चापि नारद ।
महाकालसंहितायां कामकलाभ्यासे प्रकीर्त्तितः ॥
तेनैव[1] वर्त्मना विप्र सिद्धिलब्ध्याऽखिलं[2] विदुः ।
पौनरुक्त्यभयेनात्र निगदामि न नारद ॥

अथ गुह्यकालीमन्त्रः (महाकालसंहितायाम्) उत्तराम्नाये ।

गुह्यकाल्यास्तु मन्त्राणामष्टादशभिदाः प्रिये ।
सर्वागमासु गोप्यास्ते न प्रकाश्याः कदा चन ॥
मन्त्राणां भेदतो ध्यानभेदाः स्युर्विविधास्तथा ।
यन्त्रभेदा अपि तथा वाहनानां भिदास्तथा ॥
यो मन्त्रो येन चाभ्यस्तस्तत्राम्नायः प्रकीर्त्तितः ।
ब्रह्मणा च वशिष्ठेन रामेण च तथा प्रिये ॥
हिरण्याक्षानुजेनापि कुवेरेण यमेन च ।
भरतेन दशास्येन वलिना वासवेन च ॥
विष्णुनान्यैश्च देवैश्च दैत्येन्द्रैर्विविधैरपि ।
उपासिता सिद्धिहेतोर्लब्ध्वा सिद्धिश्च भूयसी ॥

१. तथा । २. तान्त्रिकप्रयोगः ।

शतवक्त्राशीतिवक्त्रा षष्टिवक्त्रा तथैव च ।
षट्त्रिंशदानना विंशदानना परिकीर्त्तिता ॥
तथा विंशति वक्त्रा च दशवक्त्रा च कालिका ।
पञ्चवक्त्रा त्रिवक्त्रा च द्विवक्त्रा चैकवक्त्रिका ॥
या गुह्यकाली तन्मध्ये भरतोपासिता प्रिये ।
दशवक्त्रा षोडशार्णा चतुष्पञ्चाशद्दोर्युता ॥
सर्वासां गुह्यकालीनां सा वै मुख्यतमा स्मृता ।
तामेवादौ व्याहरामि व्याहरिष्ये ततः पराः ॥
षोडशाक्षरको मन्त्रः कीलितश्चाप्यकीलितः ।
तन्त्रादौ कीलितां वच्मि ततो वक्ष्याम्यकीलितम् ॥
कीलकाकीलकध्यानमेकमेव हि पार्वति ।

मन्त्रोद्धारमाह ।

आदौ वेदादिमुद्धृत्य ततः पश्य द्वितीयकम् ।
एकारयुक्तं तदधो रेफं विन्दुं च योजयेत् ॥
सिद्धिशब्दं ततः प्रोच्य करालिं च विनिर्दिशेत् ।
लज्जां क्रोधमनुस्मृत्य कफोणिं वाममुद्धरेत् ॥
वामदृग्विन्द्वधोवह्नियुक्तं कुर्यात् ततश्च तम् ।
वधूबीजं पुनर्मन्त्रद्वितीयं बीजमुद्धरेत् ॥
हृन्मन्त्रो वह्निजाया च मन्त्रोऽयं षोडशाक्षरः ।

प्रकारान्तरमाह ।

अथवा कामिनीवीजात् पूर्वं क्रोधमनुस्मरेत् ।

इयं हि भरतोपास्या कीलितापि च शापतः ॥

भरतोपासिता षोडशाक्षरी द्विविधा। तत्राद्या कीलिता द्वितीया त्वकीलितेत्यर्थः।

सप्तदशाक्षरीमाह।

रामोपास्यामतो वक्ष्येऽक्षरसप्तदशान्विताम्।
सापि हारीतमुनिना कीलिता तपसो बलात् ॥
आदौ तस्यैव मन्त्रस्य चतुरोऽर्णान् समुद्धरेत्।
द्वितीयबीजोपरि च हसखं विनियोजयेत् ॥
एवं तु पञ्चमं बीजं षष्ठं खेन च वर्जितम्।
सप्तमं हसहीनं च करालितदनन्तरम् ॥
त्रयोदशैकादशके स्थाने सप्तममक्षरम्।
पञ्चमं द्वादशस्थाने द्वितीयं च चतुर्दशे ॥
आद्यं पञ्चदशे कुर्याद्द्विजयान्तगो मनुः।
हारितोपासिता ह्येषा च्यवनोपासितां शृणु ॥
षष्ठपञ्चमयोरस्य व्यत्ययः समुदीरितः।
एतावतैव भवति च्यावनी सुमहाफला ॥

अत्रापि रामोपासिता सप्तदशाक्षरी द्विविधा हारितोपासिता च्यवनोपासिता चेति। तयोर्मध्ये हारितोपासितैव कीलिता च्यवनोपासिता तु न कीलितेति बोध्यम्।

ऋष्यादिकमाह।

षोडशाक्षरयोर्मन्त्रभेदयोरधुना ब्रुवे :

ऋष्यादिकं ततः सप्तदश्याश्च कथयामि ते ॥
अथर्वा ऋषिरुद्दिष्टो जगती छन्द उच्यते ।
देवता गुह्यकाली च द्वितीयार्णं तु कीलकम् ॥
शक्तिस्तु दशमं बीजं द्वितीये नवमं भवेत् ।
पुरुषार्थचतुष्कस्य सिद्धये कामनास्थितिः ॥
सप्तदश्यास्तु मन्त्रस्य परमेष्ठी ऋषिर्मतः ।
छन्दश्च सप्रतिष्ठाख्यं देवता गुह्यकालिका ॥
पञ्चमार्णं कीलकं स्यात् सप्तमं शक्तिरुच्यते ।
तदेव विपरीतं हि च्यावनीसमुदीरितम् ॥
प्रयोगः सर्वसिद्धयर्थं जपे प्रोच्चारितो भवेत् ।
अन्येषां मन्त्रभेदानां यदुद्धारं वदामि ते ॥
तदा ऋष्यादिकं तेषां कथयिष्यामि पार्वति ।

अथ षडङ्गन्यासस्तत्रैव ।

द्वे पञ्च त्रिणि च द्वे च द्वे पुनर्द्वे पुनस्तथा ।
वर्णाक्षराणां भारत्यास्तत्तत्स्थाने प्रविन्यसेत् ॥
तावन्तोऽर्णाः सप्रणवास्तत्र तत्र स्थले न्यसेत् ।
यादृशी च्यावनी मन्त्रवर्णावल्यनुतिष्ठति ॥
तारयोर्मध्यवर्त्तीनि देवीवर्णानि तानि हि ।
न्यसेत् स्थानेषु तेष्वेव हारीतोपासिते मनौ ॥

ध्यानमाह ।

भरतोपासिता या च रामोपास्या च या स्मृता ।

ध्यानं तयोरेकमेव कथ्यमानं मया शृणु ॥
ध्यायेद्देवीप्रभावोत्थप्रोच्छलद्रक्तवारिधिम् ।
उत्तुङ्गोत्तुङ्गकल्लोलप्रपूरितदिगन्तरम् ॥
तत्र द्वीपं रक्तमांसपूरितं रक्तवालुकम् ।
नवकोटिकचामुण्डाकोटिभैरववेष्टितम् ॥
तन्मध्ये मण्डलं ध्यायेद्योजनायुतविस्तृतम् ।
भैरवीकोटिघटितं प्राकारं तत्र चिन्तयेत् ॥
एकं श्मशानं तन्मध्ये शतयोजनविस्तृतम् ।
चिन्तयेत् प्रोच्छलद्वह्निज्वालाव्याप्तमण्डलम् ॥
योगिनीकोटिविहितकरतालिकवेष्टितम् ।
नारान्त्रनद्धमुण्डस्रक्कृततोरणमालिकम् ॥
तदन्तः स्थापिनीं कालीं ध्यायेन्निश्चलमानसः ।
रत्नसिंहासनं दिव्यं हीरमुक्तादिनिर्मितम् ॥
धारयन्तं चतुष्कोणे युगं वेदं विचिन्तयेत् ।
सत्ययुगं च ऋग्वेदं शुक्लवर्णं च पूर्वगम् ॥
त्रेतायुगं यजुर्वेदं पीतवर्णं च दक्षगम् ।
द्वापरं सामवेदं च रक्तं पश्चिमदिग्गतम् ॥
अथर्ववेदं च कलिं श्याममुत्तरदिग्गतम् ।
उपवेदस्य शुभ्रस्य मूर्ध्नि सिंहासनं स्थितम् ॥
तस्य सिंहासनस्योर्ध्वमन्यत् सिंहासनं महत् ।
स्वस्वास्त्रवाहनयुतैर्दिक्पतिभिर्वृतम् ॥
देव्यासिंहासनधराँस्ताँश्च ध्यायेदतन्द्रितः ।

श्री गुह्यकाली उत्तराम्नायनायिका

श्री महोग्रतारा अधराम्नायनायिका

स्वां स्वां दिशमवष्टभ्य स्थितान् परमशोभितान् ॥
इन्द्रं पीतं सवज्रं च स्थितमैरावतोपरि ।
पावकं रक्तवर्णं च छागस्थं शक्तिपाणिकम् ॥
यमं कृष्णं कासरस्थं दण्डहस्तं भयानकम् ।
निर्ऋतिं धूम्रवर्णं च खड्गहस्तं तुरङ्गगम् ॥
वरुणं पाशहस्तं च शुभ्रं मकरवाहनम् ।
श्यामं वायुं ध्वजधरं हरिणोपरि संस्थितम् ॥
गदाधरं कुवेरं च कुङ्कुमाभं नरे स्थितम् ।
ईशानं शुभ्रवर्णं च शूलहस्तं वृषे स्थितम् ॥
सिंहासनं तृतीयं च पञ्चप्रेतैर्धृतं प्रिये ।
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ॥
एते पञ्चमहाप्रेताः स्थिताः सिंहासनादधः ।
पीतः श्यामस्तथा रक्तो धूम्रः श्वेतः क्रमादिदे ॥
दण्डं चक्रं च शक्तिं च शूलं खट्वाङ्गमेव च ।
धारयन्तो मुखे न्यस्ततर्जनीकास्त्रिलोचनाः ॥
केशरीद्विपकोलाश्च फेत्काररवभीषणाः ।
ऊर्ध्वं पीठं ततो ध्यायेद्भैरवाख्यं भयानकम् ॥
खर्वं स्थूलतरं घोरं कृष्णवर्णं चतुर्भुजम् ।
पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रं च कीकशाभरणान्वितम् ॥
खट्वाङ्गं कर्त्तृकां दक्षे कपालं डमरुं तथा ।
धारयन्तं मुण्डमालायुतं दंष्ट्राग्रभीषणम् ॥
तदूर्ध्वं षोडशदलं पद्मं यज्ञोपकल्पितम् ।

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो वाजपेयश्च षोडशी ॥
चयनं पुण्डरीकं च राजसूयोऽश्वमेधकः ।
बार्हस्पत्यं विश्वजिच्च गोमेधो नरमेधकः ॥
सौत्रामण्यर्धसावित्री सूर्यकान्तोऽचलम्भिदः ।
एतादृशैः षोडशभिर्दलैः पद्मं प्रकल्पितम् ॥
तस्योपरि ततो ध्यायेच्छिवासनमनुत्तमम् ।
बिन्दुनादयुतं नीलं शशाङ्ककृतलाञ्छनम् ॥
महार्घरत्नाभरणं त्रिनेत्रं भीमदर्शनम् ।
वज्रदंष्ट्रानखस्पर्शं पद्मपृष्ठे शिवोत्तमम् ॥
पिङ्गोग्रैकजटाभारं द्विभुजं नागहारिणम् ।
वसानं चर्म वैयाघ्रं शूलखट्वाङ्गधारिणम् ॥
अष्टपत्राम्बुजं तस्यो परिष्टान्नवमासनम् ।
धर्मो ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च चतुर्दिशि ॥
यशो विवेकः कामश्च मोक्षश्चेति विदिग्दिशि ।
एवमष्टदलाम्भोजोपविष्टां गुह्यकालिकाम् ॥
ध्यायेन्नीलोत्पलश्यामामिन्द्रनीलसमद्युतिम् ।
घनाघनतनुद्योतां स्निग्धदूर्वादलद्युतिम् ॥
ज्ञानरश्मिच्छटाटोपज्योतिर्मण्डलमध्यगाम् ।
दशवक्त्रां गुह्यकालीं सप्तविंशतिलोचनाम् ॥
द्विद्विनेत्रयुतां वक्त्रे वामदक्षिणसंमुखे ।
सप्तस्वन्येषु वक्त्रेषु त्रित्रिलोचनसंयुताम् ॥
ऊर्ध्ववक्त्रं दीपकाख्यं चण्डयोगेश्वरीति हि ।

तस्याधः केशरिमुखं श्वेतवर्णं विभीषणम् ॥
तस्याधः फेरुवक्त्रं च कृष्णं त्रैलोक्यडामरम् ।
वानरास्यं ततो वामे रक्तवर्णं महोज्ज्वलम् ॥
नरास्यं तदधो ज्ञेयं किर्मीराभं महोत्कटम् ।
ऋक्षवक्त्रं भवेद्दक्षे धूम्रवर्णं भयानकम् ॥
गारुडास्यं ततो वामे पिङ्गवर्णं सुचञ्चुकम् ।
दक्षिणे मकरास्यं च हरिताभं प्रकीर्त्तितम् ॥
गजास्यं वामतः प्रोक्तं गौरवक्त्रं स्रवन्मदम् ।
ह्यास्यं दक्षिणे काल्याः श्यामवर्णं विचिन्तयेत् ॥
महादंष्ट्राकरालानि दारुणस्वनवन्ति च ।
अट्टाट्टहासयुक्तानि स्रवद्रक्तानि सर्वदा ॥
लेलिहानविनिष्क्रान्त ललज्जिह्वान्वितानि च ।
अहर्निशं कम्पमानान्यासानि दधतीं शिवाम् ॥
भीमनिर्ह्रादिनीं भीमां भ्रूभङ्गकुटिलाननाम् ।
पिङ्गलोर्ध्वजटाजूटां चन्द्रार्धकृतशेखराम् ॥
नानारत्नविनिर्माणसमुण्डस्वर्णभूषणाम् ।
स्रवद्रक्तनृमुण्डास्रक्कृतनक्षत्रमालिकाम् ॥
आकण्ठगुल्फलम्बिन्यालङ्कृतां मुण्डमालया ।
श्वेतास्थिगुलिकाहारग्रैवेयकमहोज्ज्वलाम् ॥
शवदीर्घाङ्गुलीपङ्क्तिमण्डितोरःस्थलस्थिराम् ।
कठोरपिङ्गलोत्तुङ्गवक्षोजयुगलान्विनाम् ॥
महामारकतग्राववेदिश्रोणिपरिष्कृताम् ।

विशालजघनाभोगामतिक्षीणकटिस्थलाम् ॥
अन्त्रनद्धार्भकशिरोवलत्किङ्किणिमण्डिताम् ।
चतुष्पञ्चाशता दोष्णां भूषितां जगदम्बिकाम् ॥
रत्नमालां कपालं च चर्म पाशं तथैव च ।
शक्तिं खट्वाङ्गमुण्डं च भुशुण्डीं धनुरेव च ॥
चक्रं घण्टां ततो बालप्रेतं शैलमतः परम् ।
नरकं कालनकुलौ सर्पमुन्मादवंशिकाम् ॥
मुद्गरं वह्निकुण्डं च डमरुं डिण्डिमं तथा ।
भिन्दिपालं च मुशलं पाशं पट्टिशमेव च ॥
शतघ्नीं च शिवापोतं वामहस्तेषु बिभ्रतीम् ।
अथ दक्षभुजे रत्नमालां कर्त्रीमसिं तथा ॥
तर्जनीमङ्कुशं दण्डं रत्नकुम्भं त्रिशूलकम् ।
पञ्चपाशुपतान् बाणान् शोषकोन्मादमूर्च्छकान् ॥
संहारकान् मृत्युकानेवं नाम प्रधारिणः ।
कुन्तं च पारिजातं च छुरिकां तोमरं तथा ॥
पुष्पमालां डिण्डिमं च गृध्रं चैव कमण्डलुम् ।
मांसखण्डं स्रुवं बीजपूरं स्रुत्रं तथैव च ॥
परशुं च गदां यष्टीं मुष्टिं कुणपलालनम् ।
धारयन्तीं महारौद्रीं जगत्संहारकारिणीम् ॥
जवापुष्पाभनागेन्द्रकृतनूपुरयुग्मकाम् ।
पाटलोरगनिर्माणलसदङ्गदशोभिताम् ॥
धूसराहिकृतस्फीतकटिसूत्रावलम्बिनीम् ।

सुपाण्डुरभुजङ्गेन्द्रकृतताटङ्कशोभिताम् ॥
श्वेतदर्वीकरानद्धजटामुकुटदण्डिताम् ।
वैयाघ्रचर्मवसनां द्वीपिचर्मोत्तरीयकाम् ॥
किङ्किणीजालशोभाढ्यां वीरघण्टानिवादिनीम् ।
नूपुरारावललितां घर्घराशब्दभीषणाम् ॥
कटकाङ्गदकेयूरनरास्थिकृतशोभनाम् ।
रक्तपद्ममयीं मालां पादपद्मावलम्बिनीम् ॥
काञ्चीकट्टारकप्रेङ्खत्कटिमध्यविराजिताम् ।
ब्रह्मसूत्रोज्ज्वलत्कण्ठयोगपट्टोत्तरीयकाम् ॥
सौम्योग्रभूषणैर्युक्तां नागाष्टकविराजिताम् ।
रत्नकुण्डलकर्णश्रीपञ्चकालानलस्थिताम् ॥
पद्मोपरिस्थितां देवीं नृत्यमानां सदोदिताम् ।
पद्मासनसुखासीनां सर्वदेवाधिदेवताम् ॥
मुक्तहुँकारजिह्वाग्रं चालयन्तीं विचिन्तयेत् ।
त्रिकोटिशक्तिचामुण्डानवकोटिभिरन्विताम् ॥
महायोगिनीकोटीनामष्टादशभिरुर्जिताम् ।
चरन्तीं च हसन्तीं च डाकिनीषष्टिकोटिभिः ॥
भैरव्यशीतिकोटीभिः परिवारैश्च वेष्टिताम् ।
कोटिकालानलज्वालान्यक्कारोद्यत्कलेवराम् ॥
महाप्रलयकोट्यर्कविद्युदर्बुदसन्निभाम् ।
दुर्निरीक्ष्यां महाभीमां सेन्द्रैरपि सुरासुरैः ॥
शत्रुपक्षक्षयकरीं दैत्यदानवसूदिनीम् ।

निर्विकारां निराभासां कूटस्थां चिद्विलासिनीम् ॥
अद्वैतां परमानन्दां नित्यां शुद्धां निरञ्जनाम् ।
सृष्टिः स्थितिश्च संहारोऽनाख्या भासा पदाभिदाम् ॥
वेदान्तवेद्यां कैवल्यरूपां निर्वाणकारिणीम् ।
गुणातीतामात्मरूपप्रबोधातीतगोचराम् ॥
एवं ध्येया महाकाली प्रोद्भिन्नवयौवना ।
पञ्चवक्त्रस्य मध्यस्थां गुह्यकाली परेश्वरी ॥

अथ पुरश्चरणं तत्रैव ।

पर्वते वा नदीकूले शून्यागारे शिवालये ।
पीठे चतुष्पथे कुर्यात् पुरश्चरणमुत्तमम् ॥
नियमास्तत्र भूयांसः प्रकर्त्तव्याः प्रयत्नतः ।
अवैधकरणात सिद्धिहानिः स्यान्नात्रसंशयः ॥
त्रिकालमाचरेत् स्नानं हविष्यं भक्षयेन्निशि ।
स्वमन्त्रं चाक्षसूत्रं गुरोरपि न दर्शयेत् ॥
त्यजेद्दुष्टप्रवादं च परिवादं च वर्जयेत् ।
तथा दुर्जनसंसर्गान् स्त्रीशूद्रालापनं तथा ॥
वस्त्रं कुशासनं व्याघ्रचर्म चापि नृमुण्डकम् ।
आसनं च महादेवि प्रशस्तश्चोत्तराङ्मुखः ॥
शुद्धस्फटिकरुद्राक्षनृमुण्डास्थिविनिर्मिताम् ।
जपमालां शुभां विद्धि प्रशस्तामुत्तरोत्तराम् ॥
अनेनोक्तविधानेन लक्षसंख्यं जपेन्मनुम् ।

होमं दशांशतः कुर्यात् तर्पणं चाभिषेचनम् ॥
ततः सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगानाचरेत् प्रिये ।

(महाथर्वणसंहितायाम्)

षोडशार्णा महाविद्या देवानामपि दुर्लभा ।
कोटिजन्मार्जितैः पुण्यैर्महद्भिर्भक्तिनोदितैः ॥
येन लब्धा कुलेशानि सद्गुरोर्मुखपङ्कजात् ।
स धन्यः सर्वलोकेषु पूज्यस्त्रिभुवनौकसाम् ॥
नातः परतरा विद्या त्रिषु लोकेषु विद्यते ।
अतः सर्वप्रयत्नेन विद्येयं षोडशाक्षरी ॥
जप्तव्या साधकश्रेष्ठैर्ध्यातव्या गुह्यकालिका ।
येनेयं साधिता विद्या स एव स्यात् सदाशिवः ॥

(महाकालसंहितायाम्)

दशवक्त्रा तु या प्रोक्ता गुह्यकाली मया तव ।
प्रकृतिः सा परिज्ञेया कालीनां जगदम्बिका ॥
अन्या विकृतयः प्रोक्ताः कार्यकारणभेदतः ।

तथा ।

सैव ज्ञेया वरारोहे निर्गुणब्रह्मरूपिणी ।
जगत् सर्वं वशे तस्या वश्या कस्यापि सा न च ॥
विश्वं सर्वं सृजति सा कोऽपि सृजति तां नहि ।

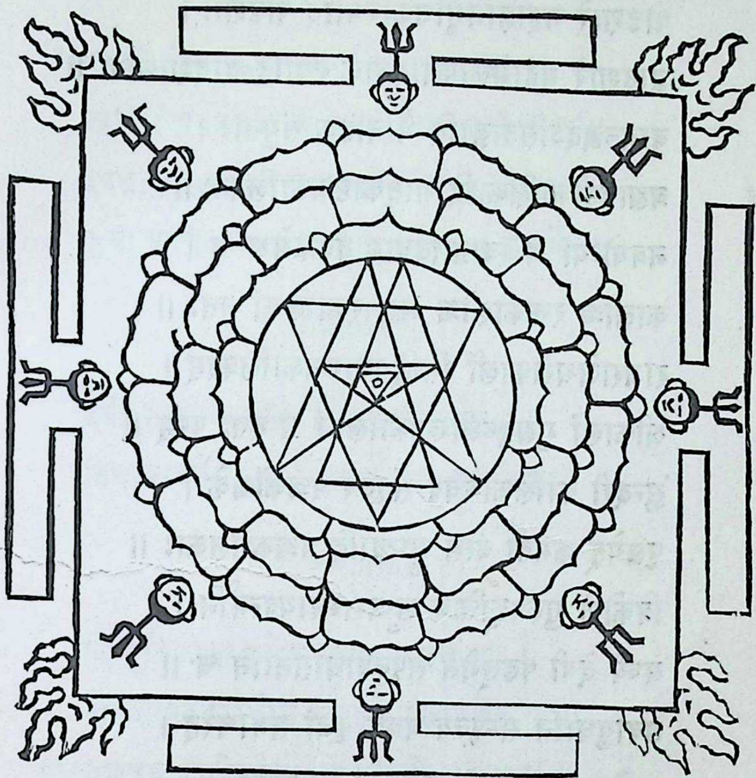
सा पालयति संसारं तां पालयति कोऽपि न ॥
तां न संहरते कोऽपि सा सर्वं संहरत्यदः ।
तदाज्ञयानिलो वाति सूर्यस्तपति तद्भयात् ॥
तद्भीत्याग्निः पचत्यन्नं मृत्युश्चरति तद्भयात् ।

(महाथर्वणसंहितायाम्)

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च सेन्द्राश्चैव दिवौकसः ।
ऋषयश्च मरीच्याद्यास्तामेव समुपासते ॥

अस्या यन्त्रम् । (महाकालसंहितायाम्)

सबिन्दुस्त्र्यारपञ्चारविभिन्ननवकोणयुक् ।
वृत्तयोरन्तरेऽष्टारयुतं तदनु भामिनि ॥
वस्वर्कभूपच्छदनाम्भोजवृत्तान्वितं ततः ।
अष्टाशनिसमायुक्तमन्तर्बहिरथापि च ॥
अष्टशूलाष्टमुण्डाढ्यं वह्निज्वालायुतेन हि ।
श्मशानेनावृत शेषे शोणितोदेन वेष्टितम् ॥
यन्त्रराजमिदं देवि पूजनाय प्रकल्पितम् ।
भरतश्च्यवनश्चापि हारितश्च जवालकः ॥
दक्षश्चेति जनाः पञ्च पूजयन्त्यमुनाम्बिकाम् ।
बिन्दुपञ्चारषट्कोणत्रिकोणनवकोणयुक् ॥
अष्टारवृत्तसहितषोडशच्छदपद्मधृक् ।
पुनर्वृत्तान्वितः शेषे पूर्ववत्सकलं प्रिये ॥
पूज्योऽयं रामवक्षेशनाहूषाणां वरानने ।

अस्यावरणपूजा (तन्त्रान्तरे)

सृष्टिस्थितिलयानाख्याभासारूपां तु कालिकाम् ।
विन्दौ सम्पूज्य वृत्ते च शोणितार्णवकं यजेत् ॥
श्मशानाष्टकमभ्यर्च्य त्रिशूलाग्रे ततो यजेत् ।
महादंष्ट्र्न्यादिसर्वाश्चतुर्विंशतिकालिकाः ॥
मुण्डप्रकारे श्रीमहासुखकालीमूर्त्तिपूर्वाः ।
श्मशानकाल्यादिचतुः पञ्चाशत्कालिकास्ततः ॥

षोडशारे महाज्ञानमूर्त्तिकाल्यादि षोडशाः ।
द्वादशारे महामेलापमारुताकाल्यादि द्वादशास्ततः ॥
वस्वच्छदेऽसिताङ्गादि भैरवाष्टक संयुताः ।
ब्रह्मावतीकालिकादि मातृकाष्टककालिकाः ॥
नवयोन्यां च स्वाग्रादिवामावर्तवक्रमेण च ।
कालीश्च रक्तकालीश्च झङ्कारकालिकां ततः ॥
राजराजेश्वरीकालीं सिद्धिपद्माख्यकालिकाम् ।
श्रीकालीं गुह्यकुब्जाख्यकालिकां च ततः परम् ॥
सुन्दरी कालिकाञ्चैव संपूज्य पञ्चकोणके ।
पूजयेत् क्रमतो वत्स सृष्ट्यादि पञ्चकालिकाः ॥
त्रिकोणे गुरुपङ्क्तिश्च ह्युमराम्नायवर्त्मनि ।
मध्ये देवी षडङ्गेन संपूज्याथासनानि च ॥
सर्वायुधानि सम्पूज्य वक्त्र पूजां समाचरेत् ।
अथोत्तराम्नायमते क्रमपूजां समाचरेत् ॥
पूर्वोक्तेनैवमन्त्रेण मूलदेवीं बलिं हरेत् ।
भैरवाय बलिं दत्वा सकलावरणाभिध–
देवताभ्यो बलिं दत्वा प्रणमेत् परमेश्वरीम् ।
पुनर्दक्षिणकाल्यादि दशविद्याः प्रपूजयेत् ॥
ततस्ताभ्यो बलिं दत्वा पुनः पूजां समाचरेत् ।
अन्नपूर्णां नृत्यनाथं ततश्च हनुभैरवम् ॥
ततस्तेभ्यो बलिं दत्वा षण्णिर्वाणानि पूजयेत् ।
इति संक्षेपतः प्रोक्तं गुह्यावरणमुत्तमम् ॥

गुह्यकाली भेदाः (महाकालसंहितायाम्)

(१) एकत्रैवहिशाकिन्या भवेदेकाक्षरी शुभा ।
ऋषिर्हिरण्यगर्भोऽस्य छन्द उक्ता प्रकीर्त्तितः ॥
देवता गुह्यकाली च काली बीजं तु बीजकम् ।
कूर्चः शक्ति स्मरः कील उपयोगस्तु मुक्तये ॥

ध्यानमस्याः ।

देवी सानारैकमुखी द्विवाहुरसिचर्मधृक् ।
विधात्रोपासिताध्यानं सर्वमन्यत् पुरोदितम्* ॥

यन्त्रमस्याः ।

विन्दुत्रिकोणषट्कोणवृत्तपञ्चारवर्त्तुलम् ।
षोडशाष्टदलाम्भोज चतुर्द्वाः शूलमुण्डि च ॥
(२) तारत्रयाशाकिनीभिस्त्र्यक्षरेभ्यो भवेन्मनुः ।
अस्यर्षिः परमेष्ठीस्याज्जगती छन्द उच्यते ॥
मन्त्र देवी गुह्यकाली मायाबीजमुदीर्यते ।
लक्ष्मीः शक्ति योगिनी च कीलकं समुदाहृतम् ॥
सर्वसामेव सिद्धीनां साधनायोग योगिता ।

ध्यानमस्याः ।

त्रिमुखी मनुजद्वीपफेरुवक्त्रेण शोभिता ।

---

* पुरोदितमिति– आसनादि सकल भरतोपासिता गुह्यकालीवदित्यर्थः ।

चतुर्भुजा खड्गशूलौ दक्षिणे बिभ्रती शिवा ॥
वामे करे पाशमुष्टौ दधाना कालविग्रहा ।
अनङ्गोपासिता विद्या त्रैलोक्यस्यापि मोहिनी ॥
स्त्रीवश्यकारिणां नृणां सद्यः प्रत्यय दायिनी ।

यन्त्रं तु पूर्वोक्तवत् ।

(३) योगिनी शाकिनी स्त्रीभिस्त्र्यक्षरोह्यपरो मनुः ।
ऋषिराथर्वणो ह्यस्य मध्या छन्द उदीर्यते ॥
देवी गुह्या स्मरोबीजं शक्तिः काली उदीर्यते ।
अंकुशः कीलकं चापि विनियोगस्तु संपदि ॥

अस्या ध्यानम् ।

एषापि त्र्यानना ज्ञेया गजवाजिनराकृतिः ।
चतुर्दोर्दण्डिता रक्ता दधाना दक्षिणे भुजे ॥
बाणांकुशौ वामकरे चापफेरुशिशून् क्रमात् ।
वरुणोपासिता विद्या तव देवि मयोदिता ॥

यन्त्रं तु पूर्वोक्तवत् ।

(४) एवकूर्चाग्निकान्ताभिस्ताराद्याभिर्वरानने ।
पञ्चाक्षरी महाविद्या पावकोपासिता मता ॥
ऋषि ईश्वर एतस्य छन्दोबीज बृहत्सरौ ।
सोमः शक्ति रमाकीलं देवता गुह्यकालिका ॥

:पुरुषार्थचतुष्टयसिद्धये विनियोगिता ।

अस्या ध्यानम् ।

पञ्चानना नरदीपफेरुसिंहगजाकृतिः ।
अष्टबाहु कृपाणेषुचक्राद्याणि च दक्षिणे ॥
धारयन्ती वामकरे चर्म पाशांकुशास्त्रजः ।
रक्तश्यामा वपुर्भासा सर्वमन्यत् पुरोदितम् ॥

यन्त्रम् ।

बिन्दुत्रिपञ्चषट्कोणद्वादशछदपद्मयुक् ।
अष्टारवृत्तसंयुक्त चतुर्द्वारसमन्वितम् ॥
(५) प्रणवो भौवनेशीरुद्योगिनीशाकिनीयुतः ।
पञ्चाच्चरक्रमेणान्यो गुह्यकाल्या महा मनुः ॥
ऋषिः पितामहो ह्यस्य गायत्री छन्द उच्यते ।
गुह्या देवी रमा बीजं शक्तिः कीले स्मरामृते ॥
वश्यकर्मणि भूपानां विनियोगोऽस्य कीर्त्तितः ।

ध्यानम् ।

एषापि पञ्चवदना तार्द्यर्क्षत्रश्वदन्तिभिः ।
पूर्ववच्चाष्टदोर्युक्ता तैरेवास्त्रैश्च मण्डिता ।
आदित्योपासिता प्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा ॥

यन्त्रं तु पूर्वोक्तवत् ।

(६) योगिनीकूर्चरमणीरावमायादिभिर्मनुः ।

पञ्चाक्षराणां व्युत्क्रमास्य सौभाग्यफलदायकः ॥
ऋषिः स्वयम्भूर्बृहती छन्दो गुह्या च देवता ।
बीजमस्य समुद्दिष्टं नालिकं वरवर्णिनि ॥
चक्षुः शक्तिः कीलकं च खेचरी भवति प्रिये ।
विनियोगः सर्वकार्यसिद्ध्ये परिकीर्त्तितः ॥

अस्या ध्यानम् ।

पीतारुणोऽयं वर्णेन षण्मुखी दशबाहुका ।
इभाश्वतार्क्ष्यमकरकपिफेरुमुखाकृतिः ॥
शूलं चक्रं गदां शक्तिं बीजपूरं च दक्षिणे ।
गृध्रराजं शिवापोतमङ्कुशं रत्नमालिकाम् ॥
नृमुण्डं वामहस्तेन धारयन्ती महेश्वरी ।

यन्त्रं तु पूर्वोक्तवत् ।

(७) पुरतः शाकिनीं दत्वा डाकिनीं तदनन्तरम् ।
वर्णादारभ्य भारत्यास्तृतीयात्सप्तमावधिः ॥
वर्णानेतानन्तराले शिरान्ते स्यान्नवाक्षरी ।
ऋषिः स्वयम्भूरुद्दिष्टछन्दः पङ्क्तिरुदाहृतः ॥
एषा बीजवती कुन्तबीजेन परमेश्वरी ।
योगिनी शक्तिरुद्दिष्टा भूतः कीलकमुच्यते ॥

ध्यानम् ।

अष्टास्या षोडशभुजाऽङ्गभासा कृष्णलोहिता ।

द्वीपपर्वतार्क्ष्यपञ्चास्यकपिग्राहाश्वफेरुभिः ॥
त्रिशूलचक्रखड्गेषुगदापाशर्ष्टिकर्त्तृकाः ।
दधाना दक्षिणे हस्ते वामे पाशं च चर्म्म च ॥
अहिकोदण्डपरशु घण्टामालाकपालकान् ।
दानवोपासिता विद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥

यन्त्रं तु ।

बिन्दुषट्कोणपञ्चारत्रिकोणाष्टदलाब्जयुक् ।
वृत्ताष्टार चतुर्द्वारी वज्री शूली च मुण्डि च ॥
(८) एतस्यैव द्वितीयास्तु महाचण्डत्रयोऽप्यनु ।
संबोधनपदंयोगेश्वर्या मन्त्रो नवाक्षरः ॥
ऋषिर्मृत्युञ्जयो ह्यस्य छन्दस्त्रिष्टुबुदीरितम् ।
एतत्रामयुता गुह्याकाली भवति देवता ॥
स्यादन्यखेचरीबीजं त्रिकाल्यो शक्तिबीजके ।
विनियोगस्तु योगेन कैवल्यफलप्राप्तये ॥

ध्यानम् ।

नारं विना भारतीयमुखानि क्रमतो नव ।
भुजैर्युताष्टादशभिस्तत्तदस्त्रोपशोभितैः ॥
खड्गाङ्कुशौ रत्नमालां त्रिशूलं परशुं तथा ।
वाणान् पाशुपतान् पञ्च गदां मुष्टिं च कर्त्तृकाम् ॥
दक्षिणे वामतश्चर्म पाशं खट्वाङ्गमेव च ।

भुशुण्डीं चक्रधनुषीघण्टामुन्मादवंशिकाम् ॥
कपालं क्रमतश्चेति बिभ्रतीं घोररूपिणीम् ।
देवेशीमृत्युकालाभ्यामियं पूर्वमुपासिता ॥

यन्त्रम् तु पूर्वोक्तवत् ।

(९) सानुफेत्कारिडाकिन्यस्तारलज्जारमास्ततः ।
रावात् सिद्धिपदं प्रोच्य करालि तदनन्तरम् ॥
योगिन्यनंगशाकिन्यो हृन्मन्वकास्ततः परम् ।
इयं सप्तदशी ब्रह्मोपासिता परमेश्वरी ॥
आदिनारायण ऋषिर्बार्हतश्छन्दसान्वितः ।
महागुह्या देवतास्य देवि कान्यन्तयापि च ॥
सृष्ट्या बीजेन चैवेषां शक्त्याकर्णिकयान्वितः ।
बलताकीलकेनाढ्या मुक्ता च विनियोगिनी ॥

ध्यानं तु भारतीवत् । यन्त्रम् ।

बिन्दुत्रिकोणषट्कोणनवकोण यथाक्रमम् ।
वर्त्तुलाष्टारपञ्चार द्वादशाष्टदलान्वितम् ॥
तदन्ते पूर्ववत्[1] सर्वं यन्त्रेऽमुस्मिन् वरानने ।
(१०) लक्ष्मीलज्जाश्च सानुश्च भोगे कूटोऽप्यनाहतः ।
ततश्च डाकिनीहारौ संहिता मेखलापि च ॥
अतोनु योषिद्योगिन्यौ सबुद्धिगुप्तनामनि ।

---

१. पूर्ववदिति– भारतीवदित्यर्थः ।

अस्त्रान्त सप्तदशिका वाशिष्ठीपरिकीर्त्तिता ॥
ऋषिरुचिर्बृहच्छन्दो गुह्येयमपि देवता ।
धौमवतेन कूटेन बीजमस्योपवर्णितम् ॥
प्रलयः शक्तिरुदिता वलिः कीलकमिष्यते ।
विनियोगोऽमृतायैव भारतीवत् वरानने ॥

ध्यानं तु भारतीवत् । यन्त्रम् ।

बिन्दुवृत्तं त्र्यारवृत्तं षट्कोणं वर्त्तुलं ततः ।
नवकोणं वर्त्तुलञ्च षोडशाष्टदलाम्बुजे ॥
वज्रहीने शूलमुण्डे देये तदनु भामिनि ।
न श्मशानं ज्वलद्वह्नि किन्तु रक्ताण्र्णवो भवेत् ॥
वाशिष्ठसप्तदश्याश्च प्रोक्तं मण्डलमीदृशम् ।
(११) प्रणवो डाकिनी ह्द्या डाकिनीप्रणवौ ततः ।
पञ्चाक्षरो महामन्त्रः संबोध्य परिकीर्त्तितः ॥
विष्णुना विधृतं यस्मात्तत्त्वदच्चापि चिन्तितम् ।
नाम्नाख्यातं विष्णुतत्वं मन्त्राणामुत्तमं परम् ॥
ऋषिरस्य विरूपाक्ष श्छन्दसा सुप्रतिष्ठया ।
आदिशक्तिर्महागुह्या देवता परिकीर्त्तिता ॥
सावित्री नामकं कूटं बीजमस्य शुचिस्मिते ।
शक्तिस्तु गोसवो ज्ञेयो नरमेधस्तु कीलकम् ॥
विनियोगोऽस्य मन्त्रस्य सर्वस्मिन्नपि कर्मणि ।
अस्या करान्ननास्त्राणि सूर्योपास्या समानि हि ॥

ध्यानं तु आदित्योपासितावत्। यन्त्रमपि ब्रह्मोपासिता सप्तदशीवत्।

(१२) कुलाङ्गनां समुद्धृत्य देवि वेदादिनायुताम्।
डाकिन्योऽनन्तरं भोगं स्म हुन्मन्त्रसंयुतम्॥
उद्धृत्योपास्य देवेशि मन्त्रमष्टाक्षरं त्विदम्।
मातृतः पितृतश्चापि कुलकोटिं समुद्धरेत्॥
आरुणेय ऋषिः प्रोक्तो गायत्री छन्द इत्यपि।
गुह्या तु देवताप्यस्य बीजं त्रेता प्रगीयते॥
विकुन्तः शक्तिरुदिता शूलं कीलकमुच्यते।
प्रयोगः सर्वसिद्ध्यर्थं विशेषेण तु मुक्तये॥
अम्बाया हृदयं यस्मादतोऽम्बाहृदयं त्विदम्।
अस्यापि सर्वं विज्ञेयं भारतीव वरानने॥

ध्यानम् भारतीवत्। यन्त्रं तु।

बिन्दुपञ्चारषट्कोणाष्टारत्र्यारं च वर्त्तुलम्।
षोडशद्वादशवसुदलाम्बुजसमन्वितम्॥
पुनर्वृत्तं मुण्डमन्तर्बहिः शूलं गताशनिः।
सप्रज्वलद्वह्निपितृवनरक्ताब्धिलोलितम्॥
अम्बाहृदयनाम्नोऽदो मण्डलंकथितं मनोः।
(१३) आदौ लज्जां ततो लक्ष्मीं ततस्तारं च डाकिनीम्।
ततोऽनु दद्यात् फेत्कारीं भासाकूटमतः परम्॥
मेखलाहारमहिला योगिनीकूर्चडाकिनी।

ततोऽनु मानसं वज्रहार्दमन्त्रान्तमुद्धरेत् ॥
ख्याता महाषोडशीयमुत्तराम्नायगोपिता ।
ऋषिरस्या लोमपादश्छन्दः पङ्क्तिरुदाहृतम् ॥
गुह्यातिगुह्यादेव्यस्या नृसिंहो बीजमिष्यते ।
शक्तिः पिशुः काकिनी तु कीलकं समुदाहृतम् ॥
निःश्रेयसः पदावाप्त्यै विनियोगोऽस्य कथ्यते ।
एषादशास्योपास्या हि विज्ञेया वरवर्णिनि ॥ (४१)
रावणोपासितायाश्च सप्तदश्या इदं मतम् ।
चत्वारि चक्राण्येतानि पूर्वोक्तानिच पंच च ॥
मिलित्वा स्युर्नवैतानि नवपंचाभिधाद्यतः ।

ध्यानं तु ऋक्षवक्त्राधिकान्यभारतीवदेकादशानना । यन्त्रं तु ।

आदौ बिन्दुस्ततस्त्र्यारं वर्त्तुलं तदनन्तरम् ।
दत्वा तदनु पञ्चारं षट्कोणं तदनन्तरम् ॥
पुनरष्टारमस्यानु नवकोणमुदाहृतम् ।
पुनर्वृत्तत्रयं दत्वा पुनरष्टारमिष्यते ॥
ततः परं चतुर्विंशषोडशद्वादशाष्टभिः ।
दलैः क्लृप्तानि पद्मानि त्रिणि देयानि पार्वति ॥
कोणेष्वष्टाशनियुतमंतस्तत्र चतुर्ष्वपि ।
बहिर्मुण्डचतुष्केणशूलैरष्टभिरन्वितम् ॥
चतुर्द्वारान्वितं तेषु चतूरावक्षमन्वितम् ।
शूलाग्रेष्वष्टसु बहिश्चतुष्कोणस्थितेषु हि ॥

डाकिनीभिस्तथाष्टाभिरान्वितं कमलानने ।
चतुर्मुण्डं बहिर्मुण्डमुण्डे योगिनी राजितम् ॥
प्रज्वलत् पावकोद्दामश्मशानपरिवेष्टितम् ।
कल्लोलितासृगुदधि संवेष्टितमतः परम् ॥
वज्रैरष्टभिरुणं हि ज्ञेयमन्तः सुरेश्वरि ।
महारुद्रोपासितायाः षोडश्या यन्त्रमीदृशम् ॥
(१४) तारत्रपारमामारयोगिनी कामिनीरुषः ।
रावः काली डाकिनी च मानसं वज्रमेव च ॥
चण्डसानूत्तमाङ्गा च षोडशार्णा प्रकीर्त्तिता ।
अस्यार्षिः शरलोमाख्यो मध्यमा छन्दसा युतः ॥
षोडशार्णेश्वरी गुह्यकाली देवी प्रकीर्त्तिमा ।
डाकिनी दीपमन्दा च बीजशक्तिककीलकाः ॥
त्रयोदशास्या विज्ञेया मन्त्रदेवी महाफला ।

ध्यानं तु गोव्याघ्रमहिषाननाधिकभारतीवत् । यन्त्रम् ।

त्र्यारगौबिन्दुपञ्चारौ नवारं तदनन्तरम् ।
वृत्ताष्टारौ ततो दत्वा षट्कोणं तदनुस्मृतम् ॥
परिदाय ततो वृत्तं पुनरष्टारमेव च ।
षोडशाष्टद्वादशकदलैर्युग्जलजान्वितम् ॥
पुनर्वृत्तं कोणसंस्थमन्तर्वज्राष्टकं पुनः ।
चतुर्मुण्डाष्टशूलाढ्यं बहिश्चापि सुरेश्वरि ॥
पूर्ववच्च श्मशानेन रक्तोदेनापि वेष्टितम् ।

अदो यन्त्रं षोडशार्णपूजनार्थमुदाहृतम् ॥

(१५) ताराद्यं डाकिनीमुक्त्वा महाचण्डपदाक्षरम् ।
योगेश्वरी त्रपावध्वौ ततो जय महावदेत् ॥
मंगलेरावतः सिद्धिकरालिनि वदेत् प्रिये ।
भौवना योगिनी कूर्च स्त्रीशाकिनी ततः परम् ॥
कालीशब्दान्महाशब्दान्निर्वाणात् सिद्धिवोद्धरेत् ।
प्रदे महाभैरवि च विच्चे घोरे ततः परम् ॥
हारकूर्चौ फट् त्रयान्ते भवेदनलवल्लभा ।
महाविद्या मया प्रोक्ता ह्यष्टपञ्चाशदक्षरा ॥
संमोहन ऋषिस्त्वस्या जगती छन्द उच्यते ।
मंगला गुह्यकाली च देवता परिकीर्त्तिता ॥
भोगसिद्धिकराकूटा बीजशक्तिक कीलका ।
समुपास्या षोडशास्या तथा पञ्चदशानना ॥

यन्त्रादिकं भारतीवत् । ध्यानं तु गोमहिषव्याघ्रद्वीपीखरोष्ट्राधिकभारतीवत् ।

(१६) हिरण्यकशिपूपास्या सर्वासामाद्यरूपिणी ।
उद्धरामि मनुस्तस्यास्तत्रचेतोवधारय ॥
रामोपास्यासप्तमार्णं षडर्णं च सवामदृक् ।
तस्याद्यं च द्वितीयं च एतस्य द्विचतुर्थकम् ॥
लज्जाबीजं च छ्रीँकारं क्रोधं स्त्री कमलाह्वयम् ।
रेफो हकार चमलवरयास्तदनन्तरम् ॥

वामाक्षी कण्ठ संयुक्तं कूटमेतत् प्रकीर्त्तितम् ।
एकादशं महाकूटं मकारं परिकीर्त्तितम् ॥
लक्ष्मीप्रणवलज्जानां बीजानितदनन्तरम् ।
द्वितीयबीजकं देयं प्रथमं च ततः परम् ॥
एवं काल्याः षोडशार्णा सर्वागमेषु गोपिता ।
कालानलोऽस्य मन्त्रस्य ऋषिश्छन्दश्च शक्वरी ॥
आद्या या गुह्यकाल्याख्या देवता सा प्रकीर्त्तिता ।
आद्यबीजं हि बीजं स्याच्चतुर्थं चैव कीलकम् ॥
शक्तिरेकादशं बीजं विनियोगस्य सिद्धये ।

ध्यानम् ।

ध्यानमस्या विधेहित्वं कथ्यमानमतः परम् ।
शतवक्त्रां कुह्यकालीं दोर्दण्डायुत मण्डिताम् ॥
सिंहेभवाजिशरभकपिफेरुगरुत्मताम् ।
ऋक्षोष्ट्रखरवक्त्राणां प्रस्तारो वा क्रमात् प्रिये ॥
शतत्रयेण नेत्रेण शोभितां च सदैव हि ।
आगुल्फालम्बिविस्त्रस्त जटोपरि विराजिताम् ॥
शिवविष्णुशिरोन्यस्त प्रत्यालीढपदक्रमात् ।
वामे पञ्चसहस्राणि बाहूनां बिभ्रतीं शिवाम् ॥
तावन्त्येवहि चापानां धारयन्तीं कराम्बुजैः ।
दक्षे च पञ्चसाहस्रे शरास्त्राणि च बिभ्रतीम् ॥
व्याघ्रचर्मपरीधानां चन्द्रार्धयुतशेखराम् ।

अष्टोत्तरसहस्राभि र्मुण्डमालाभिरन्विताम् ॥
लेलिहान महाभीमललज्जिह्वाकरालिनीम् ।
भ्रुकुट्याशालवदनां पञ्चां सर्वाननेष्वपि ॥
शार्दूलत्वक् परिधानां विश्वविस्तारिताननाम् ।
गलन्नृमुण्डहाराढ्यां नादापुरितपुष्कलाम् ॥
ज्वलद्दुतवहाकारविस्रस्तकचसंचयाम् ।
नारास्थिकृतसर्वाङ्गभूषणां जगदम्बिकाम् ॥
कोटिकोटिमहाघोरभैरवीयोगिनीयुताम् ।
शतवक्त्रां गुह्यकालीं गलद्रुधिरचर्चिताम् ॥
सिंहासनसृगध्यासनाद्यैः पूर्ववदुद्यताम् ।
एवं रूपां गुह्यकालीं ध्यायेन्निश्चलमानसः ॥

अथ कामकलाकालीमन्त्रः (महाकालसंहितायाम्) उत्तराम्नाये ।

श्रीदेव्युवाच ।
परात् पर परेशान शशाङ्ककृतशेखर ।
योगादियोगिन् सर्वज्ञ सर्वभूतदयापर ॥
त्वत्तः श्रुता मया मन्त्राः सर्वतन्त्रेषु गोपिताः ।
विधिवत् पूजनं चापि न्यासावरणकक्रमैः ॥
तारा च छिन्नमस्ता च तथा त्रिपुरसुन्दरी ।
बाला च वगला चापि त्रिपुरा भैरवी तथा ॥
काली दक्षिण काली च कुब्जिका विवरेश्वरी ।
अघोरा राजमातङ्गी सिद्धिलक्ष्मीस्त्वरुन्धती ॥

अश्वारूढा भोगवती नित्यक्लिन्ना च कुक्कुटी ।
कौमारी चापि वाराही चामुण्डा चण्डिकाऽपि च ॥
भुवनेशी तथोच्छिष्टचाण्डाली चण्डघण्टिका ।
कालसंकर्षिणी चापि गुह्यकाली तथा परा ॥
एताश्चान्यश्च वै देव्यः समन्त्राः कथितास्त्वया ।
किन्तु कामकलाकालीं नोक्तवानसि मे प्रभो ॥
तत् किं मय्यपि गोप्यं ते प्रायशः परमेश्वर ।
न हीदृशं त्रिलोकेषु तव किं चन विद्यते ॥
यदकथ्यं मयि भवेदपि प्राणाधिकाधिकम् ।
तत् किं गोपयसि प्राज्ञ मयीदं दैवतं महत् ॥
यद्यस्मि ते दयापात्रं मान्याऽस्मि स्नेहभाजनम् ।
अनुग्राह्याऽस्मि कान्ताऽस्मि तदेमां वद साम्प्रतम् ॥
देवीं कामकलाकालीं समन्त्रध्यानपूर्विकाम् ।

श्रीमहाकाल उवाच ।
धन्यास्यनुगृहीताऽसि तया देव्यैव सर्वथा ।
यत् ते बुद्धिः समुत्पन्ना तां देवीं प्रति भामिनि ॥
विधाय शपथं देवि कथयामि तवाग्रतः ।
न हीदृशं भुक्तिमुक्तिसाधनं भुवि विद्यते ॥
यथार्थमात्थ देवि त्वं गोप्यत्वं चापि सर्वथा ।
किन्तु भक्तिविशेषात् ते कथयामि न संशयः ॥
राज्यं दद्याद्धनं दद्यात् स्त्रियं दद्याच्छिरस्तथा ।
न तु कामकलाकालीं दद्यात् कस्यापि न क्वचित् ॥

इन्द्रेणोपासिता पूर्वं देवराज्यमभीप्सिता ।
वरुणेन कुवेरेण ब्रह्मणा च मया तथा ॥
रामेण रावणेनापि यमेनापि विवस्वता ।
चन्द्रेण विष्णुना चापि तथाऽन्यैश्च महर्षिभिः ॥
सहेलं वा सलीलं वा यस्याः स्मरणमात्रतः ।
विद्यालक्ष्मीः राज्यलक्ष्मीः कीर्त्तिर्लक्ष्मीर्वशे स्थिताः ॥
विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनम् ।
राज्यार्थी लभते राज्यं कान्तार्थी कामिनीं शुभाम् ॥
यशोऽर्थी कीर्त्तिमाप्नोति मुक्त्यर्थी मुक्तिमाप्नुयात् ।
अणिमाद्यष्टसिद्ध्यर्थी सिद्ध्यष्टकमवाप्नुयात् ॥

तथा ।

द्विसप्ततितमं यावत् पुरुषाः पूर्वजाः स्थिताः ।
तेषां भाग्योदयैः पूर्णैर्विद्येयं यदि लभ्यते ॥
तदा सर्वस्वदानेन गृह्णीयादविचारयन् ।
कृतकृत्यं मन्यमानो गुरोः पादावभिस्पृशन् ॥

तथा ।

एकतः प्राणदानं स्यादेकतश्चैतदर्पणम् ।
तुलया विधृतं चेत् स्यादेतद्दानं विशिष्यते ॥

तथा ।

कोटिजन्मार्जितैः पुण्यैर्लभते वा न लभ्यते ।

शपथं कुरु देवेशि प्रकाशयेयं न कुत्र चित् ॥
सत्यं सत्यं त्रिसत्यं मे ततो वक्ष्यामि पार्वति ।
नो चेत् तेऽपि न वक्ष्यामि प्रमाणं तत्र सैव मे ॥

देव्युवाच ।

शपे त्वच्चरणाब्जाभ्यां हिमाद्रिं शिरसा शपे ।
शपे स्कन्दैकदन्ताभ्यां यद्येनामन्यतो ब्रुवे ॥
शपेऽथ वा तया देव्या यां मे त्वं कथयिष्यसि ।
प्रकाशयामि यद्येनां सैव मे विमुखी भवेत ॥

महाकाल उवाच ।

साधु साधु महाभागे प्रतीतिर्मेऽधुना त्वयि ।
अकार्षीः शपथं यस्मात् तस्माद्वक्ष्याम्यसंशयम् ॥
समाहिता सावधाना भव देवि वरानने ।
विधेहि चित्तमेकाग्रं बद्धाञ्जलिपुटं प्रिये ॥
कालीं कामकलापूर्वां शृणुष्वावहिता मम ।

तथा ।

या गुह्यकाली सैवेयं काली कामकलाभिधा ।
मन्त्रभेदाद्ध्यानभेदाद्भवेत् कामकलात्मिका ॥
यथा त्रिभेदा तारा स्यात् सुन्दरी सप्तसप्ततिः ।
दक्षिणा पञ्च भेदाः स्यात् तथेयं गुह्यकालिका ॥
सप्तधा ध्यानमन्त्राभ्यां जायते भिन्नरूपिणी ।
यथा पञ्चाक्षरो मन्त्रो देवी चैकजटा स्मृता ॥

द्वाविंशत्यक्षरो मन्त्रो देवी दक्षिणकालिका ।
तथाऽन्येष्वपि देवेषु मुख्यासु बहुषु प्रिये ॥
देवी कामकलाकाली मनुरष्टादशाक्षरः ।
षोडशार्णा यथा मुख्या सर्वश्रीचक्रमध्यमा ॥
तथेयं नवकालीषु सदा मुख्यतया स्मृता ।
त्रैलोक्याकर्षणो नाम मन्त्रोऽस्याः परिकीर्त्तितः ॥
तस्योद्धारं प्रवक्ष्यामि शृणु यत्नेन पार्वति ।
श्रुत्वावधारयस्वेमां सर्वकल्याणहेतवे ॥

मन्त्रोद्धारमाह ।

आद्यवर्गाद्यवर्गोऽक्षणा वामेन परिशीलितः ।
मूर्ध्नि मूर्ध्ना यवृतीययुगधः परिकीर्त्तितः ॥
बिन्दुवामाक्षिसंयुक्तो वह्निः खपरमस्तकः ।
वामश्रुत्यर्धचन्द्रेणः तृतीयः सपरो भवेत् ॥
दक्षस्कन्धोर्ध्वदन्ताभ्यां चाक्षरो बिन्दुमस्तकः ।
ओष्ठवर्गद्वितीयो हपूर्वाधरोष्टबिन्दुयुक् ॥
षडक्षराणि सम्बोध्य यथानामस्थितिक्रमात् ।
प्रतिलोमेन चोद्धृत्य तानि बीजानि पञ्च वै ॥
भूतबीजाद्यमारभ्य मारबीजान्तमेव हि ।
वैश्वानरवधूयुक्तो मन्त्रो ह्यष्टादशाक्षरः ॥
अस्याः स्मरणमात्रेण यावन्त्यः सन्ति सिद्धयः ।
स्वयमायान्ति पुरतो जपादीनां च का कथा ॥

सप्त कामकलाकाल्या मनवः सन्ति गोपिताः ।
तेषु सर्वेषु मन्त्रेषु मुख्योऽयं परिकीर्त्तितः ॥
स्मरणादस्य मन्त्रस्य मूर्च्छिताः सर्वदेवताः ।
स्तम्भिता वेपमानाश्च उत्तिष्ठन्त्यतिविह्वला ॥
निदेशवर्त्तिनो भूत्वा वर्त्तन्ते चेटका इव ।
किं बहूक्तेन देवेशि सत्यपूर्वं ब्रवीम्यहम् ॥
सहस्रवदनेनापि लक्षकोट्याननेन वा ।
महिमा वर्णितुं शक्यो नास्य वर्षायुतैर्मया ॥
सामान्यतो विजानीहि यद्यदिच्छति साधकः ।
तत् तत् करोति सकलं प्रजापतिरिवापरः ॥
त्रैलोक्याकर्षको नाम मन्त्रः सर्वार्थसाधकः ।

ऋष्यादिन्यासमाह ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि छन्दश्चर्षिं च बीजकम् ।
अस्य कामकलाकालीमन्त्रस्याहमृषिर्मतः ॥
छन्दश्च बृहतीख्यातं देवी चेयं प्रकीर्त्तिता ।
आद्यबीजं तु बीजं स्यात् क्रोधार्णं शक्तिरेव च ॥
विनियोगोऽस्य सर्वस्य सर्वदा सर्वसिद्धये ।
षडङ्गं पञ्चबीजैस्तैर्नाम्नाप्येकं च कारयेत् ॥
नामाक्षराणि प्रत्येकं तत्र देयानि पार्वति ।

अथ ध्यानम् ।

ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि कुरुचित्तैकताननाम् ।

उद्यद्घनाघनाश्लिष्यज्जपाकुसुमसन्निभाम् ॥
मत्तकोकिलनेत्राभां पक्वजम्बूफलप्रभाम् ।
सुदीर्घप्रबलालम्बीविस्रस्तघनमूर्धजाम् ॥
ज्वलदङ्गारवच्छोणनेत्रत्रितयभूषिताम् ।
उद्यच्छारदसंपूर्णचन्द्रकोकनदाननाम् ॥
दीर्घदंष्ट्रायुगोदञ्चद्विकरालमुखाम्बुजाम् ।
वितस्तिमात्रनिष्क्रान्तललज्जिह्वाभयानकाम् ॥
व्यात्तानतया दृश्यद्द्वात्रिंशद्दन्तमण्डलाम् ।
निरन्तरं वेपमानोत्तमाङ्गां घोररूपिणीम् ॥
अंसासक्तनृमुण्डासृक्पिवन्तीं वक्त्रकन्दरात् ।
सृक्वद्वन्द्वस्रवद्रक्तस्नापितोरोजयुग्मकाम् ॥
उरोजाम्भोजसंसक्तसम्पतद्रुधिरोच्चयाम् ।
सश्रीस्कृतिं धयन्तीं तल्लेलिहानरसज्ञया ॥
ललाटे घननाराासृग्विहितारुणचित्रकाम् ।
सद्यश्छिन्नगलद्रक्तनृमुण्डकृतकुण्डलाम् ॥
श्रुतिनद्धकचालम्बिवतंसलसदंसकाम् ॥
स्रवदस्रौघया शश्वन्मानव्या मुण्डमालया ॥
आकण्ठगुल्फलम्बिन्यालङ्कृतां केशबद्धया ।
श्वेतास्थिगुलिकाहारग्रैवेयकमहोज्ज्वलाम् ॥
शवदीर्घाङ्गुलिपङ्क्तिमण्डितोरःस्थलस्थिराम् ।
कठोरपीवरोत्तुङ्गवक्षोजयुगलान्विताम् ॥
महामारकतग्राववेदिश्रोणिपरिष्कृताम् ।

विशालजघनाभोगामतिक्षीणकटिस्थलाम् ॥
अन्त्रनद्धार्भकशिरोवलत्किङ्किणीमण्डिताम् ।
सुपीनषोडशभुजां महाशङ्खाश्वदङ्गदाम् ॥
सवानां धमनीपुञ्जैर्वेष्टितैः कृतकङ्कणाम् ।
ग्रथितैः शवकेशैः स्रग्दामभिः कटिसूत्रिणीम् ॥
शवपोतकरश्रेणीग्रथनैः कृतमेखलाम् ।
शोभमानाङ्गुलीमांसमेदोमज्जाङ्गुलीयकैः ॥
असिं त्रिशूलं चक्रं च शरमङ्कुशमेव च ।
ललानं च तथा कर्त्रीमक्षमालां च दक्षिणे ॥
पाशं च परशुं नागं चापं मुद्गरमेव च ।
शिवापोतं खर्परं च वसासृङ्मेदसान्वितम् ॥
लम्बत्कचं नृमुण्डं च धारयन्तीं स्ववामतः ।
विलसन्नूपुरां देवीं ग्रथितैः शवपञ्जरैः ॥
श्मशानप्रज्वलद्घोरचिताग्निज्वालमध्यगाम् ।
अधोमुखमहादीर्घप्रसुप्तशवपृष्ठगाम् ॥
वमन्मुखानलज्वालाजालव्याप्तदिगन्तराम् ।
प्रोत्थायैव हि तिष्ठन्तीं प्रत्यालीढपदक्रमात् ॥
वामदक्षिणसंस्थाभ्यां नदन्तीभ्यां मुहुर्मुहुः ।
शिवाभ्यां घोररूपाभ्यां वमन्तीभ्यां महानलम् ॥
विद्युदङ्गारवर्णाभ्यां वेष्टितां परमेश्वरीम् ।
सर्वदैवानुलग्नाभ्यां पश्यन्तीभ्यां महेश्वरीम् ॥
अतीव भीषमाणाभ्यां शिवाभ्यां शोभितां मुहुः ।

कपालसंस्थं मस्तिष्कं ददतीं च तयोर्द्वयोः ॥
दिगम्बरां मुक्तकेशीमट्टहासभयानकाम् ।
सप्तधा बद्धनारान्त्रयोगपट्टविभूषिताम् ॥
संहारभैरवेणैव सार्धं संभोगमिच्छतीम् ।
अतिकामातुरां कालीं हसन्तीं खर्वविग्रहाम् ॥
कोटिकालानलज्वालान्यक्कारोद्यत्कलेवराम् ।
महाप्रलयकोट्यर्कविद्युदर्बुदसन्निभाम् ॥
कल्पान्तकारिणीं कालीं महाभैरवरूपिणीम् ।
महाभीमां दुर्निरीक्ष्यां सेन्द्रैरपि सुरासुरैः ॥
शत्रुपक्षक्षयकरीं दैत्यदानवसूदिनीम् ।
चिन्तयेदीदृशीं देवीं कालीं कामकलाभिधाम् ॥

☞ अस्याः पूजाक्रमस्तत्रैव ।

भूतशुद्धिं विधायादौ पूर्ववत् कथितं प्रिये ।
मातृकान्यास पीठादि न्यासं कुर्यात् पुरोक्त वै ॥
क्वचिच्च गुह्यकालीवत् क्वचिद्दक्षिणकालीवत् ।
न्यासपूजादिकं सर्वं विशेषः कुत्रचित् प्रिये ॥
सामान्यं च विशेषं च स्थापयेदर्घ्ययुग्मकम् ।
चतुरः पूजयेद्देवान् गणार्काच्युतशूलिनः ॥
कुर्याच्च मानसीं पूजांमुपचारैश्च पार्थिवैः ।
ततो मुखाम्यजेदाद्यां कालीं कामकलभिदाम् ॥
आवाहयेदनेनैव मन्त्रेण शृणु पार्वति ।

तारं मायां रमां पाशमुच्चार्यार्णचतुष्टकम् ॥
षडक्षराणि संबोध्य देवीनाम यथार्थवत् ।
आगच्छ युगलं तिष्ठ युगलं तदनु क्षिपेत् ॥
पूजा गृहाणेति युग्मवह्निजायान्तमेव हि ।
मूलमन्त्रेण वै कार्यमन्यत्सर्वं शुचिस्मिते ॥
ङेऽन्तं तन्नाममुच्चार्य कामबीजाद्यमग्रतः ।
सर्वेष्वेवोपचारेषु मन्त्रोऽसौ परिकीर्त्तितः ॥
विशेष मन्त्रो नो यत्र तत्रासौ मनुरिष्यते ।
यत्र यत्र विशेषोऽस्ति तव वक्ष्ये न संशयः ॥
अर्घदाने विशेषोऽस्ति तदपि व्याहरामि ते ।
प्रणवं कामशेषौ च लज्जां भौतश्च बीजकम् ॥
श्मशानवासिनी ङेऽन्तं ङेऽन्तं नाम तथोच्चरेत् ।
एषोऽर्घो नम इत्युक्त्वादद्यादर्घ्यं प्रकल्पितम् ॥
मूलमन्त्रेण नाम्ना च ह्यपरांश्चैव षोडशः ।
निवेदयेन्महाकाल्यै यद्यदुक्तं प्रपूजने ॥
न गन्ध दाने मन्त्रोऽस्ति न वा पुष्पसमर्पणे ।
तयोरेव विशेषोऽस्ति कथयिष्यामि तच्छृणु ॥
यदष्टादशवार्षिकया न्यूनया अपि वा भवेत् ।
आतुरमासिकं यत् स्यादाद्याहो जातशोणितम् ॥
अनङ्गगन्ध तन्नाम नाधिकायाः कदा चन ।
तद्दानफलबाहुल्य वक्तुमेव न शक्यते ॥
स्वयमागत्य देवेशी गृह्णाति शिरसार्पितम् ।

तस्मात् घृणा न कुर्वीत तद्दाने प्रयतेत वै ॥
अनङ्गगन्धदानस्य मन्त्रमाकर्णय प्रिये ।
तारं वाग्भवबीजञ्च प्रासादं कमलार्णकम् ॥
क्रोधं मारं पिशाचार्णं मायां पाशमुदीर्य च ।
ङेऽन्तं रतिप्रिया शब्दं प्रोच्चरेद्भवबीजतः ॥
ङेऽन्तं तन्नम चोच्चार्य एष तन्नाम चोद्धरेत् ।
हार्द्दं मन्त्रं समुच्चार्य गन्धं दद्याच्च साधकः ॥
जाताद्य रजसो नार्या यदाद्यदिनसंभवम् ।
पुष्पं स्वयम्भूपुष्पं तत्तद्दानं तत्यायकल्पते ॥
नसौवर्णेन पुष्पेण न मुक्तामणिभिस्तथा ।
नदीपैर्नापिनैव्यद्यैर्नापि पूजादिसम्भवैः ॥
नहोमैर्न जपैर्नापि तर्पणैः प्रियते शिवा ।
यथा स्वयम्भूपुष्पेण प्रीयते जगदम्बिका ॥
तत्रापि परयोषाया इत्यागमसुगोपितम् ।
अधुना कथ्यते तस्य दानं मन्त्रो वराङ्गने ॥
प्रणवादीत्रयावत्यौ ङेऽन्तं नाम ततो वदेत् ।
क्रोधं पाशं समुच्चार्यं ङेऽन्तं च भगमालिनीम् ॥
वाग्भवं तु बधूबीजं ङेऽन्तं चापि भगप्रिया ।
पैशाचं कामलं बीजं ङेऽन्तं च मदनातुरा ॥
एतत्पुष्पस्य नामापि नम इत्त्वरद्वयम् ।
प्रोच्चार्य देव्या तद्देव्यै सर्वकामार्थसिद्धये ॥
परमाभीष्टमाप्नोति दत्वैतत्पुष्पमुत्तमम् ।

धूपदीपे च नैव्यद्ये मूलमन्त्रः प्रकीर्त्तितः ॥
चामरछत्रदाने च स एव परिकीर्त्तितः ।
पूजायां बलिदानस्य मन्त्रमाकर्णय प्रिये ॥
एकं तारं समुद्धृत्य मारमायारुषोर्णकान् ।
त्रिस्त्रीः प्रोच्चार्य हाँ ह्रीँ ह्रूँ एतत्त्रितयमुद्धरेत् ॥
भगप्रियेत्विति पदं भगमालिनि चेति च ।
महाबलिमितिस्मृत्वा गृह्वेति च पदद्वयम् ॥
भचयेति पदद्वन्द्वं मम शत्रूनथापि च ।
नाशयोच्चाटय हन शत्रुतश्छिन्धि चापि च ॥
मथ विध्वंषय तथा मारय द्रावयापि च ।
युगं युगं दशभवेन्मायाग्निवनितायुतः ॥
बलिदाने महामन्त्रः सर्वकामफलप्रदः ।
भोजने बलिदानस्य मन्त्रोन्यस्ति वरानने ॥
प्रणवं पूर्वमुच्चार्य लज्जा ह्वँ युग्म युग्मकम् ।
च्चोँ चौँ भूतार्णयुगलं पाशयुग्मं शरद्वयम् ॥
नाम संबोध्य देव्यास्तु महाकामातुरेऽपि च ।
महाकालप्रिये चापि ममारिष्टं ततो वदेत् ॥
निवारय पदद्वन्द्वं शत्रुत्विति पदं ततः ।
स्तंभयेति पदद्वन्द्वं मारयेति तथैव च ॥
दमयुग्मं मर्दययुगं शोषयेति युगं ततः ।
इमं बलिं गृह्व गृह्व तत एतावदुच्चरेत् ।
खादयेति पदद्वन्द्वं क्रोधाग्निवनितायुतः ।

भोजनादौ महामन्त्रः बलिदाने प्रकीर्त्तितः ॥
एवं निर्वर्त्य देव्यास्तु सर्वोपचारकान् ।
सप्तावरणपूजां तामारभेत ततः क्रमात् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

यन्त्रमस्या प्रवक्ष्यामि तत्र धेहि मनः प्रिये ।
भूपुरे वसुपत्राढ्ये पद्ममष्टदलान्वितम् ॥
केशराणि प्रकल्प्यानि तदन्तश्चापि कर्णिकाम् ।
कर्णिकान्तस्त्रिकोणस्य त्रितयं पृथगेव हि ॥
बहिस्त्रिकोण कोणेषु लिखेद्बीजत्रयं शुभम् ।
माया बीजं तु वामे स्यात् क्रोधबीजं तु दक्षिणे ॥
अधः पाशं विनिर्दिश्य कन्दर्पाणं तु मध्यतः ।
तदन्तः स्थायिनी देवी तत्र साद्र्ं प्रतिष्ठितम् ॥
एतद्यन्त्रं महादेवि सर्वकामफलप्रदम् ।

अस्यावरणपूजा तत्रैव ।

पूर्वं यत्कथितं यन्त्रं त्रिकोणोपरि विस्तृतम् ।
बहिस्त्रिकोण तस्यैव तयोर्मध्ये च षट् यजेत् ॥
सहारिणी भीषणा च मोहिनी कोणगा इमाः ।
कोणमध्ये स्थिता स्तिस्रः कुरुकुल्ला कपालिनी ॥
विप्रचित्ता क्रमेणैव पूज्या षट् प्रथमाहतौ ।
मध्ये त्रिकोणेऽपि तथा कोणे कोणान्तरस्थिताः ॥

उग्रा चोग्रप्रभा दीप्ता त्रिकोणाग्रे व्यवस्थिताः ।
नीला घना वलाका च तयोरन्तरगोचराः ॥
पूजनीया प्रयत्नेन द्वितीयावरणे प्रिये ।
सरान्तस्थे त्रिकोणे तु त्रिस्त्रिरेकत्र पूजयेत् ॥
ब्राह्मी नारायणी चैव सव्ये माहेश्वरी तथा ।
चामुण्डा चापि कौमारी तथा चैवापराजिता ॥
दक्षिणे पूजयेत् तिस्रस्तिस्रः पश्चिमगा अपि ।
वाराही नारसिंही च तथेन्द्राणी प्रकीर्त्तिताः ॥
सर्वा श्यामा असिकरा मुण्डमाला विभूषिताः ।
कपालं तर्जनीं चैव धारयन्त्यः सुसंपदाः ॥
सर्वासामपि वैदेयो बलिपूजा तथैव च ।
अनुलेपनकं चैव विभवेनोपकल्पितम् ॥
त्रिस्त्रिपूजा प्रकर्त्तव्या सर्वासामपि सर्वदा ।
दलेषु पूजयेदष्टौ भैरवाय प्रकीर्त्तिताः ॥
असिताङ्गो रुरुश्चैव चण्ड उन्मत्तसंज्ञकः ।
क्रोधस्तथैव कापाली तथा भीषणनामकः ॥
संमोहनस्तथा सर्वे कर्त्रिखर्परधारिणः ।
कालाञ्जनचयप्रख्या द्विभुजा रौद्ररूपिणः ॥
एतान् संपूज्य विधिवत् क्षेत्रपालान् प्रपूजयेत् ।
एकपादो विरूपाक्षो भीमः संकर्षणस्तथा ॥
चण्डघण्टो मेघनादो वेगमाली प्रकंपनः ।
एते चाष्टौ क्षेत्रपाला दलयोरन्तरस्थिताः ॥

विकृतास्या भीमरूपा गदापरिघपाशयः ।
दलयोरन्तरे पूज्याः पञ्चमावरणे प्रिये ॥
षष्ठे चावरणे देव्या योगिनीरष्टपूजयेत् ।
उल्कामुखी कोटराक्षी विद्युज्जिह्वा करालिनी ॥
वज्रोदरी तापिनी च ज्वालाजालस्करी तथा ।
व्याप्ताननना घोररावा जिह्वाललनभीषणाः ॥
वसासृङ्मांससंपूर्ण कपालासिकरास्मृताः ।
एता दलाग्रे संपूज्या षष्ठावरणके क्रमात् ॥
लोकपालादि संपूज्या बहिर्दशसु दिक्ष्वपि ।
स्वस्वायुधासक्तकराः स्वस्ववाहनसंयुताः ॥
सप्तावरणमेतत्ते कथितं भक्तितत्परे ।
देव्याः कामकलाकाल्याः समन्त्र ध्यानपूर्वकम् ॥
एवं पूर्वोक्तरूपां तां संपूज्य परमेश्वरीम् ।
योगिनीचक्रसहितां भैरवेणसमन्विताम् ॥
ततश्च विधिवत् कान्ते बलिं संप्रतिपादयेत् ।
बलिमुत्सार्य नैवेद्यं नैरृत्या दिशि चोत्सृजेत् ॥
हृदये चैव देवीं तां संस्थाप्य विधिवत् पुनः ।
निर्माल्यं च शुचौ देशे धारणीयं शिरस्यपि ॥

अथ पुरश्चरणं तत्रैव ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि पौरश्चरणिकं विधिम् ।
एकस्मिन् पत्रविहिते सिद्धिस्तात्कालिकी भवेत् ॥

भूमिशुद्धिर्द्रव्यशुद्धिः पूर्वैव कथिता मया ।
यथाश्च नियमा ये स्युः पुरश्चरणकर्मणि ॥
सर्वानेव प्रयुञ्जीत सततं भक्तितत्परः ।
कृतनित्यक्रियः प्रातः कृतपूजाविधिः शुचिः ॥
नरास्थि निखनेद्भूमावस्त्रमन्त्रमुदीरयन् ।
तारं क्रोधोऽनु ह्रीँ पाशस्मरभूतान् समुद्धरेत् ॥
सिद्धिमुच्चार्य देहीति युग्मं बह्न्यङ्गनां वदेत् ।

भूतबीजं फ्रोमिति ।

तथा ।

तदुपर्येव चास्तीर्य स्वासनं सुष्ठु कल्पितम् ।
नृमुण्डमग्रतः कृत्वा नरास्थिजपमालया ॥
लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी दिवा शुचिः ।
अशुचिश्च तथा रात्रौ लक्षमेकं तथैव च ॥
दशांशं होमयेन्मन्त्री तर्पयेदभिषेचयेत् ।
होमे सन्तर्पणे चैव पूजावत् कथितो विधिः ॥
पूजायां वा प्रयोगे वा होमे वा तर्पणेऽथ वा ।
गुह्यकालीविधानेन सर्वं कार्यं शुचिस्मिते ॥
अत्रानुक्तं विधानं यत् तत्रत्यं तत् प्रकल्पयेत् ।
तत्राप्यनुक्तं यत् किञ्चित् तत्रोक्तो दक्षिणाविधिः ॥

इति श्री कालीविद्याप्रकरणम् ।

अथ द्वितीयमहाविद्यातारा (फेत्कारिणीतन्त्रे)

कैलाशशिखरासीनं चन्द्रखण्डविराजितम् ।
वक्षस्थले समासीना पृच्छतिस्म नगात्मजा ॥
कथमीशान सार्वज्ञ मलभँस्ते तपोधनाः ।
कां विद्यां प्राप्य कवयो भारतादि प्रचक्रिरे ॥
श्रुत्वा नगात्मजावाक्यं विहस्य परमेश्वरः ।
प्राह प्रिया परिष्वज्य साधु साध्विति पूजयन् ॥
शृणु साध्वि महाविद्यामज्ञानेन्धनदाहिनीम् ।
यामावाप्य महात्मानो धर्मकामार्थमुक्तिषु ॥
नासाध्यं मेनिरे किञ्चित् कवयः शुद्धबुद्धयः ।
वादे सदसि या वाच स्तम्भिनी प्रतिवादिनाम् ॥
विद्याहानिकरी देवि विदुषां बलिदानतः ।
हास्याय या सदस्यानामशुद्धमपि जल्पयेत् ॥
वादिनं चापि राजानं मन्त्रिणं वशमानयेत् ।

जल्पयेद्वादिनमित्यन्वयः ।

मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण जपात् सर्वज्ञतां नयेत् ।

मन्त्रोद्धारमाह (दक्षिणाम्नाये) अधराम्नाये च ।

सपरं प्रथमं दत्वा चतुर्थस्वरभूषितम् ।
रेफारूढं स्फुरद्दीप्तमिन्दुबिन्दुसमन्वितम् ॥
ककारं च ततो दद्याच्चतुर्थेनैव भूषितम् ।

दीर्घोकारसमायुक्तं हकारं योजयेत् ततः ॥
फट्कारं च ततो दद्यात् संपूर्णः सिद्धमन्त्रतः ।

सपरो हकारः । शेषं स्पष्टम् ।

(मत्स्यसूक्ते) दक्षिणाम्नाये ।

अथ वक्ष्ये महादेव्या मन्त्रोद्धारमनुत्तमम् ।
यज्ज्ञात्वा नरो भाति वाचस्पतिरिवापरः ॥
मायाबीजं समुद्धृत्य तवर्गप्रथमं तथा ।
रतिबिन्दुवह्नियुतं द्वितीयं बीजमुत्तमम् ॥
कूर्चबीजं तृतीयं तु फटकारस्तदनन्तरम् ।
सम्पूर्णसिद्धमन्त्रस्तु रश्मिपञ्चकसंयुतः ॥

पञ्चरश्मिः प्रणवः ।

तदुक्तं (तारार्णवे)

अनन्तरं समुद्धृत्य मायोत्तरमनुं ततः ।
पपञ्चमः समायुक्तं पञ्चरश्मिः प्रकीर्त्तितः ॥

अनुत्तरमकारः । मायोत्तरमुकारः । पपञ्चमो मकारः।

(तत्वबोधे)

तारं लज्जां त्रकामेशीं हुँ फडित्युग्रतारिका ।
मायां स्त्रीँ हूमथास्त्रान्तमित्यक्कजटयार्चयेत् ॥
अस्त्रहीनमिदं नीलसरस्वत्या विनिर्दिशेत् ।

कामेशी ईकारः ।

त्र्यक्षरोऽसौ महामन्त्रः फट्कारान्तौ हृदि स्थितः ।
पञ्चरश्मिसमायुक्तोऽथाज्ञानेन्धनदाहकः ॥

(मत्स्यसूक्ते)

लज्जाबीजं बधूबीजं कूर्चबीजं तथा हि फट् ।
एवं पञ्चाक्षरी विद्या पञ्चभूतप्रकाशिनी ॥

तथा ।

तारास्त्ररहिता त्र्यर्णा महानीलसरस्वती ।
कुल्लुकेति समाख्याता त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥

(तारार्णवे)

वशिष्ठाराधिता चोग्रा न शीघ्रफलदा यतः ।
अतस्तेनैव मुनिना शापो दत्तः सुदारुणः ॥
ततः प्रभृति विद्येयं फलदात्री न कस्य चित् ।
शक्तिबीजं त्रपान्तस्थबीजोपरिनियोजितम् ॥
ततः प्रभृति विद्येयं बधूरिव यशस्विनी ।
फलिनी सर्वविद्यानां जयिनी जयकाङ्क्षिणीम् ॥
विषक्षयकरी विद्या अमृतत्वप्रदायिनी ।
मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण विजयी भुवि जायते ॥
मूको भवति वागीशो गीष्पतिर्जायते नरः ।

शक्तिबीजमिति । शक्तिबीजं सकारः । त्रपान्तस्थबीजं त्रोङ्कारः । तेन स्त्रीमिति बधूबीजं भवति । शापस्तु कृष्णावतारपर्यन्तमेव ।

जाते कृष्णावतारे तु पुनः शापात् प्रमुच्यते ।

इति तन्त्रान्तरवचनात् ।

मन्त्रार्थमाह (साधनसमुच्चये)

प्रणवाद्ब्रह्मरूपा सा सोऽहं तत्त्वस्वरूपिणी ।
व्योम्ना प्रकाशमानत्वं ग्रसमानत्वमग्निना ॥
तयोर्विसर्ग ईकारो बिन्दुना तान्त्रिकी मता ।
तकारः सर्वपापघ्नो रेफस्तत्त्वप्रकाशकः ॥
बिन्दुमाली महाबीजं शब्दब्रह्मप्रकाशकम् ।
कूर्चं प्रबोधरूपं स्यादस्त्रं जाड्यविनाशकम् ॥
एवं यो वेत्ति शुद्धात्मा स तु साक्षान्महेश्वरः ।

(मत्स्यसूक्ते)

श्रीबीजाद्या यदा विद्या तदा श्री सर्वतोमुखी ।
एषैव हि महाविद्या मायाद्या सकलेष्टदा ॥
वाग्भवाद्या महावाक्यस्वरूपा सर्ववाङ्मयी ।

तथा ।

गुटिकासिद्धिवेतालपातालवटयक्षिणी ।
परपुरप्रवेशश्च आज्ञासिद्धिः प्रजायते ॥
जिह्वायां चिन्तनादेव त्रिकालज्ञो भवेद्ध्रुवम् ।

यस्तु विद्यामभेदेन चिन्तयेत् साधकोत्तमः ।
जीवन्मुक्तो विमुक्तश्च अन्ते सोऽपि भवेद्ध्रुवम् ॥

(ब्रह्मसंहितायां फेत्कारिण्यां) च ।

त्वत्प्रसादाज्जगतां सदा नीलसरस्वती ।
विशेषतः कलियुगे मत्प्रसादाद्भविष्यति ॥
सिद्धमन्त्रो यदा मन्त्री बालिशस्यापि मूर्धनि ।
करं दत्वा दिशत्याशु सोऽपि श्लोकान् पठेत पुनः ॥

दिशति श्लोकं कुर्वित्याज्ञापयति ।

तथा ।

मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण अनुभावद्वयं भवेत् ।
तात्कालिकी च कविता परैरनविभाव्यता ॥

अथ ऋष्यादिन्यासः (मेरुतन्त्रे)

मुनिरक्षोभ्यसंज्ञोऽस्या बृहतीछन्द ईरितम् ।
तारादेवी ह्रीँ च बीजं हूँ शक्तिश्चास्य कीर्त्तिता ॥

(मन्त्रचूडामणौ)

अक्षोभ्य ऋषिरेतस्या बृहतीछन्द ईरितम ।
नीलसरस्वती देवी त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥
हूँ बीजमस्त्रं शक्तिः स्याच्चतुर्वर्गफलप्रदा ।

दामोदरमिश्रकृतसंग्रहे ।

अक्षोभ्य ऋषिरेतस्या बृहतीछन्द ईरितम् ।
नीलसरस्वती देवी त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥
हूँ बीजमन्त्रः शक्तिः स्यान्माया स्त्रीँ कीलकं स्मृतम् ।
विनियोगो भवेद्देवि चतुर्वर्गफलाप्तये ॥

☞नीलसरस्वती (मेरौ)। (दक्षिणाम्नाये)

नीलसरस्वतीं वक्ष्ये सर्वकामफलप्रदाम् ।
ऐँ ह्रीँ श्रीँ क्लीँ समुच्चार्य सौँ क्लीँ ह्रीँ ऐँ पुनर्वदेत् ॥
ब्लूँ तु स्त्रीँ नीलतारे च सरस्वति पदं ततः ।
द्राँ ह्रीँ क्लीँ ब्लूँ स उच्चार्य ऐँ ह्रीँ श्रीँ क्लीँ पुनर्वदेत् ॥
सौः सौः ह्रीँ वह्निजायान्तो मन्त्रो द्वात्रिंशदर्णकः ।
ब्रह्मानुष्टुप् सरस्वत्यो मुन्याद्याः परिकीर्त्तिता ॥
पञ्चपञ्चाष्टपञ्चेषुयुगार्णैरङ्गकल्पनम् ।
न वासनां सर्प्पभूषां कर्त्रीं चापि कपालकम् ॥
चषकं च त्रिशूलं च दधतीं च चतुष्करैः ।
मुण्डमालाधरां ध्यात्वा भजे नीलसरस्वतीम् ॥
चतुर्लक्षं जपेद्विद्यां किंशुकैर्मधुरान्वितैः ।
दशांशं जुहुयात् पूजां पीठे कुर्याच्च सोच्यते ॥☜

उग्रतारा देवतेति (मन्त्रचूडामणौ)।

अथ कराङ्गन्यासौ । तत्रादौ उग्रतारायाः (ताराकल्पे)

षड्दीर्घमायाबीजेन षडङ्गविधिरीरितः ।

नीलसरस्वत्यास्तु (सिद्धान्तसारस्वते) दक्षिणाम्नाये ।

अखिलवाग्रूपिणीं प्रोच्य हृदयाय नमो वदेत् ।
अखण्डवाग्रूपिणीं च शिरसे वह्निवल्लभा ॥
ब्रह्मवाग्रूपिणीमुक्त्वा शिखायै वषडित्यपि ।
विष्णुवाग्रूपिणीमुक्त्वा कवचाय हुमुच्चरेत् ॥
रुद्रवाग्रूपिणीं नेत्रत्रयाय वौषडित्यपि ।
सर्ववाग्रूपिणीमुक्त्वा अस्त्राय फडिति स्मरेत् ॥
षड्दीर्घमायया बीजं बीजान्ते तानि योजयेत् ।

एकजटायाः (तन्त्रचूडामणौ) दक्षिणाम्नाये ।

बीजान्ते एकजटायै हृदयं परिकीर्त्तितम् ।
तारिण्यै शिरसे तद्वद्वज्रोदके शिखां तथा ॥
उग्रजटे च कवचं महापरिसरे तथा ।
पिङ्गोग्रैकजटे तद्वन्नेत्रास्ते परिकीर्त्तिते ॥

न्यासोऽयमुग्रतारैकजटयोर्विरुद्ध इति साम्प्रदायिकः ।

अथ ध्यानम् (गन्धर्वतन्त्रे) ।

श्मशानं तत्र संचिन्त्य तत्र कल्पद्रुमं स्मरेत् ।
तन्मूले मणिपीठं च नानामणिविभूषितम् ॥
शिवाभिर्बहुमांसास्थिमोदमानाभिरन्ततः ।
चतुर्दिक्षु शवामुण्डाश्रिताङ्गारास्थिभूषिताः ॥
तन्मध्ये भावयेद्देवीं यथोक्त ध्यानयोगतः ।

(नीलतन्त्रे)

प्रत्यालीढपदां घोरां मुण्डमालाविभूषिताम् ।
खर्वां लम्बोदरीं भीमां व्याघ्रचर्मावृतां कटौ ॥
नवयौवनसंपन्नां पञ्चमुद्राविभूषिताम् ।
चतुर्भुजां ललज्जिह्वां महाभीमां वरप्रदाम् ॥
खड्गकर्त्रिधरां सव्ये वामे मुण्डोत्पलान्विताम् ।
पिङ्गोग्रैकजटां ध्यायेन्मौलावक्षोभ्यभूषिताम् ॥
बालार्कमण्डलाकारलोचनत्रयभूषिताम् ।
प्रज्वलत्पितृभूमध्यगतां दंष्ट्राकरालिनीम् ॥
सावेशस्मेरवदनामस्थ्यालङ्कारभूषिताम् ।
विश्वव्यापकतोयान्तः श्वेतपद्मोपरिस्थिताम् ॥

(श्यामारहस्यादौ)

खड्गकर्त्रीसमायुक्तसव्येतरभुजद्वयाम् ।
कपालोत्पलसंयुक्तसव्यपाणियुगान्विताम् —इतिपाठः ॥

(तन्त्रान्तरे)

खड्गकर्त्रिधरां देवीं कपालोत्पलधारिणीम् —इतिपाठः ।

(मन्त्रचूडामणौ)

तस्योपरिगृहे देवीं खर्वां नीलमणिप्रभाम् ।
लम्बोदरीं व्याघ्रचर्मसमावृतनितम्बिनीम् ॥

पीनोन्नतपयोभारां रक्तवर्त्तुललोचनाम् ।
ललज्जिह्वां महाभीमां दंष्ट्राकोटिसमुज्ज्वलाम् ॥
नीलोत्पललसन्मालां बद्धजूटां भयङ्करीम् ।
श्वेतास्थिपट्टिकायुक्तकपालपञ्चशोभिताम् ॥
ललाटे रक्तनागेन कृतकर्णावतंसकाम् ।
अतिशुभ्रमहानागकृतहारमहोज्ज्वलाम् ॥
दूर्वादलश्यामनागकृतयज्ञोपवीतिनीम् ।
चतुर्भुजां रक्तमांसखण्डमण्डितमुष्टिना ॥
जटाजूटाक्षसूत्रेण शोभितां तीक्ष्णधारया ।
खड्गेन दक्षिणस्योर्ध्वे शोभितां वीरनादिनीम् ॥
तदधःस्याद्बीजवृन्तकर्त्रिकालङ्कृतां पराम् ।
वामोर्ध्वे रक्तनालेन दिगम्बरमनोहराम् ॥
दधतीं नीलपद्मं च तदधः स्थात् कपालकम् ।
जगतां जाड्यसंयुक्तं दधतीं कुण्डसन्निभम् ॥
धूम्राभनागसंदोहकृतकेयूरसत्वराम् ।
सुवर्णवर्णनागेन कङ्कणोज्ज्वलपाणिकाम् ॥
शुभ्रवर्णमहादेवकृतसद्विमलासनम् ।
निर्यन्त्रणभिया तद्वत् संकुचत्प्रपदात्मिकाम् ॥
शवपादद्वयारूढवामपादां महोन्मुखीम् ।
कुन्दाभनागसंशोभिकटिसूत्रां त्रिलोचनाम् ॥
असृग्रक्तेन नागेन कृतनूपुरपल्लवाम् ।
सद्यश्छिन्नगलद्रक्तमुण्डै रक्तविभूषणैः ॥

अन्योन्यकेशग्रथितैः पादपद्मविलम्बितैः ।
पञ्चाशद्भिर्महामालाशोभितां परमेश्वरीम् ॥
ज्वलच्चितामध्यसंस्थां द्वीपिचर्मोत्तरांशुकाम् ।
अक्षोभ्यनागसम्बद्धजटाजूटां वरप्रदाम् ॥
एवं भूतां महादेवीमात्मानं यागवस्तु च ।
विज्ञापयेन्महादेवपण्डितोहे महाकविः ॥

(तारोपनिषदि)

विरुद्धवाक्यार्थशरीरमण्डले
नवाम्बुदाभां गुरुमुन्नतोदरीम् ।
अतीव खर्वां नवयौवनस्था-
मधःस्थशार्दूलकक्कत्तिमूर्धजाम् ॥
अनैक्यमाहत्य शवोपरिस्थितां
शवार्धमालीढपरीतमध्यमाम् ।
विशीर्णवर्णां नृशिरःस्रजोद्धवां
त्रयीविवर्त्तारुणलोचनत्रयाम् ॥
अभेदपिङ्गैकजटाविराजितां
विभूषणाच्छिन्नसितास्थिभीषणाम् ।
महाष्टसिद्धिप्रकराहिभूषणा
मट्टाट्टहासैर्जगतामभीतिदाम् ॥
जटास्वनन्तः श्रवसोश्च दक्षको
महाहिपद्मो हृदिहारभूषणाम् ।

तथैव कर्कोटककृतोपवीतिकां
सुमेखलायामथ देववासुकिः ॥
सशङ्खपालः किलकङ्कणो मतः
पदेषु पद्मः किलनूपुरश्रियम् ।
भुजेषु नागः कुलिकोऽङ्गदो मतो
भुजोऽर्धमालामहता स्थितिः स्थिता ॥
सितश्च रक्तो धवलश्च मेचक-
स्तथैव नागोऽथ सितश्च पाण्डरः ।
भुजङ्गमानामिह वर्णजातयो
भवन्ति सर्वे मुनिभिर्व्वलचिताम् ॥
कपालकर्त्रीग्रथितोग्रमूर्धजां
सनालमिन्दीवरकान्तिमालाम् ।
विकोषखड्गं सततं च दक्षिणे
स्वपौरुषोत्थैर्दधतीं भुजैः सदा ॥
पदार्थदंष्ट्राद्वयपञ्चमुद्रया
विराजमानामसितोत्पलस्रजम् ।
विचिन्तयेत् तां च कवित्वकारिणी-
मन्यागतार्थं प्रजपेच्च तारिणीम् ॥

(फेत्कारिणीतन्त्रेऽपि)

प्रत्यालीढपदार्पिताङ्घ्रिशवहृद्घोराट्टहासा वरा-
खड्गेन्दीवरकर्त्तृखर्परभुजा हूँकारबीजोद्भवा ।

खर्वा नीलविशालपिङ्गलजटाजूटोग्रनागैर्वृता
जाड्यं न्यस्य कपालके त्रिजगतां हन्त्युग्रतारा स्वयम् ॥

प्रत्यालीढलक्षणं तु (संगीतरत्नाकरे)

वामो यत्र निषण्णोरुरन्तरे पूर्वभानतः ।
दक्षिणं चरणं चाग्रे पञ्चतालप्रसारितम् ॥
अस्रौ द्वावपि तद्विन्द्यादालीढं तु सदैवतम् ।
आलीढाङ्गविपर्यासात् प्रत्यालीढमुदाहृतम् ॥

तालं वितस्तिः। अस्रौ चक्रौ । मौलावक्षोभ्यभूषितामिति। अत्राक्षोभ्योनागरूपः । अक्षोभ्यो देवीमूर्धन्यस्त्रिमूर्त्तिर्नागरूपधृगिति (भावचूडामणि) वचनात्।

अथ पुरश्चरणविधिः। तत्रादौ मन्त्रध्यानमुक्तं (साधनसमुच्चये)

मूलचक्रे च हृल्लेखां सूर्यकोटिसमप्रभाम् ।
स्वाधिष्ठाने पीतवर्णां द्वितीयं च विभावयेत् ॥
नाभौ जीमूतसंकाशं कूर्चबीजं महाप्रभम् ।
अस्त्रबीजं हृदि ध्यायेत् कालाग्निसदृशप्रभम् ॥
मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तं सर्वां विद्यां विभावयेत् ।
सूर्यकोटिप्रतीकाशं योगिनां दृष्टिगोचराम् ॥

तदुक्तं (तारातन्त्रे)

स्वेच्छाचारपरो मन्त्री पुरश्चरणसिद्धये ।
रहस्यमालामादाय लक्षमेकं जपेत् सदा ॥

(सुरेन्द्रसंहितायाम्)

लक्षमात्रं जपेन्मन्त्रं दशांशमसितोत्पलैः ।
आज्याक्तैर्जुहुयान्मन्त्री तद्दशांशेन तर्पयेत् ॥
कालागुरुद्रवोपेतैर्विमलैर्गन्धवारिभिः ।
तर्पयेच्च परां देवीं यत्प्रकारमिहोच्यते ॥
जले चावाह्य विधिवत् पाद्याद्यैरुपचारकैः ।
संतर्प्य विधिवद्देवीं परिवारात् सकृत् सकृत् ॥
देवीबुद्ध्या स्वमात्मानं संपूज्य साधकोत्तमः ।
तारिणीं सिञ्चयामीति जलं मूर्ध्नि विनिःक्षिपेत् ॥
कुम्भाख्यमुद्रया देवि नमोऽन्तेनाभिषेचनम् ।

(वीरचूडामणौ)

चतुर्लक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं जुहुयात् सुधीः ।
पद्मैस्त्रिमधुरोपेतैर्वाक्पतिर्जायते नरः ॥

(तारार्णवे)

एवं ध्यात्वा हविष्याशी जपेल्लक्षचतुष्टयम् ।
रहस्यमालामादाय जपेद्वा लक्षमेव च ॥

(मेरुतन्त्रे)

रतं कुर्वन्नदन् भक्ष्यमनेकं दधि भक्ष्वपि ।
मधु मांसं च ताम्बूलं जपेल्लक्षचतुष्टयम् ॥

दशांशं जुहुयाद्रक्तपद्मैः क्षीराज्यलोलितैः ।
शवमुण्डं पूरयित्वा जपस्थाने जपं चरेत् ॥
नारीं पश्यन् स्पृशन् गच्छन् महानिशि बलिं हरेत् ।
न कार्यः सुभ्रुवां द्वेषो यत्नतः परिपूजयेत् ॥
जपे न कालनियमो न स्थितौ सर्वदा जपेत् ।
श्मशाने शून्यसदने देवागारेऽथ निर्जने ॥
पर्वते वनमध्ये वा शवमारुह्य मन्त्रवित् ।
समरे शत्रुनिहतं यद्वा षाण्मासिकं शिशुम् ॥
विद्यां संसाधयेच्छीघ्रं साधितैवं प्रसिध्यति ।
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् कर्त्तुमर्हति ॥

अथैतद्विद्याभेदास्तत्रैव (दक्षिणाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि दैत्यानां वरसिद्धये ।
ब्रह्मणोपासितां तारां वल्याादिभिरुपासिताम् ॥
ॐ त्रीँ ह्रीँ हूँ समुच्चार्य ह्रीँ हुँ फड्नगवर्णकः ।
मुनि ब्रह्मा च गायत्री छन्दस्तारा च देवता ॥
न्यासाँस्तु पूर्ववत् कुर्याद्ध्यानमस्या निरुप्यते ।
श्वेताम्बरं चन्द्रकान्ति चन्द्रार्धकृतशेखराम् ॥
कर्त्रीरीं च कपालं च कराभ्यां दधतीं भजेत् ।
नानालङ्कारशोभाढ्यां त्रीक्षणां पद्मसंस्थिताम् ॥
जपपूजादिकं सर्वमस्याः पूर्ववदाचरेत् ।
मधुयुक्परमान्नेन होमाद्विद्यानिधिर्भवेत् ॥

रक्तां वश्ये स्वर्णवर्णां स्तम्भने मारणेऽसिताम् ।
उच्चाटने धूम्रवर्णां शान्तौ श्वेतां स्मरेदिमाम् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि तारकस्य वराय तु ।
ब्रह्मणोपासितां तारां द्वादशार्णां सुदुर्लभाम् ॥
वाचं लज्जां रमां कामं हसरा औसमन्विताः ।
विसर्गाढ्याः पञ्चमं तु कूटमेतदुदीरितम् ॥
हुँ उग्रतारे हुँ फट् मन्त्रः प्रोक्तो जपादिकम् ।
सर्वं पूर्ववदेवास्य कलौ प्रत्ययकारिणी ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि ब्रह्मणा समुपासिताम् ।
हिरण्यकशिपोर्दातुं वरं सप्तार्णसंमिताम् ॥
प्रणवं कवचं मायां क्रीँ प्राक् कूटं च पञ्चमम् ।
हुँ फडन्तः सर्वमस्या न्यासाद्यं पूर्ववद्भवेत् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि हरिणा या ह्युपासिता ।
बौद्धमार्गप्रचारार्थं सिद्धिदा द्वादशाक्षरी ॥
उपासिता ब्रह्मणा या तस्याः कूटे तु पञ्चमे ।
सौरुक्त्वा साधिता विद्या द्वादशार्णातिबुद्धिदा ॥
यत्प्रभावाद्दिवो दासः काश्या उच्चाटितः पुरा ।
तस्यास्तु पूर्ववज्ज्ञेयं न्यासध्यानजपादिकम् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि सप्तार्णां रामसेविताम् ।
लक्ष्मीप्रभृति नाशार्थं तेन मत्तः सदा हली ॥
ब्रह्मोपासितसप्तार्णा मध्ये कूटं तु पञ्चमम् ।
तत् त्यक्त्वा सौ स्तत्र चोक्त्वा बलरामेण सेविता ॥

शत्रुक्षयकरी चेयं तथा वाक्सिद्धकारिणी ।
ध्यानपूजादिकं प्राग्वत् प्रयोगादिकमेव च ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि नारायणसुसेविता ।
पञ्चार्णा यत्प्रभावेण दैत्यानां कदनं कृतम् ॥
त्रीँ हुँ फट् क्रीँ वाग्भवं च पञ्चार्णा सर्वसिद्धिदा ।
आसां त्रयाणां तु मुनिर्विष्णुः प्राग्वज्जपादिकम् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि मया या समुपासिता ।
दत्ता च रविणाऽदित्यै सा विद्या तु षडक्षरी ॥
ॐ ह्रीँ हुँ ह्रीँ हुँ फडिति मुनिः सोऽहं च पूर्ववत् ।
ज्ञेयं न्यासादिकं सर्वं प्रयोगादि च पूर्ववत् ॥
अथान्यं संप्रवक्ष्यामि चास्याः पञ्चाक्षरं मनुम् ।
जलन्धरवधार्थं तु मया सिद्धं कृतं सुराः ॥
स्त्रीँ हुँ मायां हुँ फडिति मनुः पञ्चाक्षरो मतः ।
मया पञ्चमुखैर्जप्तो दक्षमार्गेण भोः सुराः ॥
देवांशेषु च विप्रेषु तथा धर्मपरेषु च ।
यमानां नियमानां च तत्रस्था नान्यदेवताः ॥
वाममार्गाराधितास्तु कार्यं साधयितुं क्षमाः ।
दक्षिणाराधिता देवा रणसाहाय्यकारकाः ॥
तेजोनिधीनिगृह्यत्वा नयन्ति ब्रह्मशाश्वतम् ।
क्षत्रियाणां क्षयार्थं तु मया रामाय चार्पिताः ॥
पञ्चामृतं सुरास्थाने मांसस्थाने च स्मरणम् ।
मत्स्यस्थाने खण्डकाद्यं धर्मपत्न्यां रतं मतम् ॥

अन्यच्च पूर्ववद्देवा भुंजते तत्प्रकाशितम् ।
लुब्धस्तारां न सेवेत लोकद्वयपरिच्चया ॥
अस्याः पूजादिकं प्राग्वद्विशेषोऽत्र निरुप्यते ।
तारायाः सद्गुरोः सिद्धिः स्त्रीरते श्रान्तता भवेत् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि महातारामनुं सुराः ।
सिद्धा मार्गद्वयेनापि वर्णवर्णाधिकारतः ॥
त्रीँ ह्रीँ ह्राँ हुँ नमस्तारायै महापदमुच्चरेत् ।
तारायै सकलेत्युक्त्वा दुस्तरात्तारयद्वयम् ॥
तरद्वयं वह्निजाया द्वात्रिंशार्णो मनुर्मतः ।
न्यासपूजाजपाद्यं तु प्राग्वत्सर्वं समाचरेत् ॥

तन्त्रान्तरेऽपि ।

वधूबीजं च कवचं मायां कूर्चं तथास्त्रकम् ।
सार्धपञ्चाक्षरो मन्त्रो द्वितीयः परिकीर्त्तितः ॥

(तारिणीतन्त्रे)

ईश्वर उवाच ।

श्रुयतां शैलतनये जाड्यनाशकरी पुरा ।
चतुर्वर्गफला विद्या मन्त्रसिद्धिप्रदायिका ॥
वर्गाद्यं वह्निसंयुक्तं वामाक्षिपरिभूषितम् ।
नादबिन्दुसमायुक्तं वसुसिद्धिप्रदायकम् ॥
पुनश्चतुर्मुखं देवि रकारेण विभूषितम् ।

स्वरेणैव चतुर्थेन चन्द्रखण्डेन च प्रिये ॥
लाञ्छितं वै महाबीजं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।
ततः कृष्णे पदं चोक्त्वा ततो देवीपदं स्मृतम् ॥
ह्रीँ कारं च ततो दद्यात बपूर्वमुद्धरेत् ततः ।
ईकारेण च रेफेण मकारेण च भूषितम् ॥
ततो वाग्भवमुच्चार्य मन्त्रमेनं समुद्धरेत् ।
नवाक्षरो मनुर्देवि तारिण्याः समुदीरितः ॥
इयमेव महाविद्या स्वर्गे मर्त्ये सुदुर्लभा ।
अष्टसिद्धिप्रदा देवि चतुर्वर्गफलप्रदा ॥

अथ ऋष्यादिन्यासः ।

शक्तिरस्य ऋषिः प्रोक्तो बृहती छन्द ईरितम् ।
तारिणी देवता प्रोक्ता ह्रीँ कारं बीजमुच्यते ॥
वाग्भवं शक्तिरित्युक्तमिति ऋष्यादिकं चरेत् ।

अथ ध्यानम् ।

कृष्णां लम्बोदरीं भीमां नागकुण्डलशोभिताम् ।
रक्तमुखीं ललज्जिह्वां रक्ताम्बरधरां कटौ ॥
पीनोन्नतस्तनीमुग्रां महानागेन वेष्टिताम् ।
शवस्योपरि देवेशि तस्योपरि कपालके ॥
नासाग्रध्याननिरतां महाघोरां वरप्रदाम् ।
चतुर्भुजां दीर्घकेशीं दक्षिणस्योर्ध्वबाहुना ॥

बिभ्रतीं नलिनीमेकां वामोर्ध्वे पानपात्रकम् ।
वराभयधरां देवीमधस्ताद्दक्षवामयोः ॥
पिवन्तीं रौधिरीं धारां पानपात्रे सदाशिवे ।
सर्वसिद्धिप्रदां देवीं नित्यां गिरिनिवासिनीम् ॥
लोचनत्रयसंयुक्तां नागयज्ञोपवीतिनीम् ।
दीर्घनासां दीर्घजिह्वां दीर्घाङ्गीं दीर्घजिह्विकाम् ॥
चन्द्रसूर्याग्निभेदेन त्रिलोचनसमन्विताम् ।
शत्रुनाशकरीं देवीं महाभीमां वरप्रदाम् ॥
व्याघ्रचर्मशिरोबद्धां जगत्त्रयविभाविताम् ।
साधकानां सुखं कर्त्रीं सर्वलोकभयङ्करीम् ॥
एवं भूतां महादेवीं तारिणीं प्रणमाम्यहम् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

एवं सम्पूजयित्वा च एभिर्द्रव्यैर्महेश्वरि ।
लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः ॥

अथाक्षोभ्यमन्त्रः (ब्रह्मसंहितायाम्) दक्षिणाम्नाये ।

अक्षोभ्यस्य मनुं त्यक्त्वा देवीं तारां जपेद्यदि ।
सिद्धिहानिर्भवेत् तस्य रौरवं नरकं व्रजेत् ॥
अक्षोभ्यस्य मनुं विप्र कवचं सारमुत्तमम् ।
अतिगुह्यं महाध्यानं सर्वध्यानेषु चोत्तमम् ॥
अग्रे मनुं प्रवक्ष्यामि ध्यानं चैव ततः परम् ।

कवचं च ततः पश्चात् कथयामि क्रमेण तु ॥
अनुत्तरं समुद्धृत्य पपञ्चमविभूषितम् ।
अक्षोभ्येति च स्वाहेति रमाद्यन्तं महामनुः ॥
स्वयं ऋषिश्च संप्रोक्तो विराट्छन्द उदीरितम् ।
अक्षोभ्यो देवता प्रोक्तस्त्रिमूर्त्तिर्नागरूपधृक् ॥
विनियोगस्तु नियतं पुरुषार्थचतुष्टये ।
अथ ध्यानं प्रवक्ष्यामि सर्वसौभाग्यदायकम् ॥
सहस्रादित्यसंकाशं नागरूपधरं शुभम् ।
विद्युत्कोटिसमं वक्त्रं वह्निभास्वरलोचनम् ॥
सार्धत्रिवलयोपेतं जटाकोट्यग्रसंस्थितम् ।
महालावण्यसंयुक्तं सुरासुरनमस्कृतम् ॥
सूर्यविद्युत्समाभासं महापाणिशिखोपरि ।
एतद्रूपं महाकायं देवैरपि सुपूजितम् ॥

तन्त्रान्तरे ।

अक्षोभ्यं पूजयित्वादौ तारां संपूजयेत् सुधीः ।

तथा ।

पुरश्चर्यादिकं चास्य तारिणीवत् समाचरेत् ।

☞ वज्रयोगिनी (परातन्त्रे) अधराम्नाये ।

अधराम्नाय शृणुष्व त्वं सावरिजिनमातृका ।
अशेष कर्मनिर्माणा कलौ शीघ्रफलप्रदा ॥

बौद्धमार्गे निरातङ्का सौगता कर्मसानुगा ।
आम्नायान्तरसाराणि व्याख्याता वज्रयोगिनी ॥

ध्यानमस्याः ।

त्रिवक्त्रा रक्तवर्णा च नृत्यपाद शवासना ।
त्रिनेत्रा मण्डलम्बीनहाराभरणभूषिता ॥
मुण्डमाला विभूषाङ्गी व्यालयज्ञोपवीतिनी ।
व्याघ्रचर्माम्बरा देवी सिंहचर्मोत्तरीयका ॥
योगिनी श्रीवज्रपूर्वा वज्रघण्टा वरप्रिया ।
चतुर्भुजा प्रेतसंस्था खर्वरोर्ध्वशिरोरुहा ॥
कर्त्रीकपालखट्वाङ्गडमरुन् बिभ्रती करैः ।
इहैव फलदा नित्या नापवर्गफलप्रदा ॥

इति ताराप्रकरणम् ।

अथ तृतीया महाविद्याएव श्रीविद्या । ऊर्ध्वाम्नाये प्रोक्ता ।

तत्रादौ कामराजविद्या (चन्द्रपीठे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

स्मरो भगं बिन्दुमती लपरा वाग्भवं मतम् ।
शिवो जीवः स्मरः शम्भुर्लपरा कामकूटकम् ॥
भृगुः कामः क्षमा माया कामराजाभिधामता ।

कूटत्रयस्य वाग्भवादिसंज्ञा च तत्रैवोक्ता ।

प्रथमं वाग्भवं कूटं द्वितीयं कामकूटकम् ।
तृतीयं शक्तिकूटं स्यात् कूटत्रयतनुर्मतः ॥

अथ लोपामुद्राख्या विद्या (ज्ञानार्णवे)

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि लोपामुद्राभिधां पराम् ।
कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिं तुर्यां च सुन्दरीम् ॥
हित्वा मुखे शिवेन्द्राढ्या लोपामुद्रा प्रकाशिता ।

कामराजाख्यविद्याया वाग्भवे एकारमीकारं च विहायादौ हकारसकारौ दद्यादित्यर्थः । इयमगस्त्योपासिता ।

☞ अथ श्रीविद्यापञ्चदशी भेदा उच्यन्ते । (ऊर्ध्वाम्नाये)

(ज्ञानार्णवे)

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतम् ।
सकला भुवनेशानि कामेशीबीजमुत्तमम् ॥
अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ।

स्मरो भगं बिन्दुमती लपरा वाग्भवं मतम् ॥
शिवो जीवः स्मरः शम्भुर्लपरा कामकूटकम् ।
भृगुः कामः क्षमा माया कामराजाभिधा मता ॥
प्रथमं वाग्भवं कूटं द्वितीयं कामकूटकम् ।
तृतीयं शक्तिकूटं स्यात् कूटत्रयतनुर्मतः ॥१॥

वाग्भवकूटध्यानम् ।

शुक्लां स्वच्छविलेपमाल्यवसनां शीतांसुखण्डोज्वलां
व्याख्यामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्ताम्बुजैः ।
बिभ्राणां कमलासनां कुचनतां वाग्देवतां सस्मितां
वन्दे वाग्विभवप्रदां त्रिनयनां सौभाग्यसंपत्करीम् ॥

कामराजकूटध्यानम् ।

बालार्ककोटिरुचिरां स्फटिकाक्षमालां
कोदण्डमिक्षुजनितं स्मरपञ्चबाणान् ।
विद्यां च हस्तकमलैर्दधतीं त्रिनेत्रां
ध्यायेत् समस्तजननीं नव चन्द्रचूडाम् ॥

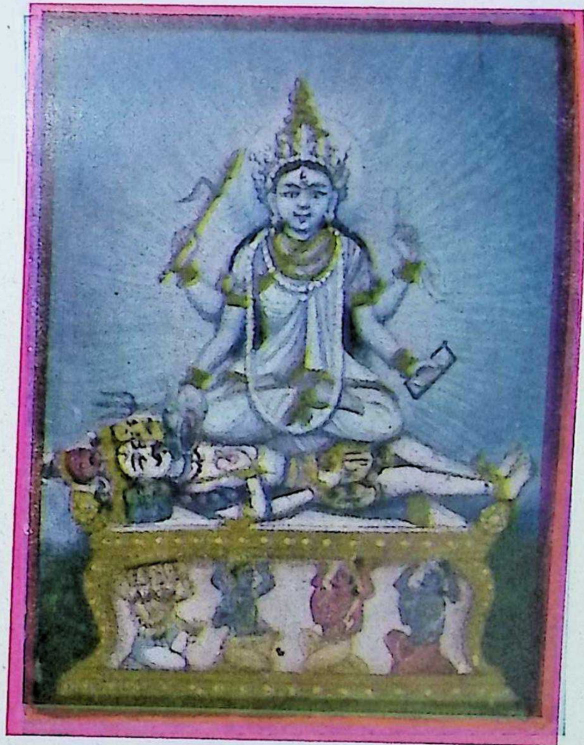
शक्तिकूटध्यानम् ।

कदम्बवनमध्यगां कनकमण्डपान्तःस्थितां
षडम्बरुहवासिनीममरसिद्धसौदामिनीम् ।
विजृम्भितजपारुचीं विमलचन्द्रचूडामणिं
त्रियम्बककुटुम्बिनीं त्रिपुरसुन्दरीमाश्रये ॥

शृणुदेवि प्रवक्ष्यामि लोपामुद्राभिधांपराम् ।
कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिं तुर्यं च सुन्दरि ॥
हित्वा मुखे शिवेन्द्वाढ्या लोपामुद्रा प्रकाशिता ।
अगस्त्योपासिता विद्या त्रैलोक्यक्षोभकारिणी ॥
एषा विद्या कामराजपूजितैव न संशयः ॥२॥
विद्योद्धारं प्रवक्ष्यामि शक्तिमादनमध्यगम् ।
शिवं कुर्याद्वाग्भवे तु शिवाद्यं कामराजकम् ॥
चन्द्राद्यं तु तृतीयं स्याद्विद्येयं मनुपूजिता ॥३॥
सहाद्यं वाग्भवं देवि चन्द्राद्यं शिवमध्यगम् ।
मादनं कामबीजं तु शक्तिबीजं हक्षाननम् ॥
चन्द्राराधितविद्येयं भोगमोक्षफलप्रदा ॥४॥
हसाद्यं वाग्भवं विद्धि शिवद्यं सहमध्यगम् ।
मादनं कामबीजे तु तार्तीयं शृणु पार्वति ॥
हसाद्यं शक्तिबीजं तु कुवेरेण प्रपूजिता ॥५॥
कामराजाख्यविद्याया वाग्भवे मादनं त्यज ।
चन्द्रं तत्रैव संयोज्य कामराजे ततः परम् ॥
हित्वा चन्द्रं मुखे कुर्याद्विद्येयं नन्दिपूजिता ॥६॥
कामराजाख्यविद्याया हित्वा भूमिं तृतीयके ।
शक्तिबीजे स्थितां देवि चन्द्राधः कुरु तत्र च ॥
इन्द्राराधितविद्येयं भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥७॥
लोपामुद्राख्य विद्याया द्वितीयाया महेश्वरि ।
कामराजे भृगुं हित्वा मुखे कुर्यात् तमेव वि ॥

प्रातःसन्ध्योपास्या
श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दरी ऊर्ध्वाम्नायनायिका

मध्याह्नसन्ध्योपास्या श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दरी

शिवं विना चतुर्थं तु तार्तीये शक्रगः शिवः ।
एषा विद्या वरारोहे त्रिपुरा सूर्यपूजिता ॥८॥
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि चतुष्कूटां च शांकरीम् ।
लोपामुद्रां द्वितीयां तु विलिख्य सुरसुन्दरि ॥
पुनर्विलिख्य तामेव चतुर्थे पञ्चमे स्थिताम् ।
हित्वा तु भुवनेशानीमेकोच्चारेण चोच्चरेत् ॥९॥
लोपामुद्रा पुनर्देवी विलिखेत् तदनन्तरम् ।
नन्दिकेश्वर विद्यां च षट्कूटा वैष्णवी भवेत् ॥१०॥

अथ महाषोडशी (योगिनीतन्त्रे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

श्रीबीजमायास्मरयोनिशक्ति-
स्तारं च माया कमलाथ विद्या ।
शक्त्यादिबीजैश्च विलोमतोक्त्या
श्रीषोडशीयं च शिवोपदिष्टा ॥

तन्त्रान्तरे ।

श्रीबीजं शक्तिबीजं च कामबीजं च वाग्भवम् ।
बालान्तसंस्थितं बीजं प्रणवं च ततः परम् ॥
शक्तिबीजं रमां चैव विद्यां च परमेश्वरि ।
लोपां वा कामराजं वा त्रिकूटामथवाऽपराम् ॥
विन्यस्य प्रणवाद्यानि बीजानि पञ्च सुन्दरि ।
विपरीतक्रमेणैव विन्यसेत् षोडशीं पराम् ॥

(मायातन्त्रेऽपि)

लक्ष्मीः परा मदनयोनियुता च शक्ति-
स्तारः परा च कमलाप्यथ मूलविद्या ।
शक्त्यादिभिश्च विपरीततया प्रदिष्टा
श्रीमन्त्रराज उदितः परदेवतायाः ॥

(महाकालसंहितायाम्)

अतः परतरा विद्या न भूता न भविष्यति ।
केनापि नैव शप्तेयं न च केनापि कीलिता ॥

(ज्ञानार्णवे) परातन्त्रेऽपि ।

वक्त्रकोटिसहस्रैस्तु जिह्वाकोटिशतैरपि ।
वर्णितुं नैव शक्येयं श्रीविद्या षोडशाक्षरी ॥
ब्रह्मविद्या स्वरूपा हि भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।
एकोच्चारेण देवेशि वाजपेयस्य कोटयः ॥
अश्वमेधसहस्राणि प्रादक्षिण्यं भुवस्तथा ।
काश्यादितीर्थयात्राः स्युः सार्धकोटित्रयान्विताः ॥
तुलां नायान्ति देवेशि नात्र कार्या विचारणा ।
एकोच्चारेण गिरिजे किं पुनर्ब्रह्मकेवलम् ॥
षोडशार्णा महाविद्या न प्रकाश्या कदा चन ।
गोपितव्या त्वया भद्रे स्वयोनिरिव पार्वति ॥
अपि प्रियतये देयं सुतदारधनादिकम् ।

राज्यं देयं शिरो देयं न देया षोडशाक्षरी ॥
सप्तलक्षं महाविद्यास्तत्रादौ कथिताः प्रिये ।
सारात् सारतरा चेयं महाविद्या सुगोपिता ॥

अथ ऋष्यादिन्यासस्तत्रैव ।

ऋषिरस्य महेशानि दक्षिणामूर्त्तिरव्ययः ।
पङ्क्तिश्छन्दः समाख्यातं देवी त्रिपुरसुन्दरी ॥
वाग्भवं बीजमित्युक्तं शक्तिस्तु शक्तिकूटकम् ।
कामराजः कीलकं स्यादृश्यादिन्यास ईरितः ॥

वाग्भवादीनां बीजादिरूपत्वे हेतुरुक्तो (दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्)

निःसरन्ति महामन्त्रा महाग्नेविस्फुलिङ्गवत् ।
तथैव मातृका वर्णा निःसृता वाग्भवाः प्रिये ॥
अत एवास्य देवस्य वाग्भवं बीजमुच्यते ।
योषित् पुरुषरूपेण स्फुरन्ती विश्वमातृका ॥
महामोहेन देवेशि कीलयन्ती जगत्त्रयम् ।
अतस्तत्कीलकं देवि तेन सौभाग्यगर्भिता ॥
पलायन्ती जगत्सर्वं तेनेयं शक्तिरुच्यते ।

अथ कराङ्गन्यासस्तत्रान्तरे ।

अँ आँ सौंरिति प्रोक्तं बीजं त्रिविध मुत्तमम् ।
एतद्बीजं द्विरावृत्य मध्यमाद्यङ्गुलीषु च ॥

शुद्धिं करस्य कुर्वीत तलयोः पृष्ठयोरपि ।
चतुर्थी नतिसंयुक्ता नाममन्त्रैः पृथक् पृथक् ॥
मध्यमानामिका चैव कनिष्ठाङ्गुष्ठतर्जनी ।
क्रमेण नाम चाख्यातमङ्गुलीनां महेश्वरि ॥

(नवरत्नेश्वरे)

सर्वज्ञता नित्यसुतृप्तता च
अनादिबोधश्च स्वतन्त्रता च ।
अलुप्तशक्तित्वमनन्तता च
षडाहुरङ्गानि शिवे शिवाद्याः ॥

अत्र बहुविधन्यासजालं (ज्ञानार्णवादौ) द्रष्टव्यम् ।

☞ श्रीविद्यामहाषोडशीमन्त्रोद्धारं विशेषन्यासादिसहितमाह ।

(मन्त्रमहोदधौ)

तारं मायां च कमलामादौ बीजत्रयं पठेत् ।
ब्रह्मक्षितीशगोविन्दधरामायेतिचादिमम् ॥
आकाशभृगुचक्रचभ्रमांसमायाद्वितीयकम् ।
हंसधातृक्षमामायातृतीयं बीजमीरितम् ॥
वाक्कामशक्तिसंज्ञं तु क्रमाद्विजत्रयं भवेत् ।
इयं षडर्णा श्रीमायाकामवाक्छक्तिसंपुटा ॥
अनेकपुण्यसंप्राप्या श्रीविद्याषोडशाक्षरी ।
मुनिः स्याद्दक्षिणामूर्तिः पंक्तिश्छन्दः समीरितम् ॥

देवता जगतामादिः श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरी ।
बीजमैँ भृकुशैः शक्तिः कामबीजं तु कीलकम् ॥
मूर्द्धास्यहृद्गुह्यपादेनाभौ मुन्यादिकान् न्यसेत् ।
न्यासान् सर्वान् प्रकुर्वीत मायाश्रीबीजपूर्वकान् ॥
मध्यानामाकनिष्ठासु ज्येष्ठयोः तर्जनीद्वयोः ।
तलेपृष्ठेचकरयो र्विन्यसेद् द्विक्रमादिमान् ॥
श्रीकण्ठानन्तसौवर्णान् बिन्दुसर्गसमन्वितान् ।
नमोऽन्तान् करशुद्ध्याख्यो न्यासोयं परिकीर्तितः ॥
देव्यासनं च प्रथमं तथा चक्रासनं क्रमात् ।
सर्वमन्त्रासनं साध्यसिद्धासनमिति न्यसेत् ॥
ङेनमोन्तं च बीजाढ्यं पज्जंघाजानुलिंगगे ।
मायां कामं शक्तिबीजं प्रथमासनपूर्वकम् ॥
वियदारूढवाकामशक्तिबीजानिपूर्वतः ।
द्वितीये संप्रयोज्यानि सहपूर्वाणि तत्परे ॥
मायांकामं फान्तमांसे भगेन्द्वाढ्ये प्रयोजयेत् ।
तुरीयासनपूर्वाणीत्यासनन्यास ईरितः ॥
ततः षडंगं कुर्वीत पञ्चभिस्त्रिभिरेकतः ।
एकेनैकेन पञ्चार्णैर्मन्त्रस्य क्रमतः सुधीः ॥
मूलविद्यां समुच्चार्य प्रणवादिनमोन्तिकाम् ।
मध्यमानामिकाभ्यां तु ब्रह्मरन्ध्रे प्रविन्यसेत् ॥
सुधां स्रवन्तीं वर्णेभ्यः प्लावयन्तीं निजा तनुम् ।
प्रदीपकलिकाकारां महासौभाग्यदां स्मरेत् ॥

मुद्रां कृत्वा वामकर्णे परसौभाग्यदण्डिनीम् ।
वाममूर्द्धादिपादान्तं तथा मूलं प्रविन्यसेत् ॥
त्रिखण्डया मुद्रया तु भाले मूलं न्यसेत् तथा ।
त्रैलोक्यास्या खिलस्याहं कर्तेति स्वं विचिन्तयेत् ॥
रिपुजिह्वाग्रहां मुद्रां दर्शयन् सर्वविद्विषः ।
निगृह्णामीति संचिन्त्य पादमूले तथा न्यसेत् ॥
मुखे संवेष्टयन् न्यस्येत् पुनर्दक्षिणकर्णतः ।
विन्यस्य वामकर्णान्तं कण्ठाद्वक्त्रं ततो न्यसेत् ॥
तारसंपुटितां विद्यां सर्वाङ्गे विन्यसेत् पुनः ।
योनिमुद्रां मुखे वद्ध्वा नमेत् त्रिपुरसुन्दरीम् ॥
ब्रह्मरन्ध्रे हस्तमूले भाले विद्यां प्रविन्यसेत् ।
अंगुष्ठानामिकाभ्यां तु न्यासः सम्मोहनाभिधः ॥
जगद्वस्यकराख्योऽयं न्यासः संकीर्तितोमया ।
संस्मरन्नरुणामूलं सुन्दरीप्रभया जगत् ॥
पादयोर्जङ्घयोन्यसेज्जान्वोश्चकटिभागयोः ।
लिंगे पृष्ठे नाभिदेशे पार्श्वयोस्तनयोरपि ॥
अंसयोः कर्णयोर्ब्रह्मरंध्रे वक्त्रे च नेत्रयोः ।
कर्णयोः कर्णवेष्टेऽपि मूलस्यैकैकमक्षरम् ॥
संहारन्यास उक्तोऽयं ततो वाग्देवतां न्यसेत् ।
तासां बीजानि नामानि न्यासस्थानानि च ब्रुवे ॥
अग्निभूधरमांसाढ्योऽर्घीशो बीजं शशांकयुक् ।
षोडशस्वरबीजाढ्यां वशिनीं शिरसिन्यसेत् ॥

क्रोधीशमांसयुङ्माया द्वितीयं बीजमीरितम् ।
कवर्गपूर्वबीजाद्यां भालेकामेश्वरीं न्यसेत् ॥
दीर्घखड्गीशरान्ताढ्य शान्तिबिन्दुसमन्विताम् ।
चवर्गतद्बीजयुतां भ्रूमध्ये मोहिनीं न्यसेत् ॥
अर्घीशो वायुमांसस्थो बिन्द्वाढ्यस्तत्तुरीयकम् ।
टवर्गबीजपूर्वां तु विमलां विन्यसेद्गले ॥
शूलीवैकुण्ठरेफस्थं वामनेत्रं सबिन्दुतत् ।
तवर्गबीजसंयुक्तां विन्यसेदरुणां हृदि ॥
वामकर्णो वियद्बं समांसबालानिलेन्दुयुक् ।
पवर्गतद्बीजपूर्वां जयिनीं नाभितो न्यसेत् ॥
पाशीतन्द्रीरेफवायुसंयुतादीपिकेन्दुयुक् ।
यवर्गबीजाद्यां मूलाधारे सर्वेश्वरीं न्यसेत् ॥
संवर्तकमहाकालरेफस्थाशान्तिरिन्दुयुक् ।
कौलिनीं शादिबीजाद्यां न्यसेत पादान्तमूरुतः ॥
वाग्देवतायै हार्द्रान्तं नामान्ते प्रोच्चरेत् पदम् ।
उक्तो वाग्देवतान्यासः सृष्टिन्यासमथाचरेत् ॥
ब्रह्मरन्ध्रे ललाटे च नेत्रयोः कर्णयोर्नसोः ।
गण्डदन्तोष्ठजिह्वासु मुखकूपे च पृष्ठतः ॥
सर्वाङ्गे हृदये न्यस्तेत् स्तनकुक्षिध्वजेषु च ।
एकैकार्णमथो मूर्ध्नि सर्वेण व्यापकं चरेत् ॥
सृष्टिन्यासं विधायैवं स्थितिन्यासमथाचरेत् ।
करांगुष्ठाद्यंगुलीषु ब्रह्मरन्धे मुखे हृदि ॥

नाभ्यादि पादपर्यन्तं नाभ्यन्तं कण्ठदेशतः ।
ब्रह्मरन्ध्राच्च कण्ठान्तं पादांगुलिषु पञ्च वा ॥
अथ पञ्चविधं न्यासं वक्षे सर्वेष्टसिद्धिदम् ।
मन्त्रं पञ्चावृत्तिरूपं येन तद्रूपतां व्रजेत् ॥
मूर्ध्नि वक्त्रे दृशोः श्रुत्योर्नसोर्गण्डोष्ठयोरपि ।
वक्त्रमध्ये दन्तपंक्त्योर्वदने विन्यसेत् क्रमात् ॥
एकैकवर्णं विद्याया इत्येको न्यास ईरितः ।
शिखा शिरो ललाटं भ्रू घ्राणवक्त्रे षडर्णकान ॥
करसन्धिषु साग्रेषु दशेति स्याद्द्वितीयकः ।
शिरोललाटनेत्रास्ये जिह्वायां षण्न्यसेत् पुनः ॥
पादसन्धिषु साग्रेषु दशेति स्यात्तृतीयकः ।
स्वरस्थाने चतुर्थस्तु ललाटे च गले हृदि ॥
नाभौ च मूलाधारेऽपि ब्रह्मरन्ध्रे मुखे गुदे ।
आधारे हृद्ब्रह्मरन्ध्रे करयोर्पादयोर्हृदि ॥
एवं पञ्चविधं कृत्वा विद्यां प्रणवसंपुटाम् ।
सर्वस्मिन् व्यापये दङ्गे नमोन्तां तां हृदि न्यसेत् ॥
षोढान्यासादयो न्यासा कार्याः सौभाग्यवाञ्छया ।
नोच्यन्ते विस्तरभयान्नैव चावस्यका श्वते ॥
मुद्राः प्रदर्शयेत् कृत्वा षडङ्गं प्राणसंयमम् ।
संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहाङ्कुशाः ॥
खेचरीबीजयो न्याख्या मुद्रा देवीप्रिया नव ।
ततो ध्यायेद् भगवतीं महात्रिपुरसुन्दरीम् ॥

"न्यासप्रियातु श्रीविद्या कालिका मैथुनप्रिया" इत्यनेकतन्त्र-वचनात् पूर्वोक्तन्यासा अवश्यं कार्याः। पुरश्चरणमपि तत्रैवोक्तम्।

लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं दशांशं हयमारजैः।
पुष्पैस्त्रिमधुरोपेतैर्जुहुयात् पूजितेऽनले॥

हयमारः=करवीरः

मन्त्रान्तरम्। (सिद्धयामलतन्त्रे)

कामो माया रमाबाला त्रिकूटा स्त्री भगाङ्कुशौ।
काली कामकला कूर्चः सर्वादौ प्रणवः प्रिये॥
श्रीमहाषोडशीयं च पाख्याता भुवनत्रये।
ज्ञानेन मृत्युहा विद्या सर्वाम्नाये र्नमस्कृता॥

इयं तु लक्ष्मीनारायणोपासिता। विनियोगन्यासध्यानादिकं सर्वं पूर्ववत्।

कामकला=क्लीँ मतान्तरे हूँ।

एवं हिरण्यगर्भोपासिता (तन्त्रान्तरे)

वाणी लज्जा रमा कामः शक्ति र्बाला त्रिकूटकम्।
पुनर्वाग्भुवना लक्ष्मी र्मारो बालान्त्यबीजकम्॥
इयं तु दुर्लभा विद्या श्रीमहाषोडशाक्षरी॥

एवं शक्रोपासिता। (तत्रैव)

माया शक्ति श्रुति र्वाक् श्री स्त्रीकूटा स्त्री सृणिस्तथा।
भारती भुवना कूर्चयुगलं कमलात्मिका॥

शक्रेण राधिता चेयं विद्या श्रीषोडशाक्षरी ॥

अथ ध्यानम् ।

बालार्कमण्डलाभासां चतुर्बाहुं त्रिलोचनाम् ।
पाशाङ्कुशधनुर्बाणधारयन्तीं शिवां श्रये ॥

(सिद्धान्तसंग्रहे महाकालसंहितायां) च ।

उद्यच्चन्द्रोदयक्षुब्धरक्तपीयूषवारिधेः ।
मध्ये हेममयी भूमी रत्नमाणिक्यमण्डिता ॥
तन्मध्ये नन्दनोद्यानं मदनोन्मादनं महत् ।
नित्याभ्युदितपूर्णेन्दुज्योत्स्नाजालविराजितम् ॥
सदा सह वसन्तेन कामदेवेन रक्षितम् ।
कदम्बचूतपुन्नागनागकेशरचम्पकैः ॥
बकुलैः पारिजातैश्च सर्वर्त्तुकुसुमोज्ज्वलैः ।
झङ्कारमुखरैर्भृङ्गैः कूजद्भिः कोकिलैः शुकैः ॥
नानावर्णैरथान्यैश्च द्विजसङ्घैर्निषेवितम् ।
शिखिकारण्डहंसाद्यैर्नानापक्षिभिरावृतम् ॥
नानापुष्पलताकीर्णैः शोभितं वृक्षखण्डकैः ।
पर्यन्तदीर्घिकोत्फुल्लकमलोत्पलसम्भवैः ॥
रजोभिर्धूसरैः सम्यक् सेवितं मलयानिलैः ।
ध्यात्वैवं नन्दनोद्यानं तदन्तः प्राङ्गणं स्मरेत् ॥
शुद्धकाञ्चनसंकाशवसुधाभिरलङ्कृतम् ।

प्राङ्गणं चिन्तयित्वेत्थं सुरसिद्धनिषेवितम् ॥
तन्मध्ये मण्डपं ध्यायेद्व्याप्तब्रह्माण्डमण्डलम् ।
सहस्रादित्यसंकाशं चतुरस्रं सुशोभितम् ॥
रत्नतेजः प्रभापुञ्जपिञ्जरीकृतदिङ्मुखम् ।
मध्यस्तम्भविनिर्मुक्तं कोणस्तम्भसमन्वितम् ॥
महामाणिक्यवैदूर्यरत्नकाञ्चनभूषितम् ।
मुक्तादामवितानाढ्यं रत्नसोपानमण्डितम् ॥
मन्दवायुसमाक्रान्तं गन्धधूपतरङ्गितम् ।
रत्नचामरघण्टादिवितानैरुपशोभितम् ॥
जातीचम्पकपुन्नागकेतकीमल्लिकादिभिः ।
रक्तोत्पलसिताम्भोजमाधवीभिः सुपुष्पकैः ॥
बद्धाभिश्चित्रमालाभिः सर्वत्र समलङ्कृतम् ।
तीर्यगूर्ध्वलसद्रक्तपुतलीकोटिमण्डितम् ॥
नानारत्नादिभिर्दिव्यैर्निर्मितं विश्वकर्मणा ।
तन्मध्ये भावयेन्मन्त्री पारिजातं मनोहरम् ॥
स्वर्गादिरत्नभूमिं च वालुकां काञ्चनप्रभाम् ।
उद्यदादित्यसंकाशं व्याप्तब्रह्माण्डमण्डपम् ॥
शतयोजनविस्तीर्णं ज्योतिर्मन्दिरमुत्तमम् ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं हेमप्रकारमण्डितम् ॥
रत्नोपक्लृप्तसिंसंशोभिकपाटाष्टकसंयुतम् ।
नवरत्नसमाक्लृप्ततुङ्गगोपुरतोरणम् ॥
हेमदण्डशिखालम्बिध्वजावलिपरिष्कृतम् ।

मध्यकोणस्थितस्तम्भनवरत्नसमन्वितम् ॥
महामाणिक्यवैदूर्यरत्नचामरशोभितम् ।
कल्पवृक्षे गिरेः पार्श्वे छत्रं तन्मण्डपोपरि ॥
सुवर्णसूत्रै रचितं तन्मध्ये रत्नमण्डपम् ।
तन्मध्ये स्फुरितं ध्यायेत् त्रिभृङ्गं ज्योतिरुत्तमम् ॥
तस्य मध्ये महाचक्रं पीयूषपरिपूरितम् ।
रत्नसिंहासनं तस्या वेद्या मध्ये स्मरेच्छुभम् ॥
विरिञ्चिविष्णुरुद्रेशरूपपादचतुष्टयम् ।
सदाशिवमयं साक्षात् तस्मिन् परशिवात्मकम् ॥
पुष्पपर्यङ्कतन्मध्ये श्रीमदुद्यानपीठके ।
पर्यङ्कबन्धविलसत्स्वस्तिकासनशालिनीम् ॥
ध्यायेत् परशिवाङ्कस्थां पद्ममध्योज्ज्वलाङ्कृतिम् ।
त्रिपुरां सुन्दरीं देवीं बालार्ककिरणारुणाम् ॥
जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसुमोपमाम् ।
पद्मरागप्रतीकाशां कुङ्कुमारुणसन्निभाम् ॥
स्फुरन्मुकुटमाणिक्यकिङ्किणीजालमण्डिताम् ।
कालालिकुलसंकाशकुटिलालकपल्लवाम् ॥
प्रत्यगारुणसंकाश वदनाम्भोजमण्डिताम् ।
किञ्चिदर्धेन्दुकुटिलललाटमृदुपट्टिकाम् ॥
पिनाकधनुराकारभ्रूलतां परमेश्वरीम् ।
आनन्दमुदितोल्लासलीलां दोलितलोचनाम् ॥
स्फुरन्मयूखसङ्घातविलसद्धेमकुण्डलाम् ।

स्वगण्डमण्डलाभोगजितेन्द्वमृतमण्डलाम् ॥
विश्वकर्मविनिर्माणसूत्रविस्पष्टनासिकाम् ।
ताम्रविद्रुमविम्बाभरक्तोष्ठीममृतोपमाम् ॥
दाडिमीबीजपङ्क्त्याभदन्तपङ्क्तिविराजिताम् ।
स्मितमाधुर्यविजितमाधुर्यरससागराम् ॥
अनौपम्यगुणोपेतचिबुकोद्देशशोभिताम् ।
कम्बुग्रीवां महादेवीं मृणालसदृशैर्भुजैः ॥
रक्तोत्पलदलाकारसुकुमारकरां शुभाम् ।
कराम्बुजनखज्योतिर्विद्योतितनभस्तलाम् ॥
मुक्ताहारलतोपेतसमुन्नतपयोधराम् ।
त्रिवलीवलयामुक्तमध्यदेशसुशोभिताम् ॥
लावण्यसरिदावर्त्तनिम्ननाभिविभूषिताम् ।
अनर्घ्यरत्नघटितकाञ्चीयुतनितम्बिनीम् ॥
नितम्बविम्बाद्विरदरोमराजिवराङ्कुशाम् ।
कदलीललितस्तम्भसुकुमारोरुमीश्वरीम् ॥
लावण्यकुसुमाकारजानुमण्डलबन्धुराम् ।
लावण्यकदलीतुल्यजङ्घायुगलमण्डिताम् ॥
गूढगुल्फपदद्वन्द्वप्रपदाजितकच्छपाम् ।
तनुं दीर्घाङ्गुलीच्छन्ननखराजिविराजिताम् ॥
ब्रह्माविष्णुशिरोरत्ननिघृष्टचरणाम्बुजाम् ।
शितांशुशतसंकाशकान्तिसन्तानहासिनीम् ॥
लौहित्यजितसिन्दूरजपादाडिमरागिणीम् ।

रक्तवस्त्रपरीधानां पाशाङ्कुशकरोद्यताम् ॥
रक्तपद्मनिविष्टां तु रक्ताभरणभूषिताम् ।
जगदाह्लादजननीं जगद्रञ्जनकारिणीम् ॥
चतुर्भुजां त्रिनेत्रां तु पञ्चबाणधनुर्धराम् ।
कर्पूरसकलोन्मिश्रताम्बूलपूरिताननाम् ।
महामृगमदोद्दामकुङ्कुमारुणविग्रहाम् ।
सर्वशृङ्गारवेशाढ्यां सर्वाभरणभूषिताम् ॥
जगदानन्दजननीं जगद्रञ्जनकारिणीम् ।
जगदाकर्षणकरीं जगत्कारणरूपिणीम् ॥
सर्वलक्ष्मीमयीं नित्यां सर्वशक्तिमयीं भजे ।

अथ दीपिनीविद्या तत्रैव ।

वाङ्मायाकमलाबीजं वाग्भवाद्ये नियोजयेत् ।
तारं च लक्ष्मीं च वाग्बीजं मन्मथं भुवनेश्वरीम् ॥
तज्जप्त्वा च ततः पश्चाद्वाग्भवाख्यं समुच्चरेत् ।
प्रणवं भुवनेशानीं रमां कामं च वाग्भवम् ॥
कामराजं ततो जप्त्वा त्रैलोक्यक्षोभकारकम् ।
ॐ कारं चापि वाग्बीजं रमां मन्मथमायया ॥
स्वप्नावतीं महादेवि जपेत् तत्र समाहितः ।
प्रणवं चाधरं कामं रमां च भुननेश्वरीम् ॥
मधुमतीं ततो जप्त्वा मायाश्रीकूर्चबीजकम् ।
प्रणवाद्यं च देवेशि हंसबीजपुटीकृतम् ॥
एतद्बीजं समुच्चार्य शक्तिकूटं ततो जपेत् ।

जपनियमस्तु ।

जपेदादौ जपेत् पश्चात् सप्त वाराननुक्रमात् ।
कामराजादिबीजानां दीपनं चैव कारयेत् ॥

अथ पुरश्चरणविधिः (वामकेश्वरतन्त्रे) ।

तत्र स्थित्वा जपेल्लक्षं साक्षाद्देवीस्वरूपधृक् ।
किंशुकैर्हवनं कुर्याद्दशांशं च वरानने ॥
कुसुम्भकुसुमैर्वापि मधुरत्रयमिश्रितैः ।

(सिद्धान्तसारेऽपि)

लक्षमात्रं जपेद्विद्यां हविष्याशी जितेन्द्रियः ।
होमं कुर्याद्दशांशेन किंशुकैर्मधुराप्लुतैः ॥
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगं कर्तुमर्हति ॥

☞ प्रातः सन्ध्यायां राजसीध्यानम् (श्रीविद्यासन्ध्याविधौ)

अरूपां रूपिणीभूतां परब्रह्मस्वरूपिणीम् ।
भुक्तिमुक्तिप्रदां साक्षात् सुन्दरीं कथयामि ते ॥
अमृतार्णवमध्यस्थे मणिद्वीपे मनोहरे ।
कल्पवृक्ष वनान्तस्थे चिन्तामणिगृहे शुभे ॥
दिव्यरत्नविनिर्माणवेदिकोज्ज्वलकं स्मरेत् ।
तत्र सिंहासनं रम्यं पञ्चब्रह्मात्मकं स्मृतम् ॥

ब्रह्माच्युतौ च रुद्रेशौ मञ्चपादचतुष्टयम् ।
तदूर्ध्वे मञ्चफलकरूपो देवः सदाशिवः ॥
सदाशिवस्य नाभिस्थपद्मनाभोज्ज्वलं भवेत् ।
तदूर्ध्वे तु सहस्रारकर्णिकायां परः शिवः ॥
पाशाङ्कुशधनुर्बाणधरस्त्र्यक्षश्चतुर्भुजः ।
बालार्कारुणवर्णाभः पूर्णेन्दुकृतशेखरः ॥
अरुणाम्बरभूषाढ्यो दिव्यरत्नविभूषितः ।
जटाजूटः सुललितः स्मेराननसरोरुहः ॥
स्वस्तिकासनसंपन्नो महाकामेश्वरो विभुः ।
ततो ध्यायेन्महादेवीं तस्य वामाङ्कसंस्थिताम् ॥
पद्मरागप्रतीकाशां कुंकुमोदकसन्निभाम् ।
सुभ्रवाचां त्रिनेत्रां च सुस्तनीं चारुहासिनीम् ॥
रत्नाभरणभूषाढ्यां स्मरकोटिमनोहराम् ।
रक्तवस्त्रपरीधानां प्रोद्भिन्ननवयौवनाम् ॥
कृषमध्यां चतुर्बाहुं खण्डेन्दुकृतशेखराम् ।
वामोर्ध्वे पाशहस्ताढ्यां दक्षिणेऽङ्कुशधारिणीम् ॥
तदधो वामहस्तेन चेक्षुकोदण्डधारिणीम् ।
हयारिः कमलं चैव कह्लारं सहकारकम् ॥
इन्दीवरसमायुक्तं पञ्चबाणाभिधायुतम् ।
धारयन्तीं सुरभ्येन दक्षिणाधः करेण तु ॥
एवं ध्यात्वा महामायां जगत् कारणकारिणीम् ।
इह लोके श्रियं भुक्त्वा चान्ते ब्रह्मपदं लभेत् ॥

सात्विकीध्यानं मध्याह्नसन्ध्यायाम्।

अथ वक्ष्ये महागोप्यां महात्रिपुरसुन्दरीम्।
सुरासुरैरलक्ष्यां तां ब्रह्मचैतन्यरूपिणीम्॥
क्षीरकुन्देन्दुधवलां स्मेराननसरोरुहाम्।
षोडशाब्दां सुयुवतीं पीनोन्नतपयोधराम्॥
कोटिकन्दर्पलावण्यां त्रिनेत्रां च चतुर्भुजाम्।
वामेन पाणिना पाशं पुस्तकं चापरेण तु॥
अङ्कुशं जपमालां च दक्षिपाणिद्वयेन च।
ऊर्ध्वाधतः क्रमेणैव बिभ्रतीं विश्वमोहिनीम्॥
सूर्यभास्वन्महारत्नहारकुण्डलभूषिताम्।
शुभ्रवस्त्रकटीबद्धां खण्डेन्दुमुकुटोज्ज्वलाम्॥
मुक्तकेशीं वज्ररत्नालङ्कारयुतमस्तकाम्।
दाडिमीबीजपङ्क्त्याभदन्तपङ्क्त्यैः सुहासिनीम्॥
पारिजातमयीमालामापादान्तावलम्बिनीम्।
पाशाङ्कुशेक्षुकोदण्डपुष्पबाणधरेण तु॥
जितकन्दर्परूपेण पूर्णेन्दुमुकुटेन हि।
कर्पूरधवलेनैव महाकामेश्वरेण च॥
चणकाकाररूपेण सुरतां परमेश्वरीम्।
पियूषवर्षिणीं नित्यां जगदाह्लादकारिणीम्॥
पञ्चब्रह्ममयश्रीमत्सिंहासनगताम्बुजे।
निषण्णां तां विष्णुमायां महात्रिपुरसुन्दरीम्॥

सर्वशक्तिमयीं साक्षाज्जगद्धातृस्वरूपिणीम् ।
सर्वसिद्धिप्रदां देवीं ध्यात्वा मोक्षमवाप्नुयात् ॥

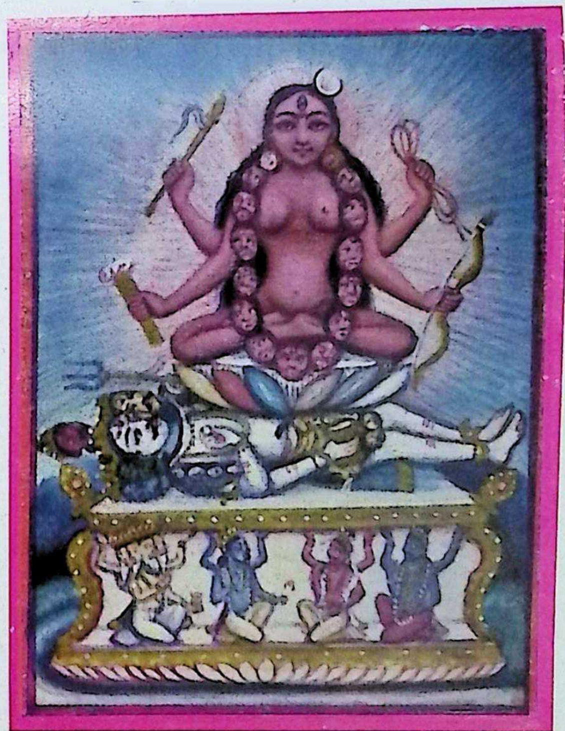
तामसीध्यानं सायं सन्ध्यायाम् ।

पञ्चब्रह्ममयश्रीमत् सिंहासनोपरिस्थिताम् ।
ज्ञानासनसमासीनां दिव्यां गलितचूलिकाम् ॥
सुस्तनीं मृदुसर्वाङ्गीं तथा प्रथमपुष्पिणीम् ।
रजोबिन्दुसमायुक्तनीलाम्बरधरां शिवाम् ॥
नीलोत्पलदलश्यामां यौवनोन्मत्तविग्रहाम् ।
प्रशन्नां स्मेरवदनां पाणीद्वयसमन्विताम् ॥
दक्षिणे शुद्धिगुटिकां वामे च मधुपात्रकम् ।
धारयन्तीं परां साक्षाज्जगन्मोहनकारिणीम् ॥
स्मरघूर्णात्रिनयनां कज्जलाङ्कितलोचनाम् ।
चतुष्मचन्दनं भाले सिन्दूरश्च तथोपरि ॥
संलिप्तां मुक्तचिकुरां ताम्बूलपूरिताननाम् ।
मुक्ताजालसमाकीर्णपूर्णेन्दुमुकुटोज्ज्वलाम् ॥
नानालङ्कारभूषाङ्गीं जितकन्दर्परूपिणीम् ।
वृषासनगतं दक्षे लोहिताभं चतुर्भुजम् ॥
दक्षिणे चाङ्कुशं खड्गं वामे खेटकपालकौ ।
बिभ्रतं मुण्डमालाढ्यं रक्तवस्त्रं त्रिलोचनम् ॥
उर्ध्वकेशं चन्द्रभूषं महाकामेश्वरं विभुम् ।
स्नेहात् कारुण्यभावेन संवीक्षन्तीं मुहुर्मुहुः ॥

सायंसन्ध्योपास्या

श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दरी

तुरीयासन्ध्योपास्या

श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दरी सर्वाम्नायनायिका

स्वयोनिं दर्शयित्वा तं मोहयन्तीं महेश्वरीम् ।
इमां चक्रेश्वरीं ध्यायेन्महात्रिपुरसुन्दरीम् ॥

तुरीयसन्ध्यायां ध्यानम् ।

अमृतार्णवमध्यस्थं रक्तपद्मं विचिन्तयेत् ।
कर्णिकायां शुभ्रवर्णमानन्दमयवेदिकाम् ॥
ततः काच्युतरुद्रेशखुरकाढ्यं सदाशिव ।
फलकान्वितमुद्दिप्तं नानारत्नसमूहकैः ॥
सिंहासनं तदूर्ध्वस्थं षड्दलाम्नायपङ्कजम् ।
तदुपरिस्थितां देवीं तप्तकाञ्चनसन्निभाम् ॥
विकीर्णकुन्तलां नग्नां चन्द्रार्धकृतशेखराम् ।
मन्दस्मितास्य कमलां चन्द्रार्ककुण्डलाननाम् ॥
छिन्नभैरवमुण्डस्रग्धरां तुङ्गकुचद्वयाम् ।
नवयौवनसंपन्नां चारुदेहां चतुर्भुजाम् ॥
पाशं चैवेक्षुकोदण्डं वामोर्ध्वाधः कराम्बुजाम् ।
अङ्कुशं पञ्चबाणांश्च दक्षिणोर्ध्वाधतो धृताम् ॥
ऋतुस्नातां स्फुरन्नेत्रां परब्रह्मस्वरूपिणीम् ।
एवं ध्यायेत् परारूपां महात्रिपुरसुन्दरीम् ॥

श्रीमहानिर्वाणत्रिपुरसुन्दरी (वडवानलतन्त्रे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

श्रीसदाशिव उवाच ।
महात्रिपुरसुन्दर्या ध्यानं मत्त शृणु प्रिये ।
जपाकुसुमसंकाशां कोटिमार्त्तण्डतेजसाम् ॥

वक्त्रैः षोडशाभिर्युक्तां विशाललोचनप्रियाम् ।
अष्टाधिकशतैर्हस्तैर्युक्तां त्रिपुरसुन्दरीम् ॥
ऊर्ध्ववक्त्रं रक्तवर्णं तदधः श्यामवक्त्रकम् ।
तदधः श्वेतवक्त्रं तु तदधो हरितप्रभम् ॥
तद्दक्षे श्वेतवक्त्रं तु वामे च पीतवक्त्रकम् ।
तदधो रक्तवदनं दक्षे हरितकुङ्कुमे ॥
वामे लाक्षारसाभञ्च तद्वामे कापिलं तथा ।
तद्दक्षाधो दाडिमाभं तद्दक्षे नीलश्वेतकम् ॥
वामे बन्धूकवर्णं च पीतं धूम्रकवर्णकम् ।
मुक्तकेशीं चन्द्रमौलीं शशिमार्त्तण्डकुण्डलाम् ॥
देवानां दुर्लभै रत्नैर्विराजितकिरीटिनीम् ।
रक्तवस्त्रपरिधानां ब्रह्मचर्मोत्तरीयकाम् ॥
विष्णुचर्मपरीधानां योगपट्टविभूषिताम् ।
मनोहरे कटीदेशे किङ्किणीजालमण्डिताम् ॥
वैदूर्यमुक्ताहाराभिस्तनमध्ये विराजिताम् ।
छिन्नभैरवशीर्षैश्च कृतामालतिशोभिताम् ॥
रक्तपद्ममयीमालामापादान्तावलम्बिनीम् ।
अङ्कुशं पाशबाणाँश्च पिनाकं शूलपट्टिशम् ॥
सिद्धिलक्ष्मीं कुब्जिकां च भुवनेशीं च वारुणीम् ।
*वाराहीं ब्राह्मीं नारसिंहीं चामुण्डां वैष्णवीं तथा ॥
*भैरवीं छिन्नमस्तां च अर्द्धनारीश्वरीं तथा ॥

---

* तान्त्रिकप्रयोगः ।

खड्गं शूलं गदां चक्रं पद्मनीलोत्पलं तथा ।
रक्तोत्पलं त्रिदण्डं च मुशलं चाक्षमालिकाम् ॥
पुस्तकं शखीं शक्तीं तोमरं हीरवज्रकम् ।
छत्रं ध्वजं भिन्दिपालं कृपाणं कलशं तथा ॥
पताकां तर्जनीं मुण्डं कपालं यमदण्डकम् ।
गरुडं कुक्कुटं गृध्रं शिवां श्वानं षडस्रकम् ॥
दामिनीं सोमगङ्गाश्च वृक्षडमरुजाम्बूकम् ।
वरदं धारयन्तीं च दक्षहस्तोऽर्ध्वतः क्रमात् ॥
त्रिपुरां दक्षिणाकालीमुग्रतारामुमां तथा ।
ऐन्द्रीं माहेश्वरीं लक्ष्मीं कौमारीमुग्रचण्डिकाम् ॥
ब्रह्मविष्णुशिवानग्निं भैरवं शारदान्तथा ।
शार्दूलं केशरीं व्याघ्रं सिंहमर्कटहस्तिकान् ॥
कुठारं चर्म खट्वाङ्गं पर्वतं शवमत्स्यकम् ।
श्मशानं तक्षकं काकं मकरञ्च शिलां तथा ॥
शङ्खं मुद्गरवीणाञ्च फेटकं मांसखण्डकम् ।
चैत्यं सरस्वतीं सिन्धुं मार्जारं गृहकच्छपम् ॥
मातुलुङ्गं तुरङ्गश्च सूर्यमष्टास्त्र घण्टिकाम् ।
श्रुकस्त्रुवौ सुमुखीदेवीं मयूरं गाञ्च माहिषम् ॥
अभयं वामतो हस्तैर्धारयन्तीं च सुन्दरीम् ।
आनन्दभैरवं देवं श्मशानोर्ध्वे कृतासनम् ॥
श्मशानाधोरक्तपद्मं शून्यपद्मं विचिन्तयेत् ।
सदाशिवस्य नाभिस्थपद्मनालामृतोत्थिताम् ॥

ततः सिंहासनं दिव्यं मध्ये रत्नादिभिर्युतम् ।
ब्रह्माविष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ॥
एते प्रेतासनाद्धाद्ये दिक्पालादिभिसंस्थिताम् ।
खगान्तरे शून्यमध्ये ज्वालाव्याप्तदिगन्तरे ॥
तदन्तरे स्थितां देवीं ध्यात्वा मोक्षमवाप्नुयात् ।

अस्यामन्त्रमाह । तत्रैव ।

वाक्कूटं कामकूटं च शक्तिकूटं ततः परा ।
ब्रह्माब्जसहिता लज्जा सोमाब्जयोनिसंयुता ॥
ईशानेन्द्रेन्दुयुङ्माया हसयुग्भुवनेश्वरी ।
नभामत्यमृलामांससयुता शिववल्लभा ॥
आपृथ्वीसंयुता मृत्स्ना सहाढ्यं शक्तिकूटकम् ।
एवं हि कूटदशकं वाङ्मारशक्तिसंपुटम् ॥
निर्वाणषोडशी चेयं सर्वतन्त्रेषु गोपिता ।
महातिजगतिश्छन्दः परब्रह्मऋषिःस्मृतः ॥
देवता निर्वाणपूर्वा साक्षात्त्रिपुरसुन्दरी ।
बीजं वाग्वाग्भवं चैव शक्तिस्तु परया सह ॥
कामराजं पुनः शाक्तं सहयुक् कीलकं मतम् ।
ततः षडङ्गकुर्वीत त्रिभिगुणैस्त्रिभिस्ततः ॥
त्रिभिरेकेन च त्रिभिर्मन्त्रवर्णक्रमाद्बुधः ।
श्रीकल्पोक्तक्रमेणव न्यासान्यं च समाचरेत् ॥

अथ बालामन्त्रः (त्रिपुरासारसमुच्चये) ऊर्ध्वाम्नाये ।

अथ त्रिलोकार्चितशासनाया
वक्ष्यामि बीजत्रयमम्बिकायाः ।
गोप्तव्यमेतत् कुलधर्मविद्भि-
रमुष्य हेतोर्निजसिद्धये च ॥
कान्तादिभूतपदगं कगतार्धचन्द्रं
दन्तान्तपूर्वजलधिस्थितवर्णयुक्तम् ।
एतज्जपं नरवरो भुवि वाग्भवाख्यं
वाचां सुधारसमुचां लभते स सिद्धिम् ॥

कान्तान्तं कुलपूर्वपञ्चमयुतं नेत्रान्तदण्डान्वितं
कामाख्यं गदितं जपान्मनुरयं साक्षाज्जगत्क्षोभकृत् ।
दन्तान्तेन युतं सदण्डिसकलं संमोहनाख्यं कुलं
सिद्धत्वस्य गुणाष्टकं खचरतासिद्धिश्च नित्यं जपात् ॥

ऋषिर्दक्षिणामूर्त्तिसंज्ञो महात्मा
भवेच्छन्द एतस्य मन्त्रस्य पङ्क्तिः ।
सरस्वत्यचिन्त्यप्रभावा प्रदिष्टा
बुधैर्देवता देववृन्दार्चिताङ्घ्रिः ॥
अमुष्य मन्त्रस्य रदान्तयुक्तं
बीजं सदण्डं नकुलीशपूर्वम् ।
शक्तिस्तु सा खण्डलकर्णपूर्व-
सहार्धजैवातृकमाननान्तम् ॥

(मेरुतन्त्रे) तु

बालाबीजं वाग्भवं स्यात् तार्त्तीयं शक्तिरुच्यते ।
कीलकं कामराजः स्याद्द्विरावृत्या षडङ्गकम्—इत्युक्तम् ॥

(त्रिपुरासारसमुच्चये)

वर्णः शुक्लो मुनिभिस्त्रिभुवनमहितस्य मन्त्रराजस्य ।
आगमपारगमतिभिर्गान्धारोऽस्य स्वरो गदितः ॥

विद्यामूलोत्पत्तिरेषा मयोक्ता
ज्ञातव्येयं सर्वथा सिद्धिकामैः ।
देव्या शप्ता येन विद्येयमाद्याः
पूर्वं तेन प्राणहीनाऽभवत् सा ॥

ज्ञातव्येत्पनेन तु जप्तव्येति सूचितम् ।

देव्या शप्तेत्यनेन च निषेधहेतुर्दर्शितः । शापनिर्मुक्तिप्रकारस्तु तत्रैवोक्तः ।

शिवशक्तिबीजमत एव शम्भुना
निहितं तयोरुपरि पूर्वबीजयोः ।
अकुलं कुलोपरि च मध्यसाधरे
दहनं ततः प्रभृति सोऽर्जिताभवत् ॥

संज्ञाभेदमाह ।

भैरवीयमुदिता कुलपूर्वा
दैशिकैर्यदि भवेत् कुलपूर्वा ।
सैव शीघ्रफलप्रदा भुवि विद्ये-
त्युच्यते पशुजनेष्वतिगोप्या ॥

अकुलं हकारस्तत्पूर्वा चेद्भैरवी । कुलं सकारस्तत्पूर्वा चेद्विद्येत्युच्यत इत्यर्थः । आद्यन्तबीजयोर्वह्निबीजाभावाद्वक्ष्यमाणत्रिपुरभैरवीविद्यावैलक्षण्यमस्या बोद्धव्यम् ।

अस्या ध्यानमुक्तं (मेरुतन्त्रे)

अभयं पुस्तकं बालां वरं च दधतीं करैः ।
अरुणामरुणाब्जस्थां रक्तवस्त्रां द्विजेशकाम् ॥

☞ बालात्रिपुरामन्त्रभेदाः (मन्त्रमहोदधौ) ऊर्ध्वाम्नाये ।

अथ वक्ष्यामि बालाया भेदानागमगोपितान् ।
१. मायाकामोंबरारूढं तार्तीयं त्र्यक्षरो मनुः ॥
(अंबरारूढं तार्तीयं ह्सौः)
२. अनुलोमप्रतिलोमाभ्यां बालामन्त्रः षडक्षरः ।
३. बालाश्रीकामहृल्लेखासंपुटोऽयं नवाक्षरः ॥
४. बालान्ते बालात्रिपुरे स्वाहान्तो दशवर्णवान् ।
५. वाक्कामोव्योमभृग्बिन्दुयुङ्मनुर्दीर्घभूधरः ॥
पिनाकी त्रिपुरे सिद्धिं देहि हृन्मनुवर्णवान् ।
६. मायालक्ष्मीर्मनोजन्मात्रिपुरान्ते तु भारती ॥
कवित्वं देहि ठद्वन्द्वं षोणशार्णो मनुस्मृतः ।
७. कमला पार्वती कामस्त्रिपुरान्ते च मालती ॥
मह्यं सुखं ततो देहि स्वाहा सप्तदशाक्षरः ।
८. भृगुब्रह्मक्रियावह्नियुक्त.शान्तिस्सरात्रिपा ॥
दहनान्त्यमहाकालभुजङ्गपुरुषोत्तमाः ।

मन्वर्घीशेन्दुसंयुक्ताद्वितीयं बीजमीरितम् ॥
वाग्बीजं त्रिपुरे सर्ववाञ्छितं देहि हृत्ततः ।
वह्नि प्रियासप्तदशवर्णोऽयं कीर्त्तितो मनुः ॥

९. हृल्लेखात्रितयं प्रौढत्रिपुरेकिलारोग्यमै- ।
श्वर्य देहि प्रिया वह्नेर्मनुरष्टादशाक्षरः ॥

१०. मायारमामन्मथान्ते त्रिपुरा मदने पदम् ।
सर्वं शुभं साधयाग्नेः प्रियान्तोऽष्टादशाक्षरः ॥

११. हृल्लेखा कमलानङ्गो बालान्ते त्रिपुरे पदम् ।
मदायत्तां ततो विद्यां कुरु हृद्वह्निवल्लभा ॥
मन्त्रो विंशतिवर्णोऽयं

१२. माया पद्मा मनोभवः ।
परापरेऽन्ते त्रिपुरे सर्वमीप्सितमुच्यताम् ॥
साधयानलकान्तायमन्यो विंशतिवर्णकः ।

१३. कामद्वन्द्वं रमायुग्मं मायायुक् त्रिपुरापदम् ॥
ललितेऽन्ते मदीप्सीतितामन्ते योषितं पदम् ।
देहि वाञ्छितमित्युक्त्वा कुरु ज्वलनकामिनी ॥
अष्टाविंशतिवर्णोऽयं मनुरिष्टप्रियाप्रदः ।

१४. कामपद्माद्रिपुत्रीणां प्रत्येकं त्रितयं वदेत् ॥
त्रिपुरान्ते सुन्दरीति सर्वं जगदिनद्वयम् ।
वशं कुरुद्वयं मह्यं बलं देह्यनलाङ्गना ॥
सर्वाभीष्टप्रदोमन्त्र उक्तो वाणगुणाक्षरः ।

न्यासादिः-

चतुर्दशानामेतेषां मनूनामृषिरीरितः ।
दक्षिणामूर्त्ति संज्ञस्तु गायत्रमुच्यते ॥
त्रिपुरा देवता बालां षडङ्गं मातृका समम् ।

चतुर्दशभेदानामेकमेवध्यानम् (तत्रैव)

पाशाङ्कुशौ पुस्तकमक्षसूत्रम्
करैर्दधाना सकलामरार्च्या ।
रक्ता त्रिनेत्रा शशिशेखरेयम्
ध्येयाखिलर्ध्यै त्रिपुरात्र बाला ॥

यन्त्रम् ।

नवयोन्यात्मकं यन्त्रं बहिरष्टदलावृतम् ।
भूगृहेण पुनर्वीतं पूजनाय लिखेत् सुधीः ॥☚

अथ पुरश्चरणं (ज्ञानार्णवे)

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं हवनं चरेत् ।
तर्पणादि ततः कुर्यात् सर्वसौभाग्यभाग्भवेत् ॥

☛बालात्रिपुरसुन्दरी मन्त्रः (तन्त्रान्तरे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

वाग्विभूतीन्दिरावाणीमारशक्तिसमन्विता ।
षडक्षरी महाविद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥

ऋषिस्तु दक्षिणामूर्त्तिः पंक्तिश्छन्दश्च देवता ।
सर्वसिद्धिप्रदा देवी बाला त्रिपुरसुन्दरी ॥
वाग्बीजं बीजमित्युक्तं शक्तिस्तु शक्तिबीजकम् ।
मन्मथः स्यात् कीलकञ्च षड्बीजैस्तु षडङ्गकम् ॥

अस्या राजसी ध्यानम् प्रातः सन्ध्यायाम् ।

अरुणकिरणजालैरञ्जिता सावकाशा
विधृतजपवटीकापुस्तकाभीतिहस्ता ।
इतरकरवराढ्या फुल्लकह्लारसंस्था
निवसतु हृदि बाला नित्यकल्याणशीला ॥

सात्विकी ध्यानं मध्याह्न सन्ध्यायाम् ।

मुक्ताकुन्देन्दुगौरां मणिमयमुकुटां रत्नताटङ्कयुक्ता-
मक्षस्रक् पुस्तहस्तामभयवरकरां चन्द्रचूडां त्रिनेत्राम् ।
नानालङ्कारयुक्तां सुरमुकुटमणिद्योतितां स्वर्णपीठां
सानन्दां सुप्रसन्नां त्रिभुवनजननीं चेतसा चिन्तयामि ॥

तामसी ध्यानं सायं सन्ध्यायाम् ।

महास्वर्णवर्णां शिवापृष्ठसंस्थां
महामुण्डमाला गले शोभमानाम् ।
महाचर्मवस्त्रां महाशङ्खहस्तां
महात्युग्रबालां भजेऽहं हि नित्याम् ॥

अथ श्रीविद्यानवार्णविद्या ऊर्ध्वाम्नाये । तन्त्रान्तरे ।

वाङ्मारशक्तिसंयुक्ता बालाविद्या पुरोदिता ।
कमलाभुवनाकामैः पुटिता सा भवेद्यदि ॥
बालात्रिपुरसुन्दर्या भवेद्विद्या नवाक्षरी ।
ऋष्यादिकषडङ्गानि बालावच्च समाचरेत् ॥

ध्यानमस्या ।

मातुलिङ्गपयोजन्म हस्तां कनकसन्निभाम् ।
पद्मासनगतां बालां लक्ष्मीप्राप्तौ विचिन्तयेत् ॥

अथवा ।

वरपीयूषकलश पुस्तका भीतिदायिनी ।
सुधां स्रवन्तीं ज्ञानाप्तौ ब्रह्मरन्ध्रे विचिन्तयेत् ॥

कामेश्वर्यादिनित्याकलाभेदाः (श्रीविद्यार्णवतन्त्रे) ऊर्ध्वाम्नाये ।
१. कामेश्वरी नित्यकलामन्त्राः ।

तत्र कामेश्वरी नित्या कथ्यते भुवि दुर्लभा ।
त्रिपुरेशीं समुच्चार्य तारान्ते हृत्पदं ततः ॥
कामेश्वरिपदं चोक्त्वा त्विच्छाकामफलप्रदे ।
सर्वसत्ववशं प्रोक्त्वा करि सर्वजगत् पदम् ॥
क्षोभान्ते तु करे हूँ हूँ वाग्यांश्च त्रिपुरेश्वरीम् ।
विपरीतां समालिख्य विद्या षट्त्रिंशदक्षरा ॥
आद्यभागत्रयेणैव द्विरावृत्या षडङ्गकम् ।

ध्यानम् ।

उत्तप्तहेमरुचिरां रविचन्द्रवह्नि-
नेत्रां धनुः शुभशरांकुशकामपाशान् ।
रम्यैर्भुजैश्च दधतीं शिवशक्तिरूपां
कामेश्वरीं हृदि भजामि धृतेन्दुखण्डाम् ॥

२. भगमालिनी नित्यकला ।

अथ वक्ष्ये महेशानि विद्यां श्रीभगमालिनीम् ।
वाग्भवं भगशब्दान्ते भुगे वाग्भवमेव च ॥
भगिन्यन्ते वाग्भवं च भगोदरि च वाग्भवम् ।
भगक्लीन्ने वाग्भवं च वाग्भवादौ भगावहे ॥
भगगुह्ये वाग्भवं च भगयोनि च वाग्भवम् ।
भगन्यन्ते पातनीति वाग्भवं भगसर्व च ॥
पदे वाग्भवमालिख्य ततो भगवशंकरि ।
वाग्भवं भगरूपे तद्भगिन्येव च वाग्भवम् ॥
भगक्लिन्ने वाग्भवं च भगस्वान्ने समालिखेत् ।
रूपे सर्वभगानीति मे ह्यानय च वाग्भवम् ॥
भगक्लिन्नद्रवे चान्ते भगं क्लेदय चालिखेत् ।
'भगं द्रावय' चालिख्य भगामोघे भगेति च ।
विच्चे भगं चोभयेति सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ॥
वाग्भवं च भगब्लूँ च वाग्भवं भगजं लिखेत् ॥
वाग्भवं व भगब्लूँ च वाग्भवं भगमें लिखेत् ।

वाग्भवं च भगब्लूँ च वाग्भवं भगभोँ लिखेत् ॥
भगक्लिन्ने च सर्वाणि भागान्यथ च मे लिखेत् ।
वाग्भवं च भगब्लूँ च वाग्भवं भगहेँ लिखेत् ॥
भगक्लिन्ने च सर्वाणि भगन्यथ च मे लिखेत् ।
वशमानय चालिख्य भगपञ्चकमन्मथम् ॥
भगान्तरे भगान्तेऽथ हरब्लेमात्मकमालिखेत् ।
भगान्ते पञ्चमं कामं ततो वै भगमालिनीम् ॥
ङेन्तामुच्चार्य विद्येयं त्रैलोक्यवशकारिणी ।
चतुरधिकविंशत्या द्विशते न च मण्डिता ॥
वर्णानां भगमालेयं नित्या सा फलसिद्धिदा ।
ऋषिरस्यास्तु सुभगो गायत्रं छन्द एव च ॥
देवतेयं तु बीजं तु हरब्लेमात्मकं प्रिये ।
शक्तिः स्त्रीँ बीजकं ब्लूँ तु कीलकं परमेश्वरी ॥
षड्दीर्घस्वरभेदेन न्यसेदङ्गानि देशिकः ।
कामन्यासं तथा बाणन्यासं कुर्यात्तु पूर्वकम् ॥

ध्यानम् ।

कदम्बवनमध्यस्थामुद्यत्सूर्यसमद्युतिम् ।
नानाभरणसंपन्नां त्रैलोक्याकर्षणक्षमाम् ॥
पाशाङ्कुशौ पुस्तकं च तौ शिखीगत लेखनीम् ।
वरयं चाभयं चैव दधतीं विश्वमातरम् ॥

३. नित्यक्लिन्ना नित्या।

भुवनेशीं समुच्चार्य नित्यक्लिने मदद्रवे।
वह्निजाया च विद्येयं रुद्रवर्णा महोत्कटा॥
एकेन च तथा द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्वाभ्यां क्रमात् प्रिये।
द्वाभ्यां द्वाभ्यां षडङ्गानि विन्यसेद्देशिकोत्तमः॥

ध्यानम्।

रक्तां रक्ताङ्गवसनां चन्द्रचूडां त्रिलोचनाम्।
विद्युद्वक्त्रां महाघूर्णलोचनां रक्तभूषिताम्॥
पाशाङ्कुशौ कपालं च महाभीतिहरं तथा।
दधतीं संस्मरेन्नित्यां पद्मासनविराजिताम्॥

४. भेरुण्डा नित्या।

अथ वक्ष्ये महेशानि भेरुण्डां परमेश्वरीम्।
भेराकारं समुच्चार्याङ्कुशाभ्यां तं च वेष्टयेत्॥
अन्त्यहीनं चवर्गं तु चतुर्धा रेफ मण्डितम्।
अनुग्रहेन्दु विद्वाढ्यं तारस्वाहोदरस्थितः॥
मनुर्दशार्णो देवेशि महाविषहरो भवेत्।
ऋषिरस्य महाविष्णुर्गायत्रं छन्द उच्यते॥
देवतेयं पराशक्ति स्तृतीयं बीजमुच्यते।
वह्निजाया च शक्तिः स्यात् कीलकं सृणिरेव च॥
षड्दीर्घस्वरभेदेन बीजेनैव षडङ्गकम्।

ध्यानम् ।

चन्द्रकोटिप्रतीकाशां स्रवन्तीममृतद्रवैः ।
नीलकण्ठां त्रिनेत्रां च नानाभरणभूषिताम् ॥
इन्द्रनीलस्फुरत्कान्तिशिखिवाहनशोभिताम् ।
पाशाङ्कुशौ कपालं च च्छुरिकां वरदाभये ॥
बिभ्रतीं हेमसंबद्धगारुडाङ्गदभूषिताम् ।

५. वह्निवासिनी नित्या ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि नित्यां वै वह्निवासिनीम् ।
परां विलिख्य वह्नयन्ते वासिन्यै नम इत्यपि ॥
अष्टार्णोऽयं महेशानि पुरुषार्थ प्रदो मनुः ।
ऋषिरस्य वशिष्ठः स्याद्गायत्री छन्द उच्यते ॥
आद्यन्ते बीजशक्ती च कीलकं मध्य एव च ।
देवी पदत्रयेणैव द्विरावृत्त्याङ्गकं न्यसेत् ॥

ध्यानम् ।

ध्यायेत्तां च सुवर्णाभां नानालङ्कारभूषिताम् ।
पाशाङ्कुशौ स्वस्तिकं च शक्तिं च वरदाभये ॥
दधतीं रत्नमुकुटां त्रैलोक्यतिमिरापहाम् ।

६. महावज्रेश्वरी अथवा महाविद्येश्वरी नित्या ।

अथ वक्ष्ये महेशानि महाविद्ये (वज्रे) श्वरीं पराम् ।

नित्यक्लिन्नां समालिख्य मुखे तारसमालिखेत् ॥
हृल्लेखान्ते करोमात्म चन्द्रबीजं विसर्गवत् ।
चतुर्दशाक्षरी विद्या ऋषिर्ब्रह्मा निगद्यते ॥
गायत्रं छन्द आख्यातं देवता परमेश्वरी ।
आद्यन्ते बीजशक्ती तु हृल्लेखा कीलकं भवेत् ॥
चतुष्केण च युग्मेन युग्मेन युगलेन च ।
युगलेन च युग्मेन न्यसेदङ्गानि देशिकः ॥

ध्यानम् ।

जपाकुसुमसंकाशां रक्तांशुकविराजिताम् ।
माणिक्यभूषणां नित्यां नानाभूषाविभूषिताम् ॥
पाशाङ्कुशौ कपालस्थसुधापानविघूर्णिताम् ।

७. शिवदूती नित्या ।

अथ दूतीं प्रवक्ष्यामि त्रैलोक्याकर्षणक्षमाम् ।
भुवनेशीं समुच्चार्य शिवदूत्यै नमो लिखेत् ॥
शप्तार्णा शिवदूतीयं त्रैलोक्यस्वामिनी प्रिये ।
ऋषीरुद्रस्तु गायत्री छन्दोऽस्या देवता शिवा ॥
आद्यन्ते बीजशक्ती च मध्ये कीलकमुच्यते ।
विद्याभागत्रयेणैव द्विरावृत्याङ्गकं न्यसेत् ॥

ध्यानम् ।

दूर्वानिभां त्रिनेत्रां च महासिंहासनासनाम् ।

शंखारिबाणचापांश्च सृणिपाशौ वराभये ॥

दधतीं चिन्तयेन्नित्यां शिवदूतीं महेश्वरीम् ।

८. त्वरिता नित्या ।

अथ वक्ष्ये महेशानि त्वरितां सिद्धिदायिनीम् ।

तारं परान्ते कवचं खेचदेक्षः समालिखेत् ॥

स्त्रीँ हूमात्मकमुच्चार्य क्षे परामस्त्रकं लिखेत् ।

त्वरिता रविवर्णेयं भोगमोक्षफलप्रदा ॥

ऋषिरीशो विराट्छन्दो देवतेयं च पार्वति ।

कवजं स्त्रीशक्तिबीजे कीलकं च प्रकीर्त्तितम् ॥

चछेयुग्मंहृच्छिरस्तु छेक्षः युग्मं शिखा ततः ।

क्षः स्त्रीँ युग्मं च कवचं स्त्रीँ हूमात्मयुगं तथा ॥

हूँ क्षे नेत्राणि विन्यस्य क्षेफडस्त्रं प्रकीर्त्तितम् ।

ध्यानम् ।

श्यामाङ्गीं रक्तसत्पाणिचरणाम्बुजशोभिताम् ।

वृषलाहिसुमञ्जीरां कण्ठरत्नविभूषिताम् ॥

स्वर्णांशुकां स्वर्णभूषां वैश्याहि द्वन्द्वमेखलाम् ।

तनुमध्यां पीनवृत्त कुचयुग्मां वराभये ॥

दधतीं शिखिपिच्छानां बलयांगदशोभिताम् ।

गुञ्जारुणां नृपाहीन्द्रकेयूरां रक्तभूषणाम् ॥

द्विजनागस्फुरत्कर्णभूषां मत्तारुणेक्षणाम् ।

नीलकुञ्चितधम्मिल्लवनपुष्पकलापिनीम् ॥
कैरातीं शिखिपत्राढ्यनिकेतन विराजिताम् ।
स्फुरत्सिंहासनप्रौढां स्मरेद्भयविनाशिनीम् ॥

९. कुलसुन्दरी नित्या ।

अथ वक्ष्ये महेशानि विद्यां श्रीकुलसुन्दरीम् ।
बालाख्या त्रिपुरेशानी सर्वसिंहासने स्थिता ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यैः पूज्या सा कुलसुन्दरी ।

ध्यानमस्याः ।

अतिमधुरचापहस्तामपरिमितामोदवाणसौभाग्याम् ।
अरुणामतिशयकरुणामभिनवकुलसुन्दरीं वन्दे ॥

१०. विमला नित्या ।

अथ वक्ष्ये परां नित्यां पुरुषार्थप्रदायिनीम् ।
त्रिपुरेशीं समुच्चार्य नित्याख्यां भैरवीं तथा ॥
हुँकारत्रितयं वाणा विधेयं वा नवाक्षरी ।

ध्यानमस्याः ।

तप्तकाञ्चनसंकाशां सर्वालङ्कारभूषिताम् ।
वराभयकरां नित्यां विमलां प्रणमाम्यहम् ॥

११. नीलपताका नित्याः ।

अथ वक्ष्ये महेशानि विद्यां नीलपताकिनीम् ।
तारं हृत्पदमाभाष्य कामेश्वरीपदं ततः ॥

कामांकुशे पदं चोक्त्वा ततः कामपताकिके ।
भगवत्यथ नीलान्ते पताके च भगान्तिके ॥
वतिहृन्मन्त्रमालिख्य ततोऽस्त्विति च मे लिखेत् ।
परमान्ते तथा गुह्ये ह्रीँकार त्रितयं लिखेत् ॥
मदने मदनान्ते च देहे त्रैलोक्यमालिखेत् ।
आवेशय तथा लेख्यं कवचास्त्राग्निवल्लभा ॥
षष्ट्यर्णा परमेशानि देवी नीलपताकिनी ।

ध्यानमस्याः ।

रक्तां रक्तांशुकप्रौढां नानारत्नविभूषिताम् ।
इन्द्रनीलस्फुरन्नीलपताकां कमले स्थिताम् ॥
कामग्रैवेयसंलग्नसृणी च वरदाभये ।
दधतीं परमेशानीं त्रैलोक्याकर्षणक्षमाम् ॥

१२. विजया नित्या ।

अथ वक्ष्ये परां विद्यां जयदां विजयां सदा ।
शिवचन्द्रखपान्ताग्निरुद्रस्वरविभूषितम् ॥
बिन्दुनादकलाक्रान्तं विजयायै नमो लिखेत् ।
ऋषिरस्या शिवश्छन्दो गायत्रं देवता स्वयम् ॥
बीजंहृन्मध्यवर्णास्तु बीजशक्ती तु कीलकम् ।
षड्दीर्घस्वरसंभिन्न बीजेनैव षडङ्गकम् ॥

ध्यानमस्याः ।

एकवक्त्रां दशभुजां सर्पयज्ञोपवीतिनीम् ।
द्रंष्ट्राकरालवदनां नरमालाविभूषिताम् ॥
अस्थिचर्मविशेषाढ्यां वह्निकूटसमप्रभाम् ।
व्योघ्राम्बरां महाप्रौढ शवासनविराजिताम् ॥
रणे स्मरणमात्रेण भक्तेभ्यो विजयप्रदाम् ।
शूलं सर्प च ढक्कासिसृणिघण्टाशनिद्वयम् ॥
पाशमग्निमभीतिं च दधानां विजयां स्मरेत् ।

१३. सर्वमङ्गला नित्या ।

अथ अद्ये महेशानि नित्यां वै सर्वमङ्गलाम् ।
जीवं वारुणताराढ्यां सर्वान्ते मङ्गलापदम् ॥
ङेन्तं हृदयमालिख्य नवार्णा सर्वमङ्गला ।
ऋषिश्छन्दो महेशानि गायत्रं छन्द उच्यते ॥
विद्या भागत्रयेणैव द्विरावृत्या षडङ्गकम् ।

ध्यानमस्याः ।

शुभ्रपद्मासने रम्यां चन्द्रकुन्दसमद्युतिम् ॥
सुप्रसन्नां शशिमुखीं नानारत्नविभूषिताम् ।
अनन्तमुक्ताभरणां स्रवन्तीममृतद्रवम् ॥
वरदाभयशोभाढ्यां स्मरेत् सौभाग्यवर्धिनीम् ।

१४. ज्वालामालिनी नित्या।

ज्वालामालां प्रवक्ष्यामि पुरुषार्थप्रदां सदा।
ओँकारबीजमुच्चार्य नमो भगवतीति च॥
ज्वालामालिनी देव्यन्ते सर्वभूतान्त संलिखेत्।
हारकारि च के जातभेदसीति ज्वलन्ति च॥
ज्वलयुग्मं प्रज्वलेति युगं हूमात्मकं त्रिधा।
वह्निद्विधा च कवचमस्त्रं चापि समालिखेत्॥
चत्वारिंशद्वर्णरूपा वस्वर्ण च क्रमाद्वदेत्।
रेफास्त्रे बीजशक्ती तु कीलकं कवचं प्रिये॥
रविसूर्यशरागाष्टवेदैरङ्गानि विन्यसेत्।
द्वन्दशः परमेशानि वह्निवर्णेन वेष्टयेत्॥

ध्यानमस्याः।

उद्यद्विद्युल्लताकान्तिस्वर्णाभरणभूषिताम्।
महासिंहासनप्रौढां ज्वालामालां करालिनीम्॥
अरिशङ्खौखड्गखेटे त्रिशूलं डमरुं तथा।
पानपात्रं च वरदं दधतीं संस्मरेद्यजेत्॥

१५. विचित्रा नित्या।

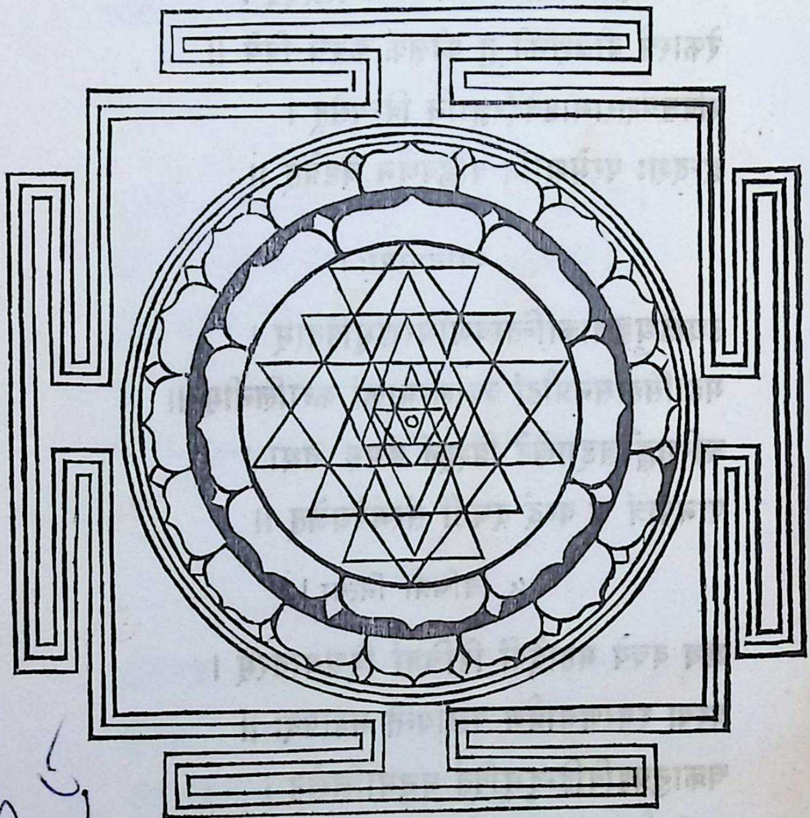
अथ वक्ष्ये महादेवीं विचित्रां विश्वमातरम्।
यस्या स्मरणमात्रेण पलायन्ते महापदः॥
चक्रानुग्रहबिद्विन्दुभूषितं मनुमालिखेत्।
ऋषिर्ब्रह्मास्य मन्त्रस्य गायत्री छन्द उच्यते॥

विचित्रा देवता बीजं ककारः कीलकं च तु ।
तारराजस्तु शक्तिः स्यात् पुरुषार्थप्रदायिनी ॥
षड्दीर्घस्वरभेदेन न्यसेदङ्गानि देशिकः ।

ध्यानमस्याः ।

शुभ्राङ्गी ज्ञानदा नित्यं विचित्रवसना सदा ।
विचित्रतिलका नित्यं विचित्रकुसुमोज्ज्वला ॥
वरदाक्षयशोभाढ्या नानारत्नधरा क्वचित् ।

अस्या यन्त्रम् ।

श्री चक्रराज

श्रीविद्यायाः श्रीयन्त्रम् (वडवानलाद्यनेकतन्त्रेषु)

बिन्दुस्त्रिकोणवसुकोणदशारयुग्म–
मन्वस्त्रनागतलसंयुतषोडशारम् ।
वृत्तत्रयञ्च धरणीसदनत्रयञ्च
श्रीचक्रराजमुदितं परदेवतायाः ॥

परदेवताया एव श्रीविद्या एतद्यन्त्रं शिवशक्तिरूपमुक्तम्
(वडवानलतन्त्रे)

बिन्दुश्चाष्टदलं पद्मं षोडशारं त्रिवृत्तकम् ।
चतुरस्राख्यचक्रं च शैवभागानि पञ्चह ॥
त्रिकोणमष्टकोणं च दशकोणद्वयन्तथा ।
चतुर्दशारमेतानि शक्तिभागानि सुन्दरि ॥

षडाम्नायात्मकयन्त्रमपीदम् । तत्रैव ।

भूवृत्तत्रयनागेन्दुकलासृष्टिप्रदं भवेत् ।
पूर्वाम्नायात्मकं चक्रं भवेच्छक्तारदिग्द्वयम् ॥
दक्षिणाम्नायचक्रं च सर्वरक्षाप्रदं तथा ।
अष्टरानलबिन्द्वन्तं सर्वसंहार कारकम् ॥
पश्चिमाम्नायगं चक्रं भवेत् सर्वमनाख्यकम् ।
उत्तराम्नायचक्रं वै विन्दोरन्तर्गतं यदा ॥
संयुज्यते चेच्चक्रेऽस्मिन् भाषारूपो भवेत् तदा ।
ऊर्ध्वाम्नायात्मकं दिव्यं श्रीचक्रं भुक्तिमुक्तिदम् ॥

अस्ति तान्त्रिकोपासनायां परम्पराभेदबाहुल्यम् । तेषामपि विशेषतः श्रीविद्योपासनायां हयग्रीवानन्द भैरवदक्षिणामूर्त्तीनां विभिन्न मतत्रयम् । एतेषु मतेषु श्रीचक्रावरणार्चने वर्तते भेदविशेषः । यथा—

१. हयग्रीवमतानुसारं श्रीयन्त्रे दक्षिणाचारेणार्च्यम् । एतन्मते वृत्तत्रयं न लिख्यते । सृष्टिक्रमे (प्रातः सन्ध्यायां) बिन्दुचक्रादारभ्य भूपुरचक्रे पूजाविश्रान्तिः । स्थितिक्रमे (मध्याह्न सन्ध्यायां) प्रथमं त्रिकोणाद्बहिः षोडशनित्या गुरुमण्डलम् तथा षडङ्गवतीस्तरुणकामिनीरपि सम्पूज्य भूपुरचक्रादारभ्य बिन्दुचक्रे पूजाविश्रान्तिः । संहारक्रमे (सायं सन्ध्यायां) भूपुरचक्रादारभ्य बिन्दुचक्रे पूजापरिपूर्त्तिः । सृष्टिसंहारक्रमयोर्यदा त्रिकोणचक्रस्य पूजनं विधीयते तदैव षोडशनित्याः, गुरुमण्डलम् , षडङ्गयुवतयश्च पूज्यन्ते । शुष्कपाशवकल्पे स्मार्तमते च श्रीयन्त्रस्यावरणपूजया ललितासहस्रनाम्नां ललितात्रिशतीस्तोत्रनामावल्या ललिताशतनाम्नश्च कुङ्कुमार्चनं महत्त्ववदिति मतं वर्तते ।

२. आनन्दभैरवमते बिन्दुचक्रनायिका चक्रेश्वरी ललितामहात्रिपुरसुन्दरीति मत्वा यदि तस्या पूजनं विधीयते तदैव दक्षिणाचारः । पुनर्बिन्दुचक्रनायिकां त्रिपुरभैरवीं बिद्वन्तर्गतचक्रान्तरं च संभाव्य तच्चक्रनायिका ललितामहात्रिपुरसुन्दरीति मत्वा पूजनेन वामाचारः । कौलाचारेऽपि एष एव पूजाक्रमः । आनन्दभैरवमते तु त्रिवृत्तचक्रं लिख्यते परं नैव पूज्यते । सृष्टिक्रमे पूर्ववद्बिन्दुचक्राद्भूपुरचक्रपर्यन्तसपर्याकार्या । स्थितिक्रमे त्रिकोणचक्राद्बहिर्भागे गुरुपङ्क्तीः, षोडशनित्याः, षोडशयुवतीश्च प्रथमं सम्पूज्य भूपुरचक्रदारभ्य बिन्दुचक्रपर्यन्तं तथा च संहारक्रमे भूपुरचक्रदारभ्य बिन्दुचक्रपर्यन्तमर्चना कार्या ।

दक्षिणामूर्त्तिमते त्रिवृत्तचक्रं लिख्यते पूज्यते च । एष सर्वोत्तमः क्रमः । एतस्मिन् क्रमे कुलाचारेणैव पूजनं संभवति । अस्मिन् मतेऽपिक्रमत्रयमेव । सृष्टिक्रमे बिन्दुचक्राद्भूपुरचक्रपर्यन्तम्, स्थितौ भूपुरचक्रादष्टदलचक्रपर्यन्तं तथा बिन्दुचक्राच्चतुर्दशारचक्रान्तम् , संहारक्रमे

च भूपुरचक्राद्बिन्दुचक्रपर्यन्तं पूजा विधीयते। यथोक्तं प्राचीने हस्त-लिखिते तन्त्रान्तरे—

सृष्टिक्रमः।

बिन्दुत्रिकोणबहिरष्टककोणबाह्य-
दिक्कोणयुक्परचतुर्दशकोणयुक्तम्।
वृत्ताष्टषोडशदलानलवृत्तलोक-
भूपुश्चतुर्मुखमहहं प्रणयामि चक्रम्॥

स्थितिक्रमः।

भूबिम्ब चक्रखलुषोडशचाष्टबिन्दु-
अग्न्यष्टसंयुतमहत्त्रितयंदशारम्।
वेदारसंयुतदशास्पदमध्यरूपाम्
त्वां वै महात्रिपुर सुन्दरी नौम्यहं श्रीः॥

संहारक्रमः।

भूवेश्मगत्रिवृत्तषोडशनागशक्र-
दिग्युग्मवस्वनलकोणगबिन्दुमध्ये।
सिंहासनोपरिगतारकपीठमध्ये
प्रोत्फुल्लपद्मनयनां त्रिपुरां भजेऽहम्॥

१. त्रैलोक्यमोहनकरभूपुरचक्रनायिकात्रिपुराध्यानम् (तन्त्रान्तरे)

शुद्धस्फटिकवर्णाभां त्रिनेत्रां च चतुर्भजाम्।

पुस्तकं चाक्षसूत्रं च पद्मद्वयकरां शुभाम् ॥
त्रैलोक्यमोहने ध्यायेत् त्रिपुरां चतुरस्रके ।

मन्त्रमस्याः— अँ आँ सौः त्रिपुरायै नमः ।

२. त्रैवर्गसाधनकरवृत्तत्रयचक्रनायिकात्रिपुरेशिनीध्यानम् ।

रक्तवर्णां त्रिनेत्रां च पुस्तकाक्षवराभयैः ।
शोभितां हस्तकमलां नानालङ्कारभूषिताम् ॥
त्रैवर्गसाधने चक्रे ध्यायेच्छ्रीत्रिपुरेशिनीम् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ऐँ क्लीँ ह्रीँ त्रिपुरेशिन्यै नमः ।

३. सर्वाशापरिपुरकषोडशदलचक्रनायिकात्रिपुरेशीध्यानम् ।

शुभ्रां चतुर्भुजां ध्यायेत् पाशाङ्कुशवराभयैः ।
भूषितां षोडशाराब्जे त्रिपुरेशीं सुरेश्वरीम् ॥

अस्या मन्त्रम्ः— ऐँ क्लीँ सौः त्रिपुरेश्यै नमः ।

४. सर्वसंक्षोभणाष्टदलचक्रनायिकात्रिपुरसुन्दरीध्यानम् ।

रक्तवर्णां चतुर्हस्तां पुस्तकाक्षवराभयैः ।
भूषितां सर्वसंक्षोभेणाष्टदलचक्रके ॥
त्रिनेत्रां सस्मितां देवीं ध्यायेत् त्रिपुरसुन्दरीम् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ह्रीँ क्लीँ सौः त्रिपुरसुन्दर्यै नमः ।

५. सर्वसौभाग्यदायकचतुर्दशारचक्रनायिकात्रिपुरावासिनीध्यानम् ।

रक्तवर्णां चतुर्हस्तां पुस्तकाक्षवराभयैः ।

भूषितां सर्वसौभाग्यदायके मनुकोणके ॥
त्रिपुरावासिनीं ध्यायेत् साधकस्स्थिरमानसः ।

अस्या मन्त्रम्ः— हैँ ह्क्लीँ ह्सौः त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
६. सर्वार्थसाधकबहिर्दशारचक्रनायिकात्रिपुराश्रीध्यानम् ।

सहस्रार्कसमाभासां पुस्तकाक्षवराभयैः ।
शोभितां हस्तकमलां बहिर्दशारचक्रके ॥
सर्वार्थसाधकाख्याने चिन्तयेत् त्रिपुराश्रियम् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ह्सैँ ह्स्क्लीँ ह्सौः त्रिपुराश्रियै नमः ।
७. सर्वरक्षाकरअन्तर्दशारचक्रनायिकात्रिपुरामालिनीध्यानम् ।

रक्तवर्णां त्रिनयनां पाशाङ्कुशकपालकम् ।
वराभयाक्षमालां च दधतीं त्रिपुरां पराम् ॥
मालिन्यन्तर्दशाराख्ये सर्वरक्षाकरे यजेत् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ह्रीँ क्लीँ ब्लेँ त्रिपुरमालिन्यै नमः ।
८. सर्वरोगहराष्टारचक्रनायिका त्रिपुरासिद्धाध्यानम् ।

शुक्लवर्णां त्रिनयनां पाशाङ्कुशकपालिनीम् ।
अभयं सर्वरोगघ्नेऽष्टारेक चिन्तयेत् सदा ॥
साधकैस्त्रिपुरां सिद्धां सर्वालङ्कारभूषिताम् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ह्रीँ श्रीँ सौः त्रिपुरासिद्धायै नमः ।
९. सर्वसिद्धिप्रदत्रिकोणचक्रनायिका त्रिपुराम्बाध्यानम् ।

रक्ताम्बरां मुण्डमालीं पुस्तकाक्षवराभयैः ।

भूषितां त्र्यस्रमध्यस्थां सर्वसिद्धिप्रदायके ॥
सर्वालङ्कारसंयुक्तां ध्यायेच्छ्रीत्रिपुराम्बिकाम् ।

अस्या मन्त्रम्ः— ह्स्रैँ ह्स्क्लीँ ह्स्रौँः त्रिपुराम्बिकायै नमः ।

१०. सर्वानन्दमयबिन्दुचक्रनायिका त्रिपुरभैरवीध्यानम् ।

उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमरुणक्षौमां शिरोमालिकाम्
रक्तालिप्तपयोधरां जपवटीं विद्यामभीतीं वराम् ।
हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रबिलसद्वक्त्रारविन्दश्रियम्
देवीं बद्धहिमांशुरत्नमुकुटां वन्देऽरविन्दस्थिताम् ॥

ध्यानमस्याः — ह्स्क्ल्ड्रैँ ह्स्क्ल्ड्रीँ ह्स्क्ल्ड्रौँः
त्रिपुरभैरव्यै नमः ।

११. (परब्रह्मात्मकमहाबैन्दव) बिन्दोरन्तर्गतचक्रनायिकाललिता-
महात्रिपुरसुन्दरीध्यानम् ।

सूर्येन्द्वग्निमयैकपीठनिलयां बालार्कबिम्बारुणाम्
त्र्यक्षां चन्द्रकलावतंसमुकुटां पीनस्तनीं सुन्दरीम् ।
पाशं चाङ्कुशमिक्षुचापविधृतां पुष्पेषुहस्तां पराम्
नानाभूषण भूषितातिसुकुमाराङ्गीं भजे बैन्दवे ॥

अस्या मन्त्रम् ः— पूर्वोक्त पञ्चदशी विद्या ।

आद्याश्रीविद्याषोडशीवर्णनम् (बृहद्बडवानलतन्त्रे)

श्रीविद्या सुन्दरीं साक्षाद्बिन्दोरन्तर्गतां शिवाम् ।
एकाननां त्रिनयनां भुजैः षोडशभिर्युताम् ॥

कोटिकन्दर्पलावण्यां स्मितास्यां शशिशेखराम् ।
दिग्वस्त्रां मुक्तचिकुरां चन्द्रार्ककुण्डलाननाम् ॥
उद्यदादित्यसंकाशां कृशमध्यां च षोडशीम् ।
युवतीं कोटिब्रह्माण्डपिण्डैश्च कृतमेखलाम् ॥
अङ्कुशं पञ्चबाणांश्च जपमालां सुदर्शनम् ।
गदां कपालपात्रं च त्रिशूलवरदन्तथा ॥
कराब्जैर्दक्षिणैरस्यै बिभ्रतीमूर्ध्वतः क्रमात् ।
पाशमैक्षवचापं च पुस्तकं शङ्खमब्जकम् ॥
तत्त्वमुद्रां डिण्डिमासमभयं वामपाणिभिः ।
ऊर्ध्वतो धारयन्तीं च नादब्रह्मस्वरूपिणीम् ॥
१ ददृशुर्ब्रह्माच्युतेशाना भक्तिभावपरायणाः ।
ततः सापि महादेवि ब्रह्मचैतन्यरूपिणी ॥
पुस्तकाक्षैक्षुकशरान् दत्वा तु परमेष्ठिने ।
शङ्खचक्रगदापद्मान् वैकुण्ठाय ततः पुनः ॥
मुद्राकपालशूलाख्यडमरुन् शङ्कराय च ।
स्वयं पाशाङ्कुशवराभीतियुक्ताभवच्छिवा ॥
चतुर्भुजा सुयुवती नानालङ्कारशोभिता ।
ततो महासरस्वत्यै दत्वा मालां प्रजापतिः ॥
ससर्ज मारं तस्मै च पञ्चबाणैक्षकान् ददौ ।
गदापद्मे महालक्ष्म्यै दत्तवान् पुरुषोत्तमः ॥
गदां सापि कुबेराय ददद‍े कमलालया ।

---

१. ददृशुः (आर्षः) = ददृशुः ।

मुद्रां कपालपात्रं च भवान्यै दत्तवान् हरः ॥
विनष्टे रुद्रकोपेन कन्दर्पे परमेश्वरी ।
विन्यस्यांघ्रीतले मुद्रा द्वयं च वरदाभयम् ॥
पञ्चबाणैक्षुकोदण्डान् जग्राह ललिताम्बिका ।
स्वस्तिकासनसंपन्ना चरुदेहा चतुर्भुजा ॥
पाशाङ्कुशशरांश्चापं धारयन्त्यभवत् ततः ।

☞श्रीविद्यायाः पञ्चरत्न तथा नवरत्नविद्यायां प्रयोगसमये सर्वषोडशीविद्यासु एतद्ध्यानं कार्यम् ।

अथ बालाया त्रिपुरभैरवमन्त्रः (वामकेश्वरतन्त्रे)

मायालक्ष्मीस्तथा हंसः प्रासादबीजमेव च ।
वह्निजायान्तको मन्त्रो भवेत् त्रिपुरभैरवः ॥
षडङ्गमूलमन्त्रेण बलिपूजादिकं तथा ।

अथ ध्यानम् ।

एकवक्त्रं त्रिनयनं चतुर्बाहुसमन्वितम् ॥
दक्षिणे चाङ्कुशं खड्गं वामे खेटकपाशकौ ।
धारयन्तं रक्तवर्णं वृषासनगतं विभुम् ॥
ऊर्ध्वकेशं हारहारं कपालमालयान्वितम् ॥
एवं विधं महादेवि ध्यायेत् त्रिपुरभैरवम् ।

☞श्रीविद्या पञ्चदश्याः कामेश्वर भैरवमन्त्रः (श्रीविद्यार्चनपद्धतौ) ।

सोमः कामेन्द्रयुङ्माया श्रुतिश्च परमेश्वरि ।

तारवाणी रमा लज्जा बीजैस्तु संपुटी भवेत् ॥
कामेशस्य दशार्णोऽयं भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ।

अस्य ध्यानं तत्रैव ।

जपाकुसुमसंकाशं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् ।
सृणिपाशेक्षुकोदण्ड प्रसूनेषु धरं स्मरेत् ॥

श्रीविद्यामहाषोडश्या महाकामेश्वरभैरवमन्त्रः (सौभाग्यचिन्तायाम्)

बाला तारो रमा माया वह्निवायुधरास्ततः ।
उपस्थरूपशब्दास्तु रतिबिन्दुस्थमाद्यकम् ॥
वाय्वाग्निस्तोपस्थरूपरसस्पर्शायदीपिकाः ।
सबिन्दुको द्वितीयं वै शब्दत्रितयभूमिमाः ॥
रतिस्थो बिन्दुसहितं तृतीयं तार एव च ।
विलोमषड्बीजयुतो षोडशार्णो मनुर्मतः ॥
आनन्दभैरवऋषिः पङ्क्तीश्छन्दः प्रकीर्त्तितः ।
बालाबीजत्रयेणैव न्यासः प्रोक्तो महेश्वरि ॥
यदा तु दक्षिणामूर्त्ते मतं स्यात् जलवह्नियुक् ।
यादौ चाद्ये तथा चान्ते त्वादौ नीरं यमान्तके ॥
एवं संयोज्य देवेशि षड्त्रिंशत् तत्त्वयुङ्मनुः ।

राजसी ध्यानम् (प्रातः सन्ध्यायाम्)

उद्यत्कोटिदिवाकरारुणनिभं वामांकसंस्थाम्बिकां
भक्तारोपितदृक्कटाक्षकलितोल्लासं जटालङ्कृतम् ।
दोर्भिः कार्मुकपाशबाणसृणीन् बिभ्राणमिन्दोः कलां
नानारत्नविराजमानवपुषं कामेश्वरं भावये ॥

स्थितिक्रमे सात्विकीध्यानं (मध्याह्न सन्ध्यायाम्)

क्षुणत् संमञ्जीरं क्वणितगुणकाञ्चीपरिलसद्-
गुरुश्रोणीबिम्बं सुतनुतबिलग्नं पृथुकुचम् ।
क्षुणत् कण्ठाहारं करकलितपाशाङ्कुशधनुः
सरं सोढुं धामस्मितमुखमुपैमि त्रिनयनम् ॥

संहारक्रमे तामसीध्यानं (सायं सन्ध्यायाम)

अर्काभं शशिशेखरं त्रिनयनं पिंगोर्ध्वकेशोज्वलम् ।
हस्तैरङ्कुशपाशखेटकमहाखड्गान् दधानं विभुम् ॥
दिव्यैराभरणैर्युतं नरशिरोमालाधरं सस्मितम् ।
सानन्दं वृषवाहनं मदमुखं कामेश्वरं भावयेत् ॥

अथ श्रीमहानिर्वाणभैरवमन्त्रध्यानादि (वडवानलतन्त्रे)

श्रीसदाशिव उवाच ।
अथातः संप्रवक्ष्यामि महानिर्वाणभैरवम् ।
पीठादिश्वरपर्यन्तं स्मरणं पापनाशनम् ॥
श्वेतरक्तफलाकारं तदूर्ध्वेऽनन्तपत्रकम् ।
कर्णिके दलमध्ये तु ब्रह्मादि पञ्चदेवताः ॥
चतुर्भुजमयं सर्वं वर्णपीतं तु श्यामकम् ।
धूम्ररक्तश्चतुर्थोऽयं तर्जनीं च मुखे क्षिपेत् ॥
दण्डाद्यपुस्तकं ब्रह्मा चक्राब्जकगदाहरिः ।
शूलंकुन्तंडिण्डिमं चायुधधारक ईश्वरः ॥

शक्ति परशुरुद्रस्तु मध्यदेव सदाशिवः ।
पञ्चवक्त्रोऽष्टवाहुश्च शूलं डमरुपाशकम् ॥
अङ्कुशं पुस्तकं मालां कमलं कलशमिति ।
सदाशिवं श्वेतवर्णं प्रेतरूपं व्यवस्थितम् ॥
सदाशिवोर्ध्वपत्राष्टं पत्रमध्येऽष्टभैरवम् ।
असिताङ्गं भैरवञ्च कृष्णाभं कृष्णवर्चसम् ॥
करालवदनं घोरं ललज्जिह्वाग्रभीषणम् ।
मुकुटेन विचित्रेण कर्णौ कुण्डलमण्डिनौ ॥
रत्नमालाशिरोदेशे पट्टिकादीप्तिवर्चसा ।
मुक्ताफलकृतामाला कण्ठस्था च विराजते ॥
बृहद्वक्षस्थलाम्भोजं नागयज्ञोपवीतिनम् ।
त्रित्रिनागैः कटिं वद्ध्वा क्षुद्रघण्टिकमेखलाम् ॥
द्वादशैश्च भुजैर्युक्तं नानालङ्कारमण्डितम् ।
त्रिशूलं कर्त्रकां खड्गं नागपाशं तथाङ्कुशम् ॥
दक्षिणे च करे तस्य दिव्यायुधप्रदीपितम् ।
खट्वाङ्गं काव्यखेटं च घण्टां शक्तिं च मुद्गरम् ॥
वाममार्गे वरारोहे अस्त्रं संघातभीषणम् ।
काद्यमालाप्रलम्बा च हेमसूत्रेण ग्रन्थितम् ॥
सिंहारूढं महारौद्रं गर्जन्तं भैरवेश्वरम् ।
रुरुनाथं महाभीमं ताम्राभं ताम्रवर्चसम् ॥
किरीटिरत्नखचितं वज्रकुण्डलतण्डितम् ।
हारकेयूरशोभाढ्यं महामणिविभूषितम् ॥

भुजाष्टकसमोपेतं नानालङ्कारमण्डितम् ।
त्रिशूलं डमरूं पाशं नागराजं च दक्षिणे ॥
मुद्राबीणा तथा खत्रं मुशलं वाममाश्रितम् ।
रुण्डमालाविचित्राढ्य आपादान्तरलम्बकः ॥
गर्जमानं महाभीमं श्वानारूढं महाबलम् ।
चण्डनाथं महारौद्रं नीलाञ्जनसमप्रभम् ॥
मुकुटेन विचित्रेण सर्वरत्नमयेन तु ।
रत्नकुण्डलशोभाढ्यं दीप्यमानं महौजसम् ॥
हेमरत्नकृतामाला कण्ठस्था च विराजते ।
द्विपञ्चकभुजैर्युक्तं नानालङ्कारमण्डितम् ॥
काद्यं खट्वाङ्ग दण्डञ्च पाशं शक्तिं च वामके ।
वज्रं परिघशूलञ्च डमरुं शूल दक्षिणे ॥
सर्वावयवसम्पूर्णं कोलपृष्ठसमाश्रितम् ।
नीलोत्पलदलश्यामं वीरभस्मसमप्रभम् ॥
किरीटिकुण्डलैर्युक्तं बज्ररत्नप्रदीपितम् ।
महारत्नाङ्कितामाला कण्ठस्था च विराजते ॥
भुजैः षोडशभिर्युक्तं नानाकेयूरमण्डितम् ।
वरदं शूलखत्रञ्च नागवाण सवज्रकम् ॥
कम्बुशक्तिधरं दक्षे वामे च वर्णयाम्यहम् ।
काद्यं पिनाकं परिघं घण्टां पाशं समुद्गरम् ॥
कर्तृकां दर्पणं वामे दीप्यमानं सुतेजसम् ।
विस्तीर्णवक्षः सुभगं विशालनयनोज्ज्वलम् ॥

त्रिनेत्रवदनं घोरं नानाभरणमण्डितम् ।
कपालमालाभरणं उष्ट्रासनव्यवस्थितम् ॥
शरदाम्बुदवर्णाभं दीप्यमानं सुतेजसम् ।
किरीटिनं महाभीमं वज्रकुण्डलमण्डितम् ॥
स्फाटिकैर्मणिमालाभिः शिरस्थाभिर्विराजते ।
त्रिनेत्रं द्वादशभुजं नानालङ्कारमण्डितम् ॥
शूलं खड्गं तथा बाणं पाशं परिघमुद्गरम् ।
दक्षिणे तु करे तस्य वामे च वर्णयाम्यहम् ॥
सूत्रखेटकनागाँश्च पिनाकंयष्टिदर्पणम् ।
वक्षेविपुलमाभोगं हेमपट्टविभूषितम् ॥
दिव्यरत्न कृतामालामापादान्तरलम्बितम् ।
नूपुरैः कटिसूत्रैश्च हैमौघेन सुमण्डितैः ॥
हंसवाहसमारूढं नाथं चोन्मत्तभैरवम् ।
तप्तकाञ्चनवर्णाभं द्रुतपारदसन्निभम् ॥
महाप्रचण्डदण्डोग्रं कपालभरणोज्ज्वलम् ।
दंष्ट्राकरालरौद्रञ्च त्रिनेत्राष्टभुजं प्रिये ॥
मुकुटेन विचित्रेण बहुरत्नमयेन च ।
मणिरत्नकृतामाला कण्ठस्था च विराजते ॥
ध्वजवाद्यं तथा नागं शक्ति वामेन चोत्तमम् ।
सूत्रं शूलं तथा पाशं अङ्कुशं दक्षिणे स्थितम् ॥
नानाभरणशोभाढ्यं नानालङ्कारमण्डितम् ।
मृगारूढं महातेजःकलितं भैरवेश्वरम् ॥

ह्रस्वं स्थूलं महाकामं रक्ताभं रक्तवर्चसम् ।
किरीटिनं सुतेजाढ्यं रत्नकुण्डलमण्डितम् ॥
नीलवज्रकृतामाला कण्ठस्था च विराजते ।
शङ्खमुक्तिकमालाभिरापादतलशोभितम् ॥
दशबाहुं महाभीमं नानाभरणमण्डितम् ।
खड्गं पाशं तथा शूलं सूत्रंवरददक्षिणे ॥
खेटकाङ्कुशढाकाश्च मुद्गरं मुशलं प्रिये ।
नानारत्नमयीमाला कटिदेशे विराजते ॥
अश्वारूढं सुतेजाढ्यं भैरवं भीषणं वरम् ।
कृष्णपारदसंकाशं वीरभस्मसमप्रभम् ॥
महातेजं महाकामं सर्वावयवशोभितम् ।
भुजैः षोडशभिर्युक्तं नानाकेयूरमण्डितम् ॥
किरीटिनं महाघोरं रत्नकुण्डलमण्डितम् ।
हेमरत्नकृतामाला कण्ठस्था च विराजते ॥
आताम्रनयनं तीव्रमुन्नतं दिव्यरूपिणम् ।
कलशं कम्बुपाशं च नागशूलं च दर्पणम् ॥
कर्तृ डमरुकं वामे दीप्यमानं तडिद्यथा ।
सूत्रं काव्यं तथा वज्रं शक्तिमङ्कुशतोमरम् ॥
पिनाकपाणि वरदं दक्षिणेन विराजितम् ।
शवासनं महाभीमं संहारभैरवेश्वरम् ॥
इत्यष्टपत्रे संध्यात्वा कर्णिके शृणु पार्वति ।
राजावर्तप्रतीकाशं कृष्णाम्बुदसमप्रभम् ॥

पिङ्गकेशं महारौद्रं आरक्तायतलोचनम् ।
त्रिशिखं द्वादशभुजं त्रिनेत्रं ज्वलनप्रभम् ॥
काट्यं खट्वाङ्ग नागश्च पिनाकं खेटकं तथा ।
शक्तिर्दिव्या महोग्रा च वामभागे विराजते ॥
बरदं वज्रं सूत्रं च इषुंषड्गं त्रिशूलकम् ।
दक्षिणे च करे दिव्या कालानलसमप्रभाम् ॥
काद्यमालाशिरस्थास्य सदन्तविकृताननम् ।
किरीटिरत्नखचितं रत्नकुण्डलमण्डितम् ॥
बृहद्वक्षस्थलाभोगं नानाभरणमण्डितम् ।
नागाभरणसर्वाङ्गं व्याघ्रचर्मपरिच्छदम् ॥
तस्य नाभ्युद्धृतं पद्मं षड्दलाम्नाय संस्थितम् ।
मध्ये निर्वाणरुद्रश्च हंसासन व्यवस्थितम् ॥
रक्तवर्णं महारौद्रात्मानं परमभैरवम् ।
पञ्चवक्त्रं वृशवाहुं नेत्रद्वादशकं प्रिये ॥
अट्टाट्टहासराजन्तं तीक्ष्णदंष्ट्रं भयाननम् ।
शुभाङ्गकुटिलं भीमं प्रदीप्तज्वलनोज्ज्वलम् ॥
सटोद्धूतोर्ध्वरक्ताभं चन्द्रार्धकृतशेखरम् ।
सिंहास्य मध्यवक्त्रं तु दक्षिणे कोलकृष्णकम् ॥
वामे वृषभवक्त्रन्तु श्वेतवर्णं सुदीपितम् ।
महिषास्यमूर्ध्ववक्त्रं कृष्णाभं कृष्णवर्चसम् ॥
तदूर्ध्वं ज्योतिवक्त्रन्तु शिखाकारं विचिन्तयेत् ।
ज्योतिवक्त्रान्तरे सिद्धिकरालीश्च विचिन्तयेत् ॥

वक्षे श्रीचक्रचिह्नन्तु कुङ्कुमं ज्योतिभं ततः ।
अर्द्धचक्रं सुसिताभं मर्द्धाधः कुंकुमं स्मृतम् ॥
नानारत्नविभूषाढ्यं लक्षब्रह्माण्डभालकम् ।
ब्रह्मविष्ण्वीशमुण्डस्रआपादान्तविभूषणम् ॥
शिवचर्मशिरोदेशे विष्णुचर्मोत्तरीयकम् ।
ब्रह्मचर्मकटिदेशे मेखलात्रयसंयुतम् ॥
ज्योतिर्ज्वालामयं सर्वं नृत्यमानं विचिन्तयेत् ।
दक्षे दशभुजे पद्मं वामे दशभुजे तथा ॥
दक्षिणाकालिकाद्यादि दशविद्याः करे स्थिताः ।
एवं ध्यात्वा महेशानि एकचित्तः समाहितः ॥
यत्रास्ति तत्र सिद्धिः स्यात् कल्पकोटिशतैरपि ।
नो धृता अन्यतन्त्रे तु उद्धृता वडवानले ॥
मया पूर्वोद्धृता देवि महात्रिपुरसुन्दरी ।
तस्याऽयं भैरवो देवि गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥
अस्य मन्त्रं शृणु देवि ऋष्यादिश्च शृणु प्रिये ।
तारं श्रीशाकिनीबीजं परा प्रासादमेव च ॥
सम्वर्त्तकं महाबीजं कवचाङ्कुशकूर्चकम् ।
अङ्कुशं कूर्चत्रितयं अस्त्रान्ते वह्निवल्लभा ॥
षोडशार्णेति मन्त्रोऽयं त्रैलोक्ये चाति दुर्लभम् ।
मन्त्रोच्चारणमात्रेण साक्षात् परशिवो भवेत् ॥
षोडशार्णेति शब्दब्रह्म स्वयं ऋषिः ।
उष्णिक् छन्दो देवता च निर्वाण भैरवेश्वरः ॥

परा प्रासाद बीजञ्च लक्ष्मीः शक्तिस्तथैव च ।
अङ्कुशं कीलकं प्रोक्तं स्वेच्छया विनियोगकः ॥
मातृस्थाने न्यसेद्देवि मूलमन्त्रेण सर्वतः ।
षडङ्गं च न्यसेद्देवि पराप्रासादबीजकम् ॥
मूलमन्त्रं न्यसेद्देवि नवद्वारेषु सर्वतः ।
मूलपूर्वत्रिबीजेन ऊर्ध्ववक्त्रं न्यसेत् ततः ॥
तस्यान्तगुणबीजेन महिषास्यं न्यसेत् ततः ।
पुनश्चत्रयबीजेन कोलवक्त्रं तथा न्यसेत् ॥
कूर्चबीजत्रयेणैव संन्यस्य वृषभं मुखम् ।
सार्द्धत्रयान्तवर्णेन मूलवक्त्रेषु संन्यसेत् ॥
सर्ववर्णैर्न्यसेद्देवि सर्वाङ्गं सुरसुन्दरि ।
सर्वमार्गेण संपूज्य विशेषं कौलिकैः द्रिये ॥
अतिगूढेश्वरं देवं तवस्नेहात् प्रकाशितम् ।
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥
यामलं च महाकलं श्रीमतं वडवानलम् ।
महीतले तु सा देवि केवलं ब्रह्मचक्षुषम् ॥
महात्रिपुरसुन्दर्याश्चण्डयोगेश्वरीपरा ।
न तयोर्विद्यते भेदो भेदकृन्नरकं व्रजेत् ॥
तस्मादात्मैक्यसंभाव्यमितिज्ञानं सदा स्मरेत् ॥ इति ॥

अथ प्रारम्भिकोपाशकानां संक्षिप्त श्रीचक्रावरणपूजा (तन्त्रान्तरे)

श्रीविद्याया अथोवक्ष्ये परिवारप्रपूजनम् ।

कृतेन येन मन्त्रज्ञो लभते वाञ्छिताधिकम् ॥

मूलेन षोडशीं मध्ये यजेत् त्रिपुरसुन्दरीम् ।

बिन्दुत्रिकोणयोर्मध्ये त्रिभंगीभिर्गुरून्यजेत् ॥

दिव्यौघाश्चापि सिद्धौघामानवौघास्त्रिधा हिते ।

परप्रकाशः प्रथमस्ततः परशिवाभिधः ॥

परशक्तिश्च कौलेशः शुक्लादेवी कुलेश्वरः ।

कामेश्वरीति सप्तैव दिव्यौघा गुरवः पराः ॥

भोगः क्रीडश्च समयः सहजश्च परावरः ।

सिद्धौघगुरवश्चैते चत्वारः परिकीर्त्तिताः ॥

गगनो विश्वविमलौ मदनो भुवनस्तथा ।

लीलास्वात्माप्रियेत्यष्टौ मानवा अपरामता ॥

आनन्दनाथशब्दान्ताः पुरुषा गुरवः स्मृताः ।

अंबान्तास्तु स्त्रियः कार्य्या सर्वसिद्धिप्रदायिकाः ॥

परशक्तिस्तथा शुक्ला देवीकामेश्वरीति च ।

तिस्रः स्त्रियस्तु दिव्येषु प्रियालीलेति मानवे ॥

श्रीपादुकां पूजयामीत्यन्ते सर्वत्र योजयेत् ।

त्रिकोणशीर्षे द्वे द्वे च पूजयेदङ्गदेवताः ॥

शुक्लपक्षे यजेन्नित्याः कामेश्वर्यादिषोडशः ।

कृष्णपक्षे विचित्राद्याः कामेश्वर्यवसानकाः ॥

षोडशीं च यजेन्मध्ये वक्ष्ये तद्यजनक्रमम् ।

एकैकं स्वरमुच्चार्य नित्या मन्त्रं समुच्चरेत् ॥

कामेश्वर्यादिनामान्ते नित्या श्रीपादुकां पठेत् ।

पूजयामि तर्पयामि हृदयं प्रोच्य पूजयेत् ॥
बिन्दुपरित आकल्प्य त्रिकोणे बिन्दुतोऽन्तिमम् ।
दक्षहस्तेन पुष्पादि वामेनाम्भो विनिःक्षिपेत् ॥
केचिदाहुरिहाचार्या आर्द्र केण जलं क्षिपेत् ।
वामावर्तेन सम्पूज्याः कोणपार्श्वेषु पञ्चशः ॥
भूपुरे मध्यरेखायां पश्चिमाद्यर्चयेदिमाः ।
ब्राह्मीं माहेश्वरीं चापि कौमारीं वैष्णवीमपि ॥
वाराहीं च तथेन्द्राणीं चामुण्डामथसप्तमीम् ।
महालक्ष्मीमिमाध्यायेत् सर्वाभरणसंयुता ॥
विद्यां शूलं शक्तिचक्रे गदां वज्रं हि दण्डकम् ।
पद्मं क्रमेण दधतीः सर्वाभीष्टप्रदायिकाः ॥
तस्यां तृतीयरेखायां दशमुद्राः प्रपूजयेत् ।
क्षोभणद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहांकुशाः ॥
खेचरी बीजयोनी च त्रिखण्डेति स्मृता इमाः ।
एवं भूबिम्बमाराध्य क्षोभमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥
त्रैलोक्यमोहनेचक्रे योगिन्यः प्रकटा इमाः ।
पूजितास्तर्पिताः सन्तु स्वेष्टदा इति प्रार्थयेत् ॥
बिन्दौ पुष्पाञ्जलीं दत्वा मूलेनान्यावृतिं यजेत् ।
षोडशारे पश्चिमादिविलोमेन क्रमादिमाः ॥
कामाकर्षणिकात्वाद्याबुद्ध्याकर्षणिका ततः ।
अहंकाराकर्षिणी च शब्दाकर्षणिकापुनः ॥
स्पर्शाकर्षणिकातद्वद्रूपाकर्षणिकापि च ।

रसाकर्षणिका चान्यागन्धाकर्षणिका तथा ॥
चित्ताकर्षणिकाचापि धैर्याकर्षणिका परा ।
नामाकर्षणिका चापि बीजाकर्षणिका तथा ॥
अमृताकर्षणिचान्यास्मृत्या कर्षणिका तथा ।
शरीराकर्षणी चैवमात्माकर्षणिका परा ॥
सर्वाशापूरकेचक्रे षोडशस्वरसंयुते ।
गुप्ता एतास्तु योगिन्यः पूजिताः सन्त्विदं वदेत् ॥
दर्शयेद् द्राविणीं मुद्रां द्वितीयावरणार्चने ।
काद्यष्टवर्गसंयुक्तेऽष्टारे पूज्या इमाः पुनः ॥
पूर्वादिष्वनुलोमेन बन्धूककुसुमप्रभाः ।
अनङ्गकुसुमात्वाद्या द्वितीयानङ्गमेखला ॥
अनङ्गमदनातद्वदनङ्गमदनातुरा ।
अनङ्गरेखा चानङ्ग वेगानङ्गांकुशापुनः ॥
अनङ्गमालिनीत्यष्टौ पाशाङ्कुशलसत्कराः ।
सर्वसंक्षोभणेचक्रे देव्यो गुप्ततराभिधाः ॥
पूजिताः सन्त्विति प्रोच्याकर्षमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
चतुर्दशारे संपूज्याः कादिढान्तार्णराजिते ॥
इन्द्रगोपनिभारम्या मदोन्मत्ताः सभूषणा ।
बिभ्रत्यो दर्पणं पानपात्रं पाशाङ्कुशावपि ॥
पश्चिमादिविलोमेन चतुर्थावरणस्थिताः ।
सर्वसंक्षोभिणी पूर्वा सर्वविद्राविणी परा ॥
सर्वाकर्षिणीका चान्या सर्वाह्लादकरी पुनः ।

सर्वसंमोहिनी चापि सर्वस्तम्भनकारिणी ॥
सर्वजृम्भणिकानामाष्टमी सर्ववशंकरी ।
सर्वरञ्जिनिका चापि सर्वोन्मादिनिका तथा ॥
सर्वार्थसाधिनी चाथ सर्वसंपत्तिपूरणी ।
सर्वमन्त्रमयीचान्त्या सर्वद्वन्दक्षयंकरी ॥
मूलेन पुष्पं दत्वाथ वश्यमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
सर्वसौभाग्यदे चक्रे सर्व संप्रदाभिधा ॥
योगिन्यः पूजितास्तृप्ता मङ्गलानि दिशन्तु मे ।
संप्रार्थ्येति दशारेऽथ णादिभान्तार्णभूषिते ॥
संपूज्यादशयोगिन्यो जपापुष्पसमप्रभाः ।
स्फुरन्मणिविभूषाढ्याः पाशाङ्कुशलसत्कराः ॥
पश्चिमादिविलोमेन साधकाभीष्टसिद्धिदाः ।
सर्वसिद्धिप्रदापूर्वा सर्वसंपत् प्रदानतः ॥
सर्वप्रियंकरी चान्या सर्वमङ्गलकारिणी ।
सर्वकामप्रदा पश्चात् सर्वदुःख विमोचनी ॥
सर्वमृत्युप्रशमनी सर्वविघ्ननिवारिणी ।
सर्वाङ्गसुन्दरी चान्या सर्वसौभाग्यदायिनी ॥
बिन्दौ पुष्पं समर्प्याथोन्मादमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
सर्वार्थसाधके चक्रे पञ्चमे सर्वतः स्थिताः ॥
पूजिताः कुलयोगिन्यः सन्तु मेऽभीष्टसिद्धिदाः ।
इति संप्रार्थ्य सम्पूज्यमादिचान्तविभूषिते ॥
परे दशारे योगिन्य उद्यद्भास्करसन्निभाः ।

ज्ञानमुद्राटङ्कपाशवरधारिकराम्बुजाः ॥
सर्वज्ञासर्वशक्तिश्च सर्वैश्वर्यफलप्रदा ।
सर्वज्ञानमयी पश्चात् सर्वव्याधिविनाशिनी ॥
सर्वाधारस्वरूपा च सर्वपापहरा परा ।
सर्वानन्दमयी देवी सर्वरक्षास्वरूपिणी ॥
सर्वेप्सितार्थफलदा पश्चिमादिविलोमगाः ।
पुष्पं मूलेन दत्त्वाथ कुर्यान्मुद्रां महाङ्कुशाम् ॥
सर्वरक्षाकरे चक्रे निगर्भाः पूजिता इमाः ।
योगिन्यस्तर्पिताः सन्तु ममाभीष्टफलप्रदाः ॥
संप्रार्थ्यैवमथाष्टारे दाडिमीपुष्पसन्निभाः ।
रक्तांशुकाधनुर्बाणविद्यावरलसत्कराः ॥
अकाराद्यष्टवर्गाद्याः पश्चिमादिविलोमतः ।
पूजयेत् पूर्वसंप्रोक्ता बीजाद्या अष्टदेवताः ॥
वशि नीचापि कौमारी मोदिनी त्रिमलारुणा ।
जयिनी चापि सर्वेशी कौलिनीत्युदिताः पुरा ॥
सर्वरोगहरे चक्रे रहस्याः पूजिता इमा ।
तर्पिताः पूजिताः सन्त्वित्युक्त्वा दद्यात् सुमाञ्जलीम् ॥
खेचरीं दर्शयेन्मुद्रां सुन्दरीं तोषयेत्ततः ।
त्रिकोणे त्वकथाद्यर्णरचिते पश्चिमादितः ॥
यजेत् कामेशकामेश्वोर्बाणाँश्चापं च पाशकम् ।
अङ्कुशं चानुलोमेन चतुर्दिक्षु समाहितः ॥
जम्भमोहवशस्तम्भपदाद्यान् बीजपूर्वकान् ।

बाणबीजानि बाणादौ मीनकृष्णौ सबिन्दुकौ ॥
चापादौ पाशकस्यादौ पाशमाये नियोजयेत् ।
अंकुशं त्वंकुशस्यादौ स्मर्तव्या हेतिदेवताः ॥
नानारत्नविभूषाढ्याः स्वस्वायुधसमन्विताः ।
विद्युद्दामसमानाङ्ग्यो यौवनोन्मदमन्थराः ॥
अग्न्यादिकोणत्रितये पूज्याः कूटत्रयादिकाः ।
कामेश्वरी च वज्रेशी तृतीया भगमालिनी ॥
कामेश्वरी रुद्रशक्तिः शरच्चन्द्रशतप्रभा ।
स्मर्तव्या दधती हस्तैः पुस्तकाऽभीवरस्रजः ॥
वज्रेश्वरी विष्णुशक्तिरुद्यन्मार्त्तण्डसप्रभा ।
इक्षुचापवराभीति पुष्पबाणलसत्करा ॥
भगमालाब्रह्मशक्तिस्तप्तहाटकसप्रभा ।
ज्ञानमुद्रां वरंपाशमंकुशं दधती करैः ॥
एवं त्रिकोणं सम्पूज्य यच्छेत् पुष्पाञ्जलिं ततः ।
बीजमुद्रां प्रदर्श्याथ प्रार्थयेत् सुन्दरीमिदम् ॥
सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे योगिन्यः पूजिता मया ।
दिशंत्वतिरहस्याख्या मङ्गलं मे निरन्तरम् ॥
बिन्दौ सम्पूजयेत् पश्चाच्छ्रीमत्त्रिपुरसुन्दरीम् ।
मूलविद्यां समुच्चार्य ध्यात्वा पूर्वोक्तवर्त्मना ॥
सर्वानन्दमये चक्रे सर्वाभीष्टविधायिनीम् ।
परापररहस्याख्या योगिनीपुजितास्तु मे ॥
योनिमुद्रां प्रदर्श्याथ तर्पणं त्रिः समाचरेत् ।

ततो बिन्दोश्चतुर्दिक्षु यजेदाम्नायदेवताः ॥
पूर्वं दक्षिणमाम्नायं पश्चिमं चोत्तरं तथा ।
ततः प्रपूजयेद्दिक्षु मध्येतः पञ्चपञ्चिकाः ॥
आद्यां मध्ये चतस्रोऽन्याः पूर्वाद्याशासु पूजयेत् ।
पञ्चस्वपि गणेष्वत्र श्रीविद्याद्याप्रकीर्त्तिता ॥
श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्महालक्ष्मीस्तृतीयका ।
त्रिशक्तिः सर्वसाम्राज्या पञ्चलक्ष्म्यः प्रकीर्त्तिताः ॥
श्रीविद्या च परं ज्योतिः परनिष्कलशाम्भवी ।
अजपा मातृका चेति पञ्चकोशा इमे स्मृताः ॥
श्रीविद्या त्वरिताचैव पारिजातेश्वरी पुनः ।
त्रिपुटा पञ्चबाणेशी पञ्चकल्पलता इमा ॥
श्रीविद्यामृतपीठेशी सुधाश्रीरमृतेश्वरी ।
अन्नपूर्णेति विख्याताः पञ्चैताः कामधेनवः ॥
श्रीविद्यासिद्धलक्ष्मीश्च मातङ्गी भुवनेश्वरी ।
वाराही च स्मृतं चैतन्मुनिभी रत्नपञ्चकम् ॥
श्रीविद्यां मूलमन्त्रेण मध्ये संयोज्य पूजयेत् ।
क्रमतोऽन्याश्चतुर्दिक्षु तासां मन्त्रान् क्रमाद्ब्रुवे ॥
बकेशो वह्निमारूढो वामनेत्रेन्दुसंयुतः ।
लक्ष्मीमन्त्रोऽयमेकार्णस्तेन लक्ष्मीं प्रपूजयेत् ॥
तारपद्मा शक्तिपद्मा कमले कमलालये ।
प्रसीद युगलं लक्ष्मीर्माया पद्मा ध्रुवो महा ॥
लक्ष्म्यै नमोऽन्तो मन्त्रोऽयमष्टाविंशतिवर्णवान् ।

पूज्यानेन महालक्ष्मीः श्रीविद्या दक्षिणे स्थिता ॥
लक्ष्मीर्माया मनोजन्मा त्रिशक्तिमनुरीरितः ।
त्रिवर्णोऽनेन सम्पूज्या तां यजेदुत्तरस्थिताम् ॥
तारो माया ततो हंसः सोऽहं वह्निप्रियान्तिमः ।
अष्टवर्णः परं ज्योतिर्मनुस्तां पूर्वतो यजेत् ॥
तारः परो निष्कलश्च शाम्भवीज्या तु दक्षिणे ।
नभः सबिन्दुसर्गाढ्यो भृगुद्व्यर्णा जपापरे ॥
अकारादिक्षकारान्ता वर्णाः प्रोक्ता तु मातृका ।
प्रणवो भुवनेशी हुँ खे च छेक्षः पदं पुनः ॥
स्त्रीँ हुँ मेरुः सझिण्टीशो मायास्त्रं द्वादशाक्षरः ।
त्वरिताया मनुः प्रोक्तस्तेन तां पुरतोऽर्चयेत् ॥
आकाश हंसक्रोधीश पिनाकीशः हराधराः ।
सेन्दवस्तारमायाभ्यां सम्पुटाश्च सरस्वती ॥
ङेऽन्तो हृदन्तो मन्त्रोऽयं प्रोक्त एकादशाक्षरः ।
अनेन पारिजातेशीं दक्षिणास्यां प्रपूजयेत् ॥
रमा माया मनोभूमिस्त्रिवर्णा त्रिपुटोदिता ।
तां यजेत् पश्चिने भागे बाणेशीमुत्तरे पुनः ॥
द्रां द्रीँ क्लीँ ब्लूँ भृगुः सर्गीसोदिता पञ्चवर्णका ।
वाकामौ भृगुरौसर्गयुक्तो मन्त्रस्त्रिवर्णकः ॥
प्रोदितोऽमृतपीठेशी तेन तां पूर्वतो यजेत् ।
नभो भृग्वग्नयो वामनेत्राढ्याश्चन्द्रभूषिताः ॥
सार्णाद्याभुवनेशीश्रीँ कलाद्या भुवनेश्वरी ।

सुधाश्रीमन्त्र उदितो वेदार्णस्तां यगेदवाक् ॥
सकारोऽनुग्रही सर्गी कामोवागग्रपूर्विका ।
त्रिवर्ण मनुना पश्चात् पूजयेदमृतेश्वरीम् ॥
त्रिंशत्यर्णान्नपूर्णोक्ता तरङ्गे नवमे मया ।
तन्मन्त्रेणोत्तरस्यां तु पूजयेदन्नदायिनीम् ॥
वाणी बीजं ततः क्लीन्ने कामबीजं मदद्रवे ।
कुले वराहहंसाग्निवर्णा औसर्गसंयुताः ॥
एकादशाक्षरो मन्त्रः सिद्धलक्ष्म्याः समीरितः ।
तेन तां पूजयेत् पूर्वे मातङ्गीं दक्षिणे पुन. ॥
वाक्कामः सौः पुनर्वाणी मायालक्ष्मीध्रुवो नमः ।
भगवान्तेतिमातङ्गीश्वरिसर्वजनार्णकाः ॥
मनो हरिपदं प्रोच्य सर्वराजवशंकरी ।
सर्वान्ते मुखरं ज्यन्ते मेषो नेत्रसमन्वितः ॥
सर्वस्त्रीपुरुषान्ते तु वशंकरी पदं वदेत् ।
सर्वदुष्टमृगप्रान्ते वशंकरि पुनः पदम् ॥
सर्वलोकवशं पश्चात् करिमायां रमाङ्गजः ।
वाक्त्रिसप्ततिवर्णोऽयं मातङ्ग्या उदितो मनुः ॥
गगनं वह्निना वामनेत्रेन्दुभ्यां समन्वितम् ।
भुवनेशीमनुः प्रोक्तस्तेन तां पश्चिमे यजेत् ॥
तरङ्गे दशमे प्रोक्तो वेदरुद्राक्षरो मनुः ।
वाराह्यास्तेन तां देव्या वामभागे समर्चयेत् ॥
पञ्चिका एवमाराध्य दर्शनानि यजेच्च षट् ।

आद्यं मध्ये चतुर्दिक्षु चत्वारि पुरतोऽन्तिमम् ॥
शैवं शाक्तं तथा ब्राह्मं वैष्णवं सौरसौगतम् ।
दर्शनान्येवमाराध्य मूलेन त्रिःप्रतर्पयेत् ॥
अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तां यच्छेत् पुष्पं तु मुद्रया ।
ज्ञानाख्यया सा चाङ्गुष्ठतर्जनीयोगतो मता ॥
एवं सम्पूज्य विन्दुस्थां श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरीम् ।
ततोऽङ्गाद्यावृत्तीनां तु पूजनं सम्यगाचरेत् ॥
भूबिम्बाद्बिन्दुपर्यन्तं नवावृत्तिसमर्चनम् ।
माया श्रीबीजपूर्वाणां नाम्नामन्ते नियोजयेत् ॥
श्रीपादुकां पूजयामीत्येतद्वर्णाश्च सर्वतः ।
अग्नीशासुरवायव्यः पुरोदिक्ष्वङ्गपूजनम् ॥
भूबिम्बस्याद्यरेखायां दिक्षूर्द्धाधः क्रमाद्यजेत् ।
सिद्धिर्दशाणि मात्वाद्या महिमा लधिमेशिता ॥
वशित्वसिद्धिः प्राकाम्या भुक्तिरिच्छाष्टमी पुनः ।
प्राप्तिश्च सर्वकामाख्यासिद्धयो दशकीर्त्तिताः ॥
तप्तहेमसमानाभाः पाशाङ्कुशधराः शुभाः ।
साधकेभ्यः प्रयच्छन्ति रत्नौधं तां विचिन्तयेत् ॥
ततोऽष्टाद्वारपालान् वै पूजयेत् क्रमतो बुधः ।
पश्चिमे योगिनीं पूर्वे च्तेत्रपालं च दक्षिणे ॥
गणेशमुत्तरे चैव वटुकं पूजयेत् पुनः ।
नैऋत्ये मोहिनी देवीमाग्नेयां च प्रपूजयेत् ॥
वनदुर्गामीशदेशे हीशाने च रतिपतिम् ।

वायव्यां च यजेद्देवं वसन्तं तदनन्तरम् ॥
इन्द्रादिदशदिक्पालान् सायुधान् च प्रपूजयेत् ।
साङ्गावरणदेवेशीं पूजयेत् तर्पयेत् ततः ॥
धूपदीपं च नैवेद्यमन्नैर्नानाविधैर्दिशेत् ।
श्रीचक्रमङ्कयित्वातु यो दद्यात्साधकाय च ॥
भूचक्रं तेन दत्तं हि सशैलवनकाननम् ।
स वै महापाशुपतः स वै वैष्णवसत्तमः ॥
सर्वदः सर्वदर्शी च ब्रह्मज्ञानी स वै सुधीः ।
महादानानि प्रोक्तानि मुनिभिः तत्त्वदर्शिभिः ॥
तत्फलं लभते नूनं श्रीचक्रस्य प्रभावतः ।
कोटिलिङ्गप्रतिष्ठस्य यत्फलं समुदाहृतम् ॥
तत्फलं लभते नूनं श्रीचक्रस्यच पूजने ।
हिरण्ये रजते ताम्रे मणौ भूर्जे च पट्टके ॥
अङ्कित्वा धारयेद्यस्तु करे कण्ठे भुजेऽपिवा ।
यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च ॥
मुच्यते सर्व पापेभ्यः श्रीचक्रस्य च धारणात् ।
पापानि विलयं यान्ति ज्ञानाज्ञानकृतानि च ॥
सर्वं संपद्यते शीघ्रं चक्रराजस्य धारणात् ।
भूतप्रेतपिशाचैश्च श्वापदै र्ब्रह्मराक्षसैः ॥
डाकिनीसाकिनीभिर्वा वीक्षितुं नैव शक्यते ।
महाक्रूरग्रहैर्वापि जन्मस्थानस्थितोऽपि वा ॥
गोचरे लग्नगे वापि सर्वं शुभग्रहं भवेत् ।

अकालमृत्युं हरति सदासन्निहितापिवा ॥
परासन्निहितायत्र किंकुर्वन्त्यन्यदेवताः ।
श्रीचक्रं धारयित्वा तु यस्तु प्राणान् परित्यजेत् ॥
कीकटे वान्तरीक्षेवा निषिद्धे कश्मलेऽपिवा ।

☞ श्री यन्त्रमहात्म्यम् (परातन्त्रे) ।

कृत्वा चेन्द्रियलौल्येन न पुनर्जन्मभाग्भवेत् ।
यमदूताः पलायन्ते दृष्ट्वा श्रीचक्रधारिणम् ॥
ब्रह्मज्ञानेन वा मोक्षं काश्यां वा यस्तनुं त्यजेत् ।
श्रीचक्रधारणाद् वापि त्रयो मोक्षस्य कारणम् ॥
गङ्गाद्याः सरितः सर्वाः पुष्कराद्या जलाश्रिताः ।
पुरुषोत्तममुख्याश्च क्षेत्रा नन्दवनादयः ॥
वाजिमेधस्य यज्ञस्य फलं त्वविकलं भवेत् ।☜

कुलमार्गे निशपूजाया आवश्यकतामुद्दिश्य तस्या माहात्म्य समुल्लिखितमस्ति परं श्रीयन्त्रे प्रातर्मध्याह्नसन्ध्यासु त्रिष्वेवकालेषु श्रीचक्रावरणपूजाक्रम उद्दिष्टः । तुरीया पूजाक्रमो नोक्तः । किन्तु सामान्यसाधकैर्निशायामेव पूर्वोक्ताश्रम नियमेनावरणपूजा कर्त्तव्याः । यथार्थक्रमानुसारपूजनेच्छुभिस्त्रिसन्ध्यायां सृष्टिस्थितिसंहारक्रमेण सपर्यां समाप्य निशिधिन्यां तुरीयसन्ध्यारूपेण पूर्णं श्रीचक्रं तेजोमयं तुरीया-श्रीविद्याधामं विभाव्य तत्र पूर्वोक्त निर्वाणभैरवस्य तथा पूर्वोक्तमहा-निर्वाणत्रिपुरसुन्दर्याः साङ्गोपाङ्गार्चनं विधातव्यम् ।

बालात्रिपुरसुन्दर्या यन्त्रावरणार्चनविषयः (मन्त्रमहोदधौ) ऊर्ध्वाम्नाये ।

नवयोन्यात्मकं यन्त्रं बहिरष्टदलावृतम् ।
भूगृहेण पुनर्वीतं पूजनाय लिखेत्सुधीः ॥
मध्ययोनौ तु तार्तीयमष्टयोनिषु मन्मथम् ।
केसरेषु स्वरान्यसेद्वर्गानष्टौ दलेष्वपि ॥
दलाग्रेषु त्रिशूलानि पद्मं मातृकयावृतम् ।
एवं विलिखिते यन्त्रे पीठशक्तिः प्रपूजयेत् ॥
इच्छाज्ञानक्रियाचैव कामिनी कामदायिनी ।
रतिरतिप्रिया नन्दा मनोन्मन्यपि चान्तिमा ॥
पीठशक्तिरिमाइट्वा पीठं तं मनुना दिशेत् ।
व्योमपूर्वं तु तार्तीयं सदाशिव महापदम् ॥
प्रेतपद्मासनं ङेऽन्तं नमोऽन्तः पीठमन्त्रकः ।
षोडशार्णस्ततो मूर्त्तौ क्लीप्तायां मूलमन्त्रतः ॥
आवाह्य पूजयेद्देवीमुपचारैः पृथग्विधैः ।
देवीमिष्ट्वामध्ययोनौ त्रिकोणे रतिपूर्विकाः ॥
वामकोणे रतिं दक्षे प्रीतिमग्रे मनोभवाम् ।
योन्यन्तर्वह्नि कोणादावंगानि परिपूजयेत् ॥
मध्ययोनेर्बहिः पूर्वादिक्षु चाग्रेस्मरानपि ।
वाणदेवीस्तद्वदेव शक्तिरष्टसुयोनिषु ॥
सुभगाख्या भगा पश्चात् तृतीया भगसर्पिणी ।
भगमाली तथा नङ्गा नङ्गाद्या कुशुमा परा ॥
अनङ्गमेखलानङ्गमदनेत्यष्टशक्तयः ।
पद्मकेशरगाब्राह्मीमुखाः पत्रेषु भैरवाः ॥

दीर्घाद्यामातरः पूज्या ह्रस्वाद्याश्चाष्टभैरवाः ।
दलाग्रेष्वष्टपीठानि कामरूपाख्यमादिमम् ॥
मलयं कोल्लगिर्याख्यं चौहाराख्यं कुलान्तकम् ।
जालन्धरं तथोड्यानं कोट्टपीठमथाष्टकम् ॥
भूगृहे दशदिक्ष्वर्चेद्धैतुकं त्रिपुरान्तकम् ।
वेतालमग्निजिह्वं च कालान्तककपालिनौ ॥
एकपादं भीमरूपं मलयं हाटकेश्वरम् ।
शक्राद्यानायुधैः सोर्ध्वं स्वस्वदिक्षु समर्चयेत् ॥
तद्बहिर्दिक्षुवटुकं योगिनी क्षेत्रपालकम् ।
गणेशं विदिशास्वर्चेद्वसून्सूर्याञ्छिवां स्ततः ॥

अथ पुरश्चरणम् (ज्ञानार्णवे)

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं हवनं चरेत् ।
तर्पणादि ततः कुर्यात् सर्वसौभाग्यभाग्भवेत् —इति ॥

इति श्रीविद्याप्रकरणम् ।

अथ भुवनेश्वरीविद्या (शारदायाम्) पूर्वाम्नाये ।

अथ वक्ष्ये जगद्धात्रीमधुना भुवनेश्वरीम् ।
ब्रह्मादयोऽपि यां ज्ञात्वा लेभिरे श्रियमूर्जिताम् ॥
नकुलीशोऽग्निमारूढो वामनेत्रार्धचन्द्रवान् ।
बीजं तस्याः समाख्यातं सेवितं सिद्धकाङ्क्षिभिः ॥
ऋषिः शक्तिर्भवेच्छन्दो गायत्री देवता मनोः ।
कथिता सुरसङ्घेन सेविता भुवनेश्वरी ॥
षड्दीर्घयुक्तबीजेन कुर्यादङ्गानि षट्क्रमात् ।

अथ ध्यानम् ।

उद्यदिनद्युतिमिन्दुकिरीटां
तुङ्गकुचां नयनत्रययुक्ताम् ।
स्मेरमुखीं वरदाङ्कुशपाशा-
भीतिकरां प्रभजेद्भुवनेशीम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

प्रजपेन्मन्त्रविन्मन्त्रं द्वात्रिंशल्लक्षमानतः ।
त्रिस्वादुयुक्तैर्जुहुयादष्टद्रव्यैर्दशांशतः ॥

ललिता (भुवना) पूर्वाम्नाये ।

वाग्भवं शम्भु वनिता रमा बीजत्रयात्मकम् ।
मन्त्रं समुद्धरेन्मन्त्री त्रिवर्गफलसाधनम् ॥

षड्दीर्घभाजा मध्येन वाग्भवाद्येन कल्पयेत् ।
षडङ्गानि मनोरस्य जातियुक्तानि मन्त्रवित् ॥

ध्यानम् ।

सिन्दूरारुणविग्रहां त्रिनयनां माणिक्यमौलिस्फुरत्-
ताराानायकशेखरां स्मितमुखीमापीनवक्षोरुहाम् ।
पाणिभ्यां मलिपूर्णरत्नचषकं रक्तोत्पलं बिभ्रतीं
सौम्यां रत्नघटस्थसव्यचरणां ध्यायेत् परमम्बिकाम् ॥

पुरश्चरणम् ।

रविलक्षं जपेन्मन्त्रं पायसैर्मधुराप्लुतैः ।
दशांशं जुहुयान्मन्त्री पीठे प्रागीरिते यजेत् ॥

श्यामा भुवनेश्वरी पूर्वाम्नाये ।

वाग्बीजपुटिता माया विधेयं त्र्यक्षरी मता ।
मध्येन दीर्घयुक्तेन वाक्पुटेन प्रकल्पयेत् ॥
अङ्गानि जातियुक्तानि क्रमेण मनुवित्तमः ।

अस्या ध्यानम् ।

श्यामाङ्गीं शशिशेखरां निजकरैर्दानं च रक्तोत्पलं
रत्नाढ्यं चषकं परं भयहरं संबिभ्रतीं शाश्वतीम् ।
मुक्ताहारलसत्पयोधरनतां नेत्रत्रयोल्लासिनीं
वन्देऽहं सुरपूजितां हरवधूं रक्तारविन्दस्थिताम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

तत्त्वलक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ।
पालाशपुष्पैः स्वादुवक्रैः पुष्पैर्वा राजवृक्षकैः ॥

आद्याभुवनेश्वरी । पूर्वाम्नाये ।

अनन्तो बिन्दुसंयुक्तो मायाब्रह्माग्नितारवान् ।
पाशादिस्त्र्यक्षरो मन्त्रः सर्ववश्यफलप्रदः ॥
ऋष्याद्याः पूर्वमुक्ताः स्युर्वीजेनाङ्गक्रिया मता ।

ध्यानम् ।

वराङ्कुशौ पाशमभीतिमुद्रां
करैर्वहन्तीं कमलासनस्थाम् ।
बालार्ककोटिप्रतिमां त्रिनेत्रां
भजेऽहमाद्यां भुवनेश्वरीं ताम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

हविष्यभुग्जपेन्मन्त्रं तत्त्वलक्षं जितेन्द्रियः ।
षट्सहस्रं प्रजुहुयाज्जपान्ते मन्त्रवित्तम ॥
दधिक्षौद्रघृताक्ताभिः समिद्भिः क्षीरभूरुहाम् ।
तत्सङ्ख्याया तिलैः शुद्धैः पयोऽक्तैर्जुहुयात् ततः ॥

☞ भुवनसुन्दरी (भुवना) (तन्त्रान्तरे) पूर्वाम्नाये

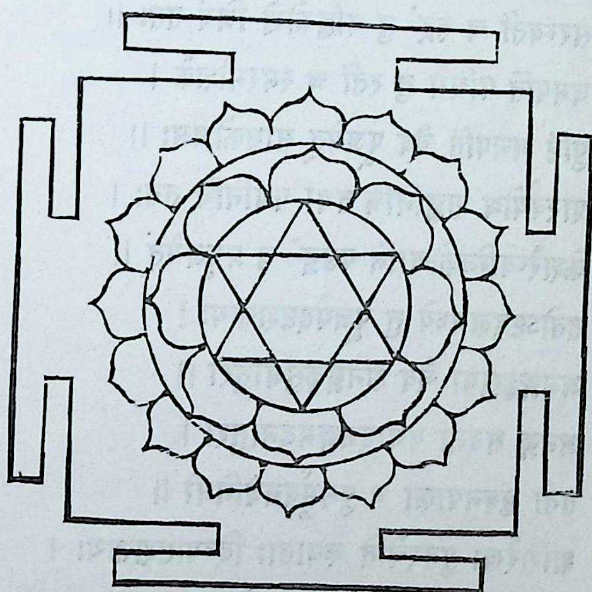
वाणी माया रमा चैव शारदा भुवनेश्वरी ।

एताभिर्भुवनेश्वर्या पञ्चाक्षरमनुर्भवेत् ॥
महाविद्यां ह्यसौ वत्स गुप्ता कुलवधूरिव ।
भुक्तिमुक्तिप्रदा विद्या न प्रकाश्या कदाचन ॥

ध्यानमस्याः ।

भजे भुवनसुन्दरीमरुणनीलशुभ्रानन-
त्रयां त्रिनयनाम्बुजां धृतवरत्रिशूलाङ्कुशाम् ।
सुपाशडमरूकरामभयदां सरोजस्थितां
स्मितां शशिधरां परामरुणवस्त्रभूषोज्ज्वलाम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

पद्ममष्टदलं बाह्ये वृत्तषोडशभिर्दलैः ।

विलिखेत् कर्णिका मध्ये षट्कोणमतिसुन्दरम् ॥
चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ।
पूर्वाम्नायात्मकमिदं श्रीयन्त्रं भुवनात्मकम् ॥

तस्या आवरणपूजा ।

गुरुपङ्क्ती प्रपूज्यादौ कर्णिकायां पुनर्यजेत् ।
हृल्लेखां गगनां रक्तां तथाचैव करालिकाम् ॥
महोच्छूष्माञ्च पञ्चैता मध्ये पूर्वादिके यजेत् ।
षट्कोणे चैव गायत्रीं ब्रह्माणं पूर्व कोणके ॥
नैर्ऋत्ये चैव सावित्रीं विष्णुं वायव्यके पुनः ।
सरस्वतीं च रुद्रं तु वह्निकोणे श्रियं ततः ॥
धनपतिं पश्चिमे तु रतीं च स्मरमीशके ।
पुष्टिं गणपतिं चैव पूजयेत् साधकोत्तमः ॥
पार्श्वयोश्च शङ्खनिधिं तथा पद्मनिधिं ततः ।
केशरेष्वग्निकोणानि षडङ्गं च प्रपूजयेत् ॥
ततोऽष्टदलमध्ये तु पूजयेदष्टशक्तयः ।
अनङ्गकुसुमा चैव ह्यनङ्गकुसुमातुरा ॥
अनङ्ग मदना पश्चादनङ्गमदनातुरा ।
ततो भुवनपाला च पुनर्भुवनवेगिनी ॥
शशिरेखा पुनश्चेति ख्याताः दिव्याष्टशक्तयः ।
करालीं विकरालीं च ह्युमाञ्चैव सरस्वतीम् ॥
श्रियं दुर्गामुषां लक्ष्मीं श्रुतिञ्चैव स्मृतिं धृतिम् ।

श्रद्धां मेधां मतीं कान्ति चार्यामिन्दुदले यजेत् ॥
अनङ्गरूपां देवेशि ह्यनङ्गमदनां ततः ।
अनङ्गमेखलां चैव पत्राग्रे परिपूजयेत् ॥
इन्द्रादिदशदिक्पालानर्चयेद्दिक्षुवैक्रमात् ।
तेषामस्त्राणि तद्बाह्ये पारम्पर्येण पूजयेत् ॥

अस्याः पुमान्महादेवः । तस्य मन्त्रध्यानादि पूर्वतरङ्गे वर्णितम ।

इति भुवनेश्वरीविद्याप्रकरणम् ।

अथ भैरवीविद्या।

तत्रादौ त्रिपुरभैरवीविद्या प्रोक्ता (शारदायाम्) ऊर्ध्वाम्नाये।

अथ वक्ष्ये परां विद्यां त्रिपुरामतिगोपिताम्।
यां ज्ञात्वा सिद्धसङ्घानामधिपो जायते नरः॥
वियद्भृगुहुताशस्थो भौतिको बिन्दुशेखरः।
वियत् तदादिकेन्द्राग्निस्थितं वामाक्षिबिन्दुमत्॥
आकाशभृगुवह्निस्थो मनुः सर्गेन्दुखण्डवान्।
वाग्भवं प्रथमं बीजं कामबीजं द्वितीयकम्॥
तृतीयं शक्तिबीजाख्यं त्रिभिर्बीजैरितीरिता।
पञ्चकूटात्मिका विद्या वेद्या त्रैपुरभैरवी॥
ऋषिः स्याद्दक्षिणामूर्तिश्छन्दः पङ्क्तिः समीरितम्।
देवता देशिकैरुक्ता देवी त्रिपुरभैरवी॥

तथा।

षड्दीर्घयुक्तेनाद्येन बीजेनाङ्गक्रिया मता।

न्यासान्तराणि विस्तरभियादुपेक्षितानि पुरश्चरणस्यैवात्र निरूपणीयत्वात्।

अथ ध्यानम्।

उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमरुणक्षौमां शिरोमालिकां
रक्तालिप्तपयोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वराम्।
हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रविलसद्वक्त्रारविन्दश्रियं
देवीं बद्धहिमांशुरत्नमुकुटां वन्देऽरविन्दस्थिताम्॥

पुरश्चरणम् ।

दीक्षां प्राप्य जपेन्मन्त्रं तत्त्वलक्षं जितेन्द्रियः ।
पुष्पैर्भानुसहस्राणि जुहुयाद्ब्रह्मवृक्षजैः ॥
त्रिमध्वक्तैः प्रसूनैर्वा करवीरसमुद्भवैः ।

तत्त्वलक्षं लक्षत्रयम् ।

अथ चैतन्यभैरवीमन्त्रो (मेरुतन्त्रे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

चैतन्यभैरवीमन्त्रस्त्र्यक्षरः कथ्यतेऽधुना ।
सहावैकारसंयुक्तौ प्रथमं बीजमीरितम् ॥
सकला ह्री समायुक्ता द्वितीयं बीजमुच्यते ।
सहारा औसमायुक्ता विसर्गान्तास्तृतीयकम् ॥

अत्र त्रिभिर्बीजैर्द्विरावृत्या षडङ्गन्यासः कार्यः ।

अस्या ध्यानम् ।

उद्यद्भानुसहस्राभां नानालङ्कारभूषिताम् ।
मुकुटोर्ध्वलसच्चन्द्ररेखां रक्ताम्बराश्चिताम् ॥
पाशाङ्कुशधरां नित्यां वामहस्तकपालिनीम् ।
वरदाभयशोभाढ्यां पीनोन्नतघनस्तनाम् ॥
एवं ध्यात्वा एजेद्देवीं पूर्वसिंहासने स्थिताम् ।
पुरश्चर्यादिकं प्राग्वत् प्रयोगांश्चापि साधयेत् ॥

प्राग्वदिति त्रिपुरभैरवीवत् ।

भुवनेश्वरभैरवीमन्त्रस्तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि भुवनेश्वरभैरवीम् ।

हसावौकारसंयुक्तौ प्रथमं बीजमीरितम् ॥
हसकला ह्रीँ समेता द्वितीयं बीजमुच्यते ।
हसावौकारसंयुक्तौ विसर्गान्तं तृतीयकम् ॥
षड्दीर्घान्वितमध्येन बीजेनोक्तं षडङ्गकम् ।

अस्या ध्यानम् ।

जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसुमप्रभाम् ।
जन्द्ररेखाजटाजूटां त्रिनेत्रां रक्तवाससम् ॥
नानालङ्कारशुभगां पीनोन्नतघनस्तनीम् ।
पाशाङ्कुशवराभीतिर्दधानां च शिवां श्रिये ॥
चैतन्यभैरवीवत् स्याद्यद्यन्नोक्तमिहार्थवत् ।

अस्याः पुरश्चरणं तु त्रिपुरभैरवीपुरश्चरणवद्बोध्यम् ।

कमलेश्वरीभैरवी तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि भैरवीं कमलेश्वरीम् ।
हसस्थाने सहेत्युक्त्वा सर्वं मन्त्रादि पूर्ववत् ॥
राज्ञा ज्ञाता ततः शप्ता तुहिनागेऽभवन्नदी ।
त्यक्तस्तया वाममार्गो राजभीत्या तु मरकृते ॥
यतो लब्ध तया दुःखं कलौ ख्यातिं गमिष्यति ।
प्रनष्टेषु च देवेषु प्रत्यक्षेयं भविष्यति ॥
अवर्णाश्चापि वर्णाश्च भविष्यन्ति वरप्रदाः ।
त्यक्त्वा मपञ्चकं पूजां कृत्वा ये जपतत्पराः ॥

अस्यास्तीरे पुरश्चर्या नवकात् संप्रसीदति ।
भुवनेशी भैरवी तु कृत्वा रूपान्तरं मम ॥
कार्यार्थं बहवः शिष्याः कौलिका वामिनः कृताः ।
तस्या ध्यानाद्यर्चनादि प्राग्वद्दक्षिणमार्गतः ॥

संपत्प्रभाभैरवी (ज्ञानार्णवे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

यथासौ त्रिपुरा बाला तथा त्रिपुरभैरवी ।
संपत्प्रदा नाम तस्याः शृणु निर्मलमानसे ॥
शिवश्चन्द्रो वह्निसंस्थो वाग्भवं तदनन्तरम् ।
कामबीजं तथा देवि शिवश्चन्द्रान्वितं ततः ॥
पृथ्वीबीजं तु वह्न्याढ्यं तार्त्तीयं शृणु वल्लभे ।
शक्तिबीजे महेशानि शिववह्नी नियोजयेत् ॥
कुमार्याः परमेशानि हित्वा सर्गं तु वैन्दवम् ।
त्रिपुराभैरवी देवी महासंपत्प्रदा प्रिये ॥

त्रिपुरभैरवी विसर्गरहिता संपत्प्रदा भवति ।

न्यासपूजादिकं सर्वं त्रिपुराभैरवीसमम् ।

ध्यानं यथा ।

आताम्रार्कसहस्राभां स्फुरच्चन्द्रकलाजटाम् ।
किरीटरत्नविलसच्चित्रचित्रितमौक्तिकाम् ॥
गलद्रुधिरपङ्काढ्यमुण्डमालाविराजिताम् ।
नयनत्रयशोभाढ्यां पूर्णेन्दुवदनान्विताम् ॥

मुक्ताहारलताराजत्पीनोन्नतघनस्तनीम् ।
रक्ताम्बरपरीधानां यौवनोन्मत्त रूपिणीम् ॥
पुस्तकं चाभयं वामे दक्षिणे चाक्षमालिकाम् ।
वरदानरतां नित्यां महासंपत्प्रदां स्मरेत् ॥

अस्याः पुरश्चरणादि पूर्ववद्बोध्यम् ।
कौलेशभैरवी तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये)

संपत्प्रदाभैरवीबद्धिद्धि कौलेशभैरवीम् ।
हसराद्यैव देवेशि त्रिषु बीजेषु पार्वति ॥
इयं तु सहराद्या स्याद्ध्यानपूजादिकं तथा ।

त्रिपुरभैरवीवदिति शेषः । आदिपदात् पुरश्चरणस्यापि संग्रहः ।
कामेश्वरभैरवी तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये) मन्तान्तरे पूर्वाम्नाये ।

कामेश्वरी च रुद्राणी पूर्वसिंहासने स्थिता ।
एतस्या एव विद्याया बीजद्वयमुदाहृतम् ॥
तदन्ते परमेशानि नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ।
एतस्या एव तार्त्तीयं रुद्राणी परमेश्वरि ॥
ध्यानपूजादिकं देवि चैतन्यावत समीरितम् ।

एवं पुरश्चरणमपि ।
अथ षट्कूटाभैरवी (ज्ञानार्णवे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

डाकिनीराकिनीबीजे आहृत्य सुरसुन्दरी ॥
आद्यमैकारसंयुक्तमन्यदीकारमण्डितम् ।

शक्रस्वरान्वितं देवि तार्त्तीयं बीजमालिखेत् ॥
बिन्दुनादकलाक्रान्तं तृतीयं शैलसम्भवे ।
द्विरावृत्त्या षडङ्गानि विधाय परमेश्वरि ॥

पुरश्चरणं तु पूर्ववत् ।

नित्याभैरवी तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये)

एतस्या एव विद्यायाः षडर्णाः क्रमशः स्थिताः ।
विपरीतान् वद प्रौढे विद्येयं भोगमोक्षदा ॥
न्यासपूजादिकं सर्वमस्याः पूर्ववदाचरेत् ।

रुद्रभैरवी तत्रैव (ऊर्ध्वाम्नाये)

शिवचन्द्रौ मादनान्तं पान्तं वह्निसमन्वितम् ।
शक्तिभिन्नं बिन्दुनादकलाढ्यं वाग्भवं प्रिये ॥
संपत्प्रदाया भैरव्याः कामबीजं तदेव हि ।
सदाशिवस्य बीजं तु महासिंहासनस्य च ॥

अत्र सदाशिवबीजं प्रेतबीजम् ।

एषा विद्या महेशानि वर्णितुं नैव शक्यते ।

ऋष्यादिन्यासस्त्रिपुरभैरवीवत ।

अस्या ध्यानम् ।

उद्यद्भानुसहस्राभां चन्द्रचूडां त्रिलोचनाम् ।
नानालङ्कारशुभगां सर्ववैरिनिकृन्तनीम् ॥

वमद्रुधिरमुण्डालीकलितां रक्तवाससम् ।
त्रिशूलं डमरुं खड्गं तथा खेटकमेव च ॥
पिनाकं च शरान् देवीं पाशाङ्कुशयुगं क्रमात् ।
पुस्तकं चाक्षमालां च शिवसिंहासनस्थिताम् ॥

तन्त्रान्तरे ।

न्यासपूजादिकं सर्वं त्रिपुराभैरवी समम् ।

एवं पुरश्चरणमपि । अत्र भैरवो वटुकस्तन्मन्त्र पुरश्चरणं शिवप्रकरणे प्रोक्तम् ।

इति भैरवीप्रकरणम् ।

अथ छिन्नमस्ताविद्या ।

विश्वसारे यामले च (दक्षिणाम्नाये)

प्रचण्डचण्डिकां वक्ष्ये सर्वकामफलप्रदाम् ।
यस्याः प्रसादमात्रेण शिव एव भवेन्नरः ॥
अपुत्रो लभते पुत्रमधनो धनमाप्नुयात् ।
कवित्वं च सुपाण्डित्यं लभते नात्र संशयः ॥

मन्त्रोद्धारमाह ।

लक्ष्मीं लज्जां ततो मायां मात्राद्वादशिकामथ ।
वज्रवैरोचनीये च माये फट्स्वाहा युते ॥
लक्ष्मीबीजं यदाद्यं स्यात् तदा श्रीः सर्वतोमुखी ।
लज्जाबीजेन चाद्येन वश्यतां यान्ति योषितः ॥
मायाबीजेन चाद्येन महापातकनाशनम् ।
मात्राद्वादशिकाबीजमाद्यं स्यान्मुक्तिदायकम् ॥

अत्र लज्जापदं कामबीजपरम् ।

तथाचोक्तम् ।

अत्र लज्जापदं देवि कामबीजपरं भवेत् ।
महाकालमतं प्रोक्तं मन्त्रोद्धारं शुभावहम् —इति ॥

मन्त्रोद्धारश्लोकस्थलज्जापदस्य तु मायाबीजपरत्वेऽपि न क्षतिः । श्रीबीजानन्तरं क्वचिन्मायाद्वयस्य च दर्शनात् । माया पदस्य क्वचित् कूर्चपरत्वमपि दृश्यते ।

सबिन्दुवामश्रुतियुग्वियन्माया प्रकीर्त्तिता—इति ।

मात्राद्वादशिका वाग्भवम् ।

विश्वसारे (दक्षिणाम्नाये)

ताराद्या षोडशीचान्त्या भवेत् सप्तदशाक्षरी ।
एषा विद्या महाविद्या भुक्तिमुक्तिकरी सदा ॥

तदुक्तं (मेरुतन्त्रे) दक्षिणाम्नाये ।

प्रणवं च रमां लज्जां बीजद्वन्द्वं च वाग्भवम् ।
वज्रवैरोचनीये ह्रीँ ह्रीँ फट् स्वाहा धनाक्षरः ॥
भैरवोऽस्य मुनिः प्रोक्तः सम्राट्छन्द उदाहृतम् ।
छिन्नमस्ता भवेद्देवी वाममार्गेण सिद्धिदा ॥

(यामलादौ)

आसामृषिर्भैरवोऽहं नाम्ना तु क्रोधभूपतिः ।
सम्राट्छन्दो देवता च छिन्नमस्ता प्रकीर्त्तिता ॥
मायाबीजं स्वाहा शक्तिः कथिता ब्रह्मयोनिन ।
धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्त्तितः ॥

(मेरौ)

आँ खड्गाय हृदारव्यातमीँ सुखड्गायमस्तकम् ।
ऊँ वज्राय शिखा प्रोक्ता ऐँ पाशाय तनुच्छदम् ॥
औमङ्कुशाय नेत्रं स्यादश्वासुरक्षयाय च ।

हुँ हूँ नवार्णोऽस्त्रमन्त्रः सर्वे स्युः प्रणवादिकाः ॥
स्वाहान्ता सर्व एवैते ततो ध्यानं समाचरेत् ।

ध्यानं यथा ।

भास्वन्मण्डलमध्यस्थां विपरीतरतस्थितौ ।
रतिकामौ समारूढां विकीर्णसकलालकाम् ॥
वामे करे निजशिरश्छिन्नं संदधतीं पुनः ।
गलान्निर्गतमस्रं च पिबन्तीं तन्मुखेन च ॥
डाकिनीवर्णिनीभ्यां च सखीभ्यां परिवारिताम् ।

अथ मन्त्रान्तरं (महाकालसंहितायाम्) दक्षिणाम्नाये ।

अथातश्छिन्नमस्ताया मन्त्रं ते व्याहराम्यहम् ।
जिघृक्षयापि यस्य स्युः साधकस्याष्टसिद्धयः ॥
नातः परतरा काचिदुग्रा देवी भविष्यति ।
तस्मादशक्यैर्मनुजैर्न ग्राह्योऽयं कथं चन ॥
सिद्धिर्वा मृत्युरपि वा द्वयोरेकतरं भवेत् ।
प्रणवं च रमाबीजं लज्जां वाग्भवमेव च ॥
वज्रवैरोचनीये च इत्येवं तत उद्धरेत् ।
क्रोधद्वयं ततश्चास्त्रं स्वाहान्तः षोडशाक्षरः ॥

अस्य न्यासादिकं पूर्ववत् कार्यम् ।

अस्या ध्यानम् ।

ध्यानमस्या प्रवक्ष्यामि तत्र चेतो निवेशय ।

स्वनाभौ नीरजं ध्यायेत् शुद्धं विकशितं सितम् ॥
तत्पद्मकोशमध्ये तु मण्डलं चण्डरोचिषः ।
जपाकुसुमसंकाशं रक्तबन्धूकसन्निभम् ॥
रजःसत्वतमोरेखा योनिमण्डलसन्निभम् ।
मध्ये तस्या महादेवीं सूर्यकोटिसमप्रभाम् ॥
छिन्नमस्तां करे वामे धारयन्तीं स्वमस्तकम् ।
प्रसारितमुखीं भीमां लेलिहानोग्र जिह्विकाम् ॥
पिबन्तीं रक्तधारां च निजकण्ठसमुद्भवाम् ।
विकीर्णकेशपाशां तां नानापुष्पसमन्विताम् ॥
दक्षिणे च करे कर्त्रीं मुण्डमालाविभूषिताम् ।
दिगम्बरां महाघोरां प्रत्यालीढपदास्थिताम् ॥
अस्थिमालाधरां देवीं नागयज्ञोपवीतिनीम् ।
सदा षोडशवर्षीयां पीनोन्नतपयोधराम् ॥
नागाङ्गदां नागकाञ्चीं नागनूपुरसंयुताम् ।
नागकुण्डलसंयुक्तामष्टनागसमन्विताम् ॥
विपरीतरतासक्तरतिकामोपरिस्थिताम् ।
डाकिनीवर्णिनीयुक्तां वामदक्षिणयोगतः ॥
दक्षिणे वर्णिनीं ध्यायेद्वामपार्श्वे तु डाकिनीम् ।
वर्णिनीं लोहितश्यामां मुक्तकेशीं दिगम्बराम् ॥
कपालकर्त्रिकाहस्तां वामदक्षिणयोगतः ।
देवीगलोच्छलद्रक्तधारापानं प्रकुर्वतीम् ॥
अस्थिमालाधरां देवीं नागयज्ञोपवीतिनीम् ।

डाकिनीं वामपार्श्वे तु कल्पान्तज्वलनोपमाम्* ॥
विद्युच्छटाभनयनां दन्तपङ्क्तिवलाकिनीम् ।
दंष्ट्राकरालवदनां पीनोत्तुङ्गपयोधराम् ॥
महाघोरां महादेवीं मुक्तकेशीं दिगम्बराम् ।
लम्बोदरीं कालरात्रीं नागयज्ञोपवीतिनीम् ॥
लेलिहानमहाजिह्वां मुण्डमालाविभूषिताम् ।
कपालकर्त्रिकाहस्तां वामदक्षिणयोगतः ॥
देवीगलोच्छलद्रक्तधारापानं प्रकुर्वतीम् ।
करस्थितकपालेन भीषणेनातिभीषणाम् ॥
आभ्यां निषेव्यमाणां तु ध्यायेद्देवीं विचक्षणः ।
दुर्निरीक्षां चेतसापि सर्वकामफलप्रदाम् ॥

अथ मन्त्रान्तरं (यामले) उत्तराम्नाये ।

भुवनेशीं कामबीजं कूर्चबीजं च वाग्भवम् ।
भुवनेशीं कूर्चबीजं वाग्भवं तदनन्तरम् ॥
वज्रवैरोचनीये च हुँ फट् स्वाहा ततः परम् ।

मन्त्रान्तरम् (उत्तराम्नाये)

हृल्लेखावाग्भवं कूर्चं वाग्भवं कूर्चमेव च ।
अत्रान्ता छिन्नमस्ताया महाविद्या प्रकीर्त्तिता ॥
यस्याश्च सदृशीविद्या जगत्स्वपि न विद्यते ।
षड्वर्णोऽयं मनुः साक्षान्मोक्षदो नात्र संशयः ॥

---

* जलदोपमामिति पाठः ।

एतदुभयस्य ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासः पूर्ववत् कार्यः ।

ध्याने विशेषो यथा ।

अस्या ध्यानमहं वक्ष्ये शृणुष्व कमलानने ।
प्रत्यालीढपदां सदैव दधतीं छिन्नं शिरः कर्त्रिकां
दिग्वस्त्रां स्वकबन्धशोणितसुधाधारां पिवन्तीं मुदा ।
नागाबद्धशिरोमणित्रिनयनां हृद्युत्पलालङ्कृतां
रत्यासक्तमनोभवोपरिदृढां ध्यायेज्जपासन्निभाम् ॥
दक्षे चातिसिता विमुक्तचिकुरा कर्त्रि तथा खर्परं
हस्ताभ्यां दधतीं रजोगुणभवा नाम्नापि सा वर्णिनी ।
देव्याश्छिन्नकबन्धनः पतदसृग्धारां पिवन्ती मुदा
नागाबद्धशिरोमणिर्मनुविदा ध्येया तथा सा सुरैः ॥
वामे कृष्णतनुस्तथैव दधती खड्गं तथा खर्परं
प्रत्यालीढपदा कबन्धविगलद्रक्तं पिवन्ती मुदा ।
सैषा या प्रलये समस्तभुवनं भोक्तुं क्षमा तामसी
शक्तिः सापि परात् पराभगवती नाम्ना परा डाकिनी ॥

अस्या मन्त्रान्तरं तत्रैव (अधराम्नाये)

वज्रवैरोचनीये च कूर्चयुग्मं सफट् ठठः ।
ताराद्यैषा महाविद्या सर्वतेजोऽपहारिणी ॥
न्यासध्यानादिकं सर्वं षोडशीवत् समाचरेत् ।

मन्त्रान्तरम् (अधराम्नाये)

वियच्छ्रोत्रयुतं बिन्दुनादयुक्तं ततः प्रिये ।
एकाक्षरी महाविद्या त्रैलोक्यवशकारिणी ॥
द्विठान्तैषा महाविद्या त्रैलोक्यमोहकारिणी ।
ताराद्या च भवत्येषा चतुर्वर्गफलप्रदा ॥
न्यासध्यानादिकं सर्वं पूर्ववत् परिकीर्त्तितम् ।

पुरश्चरणं (विश्वसारे)

लक्षमेकं जपं कुर्यात् पुरश्चरणकर्मणि ।
महाविद्याविषये च जपं लक्षप्रमाणकम् ॥
सर्वत्रसर्वतन्त्रेषु कथितं पद्मयोनिना ।

(रुद्रयामलेऽपि)

पुरश्चर्या जपेल्लक्षं दशांशं जुहुयात् ततः ।
घृताक्तैर्विल्वकाष्ठैश्च होमकर्म समाचरेत् ॥
उदुम्बरसमिद्भिर्वा पालाशैर्वा समाचरेत् ।
अपामार्गसमिद्भिर्वा* होतव्यं मन्त्रसिद्धये ॥

(यामलान्तरेऽपि)

देवी ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं लक्ष्यसङ्ख्यं हविष्यभुक् ।
जुहुयात् तद्दशांशेन विल्वकाष्ठैर्घृतप्लुतैः ॥

* अपामार्गैः समिभिर्वा इति २ पु. पा.

(वाराहीतन्त्रे तु)

शून्यागारे श्मशाने च वृषशून्ये शिवालये ।
त्रिलक्षं प्रजपेन्मन्त्रं ततः सिद्धिर्भवेद्ध्रुवम्—इत्युक्तम् ॥

(गन्धर्वतन्त्रेऽपि)

दिवसे ब्रह्मचर्येण रात्रौ तु स्त्रीसहायवान् ।
सपञ्चकं पुरस्कृत्य महाशङ्खाक्षमालया ॥
जपेल्लक्षत्रयं देवि युगानुरूपतः कलौ ।
शतसाहस्रकं चान्यज्जपेच्छ्रद्धापरो नरः ॥
समाप्ते च त्रिलक्षे तु होमकर्म समाचरेत् ।
कलौ पापसमाकीर्णे सत्यधर्मविवर्जिते ॥
चतुर्गुणा क्रिया जप्या तेन सिद्धिर्नसंशयः ।

दिवसे दक्षिणाचारेण रात्रौ वामाचारेण च पुरश्चरणविधिः कौलिकविषयः ।

(मेरुतन्त्रे)

एवं पूजा प्रकर्तव्या जपेल्लक्षचतुष्टयम् ।
पालाशैर्बिल्वजैर्वापि जुहुयात् कुसुमैः फलैः ॥
तर्पणादि ततः कुर्यादेवं सिद्धो भवेन्मनुः ।

अत्र (विश्वसारोक्त-) षोडशाक्षरमन्त्रस्य पुरश्चरणमेकलक्ष-जपस्तन्त्रान्तरोक्तमन्त्रान्तराणां लक्षत्रयजपः । मेरुतन्त्रोक्तसप्तदशाक्षर-मन्त्रस्य लक्षचतुष्टयपरिमितो इति वदन्ति ।

(भूतभैरवे)

आदौ जप्त्वा भैरवस्य क्रोधस्यास्य मनुं जपेत् ।
अस्थिमालां समादाय वज्रवैरोचनीमनुम् ॥

क्रोधभैरवमन्त्रस्तत्रैवोक्तः (दक्षिणाम्नाये)

अथ क्रोधमनुं वक्ष्ये असाध्यं येन सिद्ध्यति ।
बीजं हालाहलं एह्य क्रोधबीजमतः परम् ॥
भयङ्करार्णमाभाष्यासिताङ्गं क्षतजत्विषम् ।
प्रलयाग्निमहाज्वालामाभाष्य मनुमुद्धरेत् ॥
एवमुच्चारितः क्रोधः स्वयमेव प्रसिध्यति ।
ततस्तु क्रोधमन्त्रेण षडङ्गन्यासमाचरेत् ॥
विषं वज्रयुतं बोधि महाकालं न्यसेद्धृदि ।
विषं हरयुगं वज्रकूर्चाद्यं विन्यसेच्छिरः ॥
हालाहलं देहयुतं वज्रकालं न्यसेच्छिखाम् ।
त्रिषडस्त्रयुतं वज्रमायुधं कवचं न्यसेत् ॥
ताराबीजयुतं वज्रं महाकालाय नेत्रयोः ।
विषं हनुमतं गृह्य दहगृह्य परान्वितम् ॥
क्रोधं वज्रयुतं तद्वत् सर्वदुष्टानथापरम् ।
ततो मारय वज्रास्त्रं दिग्बन्धान्तं षडङ्गकम् ॥

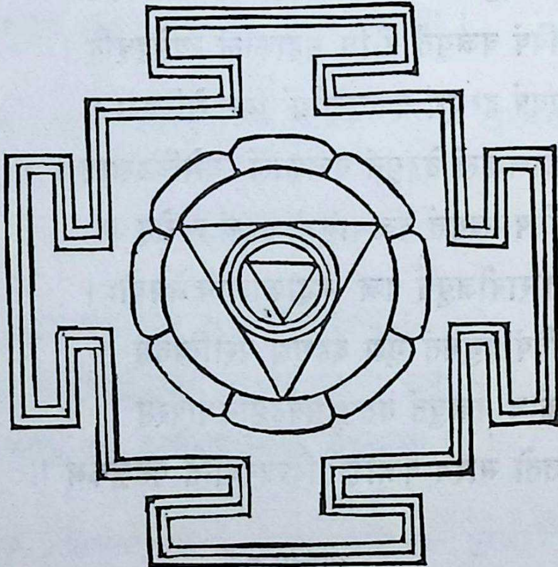
ध्यानमह ।

तत्र मध्ये न्यसेद्धीमं तप्तज्वालासमाकुलम् ।

साट्टहासं महारौद्रं भिन्नाञ्जनचयोपमम् ॥
प्रत्यालीढं चतुर्बाहुं दक्षिणे* चक्रधारिणम् ।
तर्जनीं वामहस्तेन तीक्ष्णदंष्ट्राकरालिनम् ॥
कपालरत्नमुकुटं त्रैलोक्यस्य विनायकम् ।
आदित्यकोटिसंकाशमष्टनागविभूषितम् ॥
अपराजितपदाक्रान्तमुद्रावान् बलविष्टिभिः ।
अनामिकाद्वयं बद्ध्वा आकुञ्च तर्जनीद्वयम् ॥
कनिष्ठां मध्यमां चैव ज्येष्ठाङ्गुष्ठेन च क्रमात् ।
एवं मुद्राधरो भीमस्त्रैलोक्यासाध्यसाधकः ॥

☞ अस्या यन्त्रम् (यामले)

त्रिकोणमध्ये योनिं च मण्डलत्रयगर्भितम् ।

छिन्नमस्ता यन्त्रम्

* वज्रधारिणमिति ४ पु. पा.

बहिरष्टदलं पद्मं लिखेद् भूसदनत्रयम् ॥

अन्यच्च ।

त्रिकोणं विन्यसेदादौ तन्मध्ये मण्डलत्रयम् ।
तन्मध्ये विलिखेद्योनिं द्वारत्रयसमन्वितम् ॥
बहिरष्टदलं पद्मं भूबिम्बत्रितयं पुनः ।
कूर्चबीजं लिखेन्मध्ये त्रिकोणं हसमन्वितम् ॥

अस्य मन्त्रस्य पुरश्चरणं तु प्रचण्डचण्डिकापुरश्चरणवत् ।

जपहोमविधानं च शिवशक्त्योः समं विदुः—इति वचनात् ।

रमा कामस्तथा लज्जा वाग्भवं वज्रवै पदम् ।
रोचनीये लज्जाद्वन्द्वं मन्त्रः स्वाहा समन्वितः ॥
इयं सा षोडशी प्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा ।
कथिताः सकला विद्याः सारात् सारतराः शुभा ॥

इति छिन्नमस्ताप्रकरणम् ।

अथ धूमावतीविद्या

(महाथर्वणसंहितायाम्) उत्तराम्नाये ।

दान्तौ सवामकर्णेन्दुधूमावत्यग्निगेहिनी ।
अष्टाक्षरी महाविद्या भजतां सर्वसिद्धिदा ॥

(मेरुतन्त्रे)

पिप्पलादो मुनिश्छन्दो निवृज्जेष्ठास्य देवता ।
षड्दीर्घबिन्दुयुक्तेन धकारेण षडङ्गकम् ॥
आद्यबीजद्वयान्तस्थैः षड्वर्णैर्न्यासमाचरेत् ।
अङ्गुष्ठादौ षडङ्गेषु पुनर्देवीं विचिन्तयेत् ॥

ध्यानं यथा ।

विवर्णा चञ्चला कृष्णा दीर्घा च मलिनाम्बरा ।
विमुक्तकुन्तला दीर्घा विधवा विरलद्विजा ॥
काकध्वजरथारूढा विलम्बितपयोधरा ।
शूर्पहस्तातिरूक्षाक्षी धूतहस्ता वरान्विता ॥
प्रवृद्धरोमा तु भृशं जटिलं कुटिलेक्षणा ।
क्षुत्पिपासार्दिता नित्यं सदा कलहतत्परा ॥
एवं विधां सदा ध्यायेत् ततः कर्म समाचरेत् ।

अस्या पुरश्चरणम् ।

जपेत् कृष्णचतुर्दश्यां शून्यागारे दिवा निशि ।

उपवासपरश्चैवमेकाहात् सिद्धिमाप्नुयात् ॥
यद्वा श्मशाने विपिने जपेल्लक्षं तु वाग्यतः ।
सोष्णीष आर्द्रवासाश्च तेन मन्त्रः प्रसिद्ध्यति ॥
होमश्चात्र घृतेनैव तर्पणादि ततश्चरेत् ।
अथवा प्रजपेल्लक्षं श्मशाने विगताम्बरः ॥
निशाभोजी दशांशेन तिलैर्हवनमाचरेत् ।

मन्त्रान्तरं तन्त्रान्तरे (उत्तराम्नाये)

धूँ बीजत्रितयं प्रोच्य धुरयुग्मं समुचरेत् ।
धूमावती पदं प्रोच्य क्रौँ स्वाहा फट् समन्विता ॥
मन्त्रः प्राथमिकः प्रोक्तो द्वितीयं शृणु सादरम् ।
प्रणवं धूम्रबीजं च धूमावती पदं वदेत् ॥
देवदत्तो धावतीति स्वाहान्तो मनुराडयम् ।
ऋषिः क्षपणकः ख्यातो गायत्री छन्द ईरितम् ॥
धूमावती देवता च धूँ बीजं बीजमीरितम् ।
स्वाहा शक्तिः समुच्चाटे विनियोगः प्रकीर्त्तितः ॥
धाँषट्कैस्तु षडङ्गानि ध्यानं शृणु वरानने ।
काकारूढातिकृष्णाभा भिन्नदन्ता विरागिणी ॥
मुक्तकेशी सुधूम्राक्षी क्षुत्तृषार्त्ता रयातुरा ।
चञ्चला चातिकामार्त्ता क्लिष्टा पुष्टा पिशङ्गिका ॥
मलिना श्रमिणी रक्ता व्यक्तगन्धा विरोधिनी ।
धूतशूर्पाग्रहस्ता च ध्येया धूमावती परा ॥

पुरश्चरणमाह ।

लक्षं जपेन्महेशानि जगदुच्चाटनं चरेत् ।

अथाघोरमन्त्रः (शारदायाम्) उत्तराम्नाये । बिकरालभैरव-नामाक्षरम् ।

अथाभिधास्ये विधिवदघोरास्त्रमनूत्तमम् ।
यस्य संस्मरणादेव सर्वे नश्यन्त्युपद्रवाः ॥
हुमन्तः स्तम्भने मन्त्रः क्रोमाकृष्टौ समासने ।
वषडन्तः संवरणे नमोऽन्तो विषमासने ॥
ग्रहचौररिपुध्वंसे हुँ क्रोमन्तो विधीयते ।
शक्तान्तश्चाखिलेष्टास्यै च्रौमन्तो मारणे भवेत् ॥
फडन्तो भूतसंहारे मन्त्रोऽयं कल्पपादपः ।

ईश्वर कल्पे तु प्रस्फुरद्वयं बन्धद्वयं च । अयं एकचत्वारिंशदक्षर उद्धृतः । (पदार्थादर्श टीकायाम्)

माया स्फुरद्वयं भूयः प्रस्फुरद्वितयं ततः ।
घोरघोरतरेत्यन्ते तनुरूपपदं पुनः ॥
चटयुग्मं तदन्तेस्यात् प्रचट द्वितयं ततः ।
कहयुग्मं वमद्वन्द्व* ततो बन्धयुगं पुनः ॥
घातय द्वितयं वर्ग फडन्तः समुदाहृतः ।
एवं पञ्चाशदर्णोऽयमघोरास्त्रमहामनुः ॥

* वहयुग्मं वदद्वन्द्वम् इति २ पु. पा.

अघोरोऽस्य मुनिः प्रोक्तश्छन्दस्त्रिष्टुबुदाहृतम् ।
अघोररुद्रः संदिष्टो देवता मन्त्रवित्तमैः ॥
हृदयं पञ्चभिः प्रोक्तं शिरः षड्भिरुदाहृतम् ।
शिखा दशभिराख्याता तावद्भिः कवचं मतम् ॥
वसुवर्णैः स्मृतं नेत्राणैरस्त्रमीरितम् ।

ध्यानम् ।

सजलघनसमाभं भीमदंष्ट्रं त्रिनेत्रं
भुजगधरमघोरं रक्तवस्त्राङ्गरागम् ।
परशुडमरुखड्गाखेटकं वाणचापौ
त्रिशिखनरकपाले बिभ्रतं भावयामि ॥

अथास्य पुरश्चरणं तत्रैव ।

लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं घृतसिक्तैस्तिलैः शुभैः ।
तद्दशांशं प्रजुहुयान्मन्त्री मन्त्रस्य सिद्धये ॥

इति धूमावतीप्रकरणम् ।

अथ बगलामुखीविद्या ।

मेरुतन्त्रे (ऊर्ध्वाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि स्तम्भनीं बगलामुखीम् ।
तारं मायां समुच्चार्य वदेच्च बगलामुखि ॥
तदग्रे सर्वदुष्टानां ततो वाचं मुख पदम् ।
स्तम्भयेति पदं जिह्वां कीलयेति ततः परम् ॥
बुद्धिं विनाशय ह्रीँ ॐ स्वाहा षट्त्रिंशवर्णकः ।
नारायणो मुनिस्त्रिष्टुपछन्दश्च बगलामुखी ॥
देवी बीजं तु हृल्लेखा स्वाहा शक्तिः समीरिता ।
विनियोगोऽस्य विख्यातः पुरुषार्थचतुष्टये ॥
हृल्लेखा हृदयं प्रोक्तं शिरश्च बगलामुखी ।
शिखा तु सर्वदुष्टानां ततो वाचं मुखं पदम् ॥
स्तम्भयेति च वर्मोक्तं जिह्वां कीलय नेत्रकम् ।
बुद्धिं विनाशयास्त्रं स्यात् षडङ्गन्यास ईरितः ॥

मतान्तरे, एतन्मन्त्रे प्रायशः मायास्थाने स्थिरामायां प्रयोज्य दक्षिणाम्नायेनोपास्यम् – इति ।

अथ ध्यानम् ।

गम्भीरां च मदोन्मत्तां तप्तकाञ्चनसन्निभाम् ।
चतुर्भुजां त्रिनयनां कमलासनसंस्थिताम् ॥
मुद्गरं दक्षिणे पाशं वामे जिह्वां च वज्रकम् ।
पीताम्बरधरां सान्द्रवृत्तपीनपयोधराम् ॥

हेमकुण्डलभूषां च पीतचन्द्रार्धशेखराम् ।
पीतभूषणभूषां च स्वर्णसिंहासनस्थिताम् ॥

अस्या पुरश्चरणम् ।

हरिद्राग्रथिता माला पीताम्बरधरः स्वयम् ।
पीतासनं स्मरेत् पीतमयुतं जपमाचरेत् ॥
दशांशेन कृतो होमः पीतद्रव्यैः प्रतर्पयेत् ।
सर्वं पीतोपचारेण मन्त्रः सिद्ध्यति मन्त्रिणः ॥

वज्रयोगिनीमिश्रकृतसंग्रहे तु ।

पीताम्बरधरो भूत्वा पूर्वाशाभिमुखस्थितः ।
लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं हरिद्राग्रन्थिमालया ॥
ब्रह्मचर्ययुतो नित्यं प्रयतो ध्यानतत्परः ।
प्रियङ्गुपायसेनापि पीतपुष्पैश्च होमयेत्—इत्युक्तम् ॥

अथ मन्त्रान्तरं (यामले) दक्षिणाम्नाये ।

वह्निहीनेन्द्रयुग्माया बगलामुखी सर्वयुक् ।
दुष्टानां वाचमित्युक्त्वा मुखं स्तम्भय कीर्त्तयेत् ॥
जिह्वां कीलय बुद्धिं च विनाशाय पदं वदेत् ।
पूर्वबीजं ततस्तारं वह्निजायावधिर्भवेत् ॥
ताराधिका चतुस्त्रिंशदक्षरा बगलामुखी ।
नारायणो* मुनिश्छन्दः पङ्क्तिः श्रीबगलामुखी ॥

---

* नारदोऽस्य मुनिरिति क्वचित् पाठः ।

देवता मन्त्रगं बीजं शक्तिः पावकसुन्दरी ।
सर्वशत्रुमुखस्तम्भे विनियोगः प्रकीर्त्तितः ॥
षड्दीर्घभाजा बीजेन षडङ्गन्यास ईरितः ।

अस्या ध्यानम् ।

मध्ये सुधाब्धिमणिमण्डपरत्नवेदी–
सिंहासनोपरिगतां परिपीतवर्णाम् ।
पीताम्बरां[1] कनकभूषणमाल्यशोभां
देवीं भजामि धृतमुद्गरवैरिजिह्वाम् ॥
जिह्वाग्रमादाय करेण देवीं
वामेन शत्रून् परिपीडयन्तीम् ।
पदाभिघातेन[2] च दक्षिणेन
पीताम्बराढ्यां द्विभुजां नमामि ॥

अस्याः पुरश्चरणं तत्रैव ।

जपमाला च देवेशि हरिद्राग्रन्थिसम्भवा ।
पीतासनसमारूढः पीतध्यानपरायणः ॥
पीतपुष्पार्चनं नित्यमयुतं जपमाचरेत् ।
तद्दशांशकृतो होमः पीतद्रव्यैः सुशोभनैः ॥

ब्रह्मास्त्ररूपिणी बगलामन्त्रम् (तन्त्रान्तरे) ऊर्ध्वाम्नाये ।

देवि श्रीभववल्लभे शृणु महामन्त्रं विभूतिप्रदम् ।
देव्या वर्म्मयुतं समस्तसुखदं साम्राज्यदं मुक्तिदम् ॥
तारं रुद्रवधूं विरञ्चिमहिला विष्णुप्रिया कामयुक् ।

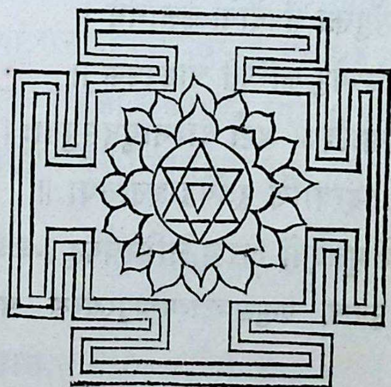
१. पीताम्बराभरणमाल्यविभूषिताङ्गीम्, इत्यादि पाठो बहुत्र श्रूयते ।
२. गदाभिघातेन इति २ पु. पा. ।

कान्ते श्रीबगलानने मम रिपून्नाशाय युग्मं त्विति ॥
ऐश्वर्याणि पदञ्च देहि युगलं शीघ्रं मनोवाञ्छितम् ।
कार्यं साधय युग्मयुक्छिववधू बह्निप्रियान्तो मनुः ॥
कंसारे स्तनयश्च बीजमपरा शक्तिश्च वाणी तथा ।
कीलं श्रीमति भैरवर्षि सहितं छन्दो विराट् संयुतम् ॥
स्वेष्टात्थस्य परस्य वेत्ति नितरां कार्यस्य संप्राप्तये ।
नानासाध्यमहागदस्य नियतं नाशाय वीर्याप्तये ॥
ध्यात्वा श्रीबगलाननां मनुवरं जप्त्वा सहस्राख्यकम् ।
दीर्घैः षट्कयुतैश्च रुद्रमहिला बीजैर्विनश्याङ्गके ॥

अस्या ध्यानम् ।

सौवर्णासनसंस्थितां त्रिनयनां पीतांशुकोल्लासिनीं
हेमाभाङ्गरुचिं सशाङ्कमुकुटां स्रक्चम्पकस्रग्युताम् ॥
हस्तैर्मुद्गरपाशबद्धरसनां संबिभ्रतीं भूषण-
व्याप्ताङ्गीं बगलामुखीं त्रिजगतां संस्तंभिनी चिन्तयेत् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

मध्ये योनिं समालिख्य तद्बाह्ये तु षडस्रकम् ।
तद्बाह्येऽष्टदलं पद्मं तद्बाह्ये षोडशच्छदम् ॥
चतुरस्त्रत्रयं बाह्ये चतुर्द्वारोपशोभितम् ।

अस्या आवरणपूजा ।

यत्र नोक्तन्देवतायाः पीठं वा पीठशक्तयः ॥
तद्बीजेन यजेत् पीठं यद्वा मायाणुनाथवा ।
तत्र बाह्य यजेद्देवीं सुपीतैरुपचारकै ॥
यजेदङ्गानि षट्कोणे पूर्वद्वादिषु क्रमात् ।
गणेशं वटुकं चापि योगिनीः क्षेत्रपालकम् ॥
ईशानादि निर्ऋत्यन्तं गुरुपङ्क्ति समर्चयेत् ।
बगलां पूर्वपत्रे तु स्तम्भिनीं च ततः परम् ।
जृम्भिणीं मोहिनीं चैव प्रगल्भामचलां जयाम् ।
दुर्धर्षाकल्मषाधीरा कल्याणा कालकर्षिणीः ॥
भ्रामिकां मन्दगमनां भोग्याख्यां चैव योगिकाम् ।
एताः षोडशपत्रेषु गन्धपुष्पाक्ततैर्यजेत् ॥
षोडशस्वरसंयुक्ता संप्रदायात्कुलागमे ।
यजेत्तु पत्रमध्येषु कल्पिते चाष्टपत्रके ॥
पूर्वादि ब्राम्ह्यादिका अष्टौ वाहनायुधसंयुताः ।
लोकेशांश्च तदस्त्राणि पूजयेद्बाह्यतस्तथा ॥
योनिमध्ये मूलदेवीं त्रिरञ्जलिभिरर्चयेत् ।

अस्याः पुमान् मृत्युञ्जयस्तन्मन्त्रपुरश्चरणं च शिवप्रकरण एवोक्तम् ।

इति बगलामुखीप्रकरणम् ।

अथ मातङ्गीविद्या

यामले (दक्षिणाम्नाये)

अथ वक्ष्ये महादेवीं मातङ्गीं सर्वसिद्धिदाम् ।
अस्याः सेवनमात्रेण वाक्सिद्धिं लभते ध्रुवम् ॥
प्रणवं च ततो मायां कामबीजं च कूर्चकम् ।
मातङ्गी ङेयुता चास्त्रं वह्निजायावधिर्मनुः ॥
ऋषिः स्याद्दक्षिणामूर्त्तिर्विराट्छन्द उदीरितम् ।
मातङ्गी देवता देवी सर्वसिद्धिप्रदायिनी ॥
अङ्गन्यासकरन्यासौ कुर्यान्मन्त्री समाहितः ।
षड्दीर्घभाजा बीजेन प्रणवाद्येन कल्पयेत् ॥

अस्या ध्यानम् ।

श्यामाङ्गीं शशिशेखरां त्रिनयनां सद्रत्नसिंहासने
संस्थां रत्नविचित्रभूषणयुतां संक्षीणमध्यस्थलाम् ।
आपीनस्तनमण्डलां स्मितमुखीं ध्यायेद्दधन्तीं क्रमाद्-
वेदैर्बाहुभिरङ्कुशासिलतिके पाशं तथा खेटकम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

पुरश्चरणकाले तु षट्सहस्रं जपेन्मनुम् ।
तद्दशांशं हुनेदाज्यैः शर्करामधुभिः सह ॥

ब्रह्मतरूद्भवैः काष्ठैः साधकः शक्तिभिः सह ।
एवं पुरस्क्रियां कृत्वा प्रयोगविधिमाचरेत् ॥

मेरुतन्त्रे उच्छिष्टमातङ्गी (दक्षिणाम्नाये)

अथोच्छिष्टां प्रवक्ष्यामि मातङ्गीं गोकुवर्णकाम् ।
नम उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गीति पदं वदेत् ॥
सर्व-वशङ्करि स्वाहा मन्त्रोऽयं मोहयेज्जगत् ।
छन्दो निवृत् सगायत्रं मुनी नारदतुम्बुरौ ॥
देवता चात्र मातङ्गी द्वित्रित्रित्रि रसाब्धिभिः ।
अङ्गानि स्युर्मन्त्रवर्णैस्ततो ध्यायेद्धृदम्बुजे ॥

ध्यानं यथा ।

कृष्णाम्बरां यावकार्द्र चरणामुन्नतस्तनीम् ।
मुक्ताप्रवालमालाढ्यां शङ्खकुण्डलधारिणीम् ॥

तत्रैव संमोहिनीमातङ्गी (दक्षिणाम्नाये)

अथान्यं संप्रवक्ष्यामि मातङ्गीमन्त्रमद्भुतम् ।
कामिनी रञ्जिनी स्वाहाष्टाक्षरोऽयमुदीरितः ॥
ऋषिः संमोहनश्छन्दो निवृत् प्रोक्तास्य देवता ।
सर्वसंमोहिनी चाङ्गं द्विराद्युक्तिपदैर्भवेत् ॥

अस्या ध्यानम् ।

श्यामाङ्गीं वल्लकीं दोर्भ्यां वादयन्तीं सुभूषणाम् ।
चन्द्रावतंसां विविधैर्गायनैर्मोहतीं जगत् ॥

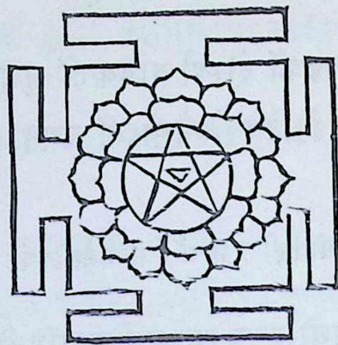
☞ लघुश्यामा (मातङ्गी) मन्त्रं (मन्त्रमहोदधौ) दक्षिणाम्नाये ।

लघुश्यामामथो वक्ष्ये स्मरणादिष्टदायिनीम् ।
वाग्बीजं हृदयं कर्ण एकनेत्रः सनेत्रकः ॥
वृषो मुकुन्दमारूढो कूर्मो दीर्घेन्दुसंयुतः ।
नन्दी दीर्घोलिमातङ्गी सर्वान्ते स्याद्वशंकरि ॥
वैश्वानरप्रियान्तोऽयं मन्त्रो विंशति वर्णवान् ।
मदनोऽस्य मुनिः प्रोक्तो गायत्री निवृदादिका ॥
छन्दो देवी लघुश्यामा बीजं वाग्वह्निवल्लभा ।
शक्तिरुक्ताखिलाभीष्टसाधने विनियोजनम् ॥
ताराद्यान्नमसा युक्तान्मूलवर्णान्सबिन्दुकान् ।
न्यसेत् सन्धिषु साग्रेषु करयोः पादयोरपि ॥

अस्या ध्यानम् ।

माणिक्याभरणान्वितां स्मितमुखीं नीलोत्पलाभां वरां
रम्यालक्तकलिप्तपादकमलां नेत्रत्रयोल्लासिनीम् ।
वीणावादनतत्परां सुरनुतां कीरच्छदश्यामलां
मातङ्गीं शशिशेखरामनुभजेत् ताम्बूलपूर्णाननाम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

त्रिकोण पञ्चकोणाष्टदलषोडशपत्रके
वेदद्वारधरागेहावृत्ते यन्त्रे विधानतः ॥

अस्यावरणपूजा ।

देव्या अग्रे पार्श्वयोश्च तिस्रोर्चेद्रतिपूर्विकाः ।
इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीः कोणेष्वग्रादिषु त्रिषु ॥
बाणान् पञ्चसु कोणेसु केशरेष्वङ्गदेवताः ।
ब्राह्म्याद्या अष्टपत्रेषु यत्राग्रेष्वणिमादिकाः ॥
भूगृहस्य चतुर्दिक्षु योगिनीः परिपूजयेत् ।
गजानना सिंहमुखी गृध्रास्या काकतुण्डिका ॥
उष्ट्रग्रीवा हयग्रीवा वाराही शरभानना ।
उलूकिका शिवारावा मयूरी विकटानना ॥
अष्टवक्त्राकोटराक्षी कुब्जा विकटलोचना ।
समर्चयेद्दिशिप्राच्यामेताः षोडशयोगिनीः ॥
शुष्कोदरी ललज्जिह्वा श्वदंष्ट्रा बानरानना ।
ऋक्षाक्षी केकराक्षी च बृहत्तुण्डा सुराप्रिया ॥

कपालसस्ता रक्ताची शुकी श्येनी कपोतिका ।
पाशहस्ता दण्डहस्ता प्रचण्डेत्यपि षोडश ॥
पूज्या कीनाशदिग्भागे प्रतीच्यां चण्डविक्रमा ।
शिशुघ्नी पापहन्त्री च काली रुधिरपायिनी ॥
वसाधयागर्भमत्ता शवहस्तान्त्रमालिनी ।
स्थूलकेशी बृहत्कूर्चीः सर्पास्या प्रेतवाहना ॥
दंदशूककराक्रौंची मृगशीर्षेति षोडश ।
सम्पूज्या उत्तरस्यां तु षोडशैव वृषानना ॥
व्यात्तास्याधूमनिः श्वासाव्योमैकचरणोर्ध्वदृक् ।
तापनी शोषणीदृष्टिः कोटरी स्थूलनासिका ॥
विद्युत्प्रभा बलाकास्या मार्जारी कटपूतना ।
अट्टाट्टहासा कामावेत्यर्चनीया अभीष्टदाः ॥
नश्यन्ति भूतशाकिन्य आसां नामश्रुतेरपि ।
भूमन्दिरस्य कोणेषु वह्न्यादिषु यजेत् क्रमात् ॥
स्वस्वमन्त्रेण वटुकं गणेशं क्षेत्रपालकम् ।
दुर्गां तद्बहिरिन्द्रादीन् वज्रादीनपि पूजयेत् ॥
भूगृहस्य चतुर्दिक्षु चतुर्वाद्यानि पूजयेत् ।
तत्तत्संज्ञं च विततं धनं च सुषिराभिधम् ॥
द्वादशावरणैरेवं लघुश्यामां यजेत् तु यः ।
सर्वासां संपदां पात्रमचिराज्जायेतसना ॥

अन्त्योः पुरश्चरणम् ।

प्रजपेदयुतद्वन्द्वं दशांशं जुहुयात् ततः ।

मधूकजैस्त्रिमध्यक्तैः सर्वं संमोहयेज्जगत् ॥

अथ राजमातङ्गीमन्त्रस्तत्रैव (पश्चिमाम्नाये)

अथान्यं संप्रवक्ष्यामि चतुष्पञ्चाशदक्षरम् ।
ॐ ह्रीँ नमश्च ब्रह्मश्रीराजिते राजपूजिते ॥
जये च विजये गौर्यषे गान्धारिपदं वदेत् ।
त्रिभुवनवशङ्करि सर्वस्त्रीपुरुषेति च ॥
वशङ्करि सुसु दुदु घेघे वावाग्निगेहिनी ।
अजो मुनिस्तथा छन्दो निचृद्गायत्रमीरितम् ॥
देवता राजमातङ्गी षडङ्गादि तु मायया ।

अस्या ध्यानम् ।

अमृतोदधिमध्यस्थे रत्नद्वीपे मनोहरे ।
स्वर्णप्रकारसंवीते मणिरत्नविनिर्मिते ॥
कदम्बविल्वकद्वारे कल्पवृक्षोपशोभिते ।
वेदिमध्ये सुखास्तीर्णे रत्नसिंहासने शुभे ॥
अष्टपत्रं महापद्मं केशराढ्यं सकर्णिकम् ।
तन्मध्ये तु त्रिकोणं स्यादष्टपत्रं ततो बहिः ॥
पुनः षोडशपत्रं स्यात् तद्बाह्ये स्याच्चतुर्दलम् ।
वेदास्रं सचतुर्द्वारं मण्डलं प्रोक्तमुत्तमम् ॥
तस्य मध्ये सुखासीनां श्यामवर्णां शुचिस्मिताम् ।
कदम्बमालाभरणां पूजितां च सुरासुरैः ॥

प्रलम्बालकसंयुक्तां चन्द्ररेखावतंसिकाम् ।
ललाटे तिलकोपेतामीषत्प्रहसिताननाम् ॥
किञ्चित्स्वेदाम्बुमधुरललाटफलकोज्ज्वलाम् ।
वलीतरङ्गमध्यावां रोमराजीविराजिताम् ॥
सर्वाभरणसंयुक्तां मुक्ताहारविभूषिताम् ।
नानामणिगणोन्नद्धकटिसूत्रैरलङ्कृताम् ॥
वलयै रत्नखचितैः केयूरैर्मणिभूषितैः ।
भूषितां द्विभुजां बालां मदाघूर्णितलोचनाम् ॥
आपीनमण्डलाभोगसमुन्नतपयोधराम् ।
प्रलम्बवर्णाभरणां कर्णोचांसविराजितम् ॥
तमालनीलां तरुणीं मधुमत्तां मतङ्गिनीम् ।
चतुःषष्टिकलारूपां पार्श्वस्थसुकसारिकाम् ॥
कोटिबालार्कसंकाशां जपाकुसुमसन्निभाम् ।
एवं वा पीतवर्णां वा ध्यायेन्मातङ्गिनीं पराम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं होमयेत् तद्दशांशतः ।
बन्धूककुसुमैर्मन्त्री मधुरत्रयलोलितैः ॥

अथ सुमुखीमन्त्रः (गुह्यातन्त्रे) सकलाम्नाये ।

शृणु मन्त्रं महादेवि यथावत् कथयामि ते ।
दद्यादुच्छिष्टशब्दं तु तथा चाण्डालिनीति च ॥

सुमुखीति ततो देवीं कीर्त्तयेत् तदनन्तरम् ।
महापिशाचिनी तस्मान्मायाबीजमनन्तरम् ॥
बिन्दुनादसमायुक्त ठकारत्रितयं ततः ।
सविसर्गं महादेवि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥
इयं विद्या महाविद्या सर्वपापप्रणाशिनी ।
स्वर्गदा मोक्षदा विद्या सर्वसौभाग्यदा* तथा ॥
सदोच्छिष्टमुखो भूत्वा स्मरेद्देवीं जयप्रदाम् ।
तदाचान्तो भवेद्देवि विनैवाचमने कृते ॥
दुर्भगा सुभगा नूनं दुःखिताः सुखिनो भवेत् ।
बन्ध्यापि लभते पुत्रं शतहायनजीवनम् ॥
दुर्बलो बलमाप्नोति मूर्खो विद्यामवाप्नुयात् ।
यां यां प्रार्थयते सिद्धिं हठात् तां तामवाप्नुयात् ॥
विधानं चात्र वक्ष्यामि शृणु देवि वरानने ।
नारीदोषो न वा विघ्नो नाशौचं नियमो न च ॥
यस्य तिष्ठति मन्त्रोऽयं न च विघ्नैः स बाध्यते ।

तथा ।

अजो मुनिः समाख्यातश्छन्दो गायत्रमस्य तु ।
देवता सुमुखी प्रोक्ता मायया तु षडङ्गकम् ॥

अस्या ध्यानम् ।

शवोपरिसमासीनां रक्ताम्बरपरिच्छदाम् ।

* राज्यसौभाग्यदा इति पाठान्तरम् ।

रक्तालङ्कारसंयुक्तां गुञ्जाहारविभूषिताम् ॥
षोडशाब्दां च युवतीं पीनोन्नतपयोधराम् ।
कपालकर्त्रिकाहस्तां परज्योतिः स्वरूपिणीम् ॥
वामदक्षिणयोगेन ध्यायेन्मन्त्रविदुत्तमः ।
उच्छिष्टेन बलिं दत्वा जपेत् तद्गतमानसः ॥
उच्छिष्टेनैव कर्त्तव्यो जपोऽस्याः सिद्धिमिच्छता ।
उच्छिष्टजपमानस्य जायन्ते सर्वसिद्धयः ॥

अस्य मन्त्रस्य पुरश्चरणमष्टसहस्रजपः ।

येषां जपे च होमे च—इत्यादि पूर्वोक्तवचनात् ।

अथ वश्यमातङ्गीमन्त्रः (मेरुतन्त्रे) पश्चिमाम्नाये ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि वश्यमातङ्गिकामनुम् ।
ॐ राजमुखि राजाधिमुखि वश्यमुखीति च ॥
मायां श्रीँ क्लीँ देवदेवी महादेवि ततो वदेत् ।
देवाधिदेवि सर्वेति जनस्य मुखमुच्चरेत् ॥
मम वशं कुरुद्वन्द्वं स्वाहान्तोऽङ्गक्लृतार्णकः ।
दिक्सप्तकृतदेवेषु मन्त्रार्णैरङ्गकल्पनम् ॥
विज्ञेयं राजमातङ्गी तुल्यं पूजाजपादिकम् ।
प्रयोगाँश्चापि जानीयाद्विशेषाद्वशकृत् त्वियम् ॥

चण्डमातङ्गी (पश्चिमाम्नाये)

माया नमो हिलिद्वन्द्वं चण्डमातङ्गिनीति च ।

स्वाहेति तिथिवर्णोऽस्या न्यासपूजादिकं भवेत् ॥
राजमातङ्गिका तुल्यं जपश्चायुतसङ्ख्यकः ।
घृतपायसहोमश्च प्रयोगाद्यं च पूर्ववत् ॥

अथ कर्णमातङ्गीमन्त्रः (पश्चिमाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि कर्णमातङ्गिकामनुम् ।
वाग्भवं हृदयं चाथ श्रीमातङ्गिपदं वदेत् ॥
अमोघे सत्यवादिनि मम कर्णे पदं ततः ।
अवतरपदं द्विधा सत्यं कथय युग्मकम् ॥
एह्येहि श्रीँ च मातङ्ग्यै नमस्त्र्यब्धिवर्णको मनुः ।
अङ्गानि वाग्भवेनात्र पूजाद्यं च कृताकृतम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षं जपः पायसाद्यैः होमः सिद्धो भवेन्मनुः ।
कर्णे तु कथयेद्देवी पृच्छकस्य शुभाशुभम् ॥

इति मातङ्गीप्रकरणम् ।

अथ लक्ष्मीविद्या

सौभाग्यलक्ष्मी (शारदायाम्) पूर्वाम्नाये।

अथ वक्ष्ये श्रियो मन्त्रान् श्रीसौभाग्यफलप्रदान्।
यस्याः कटाक्षमात्रेण त्रैलोक्यमपि वर्धते॥
वान्तं वह्निसमारूढं वामनेत्रेन्दुसंयुतम्।
बीजमेतच्छ्रियः प्रोक्तं चिन्तारत्नमिवापरम्॥
ऋषिर्भृगुर्निवृच्छन्दो देवता श्रीः समीरिता।
षड्दीर्घयुक्तबीजेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत्॥

अस्या ध्यानम्।

कान्त्या काञ्चनसन्निभां हिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्गजै-
हस्तोत्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैराषिच्यमानां श्रियम्।
बिभ्राणां वरमब्जयुग्ममभयं हस्तैः किरीटोज्ज्वलां
क्षौमाबद्धनितम्बबिम्बललितां वन्देऽरविन्दस्थिताम्॥

पुरश्चरणम्।

भानुलक्षं जपेन्मन्त्री दीक्षितो विजितेन्द्रियः।
श्रियमभ्यर्चयेन्नित्यं सुगन्धिकुसुमादिभिः॥
तत्सहस्रं च जुहुयात् कमलैर्मधुरोक्षितैः।
जपान्ते जुहुयान्मन्त्री तिलैर्वा मधुरान्वितैः॥
बैल्वैः फलैर्वा जुहुयात् त्रिभिर्वा साधकोत्तमः।

कमलामन्त्रं तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

वाग्भवं वनिता विष्णोर्माया मकरकेतनः ।
चतुर्बीजात्मको मन्त्रश्चतुर्वर्गफलप्रदः ॥
अङ्गानि कुर्याद्दीर्घाद्यै रमाबीजेन तन्त्रवित् ।

अस्या ध्यानम् ।

माणिक्यप्रतिमप्रभां हिमनिभैस्तुङ्गैश्चतुर्भिर्गजै-
र्हस्ताग्राहितरत्नकुम्भसलिलैराषिच्यमानां सदा ।
हस्ताब्जैर्वरदानमब्जयुगलाभीतिर्दधानां हरेः
कान्तां काङ्क्षितपारिजातलतिकां वन्दे सरोजाननाम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

भानुलक्षं हविष्याशी जपेदन्ते सरोरुहैः ।
जुहुयादरुणैः फुल्लैस्तत्सहस्रं जितेन्द्रियः ॥

लक्ष्मीश्रीमन्त्रं तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

दीर्घायादिर्विसर्गान्तो ब्रह्मा भानुर्वसुन्धरा ।
वान्ते सिन्यै प्रिया वन्हेर्मनुः प्रोक्तो दशाक्षरः ॥
ऋषिर्दक्षो विराट् छन्दो देवता श्रीः समीरिता ।
देव्यै हृदयमाख्यातं पद्मिन्यै शिर ईरितम् ॥
विष्णुपत्न्यै शिखा प्रोक्ता वरदायै तनुच्छदम् ।
अस्त्रं कमलरूपिण्यै नमोऽन्ताः प्रणवादिकाः ॥

अङ्गमन्त्राः समुद्दिष्टा ध्यायेद्देवीमनन्यधीः ।

अस्या ध्यानम् ।

आसीना सरसीरुहे स्मितमुखी हस्ताम्बुजैर्बिभ्रती
दानं पद्मयुगाभयं च वपुषा सौदामिनीवल्लभा ।
मुक्तादामविराजमानपृथुलोत्तुङ्गस्तनोद्भासिनी
पायाद्वः कमला कटाक्षविभवैरानन्दयन्तीं हरिम् ॥

पुरश्चरणम् ।

दशलक्षं जपेदेनं मन्त्रविद्विजितेन्द्रियः ।
दशांशं जुहुयान्मन्त्री मधुराक्तैः सरोरुहैः ॥

महालक्ष्मीमन्त्रस्तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

वाग्भवं शम्भुवनिता रमा मकरकेतन ।
तार्त्तीयं च जगत्पार्श्वो वह्निजीजसमुज्ज्वलः ॥
अर्घीशाढ्यो भृगुस्त्यै हन्मन्त्रोऽयं द्वादशाक्षरः ।
महालक्ष्म्या समुद्दिष्टताराद्यः सर्वसिद्धिदः ॥
ऋषिर्विद्या समुद्दिष्टो गायत्री छन्द ईरितम् ।
देवता जगतामादिर्महालक्ष्मीः समीरिता ॥
हस्तौ संशोध्य मन्त्रेण तारादि हृदयान्तिकम् ।
बीजानां पञ्चकं न्यसेदङ्गुलीषु यथाक्रमम् ॥
मन्त्रशेषं न्यसेन्मन्त्री तलयोरुभयोरपि ।
मूर्धादि चरणं यावन्मन्त्रेण व्यापकं चरेत् ॥

मूर्धाक्षिवक्त्रो गुह्याङ्घ्रेः पञ्चबीजानि विन्यसेत् ।
शेषान् न्यसेत् सप्तवर्णान् हृदये सप्तधातुषु ॥
अङ्गानि पञ्चभिर्बीजैरस्त्रं शिष्टाक्षरैर्भवेत् ।
ज्ञानैश्वर्यादिभिर्युक्तैश्चतुर्थ्यन्तैः सजातिभिः ॥
ज्ञानमैश्वर्यशक्तिं च बलवीर्ये स्वतेजसा ।
ज्ञानैश्वर्यादयः प्रोक्ताः षट् क्रमादङ्गयोजिताः ॥

ध्यानमाह ।

एवं न्यस्तशरीरोऽसौ स्मरेदुद्यानमद्भुतम् ।
चम्पकाशोकपुन्नागपाटलैरुपशोभितम् ॥
लवङ्गमाधवीविल्वदेवदारुनमेरुभिः ।
मन्दारपारिजाताद्यैः कल्पवृक्षैः सुपुष्पितैः ॥
चन्दनैः कर्णिकारैश्च मातलुङ्गैः सवञ्जलैः ।
दादामीलकुचाङ्कोलैः पूगैः कुरवकैरपि ॥
कदलीकुन्दमन्दारनारिकेलैरलङ्कृतम् ।
अन्यैः सुगन्धिपुष्पाद्यैर्वृक्षखण्डैश्च मण्डितम् ॥
मालतीमल्लिकाजातिकेतकीशतपत्रकैः ।
यावन्ती तुलसीनन्द्यावर्त्तैर्दमनकैरपि ॥
सर्वर्त्तुकुसुमोपेतैर्नमद्भिरुपशोभितम् ।
मन्दमारुतसम्भिन्नं कुसुमामोददिङ्मुखम् ॥
तस्य मध्ये सदा फुल्लैः कुसुमोत्पलपङ्कजैः ।
सौगन्धिकैश्च कह्लारैर्नवैः कुवलयैरपि ॥

हंससारसकारण्डभ्रमरैश्चक्रनामभिः ।
अन्यैः कलकलाराविविहङ्गैरुपशोभिते ॥
महासरसि तन्मध्ये पुलिनेऽतिमनोहरे ।
परितः पारिजाताद्यमण्डितं मणिकुट्टिमम् ॥
उद्यदादित्यसंकाशभास्वरं शशिशीतलम् ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं हेमप्रकारशोभितम् ॥
रत्नोपक्लृप्तसंशोभिकपाटाष्टकसंयुतम् ।
नवरत्नसमाक्लृप्तं तुङ्गगोपुरतोरणम् ॥
हेमदण्डं शिखालम्बि ध्वजावलिपुरस्कृतम् ।
नवरत्नसमाबद्धस्तम्भराजिविराजितम् ॥
सहस्रदीपसंयुक्तदीपदण्डविराजितम् ।
तप्तहाटकसंक्लृप्तवातायनमनोहरम् ॥
नानारत्नांशुकोद्बद्धसुवर्णशतकोटिभिः ।
किङ्किणीमालिकायुक्तपताकाभिरलङ्कृतम् ॥
जातरूपमयै रत्नविचित्रैरतिविस्तृतैः ।
माणिक्यवज्रवैदूर्यस्वर्णमालावलीयुतैः ॥
अन्तरान्तरसम्बद्धरत्नैर्दृष्टिमनोहरैः ।
विचित्रैश्चित्रबद्धैश्च वितानैरुपशोभितम् ॥
सर्वरत्नसमायुक्तं हेमकुट्टिमसुज्ज्वलम ।
केतकीमालतीजातीचम्पकोत्पलकेसरैः ॥
मल्लिकातुलसीवाशानन्द्यावर्तकदम्बकैः
एतै रम्यैश्च कुसुमैरलङ्कृतमहीतलम् ॥

अब्जकाश्मीरकस्तूरीमृगनाभितमालकैः ।
चन्दनागुरुकर्पूरैरामोदितदिगन्तरम् ॥
एवं सञ्चिन्त्य मनसा मण्डपं सुमनोहरम् ।
तन्मध्ये भावयेन्मन्त्री पारिजातं मनोहरम् ॥
तस्याधस्तात् स्मरेन्मन्त्री रत्नसिंहासनं महत् ।
तस्मिन् सञ्चिन्तयेद्देवीं महालक्ष्मीं मनोहराम् ॥

बालार्कद्युतिमिन्दुखण्डविलसत्कोटीरहारोज्ज्वलां
रत्नाकल्पविभूषितां कुचनतां शालैः करैर्मञ्जरीम् ।
पद्मौ कौस्तुभरत्नमप्यविरतं सम्बिभ्रतीं सुस्मितां
फुल्लाम्भोजविलोचनत्रययुतां ध्यायेत् परां देवताम् ॥

शिञ्जमञ्जीरसंशोभिपादाम्भोजविराजिताम् ।
नवरत्नगणाकीर्णकाञ्चीदामविभूषिताम् ॥
मुक्तामाणिक्यवैदूर्यसम्बद्धोदरबन्धनाम् ।
विभ्राजमानां मध्येन वलित्रितयशोभिताम् ॥
जाह्नवीसलिलावर्तशोभिनाभिविभूषिताम् ।
पटीरपङ्ककर्पूरकुङ्कुमालङ्कृतस्तनीम् ॥
वारिवाहविनिर्मुक्तमुक्तादामगरीयसीम् ।
बिभ्रतीमुत्तरासङ्गं दुकूलपरिकल्पितम् ॥
तप्तकाञ्चनसम्बद्धवैदूर्याङ्गदभूषणाम् ।
पद्मरागस्फुरत्स्वर्णकङ्कणाढ्यकराम्बुजाम् ॥
माणिक्यशकलाबद्धमुद्रिकाभिरलङ्कृताम् ।
तप्तहाटकसंक्लृप्तमालाग्रैवेयशोभिताम् ॥

विचित्रविविधाकल्पांकम्बुसंकाशकन्धराम् ।
उद्यद्दिनकराकारमणिताटङ्कमण्डिताम् ॥
रत्नाङ्कितलसत्स्वर्णकर्णपूरोपशोभिताम् ।
जपविद्रुमलावण्यललिताधरपल्लवाम् ॥
दाडिमीफलबीजाभदन्तपङ्क्तिविभूषिताम् ।
कलङ्ककार्श्यनिर्मुक्तशरच्चन्द्रनिभाननाम् ॥
पुण्डरीकदलाकारनयनत्रयशोभिताम् ।
भ्रूलताजितकन्दर्पवरकार्मुकविभ्रमाम् ॥
विकशत्तिलपुष्पश्रीविजयोद्यतनासिकाम् ।
ललाटकान्तिविभवविजितार्धसुधाकराम् ॥
सान्द्रसौरभसंपन्नकस्तूरीतिलकाङ्किताम् ।
मत्तालिमालाविलसदलकाढ्यमुखाम्बुजाम् ॥
पारिजातप्रसूनश्रीवाहिधम्मिल्लबन्धनाम् ।
अनर्घरत्नघटितमुक्ताटङ्कितमस्तकाम् ॥
सर्वलावण्यवसतिं भवनं विभ्रमश्रियः ।
तेजसां जन्मभूमिं तां महालक्ष्मीं विचिन्तयेत् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

एवं ध्यात्वा ततो देवीं हविष्याशी जितेन्द्रियः ।
भानुलक्षं जपेन्मन्त्री दशांशं जुहुयात् तिलैः ॥
जुहुयात् श्रीफलैः पद्मैः प्रत्येकमयुतं ततः ।
तर्पयेत् सलिलैः शुद्धैः सुगन्धैरयुतद्वयम् ॥

(मेरुतन्त्रे)

जपेद्भास्करलक्षं च नियताशी यतव्रतः ।
तद्दशांशं प्रजुहुयाद्घृतैस्त्रिस्वादुसंयुतैः ॥
पद्मै रमाद्रुमफलैः प्रत्येकमयुतं हुनेत् ।
सुशीतैः शुचिभिस्तोयैस्तर्पयेदयुतद्वयम् ॥

मन्त्रान्तरं तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

शम्भुपत्नी श्रिया रुद्रा कमौ भगवती मही ।
ब्रह्मादित्यो धरा दीर्घा लकारो भगवान् मरुत् ॥
प्रसीदयुगलं भूयः श्रीरुद्रा भुवनेश्वरी ।
महालक्ष्मीः नमोऽन्तः स्यात् प्रणवादिरयं मनुः ॥
सप्तविंशत्यक्षराढ्यः प्रोक्तः सर्वसमृद्धिदः ।
कमले हृदयं प्रोक्तं शिरः स्यात् कमलालये ॥
शिखा प्रसीद तेनैव कवचं चतुरक्षरैः ।
अस्त्रमेतैः पदै कुर्याच्छ्रीबीजपुटितैः पृथक् ॥
सिन्दूरारुणकान्तिमब्जवसतीं सौन्दर्यवारां निधिं
कोटिराङ्गदहारकुण्डलकटीसूत्रादिभिर्भूषिताम् ।
हस्ताब्जैर्वसुपात्रमब्जयुगलादर्शौ वहन्तीं परा-
मावीतां परिचारिकाभिरनिशं ध्यायेत् प्रिया शार्ङ्गिणः ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षं जपेत् फलैर्बिल्वैर्जुहुयान्मधुरोक्षितैः ।

दशांशं संस्कृते वह्नौ प्राक्प्रोक्तेनैव वर्त्मना ॥

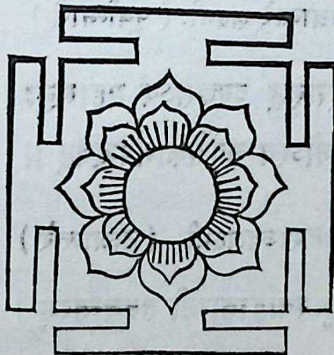
☞ महालक्ष्मीः (तन्त्रान्तरे)

अथातः संप्रवक्ष्यामि सप्तविंशत्यक्षरं मनुम् ।
तारो रमा शक्ति लक्ष्मीः कमले कमलालये ॥
प्रसीद द्वितयं श्रीँ ह्रीँ श्रीँ महालक्ष्मी हृत्तथा ।
गायत्री छन्द उद्दिष्टं मुनिर्दक्षप्रजापतिः ॥
लक्ष्मीर्देव्यथ पञ्चाङ्गं त्रिबीजपुटितैर्मनोः ।
वर्णैस्त्रिपञ्चरामाग्निरामैर्ध्यानमथो ध्रुवे ॥

अस्या ध्यानम् ।

सिन्दुराभां च पद्मस्थां पद्मपत्रञ्च दर्पणम् ।
अर्घपात्रं च दधतीं सद्धारमुकुटान्विताम् ॥
नानादासीपरिवृतां काञ्चीकुण्डल मण्डिताम् ।
लावण्यभूमिकां वन्दे सुन्दराङ्गदबाहुकाम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

अष्टपत्राम्बुजद्वन्द्वं कर्णिकाकेशरोज्ज्वलम् ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुरस्रत्रयावृतम् ॥

अस्या आवरणपूजा ।

पूर्वोदिते यजेत् पीठे वर्तमानेन वर्त्मना ।
पुरोऽङ्गानि यजेत् पश्चाच्छ्रीधरादींस्ततः परम् ॥
श्रीधरश्च हृषीकेशो वैकुण्ठो विश्वरूपकः ।
वासुदेवः संकर्षणश्च प्रद्युम्नानिरुद्धकौ ॥
तदग्राष्टदलेपूज्या भारती पार्वती तथा ।
ब्राह्मी सती दिक्षु चैता आग्नेयादिविदिक्षुतुः ॥
दमकः सलिलश्चापि गुग्गुलुश्चकुरण्टकः ।
चत्वारस्तु गजा एते तृतीयेष्टदलेऽर्चयेत् ॥
अनुरागो विसंवादो विजयो वल्लभो मदः ।
हर्षो बलश्च तेजस्वी यजेल्लोकेश्वरान् बहिः ॥
तदायुधानि तद्बाह्ये पूजयेच्चन्दनादिभिः ।
एवं संपूजयेल्लक्ष्मीं यो मर्त्यः स धनी भवेत् ।☜ ॥

तन्त्रान्तरे लक्ष्मीः (पूर्वाम्नाये)

मन्दाक्षमिन्दिरारुद्धं त्र्यक्षरोऽयं महामनुः ।
हृदन्तः पञ्चवर्णोऽस्य सर्वमेकार्णवद्भवेत् ॥

☞राज्यलक्ष्मीः (तन्त्रान्तरे)

रसाचरस्वैरम्बु स्याद्धाताग्नी तदनन्तरम् ।

राज्यदे राज्यलक्ष्मीर्हिं हृन्माया व्युत्क्रमात् त्रयम् ॥
विद्यासौ राज्यलक्ष्म्यास्तु षोडशार्णा समीरिता ☞

अथ साम्राज्यलक्ष्मीमन्त्रः (मेरुतन्त्रे पूर्वाम्नाये ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि लक्ष्मीः साम्राज्यसंगितम् ।
आदौ श्रीबीजमुच्चार्य सहकलहगास्ततः ॥
ईकारान्ता बिन्दुयुता द्वितीयं पूटमुच्यते ।
पुनश्च श्रीँ समुच्चार्य मन्त्रस्त्र्यक्षर ईरितः ॥
ऋषिर्हरिस्तथा छन्दो गायत्री देवता मता ।
तथैव मोहिनी लक्ष्मीः सर्वसाम्राज्य दायिनी ॥
बीजं कूटं समाख्यातं शक्तिः श्रीबीजमुच्यते ।
षड्भिर्दीर्घैः स्वरैर्विद्वान् षडङ्गानि प्रविन्यसेत् ॥

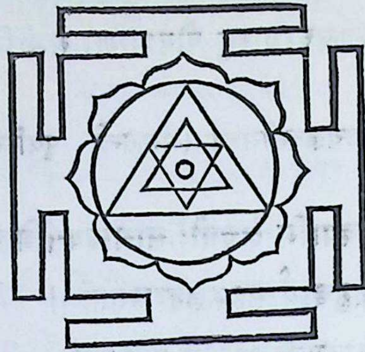
तस्या ध्यानं ।

असती पुष्पसंकाशां रत्नभूषण भूषिताम् ।
शङ्खचक्रगदापद्मशार्ङ्गवाणधरां करैः ॥
षड्भिः कराभ्यां देवेशीं वरदाभयशोभिताम् ।
एवमष्टभुजां ध्यायेत् सर्व साम्राज्यसिद्धये ॥

☞ अस्या यन्त्रम् । तत्रैव ।

पूजयेत्तु जगद्धात्रीं बिन्दु षट्कोणमेव च ।
त्रिकोणं चाष्टपत्रं च भूपुरद्वारमण्डितम् ॥

अस्मिन् समावाह्य देवीं पूजयेदुपचारकैः ।

अस्या आवरणपूजा ।

बिन्दौ देवीं षडङ्गानि षट्कोणेषु यजेत् ततः ।
अग्रे यजेच्च गायत्रीं सावित्रीं च सरस्वतीम् ॥
ब्राह्म्याद्यामष्टपत्रेषु भूपुरे मनुनामुना ।
अष्टादशमहाकोटियोगिनीभ्यो नमस्त्विति ॥
अर्च्याः स्युर्नेत्रयोगिन्यः शक्राद्यानायुधान्यपि ।
पुनर्देवीं समभ्यर्च्य गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥
वटुकक्षेत्रपालेभ्यो योगिनीभ्यो बलीं हरेत् ।
एवमष्टभुजां ध्यात्वा त्रिलक्षं प्रजपेत् सुधीः ॥
तद्दशांशेन पद्मैस्तु हुनेत् साम्राज्यसिद्धये ।
दक्षिणेनैव मार्गेण तस्याः सिद्धिर्न वामतः ॥

त्रिशक्तिलक्ष्मीः (श्रीविद्यार्णवतन्त्रे) पूर्वाम्नाये ।

श्रीबीजं च पराबीजं कामबीजं समालिखेत् ।
इयं त्रिशक्तिदेवेशि त्रिषु लोकेषु दुर्लभा ॥

ऋषिर्ब्रह्मास्य गायत्री छन्दोऽपि कथितं प्रिये ।
त्रिशक्तिदेवताङ्गानि द्विरावृत्त्या न्यसेत् प्रिये ।

[अस्या ध्यानम् ।]

नवहेमस्फुरद्भूमौ रत्नकुट्टिममण्डपे ।
महाकल्पवनान्तःस्थे रत्नसिंहासने वरे ॥
कमलासनशोभाढ्यां रत्नमञ्जीरकुण्डलाम् ।
स्फुरद्रत्नलसन्मौलिं रत्नकुण्डलमण्डिताम् ।
अनर्घरत्नघटितनानामण्डन भूषिताम् ।
दधतीं पद्मयुगलं पाशाङ्कुशधनुः शरान् ॥
षड्भुजामिन्दुवदनां दूतीभिः परिवारिताम् ।
चारुचामरहस्ताभीरत्नादर्श सुपाणिभिः ॥
ताम्बूलस्वर्णपात्रीभिभूषापेटीसुपाणिभिः

नारायणमन्त्रस्तु तत्प्रकरण एवोक्तः ।

इति लक्ष्मीविद्याप्रकरणम् ।

अथ नीलक्रमादयः।

(शक्तिसङ्गमवीरतन्त्रसारसंग्रहेषु)

अथनीलक्रमः। कालिकायाः

देव्युवाच।

देवेश श्रोतुमिच्छामि रहस्यातिरहस्यकम्।
दशानामपि विद्यानां दश वै ये क्रमाः प्रभो॥
पुरैव कथिताः स्वामिँस्तान् क्रमान् वद सम्प्रति।

शिव उवाच।

रहस्यातिरहस्यं च कथ्यते तव भक्तितः।
महानीलक्रमेणैव कालिका सिद्धिदायिनी॥
महानीलक्रमो देवि द्विविधः परिकीर्त्तितः।
सकलो निष्कलश्चेति तं क्रमं शृणु पार्वति॥
खड्गहस्तः शिरो न्यस्तः सर्वदा मुक्तकुन्तलः।
सदा मांसासवोल्लासी विजयाघूर्णलोचनः॥
सिन्दूरतिलकं भाले पाणौ तु मदिरारसम्।
रात्रौ पर्यटनं चैव रात्रौ शक्तेः प्रपूजनम्॥
योनिचुम्बकं कर्म शक्तेरालिङ्गनं तथा।
न करोति नरो यस्तु स कथं तव पूजकः॥
ताम्बूलयोनिचक्रं च मुण्डमालां शवासनम्।
सिन्दूरं खड्गकं चैव संविदासवयो रसम्॥
एतान् विहाय यः कश्चित् कालीं साधितुमुद्यतः।

इह क्षोभमवाप्नोति परत्र नरकं व्रजेत् ॥
कोट्यर्वुदयुगैर्देवि न हि सिद्धयति कालिका ।
सिन्दूरबिन्दुभ्रूमध्ये स्वयम्भूमुनिपत्रकम् ॥
रक्तचन्दनकं वापि त्रिपुण्ड्रं च ततोपरि ।
कुर्वन् दले कज्जलस्य बिन्दुर्देयो महेश्वरि ॥
महानीलक्रमे देवि तिलकः परिकीर्त्तितः ।
श्मशानशायी मांसाशी संविदानन्दमानसः ॥
स्त्रियं पश्यन् स्पृशन् गच्छन् सर्वकालं जपं चरेत् ।
वेश्यारतः श्मशानस्थो मृदुचूडकसंयुतः ॥
दन्ताक्षमालया देवि गजदन्तेन मेरुणा ।
मालां कृत्वा जपेद्देवि सदा ताम्बूल चर्वकः ॥
कपालमालाभरणो रामाकुम्बनतत्परः ।
शक्त्यानन्दो नेत्रयुगे मुखे हाला गृहाङ्गणे ॥
वेश्या बालाकरे माला शक्तिलीला भगाम्बुजे ।
योनि सञ्चुम्बनं कृत्वा सर्वकाले जपं चरेत् ॥
शक्तेर्भगं नमस्कार्यं सर्वमेतच्चराचरम् ।
अधिकारी प्रहृष्टात्मा स्त्रिभक्तो विजितेन्द्रियः ॥
ईदृग्विधो नरो देवि महानीलक्रमो मतः ।
राजदन्तमयी माला द्विरदोष्ट्राश्वसम्भवा ॥
असक्तानां निष्कलः स्यात् तं क्रमं शृणु पार्वति ।
*विजयादुग्धकं पित्वा सच्चिदानन्दमानसः ॥

*पीताया इति पाठान्तरम् ।

स्फाटिकीं मालिकां कृत्वा विहारे जपमाचरेत् ।
दिक्कालनियमो नास्ति स्थित्यादिनियमो न च ॥
न जपे कालनियमो महामन्त्रस्य साधने ।
यस्मिन् मन्त्रे य आचारस्तत्र धर्मस्तु तादृशः ॥
भ्रान्तिस्तत्र न कर्त्तव्या स्वर्गे वा मोक्ष एव वा ।
मृदु कोमलकं देवि चूडकं वाप्यचूडकम् ॥
शवं वीरासनं कृत्वा योनित्वगासनं च वा ।
कामरूपासनं देवि सुरतासनमेव च ॥
सिन्दूरासनं देवि पर्वतासनमेव च ।
प्रयोगासनकं देवि महायोगासनं तथा ॥
श्रीमुण्डसुरतं वापि श्रीवीरसुरतं च वा ।
पञ्चवीरासनं देवि सुरेन्द्रादि दिशां क्रमात् ॥

इति नीलक्रमः ।

अथ तारायां महाचीनक्रमस्तत्रैव।

देव्युवाच।

देवेश श्रोतुमिच्छामि महाचीनक्रमं परम्।

श्रीशिव उवाच।

महाचीनक्रमो देवि कथ्यते विप्रतो* मया।

महाचीनक्रमेणैव तारा शीघ्रफलप्रदा॥

ब्रह्मचीनो दिव्यचीनो वीरचीनस्तृतीयकः।

महाचीनो निष्कलश्च चीनः पञ्चविधः स्मृतः॥

महाचीनक्रमो देवि द्विविधः परिकीर्त्तितः।

सकलो निष्कलश्चेति सकलो बौद्धगोचरः॥

निष्कलो ब्राह्मणानाञ्च द्वितीयं शृणु पार्वति।

न वक्तव्यं त्रिभुवने सारात्सारतरं परम्॥

केचिद्देवा नराः केचिद्दानवा यक्षराक्षसाः।

नागलोकाः किन्नराश्च गन्धर्वाप्सरसां गणाः॥

ये वा पशुमृगापक्षा ये केचिज्जगतीगताः।

एते जडतराः सर्वे परस्परखलात्मनः॥

कुकल्पे निरताः सर्वे कुमार्गदर्शनोत्सुकाः।

एतेषां ब्रह्मविज्ञानमानन्दं ब्रह्मचित्सुखम्॥

न जानन्ति महेशानि कथं तत् कथयामि ते।

नित्यमुक्तस्वभावो यः तस्मै तव्रतमीरितम्॥

क्षमस्व देवि चार्वङ्गि न वक्तव्यं मयानघे।

---

* सांप्रतं मया इति पाठ भेदः।

श्रीदेव्युवाच ।
नमस्ते वरदस्वामिन् करुणानिधये नमः ।
अन्यदेवता ये च तेऽपि त्वत्पदकांक्षिणः ॥
तेषामेवाधिकफलं मद्भक्तानां व्यवस्थितम् ।
सिंहव्याघ्रादयो ये च ये च विघ्नानुकारिणः ॥
रिपवश्च तथा पापा ये चान्ये दुष्ट जन्तवः ।
ते सर्वे विलयं यान्ति पतङ्गा इव पावके ॥
गेहं दीपशिखाकारं दृश्यते दुष्टजन्तुभिः ।
केवलं प्रेमभावेन त्वयैव विभुना प्रभो ॥
किं वा शवमयो भूत्वा आसने पञ्चदेवताः ।
पृथिवी याति जडतां जडं तेजोमयं भवेत् ॥
तेजो वायुस्तथा पृथ्वी आकाशं तत्प्रकाशकम् ।
दानवा राक्षसा मर्त्या ये चान्ये देवतागणाः ॥
राजानश्च तथा सर्वे चान्ये तत्पादवर्तिनः ।
आज्ञां भजन्ति गन्धर्वाः किं पुनर्नरकिन्नराः ॥
यत्र यत्र भवेद्वाञ्छा तत्र सिद्धिः करे स्थिता ।
सदा तद्गामिनीं वाणीं भजते वातिनिश्चला ॥
द्वन्द्वभावं परित्यज्य किमन्यद्बहुजल्पितैः ।
मोक्षार्थी लभते मोक्षं धनार्थी लभते धनम् ॥
अन्ते तु जायते गौरी लोके शिवः इवापरः ।
सिद्धो भवति मद्भक्त्या कथितश्च मया तव ॥
न वक्तव्यमभक्ताय परभक्ताय पापिने ।

श्रीशिव उवाच ।

महाचीनक्रमं देवि द्विविधं सूचितं पुरा ।
महाचीनक्रमो देवि द्विविधैव प्रकीर्त्तितः ॥
तत्रैव देवदेवेशि त्रैगुण्याद्भेदभाजनम् ।
स्नानादि मानसं शौचं मानसः प्रवरो जपः ॥
पूजनं मानसं दिव्यं मानसं तर्पणादिकम् ।
मानसो नियमः प्रोक्तो मानसं दन्तधावनम् ॥
सर्व एव शुभः कालो नाशुभो विद्यते क्वचित् ।
न विशेषो दिवारात्रौ न सन्ध्यायां महानिशि ॥
वस्त्रार्द्रं मानसं शौचं देहस्पर्शादि वारिणा ।
शुद्धिं न चार्चयेदत्र निर्विकल्पमनाश्चरेत् ॥
नात्र शुद्धेरपेक्षास्ति न च मेध्यादिदूषणम् ।
य एवं नियमैर्मन्त्रं सर्वकामसमृद्धिदम् ॥
गद्यपद्यमयी वाणी सभायां तस्य जायते ।
तस्य दर्शनमात्रेण वादिनो निष्प्रभा मताः ॥
राजनोऽपि च दासत्वं भजन्ते किं परे जनाः ।
सर्वदा पूजयेद्देवीमस्नातः कृतभोजनः ॥
महानिश्यां शुचौ देशे बलिं मन्त्रेण दापयेत् ।
स्त्री द्वेषो नैव कर्त्तव्यो विशेषात् पूजनं स्त्रियः ॥
जपस्थाने महाशङ्खं निवेश्योर्ध्वं जपं चरेत् ।
स्त्रियं गच्छन् स्पृशन् पश्यन् यत्र कुत्राप्यचूडके ॥
भक्ष्यं ताम्बूलमन्यांश्च भक्ष्यद्रव्यान्यथारुचीन् ।

मांसं मत्स्यं दधि क्षौद्रं संविदासवयो रसः ॥
उक्तान्यशेषभक्ष्याणि भुक्त्वा भक्ष्यं चरेज्जपम् ।
दिक्कालनियमो नास्ति स्थित्यादिनियमो नच ॥
न जपे कालनियमो नार्चादिषु वलिष्वपि ।
स्वेच्छानियमः उक्तोऽत्र महामन्त्रस्य साधने ॥
वस्त्रासनगेहदेहस्पर्शास्पर्शादि वारिणा ।
तैलं संलाप्य देवेशि ताम्बूलं भक्षयेत् सदा ॥
नानाम्बराणि संधार्य देहं वस्त्रेण मार्जयेत् ।
मन्त्रस्नानं चरेद्देवि सर्वदा मद्गताशयः ॥
महाचीनक्रमे देवि विप्रस्नानमिदं भवेत् ।
शुद्धिर्न चाचरेदत्र निर्विकल्पमनाश्चरेत् ॥
सुगन्धिश्वेतलौहित्यकुसुमैरर्चयेद्दलैः ।
विल्वैर्मरुवकाद्येश्च तुलसी वर्जितैः शुभैः ॥
वर्जयेद्विल्वपत्रञ्च मरुं यत्नेन वर्जयेत् ।
केशान् संवर्द्धयेद्देवि सर्वदा तैलभूषितः ॥
अष्टम्यां च चतुर्दश्यां विशेषः दिवसे सदा ।
नाधर्मो विद्यते शुभ्र किञ्चिद्धर्मो महान् भवेत् ॥
स्वेच्छानियम उक्तोऽत्र प्रचरेद्धृष्टमानसः ।
कृतार्थं मन्यमानस्तु सन्तुष्टो निजमानसः ॥
हरेर्नाम न गृह्णीयान्न स्पृशेत्तुलसीदलम् ।
नान्यचिन्ता प्रकर्त्तव्या नान्यनिन्दा कदाचन ॥
नान्यमन्त्रं जपेद्देवि निर्विकल्पः सदा भवेत् ।

सद्यो मद्यं पिवेद्देवि मातङ्गीभिर्विहारवान् ॥
योनिचुम्बंल्लिहन् देवि जपं कुर्यादनन्यधीः ।
ब्रह्मीभूते मदाचारे विकल्पः कः प्रियेऽस्ति वै ॥
योनौ विचिन्त्य जप्तव्यं सिद्धिर्वत्सरमात्रतः ।
अन्यथा नैव सिद्धिः स्यात् प्रजप्तैरपि कोटिभिः ॥
पुरश्चरणलक्षैश्च होमादीनां च कोटिभिः ।
भ्रु युग्मे कुण्डले देवि सिन्दूरं तदनन्तरम् ॥
कुचन्दनं त्रिपुण्ड्रं च पङ्कजं वा सकेशरम् ।
मुण्डमाला गले धार्या कपालं पाणिसङ्गतम् ॥
इत्याचारपरो नित्यं महाचीनक्रमी भवेत् ।
सर्वदानन्दहृदयः सर्वदा सक्तसेवकः ॥
कर्णनेत्रान्तरस्थो यो महाशङ्खः प्रकीर्त्तितः ।
पञ्चाशन्मणिभिर्माला गोनराश्वास्थिसम्भवा* ॥
माला कार्या महेशानि षष्टिसिद्धीश्वरो भवेत् ।
सैव तारा महेशानि नात्र कार्या विचारणा ॥
यस्मिन् मन्त्रे य आचारस्तत्र धर्मस्तु तादृशः ।
कृतार्थस्तेन जायेत स्वर्गो वा मोक्ष एव वा ॥
श्री देव्युवाच ।
शिवं शङ्कर विश्वेश विश्वतारक शाश्वत ।
वेदहीनाश्च ये धर्मास्तान् कथं ब्राह्मणश्चरेत् ॥

---

* नरेभास्थिभिर्सेवा इति पाठभेदः ।

श्रीशिव उवाच ।

साधु देवि मम प्राणप्रिय साधकसुप्रिये ।
तद्भावना समायातस्तद्भावमाचरेत् प्रिये ॥
यथा श्राद्धविधौ देवि मांसं मुख्यं प्रकीर्त्तितम् ।
कलौ तत्र निषिद्धं स्याद्ब्राह्मणानां महेश्वरि ॥
आत्मार्थं वा परार्थं वा पशून् हत्वा पशुर्भवेत् ।
यावन्ति तस्य रोमाणि तावद्योनिमवाप्नुयात् ॥
तस्यानुकल्पा माषाश्च मया प्रोक्तास्ति पार्वति ।
सकलं तु मया प्रोक्तं निष्फलं शृणु पार्वति ॥
यथा तद्भावनायां तु न च दोषोऽस्ति पार्वति ।
मणिबन्धादधः पाणिः पादौ गुल्फादधः शिवे ॥
मुखं प्रक्षालयेद्देवि चीनस्नानमिदं भवेत् ।
जानुभ्यामवनिं धृत्वा भूमौ मस्तकमानयेत् ॥
चीनमार्गे नमस्काराः कीर्त्तितास्ते मया तव ।
पूर्वक्रमस्य देवेशि क्रम प्रतिनिधिर्मम ॥
स्नानदानादिकं कृत्वा तथा पूजादिकं प्रिये ।
न च म्लानो न मे देहो न च पापं ममास्ति वै ॥
किं स्नानं कस्यचित् स्नानमस्नातः कृतभोजनः ।
सर्वमेय हृदम्भोजे मयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥
मयि जाता मन्त्रसिद्धिर्मय देवा वरप्रदाः ।
तेजोरूपं जगत्सर्वं तारिणी तत्स्वरूपधृक् ॥
तत्तेजसा च संस्पर्शं सम्भाव्य जपमाचरेत् ।

भावनावशमापन्नो भवेद्योगी महाकविः ॥
गुडार्द्रकरसेनैव सुरा तु ब्राह्मणस्य च ।
तदभावे जलं देवि सम्भाव्य पूजनं चरेत् ॥
तद्भावहृदयासन्नः सदा तद्गतमानसः ।
द्वन्द्वभावं परित्यज्य सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥
ब्रह्मा चैव वसिष्ठश्च तथान्ये च ऋषीश्वराः ।
निष्फलक्रममार्गेण भजन्ति सततं शिवे ॥
तारा भक्ता महेशानि ब्राह्मणा एव कीर्त्तिताः ।
ब्रह्मविद्या महाविद्या सर्वत्र दुर्लभा कलौ ॥
रहस्यातिरहस्यं च गोप्तव्यं पशुसङ्कटे ।
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥

(स्वच्छन्दभैरवतन्त्रे)

न शौचादि क्रियाः कार्याः स्मृतिशास्त्रप्रचोदिताः ।
एका लिङ्गे गुदे पञ्च इत्याद्या याः प्रकीर्त्तिताः ॥
न ताः कार्याः साधकेन्द्रैः यदिच्छेच्चिरजीवितम् ।

(सिद्धान्तसंग्रहेऽपि)

न देशकालनियमो भक्ष्यादि नियमो न हि ।
शौचादिनियमो नास्ति महामन्त्रस्य साधने ॥
दिवसे वा तथा रात्रौ रात्रिशेषे निशामुखे ।
मांसं भुक्त्वासवं पीत्वा स्त्रियं गत्वा चरेज्जपम् ॥

इति महाचीनक्रमः ।

अथ छिन्नमस्ताया दिव्यचीनक्रमस्तत्रैव ।

देव्युवाच ।
छिन्नमस्ताविधौ देव क्रमं मे ब्रूहि सत्वरम् ।
शिव उवाच ।
दिव्यचीनक्रमेणैव छिन्नमस्ता वरप्रदा ।
क्रमद्वयं महेशानि पूर्वमेव प्रकाशितम् ॥
एतस्यास्तिलको देवि भ्रूमध्ये च कुचन्दनम् ।
तदन्ते रोचनापत्रैस्त्रिपुण्ड्रं दिव्यवर्णकैः ॥
श्मशानभस्मबिन्दुं तु तन्मध्ये दापयेत् प्रिये ।
मुखे मुखं प्रदत्वा तु सर्वकालं जपेच्छिवे ॥
योनिचक्रं समालोक्य यत् किंचित् कुरुते नरः ।
तत् तदक्षयमाप्नोति छिन्नाविद्या प्रसादतः ॥
दिक्कालनियमो नास्ति स्थित्यादि नियमो न हि ।
पाताले कुहरे दुर्गे पर्वते तटिनीतटे ॥
अन्तरिक्षे तथा भूमौ सर्वत्र जपमाचरेत् ।
विशेषः कथितो देवि शक्तितत्त्वस्य पालकः ॥

इति दिव्यचीनक्रमः ।

अथ श्रीविद्याया गन्धर्वक्रमः ।

देव्युवाच ।
गन्धर्वाख्यक्रमं देव कथयस्व मयि प्रभो ।
शिव उवाच ।
गन्धर्वाख्यक्रमेणैव सुन्दरी सिद्धिदायिनी ।
गन्धर्वाख्यक्रमो देवि कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ॥
भ्रूमध्ये कुङ्कुमं देवि तन्मध्ये मालयागुरु ।
अष्टगन्धत्रिपुण्ड्रस्य मध्ये कस्तूरिकान्वितम् ॥
सुगन्धिश्वेतलौहित्यपुष्पैः संभूषितो नरः ।
अष्टगन्धस्य धूपेन नानासौगन्ध्यभूषितः ॥
रक्तमाल्याम्बरधरो मुक्ताहारोपशोभिनः ।
पूर्णाभिषिक्ते शिरसि तेन तत्र न मुण्डनम् ॥
सदा चोष्णोदकैः स्नायात् तदभावे यथोदकैः ।
गृहं चित्रैस्तु संचित्रं दर्पणोदरसन्निभम् ॥
वितानध्वजभूषाढ्यं घण्टानादोपशोभितम् ।
पञ्चवादित्र संयुक्तं नानाघोषसमन्वितम् ॥
अन्तः सूक्ष्माम्बरैर्युक्तं स्वर्णपात्रादिरञ्जितम् ।
ग्रैवेयवलयाङ्गुल्यभूषणैर्भूषितः सदा ॥
नानामधुरभोज्यैश्च दुग्धपानैरनेककैः ।
नानाभोगेन युक्तोऽयं गन्धर्वाख्यक्रमो भवेत् ॥

☞ (कौलावलीनिर्णये) विशेषेणोक्तम् ।

इति गुप्ततरं ज्ञेयं गन्धर्वाख्यक्रमं शुभम् ।
अत्यन्तगोपनाद्यस्तु पञ्चतत्वेन पूजयेत् ॥
सर्वसिद्धिमवाप्नोति मन्दभाग्योऽपि पूजनात् ।
तस्मात् पूजां सदा कुर्यात् सिद्ध्यर्थी सिद्धिसंग्रहः ॥
पूजाफलेन दौर्भाग्यं दुःखदारिद्य्रनिग्रहम् ।
सर्वप्रशमनं याति ईश्वरो जायते भुवि ॥
अर्चनक्षणभङ्गेन विकला योगिनी भवेत् ।
पूजाहीनोऽशुचिर्नित्यं गर्हितः सर्वकर्मसु ॥
पूजां विहाय यो मूढो मन्त्रं जपति नित्यशः ।
तज्जपं विफलं विद्यात् स मन्त्री पातकी भवेत् ॥
विद्यां संगृह्य पूजायां श्रद्धा यस्य न विद्यते ।
स महापातकी भूत्वा पशुयोनिमवाप्नुयात् ॥
पूजाहीनस्य मांसेन रुधिरेण विशेषतः ।
पारणं योगिनीनाञ्च भैरवाणां भवेद्ध्रुवम् ॥
तस्मात् पूजां सदा कुर्यात् सिद्ध्यर्थी मानसेऽथवा ।
यद्गेहे पूजयेद्देवीं सदैव तत्र पूजनम् ॥
अतिगुप्तेन तत् कार्यं दिवसे नैव सर्वथा ।
दिवसे पञ्चमैः पूजा राष्ट्रहानिं करोति हि ॥
साधकस्य महाक्षोभं प्रददाति सुनिश्चितम् ।
तस्मात् पञ्चमकारेण दिवसेनैव सर्वथा ॥
उत्तमा नित्यपूजा स्यात् पर्वपूजा च मध्यमा ।

मासपूजाधमा प्रोक्ता मासादूर्ध्वं पशुर्भवेत् ॥
पशोर्भूयः प्रवेशेच्छा यदि स्याद्दीक्षयेत् पुनः
विहितैर्मादिभिर्द्रव्यैर्मासादूर्ध्वं समाचरेत् ॥
कृष्णाष्टमी चतुर्दश्यमावश्याथ च पूर्णिमा ।
संक्रान्तिः पञ्चपर्वाणि पुण्यानि दिवसेषु च ॥
संपत्तौ च यजेल्लाभे तपो दीक्षाव्रतोत्सवे ।
पीठोपगमने वीरः कुलपीठस्य दर्शने ॥
देशिकागमने पुण्यतीर्थे दैवतदर्शने ।
एवमादिषु कालेषु विशेषाद्दिवसेषु च ॥
गुरुजन्मदिने प्राप्ते तद्गुरोस्तद्गुरोरपि ।
मानवौघादि पुंसाञ्च स्वजन्मदिवसेऽपि च ॥
एकादश्यां व्यतीपाते कर्मलोपं न कारयेत् ।
अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पूजा कार्या प्रयत्नतः ॥
न लङ्घयेदष्टमीञ्च लङ्घनात् पातकी भवेत् ।
बहिः पूजाविधानेन गन्धर्वो वापि किन्नरः ॥
न देवी पर्वताग्रेषु न देशे विष्णुसद्मनि ।
देवी चिदानन्दमयी हृदि भावेन दृश्यते ॥
यत्र यत्र दृढाभक्तिर्यदा यस्य महात्मनः ।
तत्र तत्र महादेवी प्रकाशमनुगच्छति ॥

तन्त्रान्तरे

श्रीविद्योपाशकानां तु दिव्यस्नानविधिं शृणु ।

उष्णोदकं समानीय तदभावे यथोदकम् ॥
तीर्थान्यावाहयेन्मन्त्री ततः सङ्कल्पमाचरेत् ।
प्राणायामत्रयं कृत्वा मनः पूतं समाचरेत ॥
प्रक्षाल्यपादावाचम्य मन्त्रपूतेन वारिणा ।
स्थानं दशदिशः प्राग्वत् संशोध्योपविशेत् ततः ॥
अस्त्रं हस्ततले न्यस्य क्रमान्यासांस्ततस्तु वै ।
मूलमन्त्रादितः कुर्यात् सर्वं मन्त्रगणेन वै ॥
मौनी भूत्वा ततो देवि सर्वाङ्गस्नानमाचरेत् ।
अशक्तानां तु गमने दुर्गे काले च शीतले ॥
मुण्डं प्रक्षाल्य मूलेन हस्तपादं च क्षालयेत् ।
तप्तकाले तथा देशे स्नानादौ तैलमर्दयेत् ॥
दिव्यस्नानमिदं प्रोक्तं सर्वस्नानोत्तमोत्तमम् ।
प्रभासादिषु तीर्थेषु यत्फलं स्नातकस्य तु ॥
ज्ञेयं दशगुणं स्नानाद्दिव्यस्नानस्य पार्वति ।

पुनस्तत्रैव ।

देहे नष्टे कुतो बुद्धिः बुद्धिहीने कुतो स्मृतिः ॥
स्मृतिहीने कुतो ज्ञानं ज्ञानहीने कुतो गतिः ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन देहं संरक्षयेद्बुधः ॥
भक्षं पेयं च प्राणीनां सर्वथा स्वात्मरक्षणम् ॥
क्षुत्पिपासापरिम्लाने न मनः स्थिरतां व्रजेत् ।
तस्मात् कुलपथाशक्तः दृढभक्तश्च साधकः ॥

भुक्त्वा पीत्वा यजेद्देवं नाभुक्त्वा देवमर्चयेत् ।
नाधिकं भोजनं कार्यं अतिपानं न चाचरेत् ॥
अतिना बुद्धिभ्रष्टः स्यादति सर्वत्र वर्जयेत् ।
बीराणां कौलिकानाश्च निराहारं परित्यजेत् ।

इति गन्धर्वक्रमः ।

अथ भैरव्य । भैरवक्रमः । (शक्तिसंगमादितन्त्रेषु)

इति संक्षेपतः प्रोक्तं भैरवाख्यं शृणु क्रमम् ।
स्वपुष्पक्रमयोगेन भैरवी भुवि दुर्लभा ॥
स्वपुष्पाख्यक्रमो देवि कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ।
तरुणीं सुन्दरीं रम्यां तारुण्यामृतविग्रहाम् ॥
सदा रते साभिलाषां मैथुनोद्यतमानसाम् ।
मन्त्रयन्त्रसमायुक्तां समानीय महेश्वरि ॥
नग्नां तां च विधायादौ स्वयं नग्नो जपं चरेत् ।
परस्परालोकनं च कर्त्तव्यं च परस्परम् ॥
अविकारी यदा देवि साधनार्हो न चान्यथा ।
विकारे भावमाने च साधको नश्यति क्षणात् ॥
सापि चेद्देवदेवेशि साविकारा यदा भवेत् ।
पुष्पिणी मनुना देवि बलात् पुष्पं समानयेत् ॥
द्राविणी मनुना देवि बलाद्दृष्ट्वा द्रवं नयेत् ।
केलिदोषवशाद्देवि नायं योगो भविष्यति ॥
तस्मात् पाशवकल्पेन बाला शस्ताधुना शिवे ।
बालायामुभयाचारो दक्षिणो मुख्य एव हि ॥

तथा ।

शीघ्रं च सिद्धिकामश्चेद्गवाक्षं योगमभ्यसेत् ।
यत्र स्त्रीणां समूहोऽस्ति नदीनदसमुद्रके ॥
यत्र स्नानं प्रकुर्वन्ति गवाक्षं तत्र कारयेत् ।

तमालोक्य प्रयत्नेन जपं कुर्यान्निरन्तरम् ॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं तिलकं शृणु पार्वति ।
वामहस्ततले यन्त्रं विलिख्य यत्नतः शिवे ॥
अवशिष्टेन तिलकं कारयेत् परमेश्वरि ।
भाले कस्तूरिकाबिन्दुं मुनिपत्रं कुचन्दनम् ॥
तन्मध्ये श्वेतबिन्दुं च केशादिपूर्ववद्भवेत् ।
दशविद्याविधौ देवि केशवर्धनमीरितम् ॥

इति भैरवक्रमः ।

अथ लक्ष्म्याः कमलाक्रमः।

देव्युवाच।

देवेश श्रोतुमिच्छामि कमलाक्रमनिर्णयम्।

शिव उवाच।

भ्रूमध्ये घुसृणं देवि सिन्दूरं तदनन्तरम्।

श्वेतं त्रिपुण्ड्रं देवेशि तन्मध्ये केशरं शिवे॥

स्नातः शुक्लाम्बरधरः शुक्लमाल्यानुलेपनः।

शुक्लभूषण भूषाढ्यस्त्रिसन्ध्यं स्नानमाचरेत्॥

हविष्याशी भूमिशायी मधुरान्न प्रियो नरः।

भृगुवासरपर्यन्तं द्वितीयं भृगुवासरम्॥

दिनवृद्धिक्रमेणैव कुमारीं पूजयेत् सदा।

द्वितीयभृगुमारभ्य ग्रासयेद्दिनवृद्धितः॥

प्रत्यहं पूजयेद्देवि नानावादित्रनिश्वनैः।

दिनषोडशपर्यन्तं प्रत्यहं तु समाचरेत्॥

पुनस्तद्दिनमारभ्य तद्दिनान्तं महेश्वरि।

पूजयेत् प्रयतो नित्यं देवताभावतत्परः॥

प्रदक्षिणा प्रकर्त्तव्या कलाभावक्रमेण च।

दीपास्तत्र प्रदातव्याः कलावृद्धिक्रमेण च॥

ब्राह्मणान् भोजयेन्नित्यं कलाभावक्रमेण च।

इत्याचारपरः श्रीमान् विष्णुरूपो नरो भवेत्॥

राजचिह्नानि सर्वाणि प्रयतः पूजयेत् सदा।

सर्वसाम्राज्यलक्ष्म्यास्तु नाथो भूयान्नसंशयः॥

धनदा तस्य गेहस्था राजा च किङ्करो भवेत् ।
इति संक्षेपतः प्रोक्तः किमन्यः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कमलाक्रमः ।

अथ मातङ्ग्या ब्रह्ममार्गक्रमः । (वामीनाम्)

देव्युवाच ।

देवेश श्रोतुमिच्छामि ब्रह्ममार्गक्रमं शिवः ।

शिव उवाच ।

वेश्यायाः कज्जलं देयं सिन्दूरेण त्रिपुण्ड्रकम् ।
हरिद्रा भ्रूयुगे देया श्वेतपत्रं समाचरेत् ॥
रक्तबिन्दुं च तन्मध्ये सर्वदा तद्गतो भवेत् ।
भोजने शयने रात्रौ मैथुनं सर्वदा भवेत् ॥
उच्छिष्टहस्तो देवेशि उच्छिष्टेन बलिं हरेत् ।
शक्त्युच्छिष्टं परोच्छिष्टं भोजनं सार्वकालिकम् ॥
जपं कुर्यान्महेशानि रात्रावेव जपं चरेत् ।
ताम्बूलभक्षणं कृत्वा ताम्बूलानि च होमयेत् ॥
ताम्बूलभक्षी मांसाशी भुक्त्वा चार्चां च कारयेत् ।
गृहं प्रलिप्य यत्नेन मार्जन्या मार्जनं चरेत् ॥
प्रजपेद्यत्नतो नान्यथा सिद्ध्यति ध्रुवम् ।
उच्छिष्टहस्ते देवेशि स्वदेहं प्रोचयेत् सदा ॥
उच्छिष्टहस्तः प्रजपेद्ब्रह्ममार्गः प्रकीर्त्तितः ।
ब्रह्ममार्गक्रमो देवि गदितस्तु मया तव ॥
अन्येन क्रमयोगेन सिद्धमार्गक्रमी भवेत् ।
सिद्धविद्या प्रसन्ना स्यात्प्रत्यक्षा वरदायिनी ॥
सुरेन्द्रोऽपि च दासः स्यान्मनुष्याणां च का कथा ।

रहस्यं कथितं भद्रे गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ।

इति मातङ्गया ब्रह्ममार्गक्रमः ।

अथ मातङ्ग्या महाराजक्रमः ।

देव्युवाच ।
महाराजक्रमं देव कथयस्व मम प्रभो ।
शिव उवाच ।
महाराजक्रमो देवि कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ।
नानाविचित्रसोपानमण्डिते चित्रमण्डपे ॥
सौधाट्टालकसंशोभिवितानध्वजशोभिते ।
नानोपवनसंयुक्ते हंसमायूरशोभिते ॥
नानाचित्रगृहेरम्ये गजवाजिविराजिते ।
सर्वतो भद्रसंयुक्ते नानाभरणभूषिते ॥
धूपामोदसमायुक्ते चित्रदीपैरलङ्कृते ।
रत्नसिंहासने रम्ये रत्नाभरणभूषिते ॥
जातीचम्पकपुन्नागकेतकीगन्धशोभिते ।
कर्पूरागुरुकस्तुरीरोचनाकुङ्कुमैर्युते ॥
जटामांस्यादिसौगन्धलेपनैः परिभूषितः ।
घण्टादिनादसंयुक्तः सर्वदा शुद्धमानसः ॥
आनन्दमग्नहृदयो दिव्यवस्त्रैरलङ्कृतः ।
दिव्यमालाम्बरधरो दिव्यभूषादिभूषितः ॥
ताम्बूलपूर्णवदनो देवेन्द्र इव राजितः ।
वेदपात्रैर्नृत्यपात्रैर्भोगपात्रैर्निनादितः ॥
नृत्यगीतैश्च वादित्रैश्चतुर्विंशतिवादकैः ।
सङ्गीतरागतालैश्च ध्वनिभिश्च निनादितः ॥

नानादेशीयभाषाभिर्गद्यपद्यैरलङ्कृतः ।
नानाविचित्रभूषाभिर्भूषितः साधकोत्तमः ॥
समस्त राजचर्याभिर्मोहयन्नृाजनायिकाः ।
श्रीमहाराजमातङ्गी सर्वदेवप्रमोहिनी ॥
तस्यास्तु तिलकं देवि कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ।
कुचन्दनं च भ्रूमध्ये गुरुसारस्तदन्तरे ॥
कस्तूरिकात्रिपुण्ड्रं च तन्मध्ये केशरं शिवे ।
महाराजक्रमो देवि कथितस्तु मया तव ॥
अथवा देवदेवेशि स्वयं गानपरो भवेत् ।

इति मातङ्गया महाराजक्रमः ।

अथ भुवनेश्या दिव्यभावक्रमः।

देव्युवाच।

वद श्रीभुवनेशान्याः क्रमं परमदुर्लभम्।

शिव उवाच।

दिव्यभावक्रमेणैव भुवना शीघ्रसिद्धिदा।

हकारः शिवरूपः स्याद्रकारः पापनाशकः॥

ईकारः कामरूपः स्यान्माया तेन प्रकीर्त्तिता।

ब्रह्माण्डमेतद्देवेशि मायया वेष्टितं भवेत्॥

यस्या मायां विना देवि न किञ्चित् प्रतिभासते।

यद्भासरहितं किञ्चिन्न च तद्भासते क्वचित्॥

यद्भासासहितं देवि जगदेतत् प्रभासते।

यां विना तु महेशानि जगज्जडसमं भवेत्॥

गुरुदैवतमन्त्राणामैक्यं सम्भावयन् धिया।

त्रितेजस्त्वेकीकृत्याथ तत्र मूर्त्तिं प्रकल्पयेत्॥

साङ्गां सावरणां ध्यात्वा तद्रूपस्तु स्वयं भवेत्।

गुरुरूपो भवेद्देवि देवीरूपो गुरुः स्मृतः॥

मन्त्ररूपो भवेदात्मा चात्मनस्तन्मयो भवेत्।

एवं क्रमेण देवेशि सदा तद्गतमानसः॥

त्रैलोक्यविजयी भूयान्नात्र कार्या विचारणा।

एतस्यातिलकं देवि कथ्यते यत्नतः शृणु॥

श्वेतचन्दनविन्दुं तु भ्रूमध्ये तु प्रलापयेत्।

गन्धसारं तदन्ते स्यात् त्रिपुण्ड्रं दिव्यवर्णकैः ॥
रक्ताक्षतांश्च तन्मध्ये तेन सिद्धीश्वरो भवेत् ।

इति दिव्यभावक्रमः ।

अथ धूमावत्या धूमक्रमः ।

देव्युवाच ।

देवेश श्रोतुमिच्छामि धूमावत्याः क्रमं शिवः ।

शिव उवाच ।

धूमावत्याः क्रमो देवि कथ्यते शृणु पार्वति ।
भ्रूमध्ये कज्जलं देवि भस्मबिन्दुस्तदन्तरे ॥
मृत्त्रिपुण्ड्रं ललाटे स्याच्छवभस्म तदन्तरे ।
कृष्णवस्त्राम्बरधरः कृष्णगन्धविभूषितः ॥
धूमावस्थाम्बरधरो धत्तूरमाल्यभूषितः ।
गन्ध पुष्पेण संयुक्तः श्मशानासनसङ्गतः ॥
धूम्रवर्णं जगत्सर्वं मन्त्री धूम्रमयो भवेत ।
काकपिच्छं चासनं स्यात् कृष्णद्रव्यं प्रधारयेत् ॥
ब्रह्मचारी मिताहारी निर्विकल्पो जितेन्द्रियः ।
सत्यवादी दृढाचारो भूशायी कुशविष्टरः ॥
स्नानं त्रिषवणं कुर्यादुच्चाटनपरायणः ।
स्वचित्तं काकवत् कृत्वा जगदुच्चाटयेद्ध्रुवम् ॥
इत्याचारपरो भूयाद्धूम्रक्रमगतो भवेत् ।
काकक्रमस्तु गदितः किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥

इति धूमक्रमः ।

अथ बगलाया सौभाग्यक्रमः ।

सौभाग्यार्चाक्रमेणैव बगला शीघ्रसिद्धिदा ।
पीताम्बरधरो मन्त्री पीतभूषणभूषितः ॥
पीतमाल्याम्बरधरः पीतगेहे समास्थितः ।
पीतपूजापरः प्रोक्तः पीतान्नप्रीतमानसः ॥
पीतद्रव्योपभोगी च पीतासनसमन्वितः ।
पीतहोमी पीतपुष्पी पीतशक्तिसमन्वितः ॥
रोचनां भ्रुवि संदद्यात् कुङ्कुमं मुनिपत्रकम् ।
हरिद्रया त्रिपुण्ड्रं च तन्मध्ये खादिरं शिवे ॥
हरिचन्दनधूपेन धूपितः परमेश्वरि ।
सर्वं सर्वं तु सम्पाद्य क्रममार्गरतो भवेत् ॥
सृष्टिस्थित्यन्तसंहारैः पूजाः च त्रिविधा कलौ ।
केवला सृष्टिपूजा स्यात् गर्भकौलागमक्रमात् ॥
अर्चनं गौडदेशे तु स्थितिमार्गं कुमारिके ।
गुप्तकौलागमन्नाय गौडदेशार्चने विधिः ॥
कामरूपागमन्नाम संहारक्रमपूजने ।
गौडागमं चावलम्ब्य सांख्यायनमुनिस्तथा ॥
उक्तवानागमे चैव स्थित्यर्चां शृणु पुत्रके ।
सर्वाङ्गसुन्दरीं रम्यां सर्वावयवशोभिताम् ॥
नवोढां पुष्पिणीं चैव प्रार्थयेद्द्विप्रकन्यकाम् ।
कृष्णाष्टम्यां चतुर्दश्यां पौर्णमास्यां कुमारिकाम् ।
अथवा भौमवारे च निशायां भृगुवासरे ।

सुवासितेन तैलेन कुर्यादभ्यञ्जनं तथा ॥
तूलिकातल्पमानीय आस्तीर्योदङ्मुखस्तथा ।
तस्योपरि समास्तीर्य सेवन्तैर्जातिचम्पकैः ॥
कर्पूरं चैव कस्तूरीमिश्रितं चन्दनं तथा ।
सर्वाङ्गे लेपनं कुर्याल्लक्ष्मीसूक्तेन बुद्धिमान् ॥
पर्यङ्कोपरि तां कन्यां चन्दनेन विलेपिताम् ।
ध्रुवाद्यैरिति मन्त्रेण कन्यां दक्षिणतो मुखीः ॥
उन्मुखीं शयने कुर्याच्छ्रीसूक्तेन कुमारिकाम् ।
तस्याः पादौ प्रसार्याथ गुप्तेनार्चनमाचरेत् ॥
न्यस्त्वा षोढाद्वयं चैव बगलापञ्चकं न्यसेत् ।
कन्यां चैव न्यसेद्देवं तत्तदङ्गानि संस्मरेत् ॥
अनन्यजपुरं चैव मार्जयेन्मूलविद्यया ।
गन्धद्वारेति मन्त्रेण कुर्यात् कस्तूरिलेपनम् ॥
मूलमन्त्रेणचैतन्यपुष्पमालां समर्पयेत् ।
निवेदयेद्द्रव्यशुद्धिं ततश्च जपमाचरेत् ॥
प्रयोगः सिद्धिदः पुंसां मन्त्रसिद्धिकरः परः ।
एतत्क्रमं विना देवि प्रयोगो न भवेत् क्वचित् ॥
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सिद्ध्यर्थी देवि भूतले ।
अभिमानाष्टकं त्यक्त्वा त्यक्त्वा वै दूषणत्रयम् ॥
त्यक्त्वा पञ्चेन्द्रियासक्तिं सौभाग्यक्रममाचरेत् ।

इति सौभग्यक्रमः ।

अथ दिव्यवीरपशुभावाः ।

(भावचूडामणौ)

भावस्तु त्रिविधो देव दिव्यवीरपशुक्रमात् ।
गुरवस्त्रिविधाश्चात्र तथैव मन्त्रदेवताः ॥
शक्तिमन्त्रो महादेव विशेषान्मन्त्रसिद्धिदः ।
आद्यभावो महादेव श्रेयान् सर्वसमृद्धिदः ॥
द्वितीयो मध्यमश्चैव तृतीयः सर्वनिन्दितः ।

सर्वनिन्दित इति ब्राह्मणेतरविषयः । ब्राह्मणस्य तु पशुभावान्यभावश्रयणे निन्दाश्रवणात् ।

तथा ।

लक्षजपात् तथा होमात् कायक्लेशादिविस्तरैः ।
न भावेन विना देव तन्त्रमन्त्राः फलप्रदाः ॥
किं वीरसाधनेनैव विश्वदृष्टिकुलाकुलैः ।
किं पीठपूजनेनैव किं कन्याभोजनादिभिः ॥
स्वयोषित्प्रीतिदानेन किं परेषां तथैव च ।
किं जितेन्द्रियभावेन किं कुलाचारकर्मणा ॥
यदि भावविशुद्धात्मा न स्यात् कुलपरायणः ।
भावेन लभते मुक्तिं भावेन कुलवर्धनम् ।
भावेन कुलवृद्धिः स्याद्भावेन कुलशोभनम् ।
किं न्यासविस्तरेणैव किं तत्तच्छुद्धिविस्तरैः ॥

किं तथा पूजनेनैव यदि भावो न जायते ।
केन वा पूज्यते विद्या न चेत् केन न जप्यते ॥
फलभावश्च देवेश भावाभावात् प्रजायते ।

अथ दिव्यभावस्तत्रैव ।

प्रथमो दिव्यभावस्तु कथ्यते शृणु सादरम् ।
यद्वर्णदेवता यत्र तत्तेजः पुञ्जपूरितम् ॥
तेजोमयं जगत्सर्वं विभाव्य मूर्त्तिकल्पजम् ।
तत्तन्मूर्त्तिमये मन्त्रे स्वेन स्वेनैव वा पुनः ॥
आत्मानं तन्मयं दृष्ट्वा सर्वभावं तथैव च ।
तत्सर्वं योषिति ध्यात्वा चिन्तयेद्यतमानसः ॥
अशेषकुलसंपन्ना नानाजातिसमुद्भवा ।
नानादेशोद्भवा वापि गुणलावण्यसंयुता ॥
द्वितीयवत्सरादूर्ध्वं यावत् स्यादष्टमाब्दकम् ।
तावत् कुमारी विज्ञेया मन्त्रमन्त्रफलप्रदा ॥
कुमारीपूजनाच्चैव कुमारीभोजनादपि ।
एकद्वित्र्यादिबीजानां फलदा नात्र संशयः ॥
ताभ्यः पुष्पं फलं वापि अनुलेपादिकं तथा ।
बलिप्रियं च नैवेद्यं दत्वा तद्भावपूरितः ॥
दत्वा तदङ्ग आत्मानं बलिभावे विचेष्टितम् ।
ताभिः प्रायः कथालापं क्रीडाकौतूहलादिकम् ॥
यथातथं तत्प्रियकृत् कृत्वा सिद्धीश्वरो भवेत् ।
तस्मात् षोडशपर्यन्तं युवतीति प्रचक्षते ॥

तत्र भावप्रकाशश्चेत् सद्भावः परमो मतः ।
रक्षितव्याः प्रयत्नेन अन्यतास्ता न कारयेत् ॥
एष ते कथितो देव दिव्यभावः सुखावहः ।
न देयो यस्य कस्यापि पशोर्गोप्यः प्रयत्नतः ॥

इति दिव्यभावः ।

अथ वीरभावस्तत्रैव ।

देव्युवाच ।
वीरभावो महादेव कथ्यते शृणु भैरव ।
निर्द्वन्द्वमानसो भूत्वा हृदाकामकला तनुः ॥
निशासु पूजा प्रवरा हेतुयुक्ता तथैव च ।
निजं कुलं समाधाय स्वयं भैरवरूपधृक् ॥
कुलं च भैरवीरूपं तद्गात्रे न्यासविस्तरम् ।
विन्यसेत् केवलं न्यासं नवयोन्यात्मकं तथा ॥

नवयोन्यात्मकमिति श्रीविद्यापरम् ।

प्रसूनतूलिकामध्ये पुष्पप्रकरसंयुते ।
नानागन्धसमाकीर्णे कुलद्रव्येण यन्त्रकम् ॥
लिखित्वा पूजयेच्छक्तौ घटस्थापनपूर्वकम् ।
स्ववामभागे षट्कोणं तन्मध्ये ब्रह्मरन्ध्रकम् ॥
लिखित्वा तत्र कुम्भं वै सौवर्णं राजतं तथा ।
ताम्रं भूमिमयं वापि महालोहविवर्जितम् ॥

स्थापयेत् कलशाधारं कुम्भं सुगन्धिवासितम् ।
हेतुद्रव्यं ब्राह्मणादिभेदतः संप्रपूरयेत् ॥

ब्राह्मणादिभेदत इति क्षीराज्यमध्वासवरूपं ब्राह्मणादिभिः पूरणीयमित्यर्थः । एवं च वीरब्राह्मणस्य हेतुस्थाने क्षीरमेव च । पशोस्तु तदपि नेति बोध्यम् ।

तत्र यन्त्रं विलिख्यादौ यद्यत् कुलसमुद्भवम् ।
ध्यात्वेष्टदेवतां तत्र जपेदष्टोत्तरं शतम् ॥
धेनुयोनी प्रदर्श्याथ प्रसूतं तद्विचेष्टितम् ।
दृष्ट्वामृतं स्वपात्रं वै नृत्यन्ति योगिनीगणाः ॥
नृत्यन्ति भैरवाः सर्वे नृत्यन्ति मातरोऽपि च ।
इन्द्रादयः सुराः सर्वे नृत्यन्ति मधुलोलुपाः ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाद्या नृत्यन्ति हर्षतत्पराः ।
अर्घभाण्डं त्रिधा कृत्वा गुरवे चैकभागकम् ॥
एवं कुलाय वै दत्वा एकेन देवतर्पणम् ।
पीत्वा कुलरसं नानावस्त्रालङ्कारभूषणम् ॥
साक्षाद्यदि गुरुर्न स्यात् तदा तोये विसर्जयेत् ।
आनन्दरूपवान् भूत्वा पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥
तत्तत्कल्पविधानेन तत्तद्यत्नेन पूजयेत् ।
विसर्जनं विधायान्ते स्वकुले योजयेत् ततः ॥
तद्बिम्बरसपापेन अमृतं भक्ष्यते मया ।
तच्चकोररसास्वादे सम्मदो मम जायते ॥

तत्फलग्रहणादेव मेरुशृङ्गावरोहणम् ।
लतालिङ्गनमात्रेण सुधाधौतकलेवरः ॥
मूलयोगे कृते तत्र जपेदष्टसहस्रकम् ।
नित्यजाप्ये च होमे च यत्र सङ्ख्या न चोदिता ॥
तत्रेयं गणना प्रोक्ता अष्टोत्तरसहस्रकम् ।
जलपूतं हविर्द्रव्यं गृहीत्वा तर्पयेत् ततः ॥
विधाय तर्पणं देव प्रदक्षिणमनुव्रजेत् ।
स्तुत्वा प्रणम्य कल्पोक्तस्तवेन स्तावयेत् ततः ॥
इति वीरकुलं देव देववन्द्यं मनोहरम् ।

(कालीकल्पे)

रात्रौ पर्यटनं चैव रात्रौ शक्तिं प्रपूजयेत् ।
अकृत्वा कथमीशान मद्भक्तः कौलिको भवेत् ॥

(मेरुतन्त्रे)

कुलं तु गोपयेद्देवि नारिकेलरसाम्बुवत् ।
गुरुं प्रकाशयेद्धीमान् मन्त्रं यत्नेन गोपयेत् ॥

(कुलार्णवे)

वेदशास्त्रपुराणानि स्पष्टा वेश्याङ्गना इव ।
इयं तु शाम्भवी विद्या गुप्ता कुलवधूरिव ॥
सुगुप्तं कौलिकाचारमनुगृह्णन्ति देवताः ।
वाञ्छासिद्धिं प्रयच्छन्ति नाशयन्ति प्रकाशनात् ॥

(मेरुतन्त्रे)

न दिवा सेवयेन्नारीं तद्योनिं न निरीक्षयेत् ।
स्त्रियं शतापराधां वा पुष्पेणापि न ताडयेत् ॥
दोषान् न गणयेत् स्त्रीणां गुणानेव प्रकाशयेत् ।

तथा ।

कन्या कुमारिका नग्ना उन्मत्ता अपि योषितः ।
न निन्देत जुगुप्सेत न हसेन्नावमानयेत् ॥
एकवृक्षं श्मशानं च समूहं योषितामपि ।
नारीं च रक्तवसनां दृष्ट्वा वन्देत भक्तितः ॥

तथा ।

तिष्ठन्ति कुलयोगिन्यः कुलवृक्षेषु सर्वदा ।
तत्पत्रेषु न भोक्तव्यमर्कपत्रे विशेषतः ॥
न स्वपेत् कुलवृक्षाधो न चोपद्रवमाचरेत् ।
दृष्ट्वा भक्त्या नमस्कुर्याच्छेदयेन्न कदाचन ॥
श्लेष्मान्तककरञ्जार्कनिम्बाश्वत्थकदम्बकाः ।
विल्वो वटोऽदुम्बरश्च चिञ्चा चेति दश स्मृताः ॥
प्रायश्चित्तं भृगोः पातं संन्यासं व्रतधारणम् ।
तीर्थयात्राभिगमनं कौलः पञ्च विवर्जयेत् ॥

प्रयश्चित्तं तन्त्रोक्तभिन्नम् ।

(रौद्रे)

वीरभावं महेशानि सर्वथा न प्रकाशयेत् ।

(वीरचूडामणौ)

पूजाकाले महेशानि यदि कोऽप्यत्र गच्छति ।
दर्शयेद्वैष्णवीं मुद्रां विष्णुन्यासं तथा स्तवम् ॥
अन्तः शाक्ता बहिः शैवाः सभायां वैष्णवा मताः ।
नानारूपधरा वीरा विचरन्ति महीतले ॥

(भावचूडामणौ)

यद्देशे विद्यते वीरस्तत्कुलं वापि भैरवः ।
न च मारीभयं तत्र न च राजभयादिकम् ॥
सुमङ्गलं सदा तत्र धनपुत्रविवर्धनम् ।
लक्ष्मीस्तत्र महादेव सुस्थिरा भवति ध्रुवम् ॥
मन्त्रः स्वप्नप्रबोधिन्या अवश्यं वृक्षमूलके ।
योजनीयः प्रयत्नेन न च विघ्नः प्रजायते ॥
नान्यवीरस्य तद्योग्यं ग्रहणैर्देवतैरपि ।
योगिनीभिर्न लुप्तं च तन्न पापेन लिप्यते ॥
यत्र तत्र कुजे वारे श्मशानगमने कृते ।
पूजाफलं भवेत् तत्र सप्तवासरसम्मितम् ॥
चतुर्दश्यां गते तत्र पक्षपूजाफलं भवेत् ।
न गच्छेन्नार्यतः स्थाने पशुरेव न संशयः ॥
नास्त्यस्मादधिकं देव इति चिन्तापरायणः ।
मदेन द्रव्यभोक्ता च भवेत् च भवेत् कुलपरायणः ॥
साधके क्षोभमापन्ने मम क्षोभः प्रजायते ।
तस्माद्यत्नाद्वीरवरो भवेद्भोगयुतः सुखी ॥

भोगेन मोक्षमाप्नोति भोगेन कुलसाधनम् ।
विना हेतुमनाखाद्य क्षोभयुक्तो महेश्वरः ॥
न पूजा मम सम्पर्कं न ध्यानमनुचिन्तनम् ।
तस्माद्भुक्त्वा च पीत्वा च पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥
नात्र प्रच्युतिदोषोऽस्ति नापरं दोषभूषणम् ।
यद्यद्वदति निद्रार्ति यत् कोर्ति यदर्चति ॥
तत्सर्वं कुलरूपं च ध्यात्वा च विहरेत् सुखी ।
एकाकी निर्जने देशे श्मशाने पर्वते वने ॥
शून्यगेहे नदीतीरे निःसङ्गो विहरेन्मुदा ।
वीराणां जपकालस्तु सर्वकालः प्रशस्यते ॥
सर्वदेशे सर्वपीठे कर्त्तव्यं च न संशयः ।
यदि विप्रो भवेद्भ्रष्टः कुलधर्मपरायणः ॥
तदा तेन विधानेन कर्त्तव्यं कुलतोषणम् ।
अपरापुष्पगर्भे तु कुलस्थानं मनोहरम् ॥
सर्वदेवमुखं तत्र महाकामकलात्मकम् ।
हयारिकुसुमे देवः स्वयमस्ति सदा शिवः ॥
तन्मध्ये लघुमादाय पुष्पमध्ये तु चन्दनम् ।
रक्तं वा कुसुमं दत्वा ध्यात्वात्मानं शिवात्मकम् ॥
भोजयेच्छिवशक्त्योस्तु ऐक्यं सम्भावयेद्धिया ।
क्षणं विचिन्त्य तत्रैव सम्पूज्य परमेश्वरीम् ॥
जप्त्वा तदेव कुण्डाख्यं द्रव्यं परमदुर्लभम् ।
यत्रापराजितापुष्पं जपापुष्पं च भैरव ॥

करवीरे रक्तशुक्ले द्रोणपुष्पं च तिष्ठति ।
तत्र देवी वसेन्नित्यं तद्यन्त्रे पूजयेन्मम ॥
दशे चैव जपापुष्पे पट्टवस्त्रफलं लभेत् ।
ब्रह्महत्यादिकं पापं क्षणान्नश्यति निश्चितम् ॥
अपरायास्तु माहात्म्यं वक्तुं न हि महेश्वर ।
वीरसाधनकार्यं च कर्त्तव्यं वीरपुरुषैः ॥
दिव्यैरपि च कर्त्तव्यं पशुभिर्न च पामरैः ।
वरं पामरकार्यं च न पशोरिति निश्चितम् ॥
यद्यन्न मत् पुरा प्रोक्तं संकेतं मन्त्रसाधने ।
अञ्जनं गुटिकादिं च कुर्याद्वीरो महाबलः ॥
दिव्ये वीरे न भेदोऽस्ति यद्भेदं तत्तु कथ्यते ।
शान्तो विनीतो मधुरः कलालावण्यसंयुतः ॥
दिव्यस्तु देववत् प्रायो वीरश्चोद्धतमानसः ।

(कुलरत्नावल्याम्)

दिव्यवीरौ सुरेशानि शक्तिसेवापरायणौ ।
वामिकौलिकभेदाभ्यां प्रत्येकं द्विविधौ स्मृतौ ॥

(भावचूडामणौ)

विभूतिभूषणैर्वापि चन्द्रनैर्वा विलेपितः ।
आकारगोपनो वापि त्यक्तो वा कुलभैरवा ॥
रक्तचन्दनदिग्धो वा वैष्णवो वाप्यवैष्णवः ।
अपमाने तु पूजायां हृष्टः पुष्टः सदा भवेत् ॥

देवनिन्दापरो वापि तत्र पूजापरोऽपि वा ।
पूजा च तत्तद्रहितः कुलाकुलमते स्थितः ॥
निजभावसमायुक्तो देववद्विरहेत् क्षितौ ।
स्वकुलान्ते पुरश्चर्या कार्या रात्रौ न चान्यथा ॥
वेदहीने द्विजे देव यथा न श्रुति संकथा ।
विष्णुभक्तिं विना देवीभक्तिर्न प्रभवेद्यथा ॥
शाक्तज्ञानं विना मुक्तौ यथा हास्याय कल्पते ।
गुरुं विना यथा तन्त्रे नाधिकार कथं चन ॥
पतिहीना यथा नारी सर्वकर्मविवर्जिता ।
कुलं विना देवविधौ कदापि मम साधने ॥
नाधिकारीति कौलेय तस्माद्भावपरो भवेत् ।
अविनीतं कुलं यस्य स कथं मम पूजकः ॥
तस्माद्यत्नात् तथा कार्यं यथा स्याद्विनयान्वितम् ।
भावाभावे कुले शास्त्रे नाधिकारः कथं चन ॥
तेन भावविशुद्धश्च साधकः कौलिको भवेत् ।

इति वीरभावक्रमः ।

अथ पशुभावक्रमस्तत्रैव ।

देव्युवाच ।

पशुभावं प्रवक्ष्यामि शृणु वत्स समाहितः ।
यथाविधि पशोर्विद्यां गृहीत्वा भावतत्परः ॥
प्रथमं पूर्वसेवार्थं यत्नतः शुद्धिमाचरेत् ।
नमत्स्य भोजनं कुर्यान् न स्त्रियं मनसा स्मरेत् ॥

न परद्रव्यलोभी स्यान्न भोगे मानसं भजेत् ।
सिन्धुतीरे पर्वते वा कानने च सुरालये ॥
बिल्वमूले विविक्ते च पुण्यक्षेत्रे च शोभने ।
न शूद्रदर्शनं कुर्यात् कौटिल्यं यत्नतस्त्यजेत् ॥
देवता शुभ्रवर्णा तु ध्यातव्या सुसमाहितैः ।
त्रिसन्ध्यं देवपूजा तु त्रिसन्ध्यं जपमाचरेत् ॥
रात्रौ मन्त्रं च मालाश्च स्पृशेन्नैव कदा चन ।
न मन्त्रमुच्चरेद्भुक्त्वा मौनी स्यात् सर्वकर्मसु ॥
पर्वकाले स्त्रियं नैव गच्छेत् साधकसत्तमः ।
पुष्पं गन्धं जलं चैव स्वयमानीय पूजयेत् ॥
मैथुनं तत्कथालापं तद्गोष्ठीं परिवर्जयेत् ।
ऋतुकालं विना चापि न गच्छेत् स्त्रियमादरात् ॥
पुराणश्रवणे श्रद्धा वेदवेदार्थतत्परः ।
न रात्रौ भोजयेद्विद्वान् ताम्बूलं परमेश्वर ॥
गुरुणा यद्यदादिष्टं तत्सर्वं यत्नतश्चरेत् ।
स्वजातकुसुमं चैव हेतुद्रव्यं च भैरव ॥
स्पृष्ट्वा तथा समाघ्राय पञ्चगव्येन शुध्यति ।
रक्तवस्त्रं न गृह्णीयाद्देवीभक्तिपरायणः ॥
विष्णुतन्त्रेषु कल्याणि तदनुष्ठानमेव च ।
कार्यं वीरकथालापं न कुर्याद्वीरवन्दिते ॥
नित्यश्राद्धं गयाश्राद्धं सन्ध्यावन्दनमेव च ।
तीर्थस्नानं पीठदेशगमनं धर्मतत्परः ॥

(मेरुतन्त्रे)

देवस्थाने गुरुस्थाने श्मशाने च चतुष्पथे ।
पादुकासनविण्मूत्रमैथुनानि विवर्जयेत् ॥
प्रमत्तामन्त्यजां कन्यां पुष्पितां पतितस्तनीम् ।
विरूपां वा मुक्तकेशीं कामार्त्तां च न निन्दयेत् ॥
कन्यायोनौ पशुक्रीडां दिग्वस्त्रां प्रकटस्तनीम् ।
नालोकयेत् परद्रव्यं परदारांश्च वर्जयेत् ॥
धान्यगोगुरुदेवाग्निकुशपुस्तकसंमुखम् ।
नैव प्रसारयेत् पादौ न चैतानि विलङ्घयेत् ॥
आलस्यमदसंमोहशापपैशून्यविग्रहान् ।
असूयामात्मसन्मानं परनिन्दाश्च वर्जयेत् ॥

(भावचूडामणौ)

भावस्तु मानसो धर्मः शाब्दः स हि कथं भवेत् ।
तस्माद्भावो न वक्तव्यो दिङ्मात्रं समुदाहृतम् ॥
यथेक्षुगुडमाधुर्यमशनैर्ज्ञायते प्रभो ।
तथा भावविभावस्तु मनसा परिभाव्यते ॥

(तन्त्रान्तरे)

उत्तमो दिव्यभावः स्याद्वीरभावस्तु मध्यमः ।
पशुभावोऽवरः प्रोक्तो भावमेकं समाश्रयेत् ॥

इति पशुभावक्रमः ।

अथ संप्रदायक्रमः ।

(सिद्धान्तसंग्रहे)

सम्प्रदायानथो वच्मि गौडकाश्मीर केरलान् ।
सर्वार्थसिद्धिसंकल्पपूजापुष्पार्पणादनु ॥
नैवेद्यान्ते च हवनं ताम्बूलान्ते बलिर्मतः ।
पूजनं वामहस्तेन दक्षहस्तेन तर्पणम् ॥
साक्षाद्दानं मकारेण हृदि देव्या विसर्जनम् ।
गौडाच्च संप्रदायोऽयं सेवितो वामिभिः सदा ॥
विनियोगादर्चनार्थं बलिः पीठार्चनादनु ।
होमः पञ्चोपचारान्ते दक्षिणार्चनतर्पणे ॥
गव्यं तु ताम्रपात्रस्थं वारुणी स्याद्घृतं विना ।
लवणार्द्रं कपित्थ्याकपलाण्डुमाषपञ्चकम् ॥
लशुनं च महादेवि मांसप्रतिनिधिः स्मृतः ॥
मत्स्याभावे तु क्रमुकं ताम्बूलं यद्यदामिषम् ।
गुडाभावे तण्डुलं वा भर्जितं चणकादिकम् ॥
विलिखेत् पञ्चमाभावे शक्तिबीजं त्रिकोणकम् ।
वामोरौ साधको रक्तं चन्दनेन विधानवित् ॥
शक्तिं सम्पूज्य तत्रैव तद्गायत्रीं शतं जपेत् ।
स्वयम्भूकुसुमाभावे रक्तचन्दनकं क्षिपेत् ॥
हयारिकुसुमं शम्भुः शक्तिः प्रोक्तापराजिता ।
तयोः समेलनोत्पन्नं गृह्णीयाच्च कुलामृतम् ॥

तथा।

ताम्रे गव्यादिपिण्याकं गृञ्जनं पायसं पयः।
एते तत्त्वानुकल्पाश्च सहस्रारे विसर्जनम् ॥
काश्मीरसंप्रदायोऽसौ विज्ञेयः कौलिकप्रियः।

पिण्याकं तिलकल्प गृञ्जनं लशुनम्।

तथा।

सङ्कल्पो देवता प्रीत्यै तत्त्वानां भावनैव हि।
आत्मा विद्या शिवः सर्वः पूर्णश्चेति क्रमेण च ॥
पूजा पञ्चोपचारान्ते पूजान्ते च बलिर्भवेत्।
पूजनं दक्षहस्तेन वामहस्तेन तर्पणम् ॥
होमः समस्तकर्मान्ते हृद्येवोद्वासनं स्मृतम्।
केरलाख्यः सम्प्रदायो मुनिभिः समुपासितः।

इति सम्प्रदायक्रमः।

विभ्रत्यद्भूतभूतिभूतपवचोवैचित्रचित्रामृत-
स्रोतः शालिनि सन्निबन्धनसरित्संभेदमभ्यर्हितम्।
सन्मुक्तोपमयुक्तिभाजि नवमो रम्यस्तरङ्गोऽगमत्
सर्वोर्वीपतिनाथनिर्मितपुरश्चर्यार्णवेऽस्मिन्नवे ॥

इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीप्रतापसिंहशाहविरचिते पुरश्चर्यार्णवे दशमहाविद्यापुरश्चरणनिरुपणंनाम नवमस्तरङ्गः।

अथ सरस्वत्यादिसिद्धविद्यामन्त्रपुरश्चरणविशेषाश्च प्रदर्श्यन्ते ।

वागीश्वरी सरस्वती (शारदायाम्) पूर्वाम्नाये ।

अद्रिर्वरुणसंरुद्धो दवाग्वादिनि ठद्वयम् ।
वागीश्वर्या दशार्णोऽयं मन्त्रो वाग्विभवप्रदः ॥
ऋषिः कण्वो विराट्छन्दो देवता वाक् समीरिता ।
शिरः श्रवणदृङ्नासावदनान्धुगुदेष्विमान् ॥
न्यासार्णान् प्राग्वदङ्गानि मातृकोक्तानि कल्पयेत् ॥

अस्या ध्यानम् ।

तरुणसकलमिन्दोर्बिभ्रती शुभ्रकान्तिः
कुचभरनमिताङ्गी सन्निषण्णा सिताब्जे ।
निजकरकमलोद्यल्लेखनीपुस्तकश्रीः
सकलविभवसिद्ध्यै पातु वाग्देवता नः ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

दशलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं जुहुयात् ततः ।
पुण्डरीकैः पयोभ्यक्तैस्तिलैर्वा मधुराप्लुतैः ॥

अस्या मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

वाचस्पतेऽमृते भूयः प्लुवः प्लुवेति कीर्त्तयेत् ।
वागाद्यो मुनिभिः प्रोक्तो रुद्रसङ्ख्याक्षरो मनुः ॥
कुर्यादङ्गानि विधिवद्वागाद्यैः पञ्चभिः पदैः ।

अस्या ध्यानम् ।

आसीना कमले करैर्जपवटीं पद्मद्वयं पुस्तकं ।
त्रिभ्राणा तरुणेन्दुबद्धमुकुटा मुक्तेन्दुकुन्दप्रभा ।
भालोन्मीलितलोचना कुचभराक्रान्ता भवद्भूतये
भूयाद्वागधिदेवता मुनिगणैशासेव्यमानाऽनिशम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

रुद्रलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं जुहुयाद्घृतैः ।
मातृकाकल्पिते पीठे पूजयेत् तां यथा पुरा ॥

अथ वाग्देवी सरस्वती तत्रव (पूर्वाम्नाये)

हृदयान्ते भगवति वद शब्दयुगं ततः ।
वाग्देवि वह्निजायान्तं वाग्भवाद्यं समुद्धरेत् ॥
मनुं षोडशवर्णाढ्यं वागैश्वर्यफलप्रदम् ।
मनोः षड्भिः पदैः कुर्यात् षडङ्गं जातिसंयुतैः ॥

अस्या ध्यानम् ।

शुभ्रां शुभ्रविलेपमाल्यवसनां शीतांशुखण्डोज्ज्वलां
व्याख्यामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्ताम्बुजैः ।
बिभ्राणां कमलासनां कुचनतां वाग्देवतां सुस्मितां
वन्दे वाग्विभवप्रदां त्रिनयनां सौभाग्यसम्पत्करीम् ॥

पुरश्चरणम् ।

हविष्याशी जपेत् सम्यग्वसुलक्षमनन्यधीः ।
दशांशं जुहुयादन्ते तिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥

अथ वाणीसरस्वती तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

तारो माया धरो बिन्दुः शक्तिस्तारं सरस्वती ।
ङेन्ता नत्यन्तिको मन्त्रः प्रोक्त एकादशाक्षरः ॥
ब्रह्मरन्ध्रे भ्रुवोर्मध्ये नवरन्ध्रेषु च क्रमात् ।
मन्त्रवर्णान् न्यसेन्मन्त्री वाग्भवेनाङ्गकल्पना ॥

अस्या ध्यानम् ।

वाणीं पूर्णनिशाकरोज्ज्वलमुखीं कर्पूरकुन्दप्रभां
चन्द्रार्धाङ्कितमस्तकां निजकरैः सम्बिभ्रतीमादरात् ।
वीणामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च तुङ्गस्तनीं
दिव्यैराभरणैर्विभूषिततनुं हंसाधिरूढां भजे ॥

अस्या पुरश्चरणम् ।

जपेद्द्वादशलक्षाणि तत्सहस्रं सिताम्बुजैः ।
नागचम्पकपुष्पैर्वा जुहुयात् साधकोत्तमः ॥

अथ वाक् सरस्वती तत्रैव (पूर्वाम्नाये)

तोयस्थं शयनं विष्णोः सकेवलचतुर्मुखम् ।
बिन्द्वीशयुतो वह्निबिन्दुसद्योऽम्बुमान् भृगुः ॥

उक्तानि त्रीणि बीजानि सद्भिः सारस्वतार्थिनाम् ।
अङ्गानि कल्पयेद्बीजैर्द्विरुक्तैर्जातिसंयुतैः ॥

अस्या ध्यानम् ।

मुक्ताहारावदातां शिरसि शशिकलालङ्कृतां बाहुभिः स्वै-
र्व्याख्यां वर्णाक्षमालां मणिमयकलशं पुस्तकं चोद्वहन्तीम् ।
आपीनोत्तुङ्गवक्षयोरुहभरविनमन्मध्यदेशामधीशां
वाचामीडे चिराय त्रिभुवननमितां पुण्डरीके निषण्णाम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

त्रिलक्षं प्रजपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ।
पायसेनाज्यसिक्तेन संस्कृते हव्यवाहने ॥

अथ चिन्तामणिसरस्वतीमन्त्रो (मेरुतन्त्रे) पूर्वाम्नाये ।

अथादौ संप्रवक्ष्यामि चिन्तामणिसरस्वतीम् ।
तारं माया च हसरानैकाराढ्यान् सबिन्दुकान् ॥
पुनर्मायां च तारं च वदेत् ङेन्तां सरस्वतीम् ।
हृदयान्तो भवार्णोऽयं मन्त्रस्तु परिकीर्त्तितः ॥
त्रिष्टुप्छन्दो मुनिः कण्वश्चिन्तामणिसरस्वती ।
देवता ह्सौँ च बीजं स्यात् ह्रीँ शक्तिस्त्वङ्गकल्पने ॥
स्वरसंपुटितैः कादिवर्णैः स्यादङ्गकल्पनम् ।

अस्या ध्यानम् ।

हंसारूढां मौक्तिकाभां मन्दहास्येन्दुशेखराम् ।
वीणामृतघटाक्षस्रग्दीप्तहस्तां कजस्थिताम् ॥

अथ पुरश्चरणम् जपेद्द्वादशलक्षकमित्युक्त्वा—

सिताब्जै रविसाहस्रं हुनेद्वाथ च चम्पकैः ।

अथ पारिजातसरस्वतीमन्त्रः (दक्षिणामूर्त्तिसंहितायाम्) पूर्वाम्नाये ।

संपत्प्रदाया भैरव्या वाग्भवं बीजमालिखेत् ।
तारेण परया देवी संपुटीकृत्य मन्त्रवित् ॥
सरस्वत्यै हृदन्तोऽयं रुद्रार्णो मनुरीरितः ।
ऋषिस्तद्दक्षिणामूर्त्तिर्गायत्री छन्द ईरितम् ॥
पारिजातेश्वरी वाणी देवता परिकीर्त्तिता ।
तृतीयं च द्वितीयं च बीजं शक्तिश्च तारकम् ॥
कीलकं परमेशानि महासारस्वतप्रदम् ।
षड्दीर्घस्वरसंभिन्नबीजेनाङ्गानि विन्यसेत् ॥

अस्या ध्यानम् ।

हंसारूढा वरहसितहारेन्दुकुन्दावदाता
वाणी मन्दस्मिततरमुखी मौली बद्धेन्दुरेखा ।
विद्यावीणामृतभयघटाक्षस्रजादीप्तहस्ता
शुभ्राब्जस्था भवदभिमतप्राप्तये भारती स्यात् ॥

अथ पुरश्चरणम् तन्त्रान्तरे ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं ततो हुनेत् ।
किंशुकैश्चम्पकैर्वापि तिलाज्यमधुलोलितैः ॥
नवाक्षरोऽपि यो मन्त्रस्तत्रादौ प्रणवस्ततः ।

संपत्प्रदावाग्भवस्ततो लज्जाबीजमिति ।

(शारदायाम्)

एवमुक्तेषु मन्त्रेषु दीक्षितो यतमानसः ।
एकं यो भजते भक्त्या स भवेद्भुक्तिमुक्तिभाक् ॥
सुसितैर्गन्धकुसुमैः पूजा सारस्वते विधौ ।
दूर्वाबीजाङ्कुरं पुष्पं राजवृक्षसमुद्भवम् ॥
उत्पलानि प्रशस्तानि सिन्धुवाराङ्कुराणि च ।
भजन् सरस्वतीं नित्यमेतानि परिवर्जयेत् ॥
आम्रातं गृञ्जनं बिम्बं करञ्जं लशुनं तथा ।
तैलं पलण्डुं पिण्याकं साङ्गाष्टमपि भोजने ॥
सर्वं पर्युषितं त्याज्यं सदा सारस्वतार्थिना ।
नाचरेन्निशि ताम्बूलं स्त्रियं गच्छेद्दिवा न च ॥
न सन्ध्ययोः स्वपेज्जातु नाशुचिः किञ्चिदुच्चरेत् ।
प्रदोषे तु भवेन्मौनी दिग्वस्त्रां न विलोकयेत् ॥
न पुष्पितां स्त्रियं गच्छेन्न निन्देद्वामलोचनाम् ।
न मृषा वचनं ब्रूयान्नाक्रमेत् पुस्तकं सुधीः ॥
अक्षराढानिपत्राणि नोपेक्षेत न लङ्घयेत् ।
चतुर्दश्यष्टमीपर्वप्रतिपद्ग्रहणेषु च ॥
संक्रमेषु च सर्वेषु विद्यां नैव पठेन्नरः ।
व्याख्याने संत्यजेन्निद्रामालस्यं जृम्भणां बुधः ॥
क्रोधं निष्ठीवनं तद्वन्नीचाङ्गस्पर्शनं तथा ।
मनुष्यसर्पमार्जारमण्डूकनकुलादयः ॥

अन्तरा यदि गच्छेयुस्तदा व्याख्यां परित्यजेत् ।
निशासु दीपभ्रंशे च पाठं सद्यः परित्यजेत् ॥
ज्ञात्वा दोषानिमान् सम्यग्भक्त्या यो भारतीं भजेत् ।
वाचां सिद्धिमवाप्नोति वाचस्पतिरिवापरः ॥

☞ अथ ब्राह्मीसरस्वती (पूर्वाम्नाये) ।

ब्रह्मशक्तिस्तु शक्तीनां नायिका परिकीर्त्तिता ।
योगिनां मुक्तिदात्री सा भोगिनां भोगदा मता ॥
ब्राह्मीत्येकाक्षरं बीजं मुनिर्वाचस्पतिर्मतः ।
गायत्री छन्द उद्दिष्टं बः शक्तिः कीलकं चरः ॥
बीजेनैव षडङ्गानि ततो ध्यायेत् सुरेश्वरीम् ।

अस्या ध्यानम् ।

ध्यायेद् ब्राह्मीं पद्मसंस्थां हंसारूढां चतुर्मुखाम् ।
अक्षमाला वराभीतिकमण्डलु करारुणाम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

षट्कोणं षोडशदलं चतुर्द्वारोपशोभितम् ।
ब्राह्मी यन्त्रं भवेन्नूनं भुक्तिमुक्ति प्रदायकम् ॥

अस्या आवरणपूजा ।

षट्कोणेषु षडङ्गानि शक्तयोऽर्च्याः कलादले ।
चिन्तामणिज्ञाननीलघटाकिन्यन्तरिक्षतः ॥

महत्पूर्वाश्च सप्तैतास्सरस्वत्यः प्रकीर्त्तिताः ।
लोकेश्वरीं शिवान्ते च त्रिपुरा द्वितयं भवेत् ॥
वागीश्वरीरुद्रविष्णु मुखान्ते चाद्यया मता ।
पद्मावत्येवरूढा च षोडशी कीर्तिनायिका ॥
तत्तन्मन्त्रैः पूजनीया बाह्ये दिक्षयाः सहेतयः ।

अथ ज्ञानसरस्वती । (ऊर्ध्वाम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि ज्ञानपूर्वां सरस्वती ।
ऐकारयुक्ता हसरा बिन्द्वन्ताः पूर्वबीजकम् ॥
हसलक्षर इत्येवं पञ्च ईकार संयुता ।
विसर्गान्तास्तृतीयं स्याद्बीजं ज्ञानप्रदो मनुः ॥
ऋषिस्तु दक्षिणामूर्त्तिर्देवीज्ञानसरस्वती ।
अन्त बीजं भवेच्छक्तिराद्यबीजं तु कीलकम् ॥
आद्यबीजेन चाङ्गानि कृत्वा बीजानि विन्यसेत् ।
दक्षिणे च करे वामे द्वये बीजत्रयं पुनः ॥
पादादिनाभिपर्यन्तं नाभ्यादि हृदयान्तकम् ।
हृदयादि च शीर्षान्तं क्रमाद्बीजत्रयं न्यसेत् ॥

अस्या ध्यानम् ।

ततो ध्यायेत् सूर्यनिभां त्र्यक्षां चन्द्रकलधराम् ।
करैर्धात्रीं जपवटीं पुस्तकं वरदाभये ॥
पीनोत्तुङ्गस्तनीं पूर्णचन्द्रस्यामारुणाम्बराम् ।
एवं ध्यायेत् परां देवीं ज्ञानपूर्वां सरस्वतीम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

त्रिकोणनवकं चैव पञ्चकोणाष्टकोणके ।
मनोहरं वसुदलं वेदद्वारोपशोभितम् ॥
एतद्यन्त्रे यजेद्देवीं परां ज्ञानसरस्वतीम् ।

अस्या आवरणपूजा ।

नवयोनित्रिकोणेषु वामाज्येष्ठादिकां यजेत् ।
प्राङ्मध्ययोन्योरन्तस्तु यजेच्छक्तिचतुष्टयम् ॥
आद्यावह्नि विषघ्नी स्यात् ततो दूरतरामता ।
सर्वादौ तेनता बाह्ये पञ्चकोणे समर्चयेत् ॥
आग्नेयेशाननैऋत्यवायव्ये पश्चिमे क्रमात् ।
यजेत कोणे पञ्चवाणाञ्छोषणं मोहनं तथा ॥
संदीप्तसंमोहनकौ तथा चोन्मादनोऽन्तिमः ।
ततोऽङ्गावरणं पूज्यं पूर्वाशाद्यष्टयोनिषु ॥
क्रमेण शक्तयः पूज्याः शुभगा च तथा भगा ।
भगपूर्वा सर्पिणी च ततश्च भगमालिनी ॥
अनङ्गानङ्गकुसुमा ततश्चानङ्गमेखला ।
अनङ्गमदना चेति ध्यानमासां निरूप्यते ॥
अक्षस्रक् पुस्तककरा रक्ताभाः सर्वशक्तयः ।
दिव्याम्बराः सर्वभूषाः सर्वाभिष्टप्रदायिकाः ॥
ब्राह्म्याद्याश्च ततोऽभ्यर्च्यास्तदग्रे पूजयेत् पुनः ।
भैरवानसिताङ्गाद्याञ्छक्रादीनायुधान्यपि ॥

यजेद्द्वादशलक्षं स्याज्जपस्त्रिमधुरान्वितैः ।
हुनेत् पलाशपुष्पैश्च दशांशं वा शतांशकम् ॥

अथ घटसरस्वती (अधराम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि वामां घटसरस्वतीम् ।
हसखफरवर्णाश्च ऐँकारेण समन्विताः ॥
तस्याः स्यादादिमं कूटं हसरा औँ समन्विता ।
विसर्गान्ता द्वितीयं स्याद्धसौफो रेफ एव च ॥
ईकारेण च संयुक्तास्तृतीयं कूटमुच्यते ।
वाचां मायां रमां द्राँ ह्रीँ कामं ब्लूँ संस्तथैव च ॥
घ्रीँ बीजं च समुच्चार्य ततो घट सरस्वती ।
घटे वद द्वयं पश्चात् त्वरयुग्मं वदेत्ततः ॥
रुद्राज्ञया ममाभीति लाषं कुरु युगं तथा ।
स्वाहान्तोऽग्नि कृतार्णोऽयं प्राग्वत् पूजादिकं भवेत् ॥

अथ किनिसरस्वती । (अधराम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि विद्यां किनिसरस्वतीम् ।
वामाचारेण फलदां वाग्बीजं हैँ समुच्चरेत् ॥
ह्रीमुच्चार्य किनिद्वन्द्व विच्चे मन्त्रो नवाक्षरः ।
चामुण्डामन्त्रवत् सर्वं जपन्यासादिकं भवेत् ॥

अथ अन्तरीक्षसरस्वती । (अधराम्नाये)

अथातः संप्रवक्ष्यामि ह्यन्तरिक्षसरस्वतीम् ।
वाचं मायामन्तरिक्ष सरस्वत्यग्निगेहिनी ॥

द्वादशार्णो मनुर्जप्तो वर्णलक्षमितो यदा।
शृणुयादीप्सितां वार्तां दूरस्थामपि साधकः॥

अथ महासरस्वती (बौद्धमार्गीय अधराम्नाये)

अथ महासरस्वतीं वक्ष्ये सर्वकामफलप्रदाम्।
ऐँ ह्रीँ श्रीँ क्लीँ समुच्चार्य सौः क्लाँ ह्रीँ ऐँ पुनर्वदेत्॥
ब्लूँ तु स्त्रीँ नीलतारे च सरस्वती पदं ततः।
द्राँ ह्रीँ क्लीँ ब्लूँ स उच्चार्य ऐँ ह्रीँ श्रीँ क्लीँ पुनर्वदेत्॥
सौः सौः ह्रीँ वह्निजायान्तो मन्त्रो द्वात्रिंशदर्णकः।
ब्रह्मानुष्टुप्सरस्वत्यो मुन्याद्याः परिकीर्त्तिताः॥
पञ्चपञ्चाष्ट पञ्चेषु युगार्णैरङ्गकल्पनम्।

अस्या ध्यानम्।

नवासनां सर्पभूषां कर्त्रीं चापि कपालकम्।
चषकं च त्रिशूलं च दधतीं च चतुष्करैः॥
मुण्डमालां भजेत्त्र्यक्षां महत्पूर्वां सरस्वतीम्।

अस्या यन्त्रम्।

आदौ त्रिकोणं षट्कोणमष्टषोडशपत्रकम्।
द्वात्रिंशत्पत्रमन्ते स्याच्चतुः षष्टिदलं तथा॥
त्रिरेखाढ्यं धरारोहं चतुरस्रमतः परम्।
एतद्यन्त्रं समालिख्य वाह्यतः पूजनं चरेत्॥

अथ शारदासरस्वती (ऊर्ध्वाम्नाये)

ऐमित्येकाक्षरो विद्या शारदायाः सुसिद्धिदा।

अस्यास्मरणमात्रेण वागीशो जायते नरः ॥
ऋषिस्तु दक्षिणामूर्त्तिः पङ्क्तिश्छन्दश्च देवता ।
शारदा जगतां माता विनियोगः प्रकीर्तितः ॥
मूलबीजेन देवेशि कराङ्गानि प्रविन्यसेत् ।

सप्ताक्षरि ।

वाग्बीजं च समुच्चार्य ङेऽन्तां सरस्वतीं वदेत् ।
नमोऽन्तोऽयं महामन्त्रः सप्ताक्षरः प्रकीर्त्तितः ॥

मन्त्रान्तरम् ।

दण्डं वाणीं समुच्चार्य शारदायै ततो वदेत् ।
सप्ताक्षरि महाविद्या वाचासिद्धिप्रदायिनी ॥
अथवा वाग्भवान्ते च हृन्मन्त्रं च समुच्चरेत् ।

अस्या ध्यानम् ।

शुक्लां ब्रह्मविचारसारपरमामाद्यां जगद्व्यापिनीं
वीणापुस्तकधारिणीमभयदां जाड्यान्धकारापहाम् ।
हस्तैस्फाटिकमालिकां विदधतीं पद्मासने संस्थितां
वन्दे तां परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदाम् ॥

अस्या यन्त्रम् ।

त्र्यारकष्टदलं पद्मं वेदद्वारोपशोभितम् ।
इयं तु शारदा यन्त्रं सर्वविद्याप्रदं नृणाम् ॥

अस्या आवरणपूजा ।

त्रिकोणेऽङ्गानि षट्कानि मातृकाभिः प्रपूजयेत् ।
योगं सत्यं च विमलां ज्ञानां वृद्धिं स्मृतिं तथा ॥
मेधां सरस्वतीं चैव यजेद्वसुदलेषु च ।
ब्राह्मण्याश्च पत्राग्रे दिक्पालान्सायुधान्यजेत् ॥
भू द्वारेषु ततो देवि··· ··· ··· ··· ··· ··· ।

बालात्रिपुरा एकाक्षरी ।

विद्याक्षमाला सुकपाल मुद्रा राजत्करां कुन्दसमानकान्तिम् ।
मुक्ताफलालङ्कृतिशोभिताङ्गीं बालां स्मरेद्वाङ्मयसिद्धिहेतोः ॥

अथ महासरस्वती वायव्याम्नाये ।

तारं वाणीं समुद्धृत्य नमोऽन्तश्चतुरक्षरः ।
भोगमोक्षप्रदो नृणां महासारस्वतो मनुः ॥
ऋषिर्ब्रह्मा भवेदस्य गायत्री छन्द उच्यते ।
बीजं चण्डेश्वरः प्रोक्तो विनियोगः प्रकीर्त्तितः ॥
वाग्भवेनैव बीजेन कराङ्गानि प्रकल्पयेत् ।

अस्या ध्यानम् ।

घण्टाशूलहलानिशङ्खमुशले चक्रं धनुः शायकं
हस्ताब्जैर्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुशुक्लप्रभाम् ।
गौरीदेहसमुद्भवां त्रिजगतामाधारभूतां महा-
पूर्वामत्र सरस्वतीमनुभजे शुम्भादि दैत्यार्दिनीम् ॥

अस्या यन्त्रम्।

त्रिकोणे बैन्दवं श्लिस्य पद्ममष्टदलं शुभम्।
महासारस्वतं यन्त्रं वेदद्वारोपशोभितम्॥

इति सरस्वतीप्रकरणम्।

अथ त्वरितामन्त्रः (ऊर्ध्वाम्नाये)

शारदायाम् ।

ततोऽभिधास्ये त्वरितां त्वरितं फलदायिनीम् ।
तारो माया वर्मबीजमृद्धिरीशस्वरन्विता ॥
कूर्मस्तदन्तो भगवान् क्षस्त्रीँ दीर्घतनुच्छदम् ।
संवर्त्तो भगवान् माया फडन्तो द्वादशाक्षरः ॥
मुनिरर्जुन आख्यातो विराट् छन्दः समीरितम् ।
त्वरिता देवता प्रोक्ता पुरुषार्थफलप्रदा ॥

तथा ।

कूर्माद्यैः पञ्चभिर्वर्णैः पूर्वपूर्वविवर्जितैः ।
द्वाभ्यां द्वाभ्यां षडङ्गानि कल्पयेत् साधकोत्तमः ॥

अथ ध्यानम् ।

श्यामां बर्हिकलापशेखरयुतामाबद्धपर्णांशुकां
गुञ्जाहारलसत्पयोधरभरामष्टाहिपान् बिभ्रतीम् ।
ताटङ्काङ्गदमेखलां गुणरणन्मञ्जीरतां प्रापितां
कैरातीं वरदाभयोद्यतकरां देवीं त्रिनेत्रां भजे ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षं संजप्य मन्त्रज्ञो मन्त्रमेनं जितेन्द्रियः ।
दशांशं जुहुयाद्वैल्वैर्मधुराक्तैः समिद्वरैः ॥

तथा।

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री नारीनरनरेश्वरैः।
मान्यते वत्सरादर्वाग् लक्ष्म्या जितधनेश्वरः॥

इति त्वरितामन्त्रः।

अथ नित्यक्लिन्नामन्त्रस्तत्रैव । (ऊर्ध्वाम्नाये)

तारो माया वाग्भवान्ते नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ।
वाङ्माया वह्निजायान्तो मन्त्रः पञ्चदशाक्षरः ॥
द्वाभ्यां द्वाभ्यां पुनर्द्वाभ्यां द्वाभ्यां पञ्चभिरक्षरैः ।
वाचं विना समस्तेनाप्यङ्गषट्कमथाचरेत् ॥

अथ ध्यानम् ।

द्वीपं त्रिकोणविपुलं सुरद्रुममनोहरम् ।
कूजत्कोकिलनादाढ्यं मन्दमारुतसेवितम् ॥
भृङ्गपुष्पलताकीर्णमुद्यचन्द्रदिवाकरम् ।
स्मृत्वा सुधाब्धिमध्यस्थं तस्मिन् माणिक्य मण्डपे ॥
रत्नसिंहासने न्यस्त त्रिकोणोज्ज्वलकर्णिके ।
पद्मे संचिन्तयेद्देवीं साक्षात्त्रैलोक्यमोहिनीम् ॥

नित्यां भजे भालशशाङ्कचूडां
पाशाङ्कुशौ कल्पलतां कपालम् ।
हस्तैर्वहन्तीमरुणां त्रिनेत्रां—
मास्फालयन्तीं कलवल्लकीं ताम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

त्रिलक्षं प्रजपेन्मन्त्रमाज्येन जुहुयात् ततः ।

दशांशमिति शेषः ।

इति नित्यक्लिन्नामन्त्रः ।

अथान्नपूर्णामन्त्रः ।

(मेरुतन्त्रे) पूर्वाम्नाये ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि अन्नपूर्णा महामनुम् ।
ॐ ह्रीँ श्रीँ क्लीँ नमः प्रोक्त्वा भगवति पदं वदेत् ॥
माहेश्वरि चान्नपूर्णे स्वाहा विंशतिवर्णकः ।
छन्दोऽनुष्टुब् मुनिर्ब्रह्मा ह्यन्नपूर्णा च देवता ॥
ह्रीँ बीजं चापि शक्तिः श्रीँ कीलकं क्लीँ प्रकीर्त्तितम् ।
षड्दीर्घयुक्तहृल्लेखा षडङ्गेषु प्रकीर्त्तिता ॥

अथ ध्यानम् ।

रक्तां विचित्रवसनां नवचन्द्रचूडा-
मन्नप्रदाननिरतां स्तनभारनम्राम् ।
नृत्यन्तमिन्दुशकलाभरणं विलोक्य
हृष्टां भजे भगवतीं भवदुःख हर्त्रीम् ॥

☞ मन्त्रान्तरम् । (सर्वाम्नायेषु)

माया हृद्भगवत्यन्ते माहेश्वरिपदं ततः ।
अन्नपूर्णे ठयुगलं मनुः सप्तदशाक्षरः ॥
अङ्गानि मायया कुर्यात् ततो देवीं विचिन्तयेत् ।

अस्या ध्यानम् ।

रक्तां विचित्रवसनां नवचन्द्रचूडा-
मन्नप्रदाननिरतां स्तनभारनम्राम् ।

नृत्यन्तमिन्दुसकलाभरणं विलोक्य

हृष्टां भजे भगवतीं भवदुःखहन्त्रीम् ॥

(उभयभेदानाम्) अन्नपूर्णायन्त्रम्।

त्रिकोणं च चतुः पत्रं वसुपत्रं ततः परम् ।

कलापत्रं च भूविम्बं चतुरस्तत्रयावृतम् ॥

अस्या आवरणपूजा।

शिवबाराहहरीन् त्रिकोणे पूजयेत् ततः ।

पार्श्वे धराञ्च लक्ष्मीञ्च ततो वेददले यजेत् ॥

पराञ्च भुवनेशानीं कमलां सुभगामिति ।

ततोऽष्टदलमध्ये तु ब्राह्मीं माहेश्वरीं तथा ॥

कौमारीं वैष्णवीं चैव बाराहीमैन्द्रीमेव च ।

चामुण्डाञ्च महालक्ष्मीमित्थं सम्पूज्य यत्नतः ॥

ततः षोडशपत्रेषु ह्यमृतां मानदां तथा ।

तुष्टिं पुष्टिं तथा प्रीतिं रतीं ह्रीञ्च तथा श्रियम् ॥

स्वधां स्वाहाञ्च ज्योत्स्नाञ्च तथा हैमवतीं ततः ।

छायां च पूर्णिमां नित्या ममावश्यं प्रपूजयेत् ॥

अथ पुरश्चरणम।

यथाविधि जपेन्मन्त्रं वसुयुग्मसहस्रकम् ।

साज्येनान्नेन जुहुयात् तद्दशांशमनन्तरैः ॥

स्वर्णाकर्षभैरवः। (अन्नपूर्णाया)

योनिं मायां रमां चोक्त्वा वाग्भवं कमलां पुनः ।

आपदुद्धारणायेति चोक्त्वा ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ च वदेत् ॥
अजामलबद्धायेति लोकेश्वरश्च ङेयुतम् ।
स्वर्णाकर्षणपूर्वं तु भैरवाय पदं वदेत् ॥
मम दारिद्र्यपदान्ते विद्वेषणाय चोच्चरेत् ।
महाभैरवं ङेन्तं च दण्डं श्रीँ ह्रीँ च वाग्भवम् ॥
एवं भैरवमन्त्रस्तु सप्तपञ्चाशदर्णकः ।

अस्या ध्यानम् ।

गाङ्गेयपात्रं डमरुं त्रिशूलं
वरं करैः संदधतं त्रिनेत्रम् ।
देव्या युतं तप्तसुवर्णवर्णं
स्वर्णाकृतिं भैरवमाश्रयामः ॥

इत्यन्नापूर्णामन्त्रः ।

अथ प्रत्यङ्गिरामन्त्रः (उत्तराम्नाये)

(मेरुतन्त्रे)

अथातः संप्रवक्ष्यामि परकृत्यानिवारिणीम् ।
देवीं प्रत्यङ्गिरां नाम सर्वापद्विनिवारिणीम् ॥
ॐ अँ कँ चँ तथा टँ तँ पँ क्षँ ओँ ह्रीँ समुच्चरेत् ।
हुँ स उक्त्वा हुँ तथास्त्रं स्वाहान्तं षोडशाक्षरः ॥
मुनिर्विधाता छन्दोष्णिग्देवताः षट् प्रकीर्त्तिताः ।
महावायुर्महापृथ्वी महाकाशस्तथैव च ॥
महासमुद्रनामा च महापर्वत एव च ।
महाग्निश्चेति हुँ बीजं ह्रीँ शक्तिः परिकीर्त्तिता ॥
लज्जया तु षडङ्गानि षड्दीर्घान्वितया चरेत् ।
मन्त्रदेवींस्ततो मन्त्री ध्यायेत् सुस्थिरमानसः ॥

अथ ध्यानम् ।

नानारत्नार्चिराक्रान्तं वृत्ताम्भः श्रवणैर्युतम् ।
व्याघ्रादिपशुभिर्व्याप्तं सानुयुक्तं गिरिं स्मरेत् ॥
मत्स्यकूर्मादिबीजाढ्यं नवरत्नसमन्वितम् ।
घनच्छायं सकल्लोलमकूपारं विचिन्तयेत् ॥
ज्वालावलीसमाक्रान्तं जगत् त्रितयमद्भुतम् ।
पीतवर्णं महावह्निं संस्मरेच्छत्रुशान्तये ॥
त्वरा समुत्थशब्दौघमलिनं रुद्धभूदिवम् ।
पवनं संस्मरेद्विश्वजीवनं प्राणरूपतः ॥

नदीपर्वतवृक्षादिकलिताग्राससंकुला ।
आधारभूता जगतो ध्येया पृथ्वीह मन्त्रिणा ॥
सूर्यादिग्रहनक्षत्रकालचक्रसमन्वितम् ।
निर्मलं गगनं ध्यायेत् प्राणिनामाश्रयः पदम् ॥

पुरश्चरणमाह ।

एवं षड्देवता ध्यात्वा सहस्राणि तु षोडश ।
जपेन्मन्त्रं दशांशेन षड्द्रव्यैर्होममाचरेत् ॥
व्रीहयस्तण्डुला आज्यं सर्षपाश्च यवास्तिलाः ।
एतैर्हुत्वा यथाभागं पीठे पूर्वोदिते यजेत् ॥

अस्या मालामन्त्रस्तत्रैव ।

अथ प्रत्यङ्गिरामालामन्त्रः सिद्धः प्रकीर्त्यते ।
ॐ ह्रीँ नमः कृष्णवाससेशेतविश्वसहस्रहिम् ॥
सिनि सहस्रवदने महाबले पराजिते ।
प्रत्यङ्गिरे परसैन्यपरकर्म पदं वदेत् ॥
विध्वंसिनि परमन्त्रोत्सादिनीति ततो वदेत् ।
सर्वभूतेति दमनि सर्वदेवान् वदेत् ततः ॥
बन्धयुग्मं सर्वविद्या द्विश्छिन्धि क्षोभयद्वयम् ।
परयन्त्राणीति वदेत् स्फोटयद्वितयं ततः ॥
सर्वशृङ्खलाँस्त्रोटय त्रोटय ज्वल चोच्चरेत् ।
ज्वालाजिह्वे करालेति वदने प्रत्यमुच्चरेत् ॥
गिरे ह्रीँ नम इत्येष सपादशतवर्णवान् ।

ब्रह्मानुष्टुब् मुनिश्छन्दो देवी प्रत्यङ्गिरा मता ॥
बीजशक्ती तारमाये कृत्यानाशेति योजनम् ।
षडङ्गानां विधिश्चात्र षड्दीर्घान्वितमायया ॥

अस्या ध्यानम् ।

सिंहारूढातिकृष्णाङ्गीं ज्वालावक्त्रां भयङ्कराम् ।
शूलखड्गकरां वस्त्रे दधतीं नूतने भजे ॥

अस्या पुरश्चरणम् ।

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं सहस्रं तिलराजिकाः ।
हुत्वा सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगेषु शतं जपेत् ॥
ग्रहभूतादिकारिष्टं सिञ्चेन्मन्त्रं जपन् जलैः ।
विनाशयेत् परकृतं यन्त्रमन्त्रादिसाधनम् ॥

अस्या मन्त्रान्तरं (सिद्धान्तसंग्रहे) उत्तराम्नाये ।

ॐ याँ कल्पयन्ति नो ऽरयक्रूरां कृत्यां वधूमिव ।
तां ब्रह्मणापनिर्नुद्म प्रत्यक् कर्त्तारमिच्छतु ॥
ह्रीँ मुन्याद्या विनियोगान्ता मालामन्त्रवदस्य तु ।
षडङ्गानि च पादेन पादार्धैश्चरणेन च ॥
कुर्याद्वेदादिषड्दीर्घहृल्लेखापुटितेन च ।
शिरोभ्रूमध्यवदनगलबाहुद्वयेष्वथ ॥
हृन्नाभिपार्श्वकट्युरुधुपादेषु पदशो न्यसेत् ।
व्यापकन्तं समस्तेन कृत्वा ध्यायेन्महेश्वरीम् ॥

खड्गचर्मधरां कृष्णां मुक्तकेशीं दिवासमम् ।
दंष्ट्राकरालवदनां भीषाभां सर्वभूषणाम् ॥
ग्रसन्तीं वैरिणं ध्यायेत् प्रेरितां शिवतेजसा ।

अस्या पुरश्चरणमाह ।

अयुतं प्रजपेदेनं मन्त्री प्रयतमानसः ।
दशांशं जुहुयात् पश्चादपमार्गेध्मराजिकाम् ॥
सर्पिषा च समायुक्तां ततः सिद्धो भवेन्मनुः ।
प्रयोगेषु जपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं बुधः ॥
तावतैव तु होमेन परकृत्या विनश्यति ।

इति प्रत्यङ्गिरामन्त्रः ।

अथ कुब्जिकाप्रकरणम्।

कुब्जिकामन्त्रम्। (पश्चिमाम्नाये) कुलालिकाम्नायतन्त्रे।

श्रीकुब्जिकोवाच।

कथ तु लब्धिकानाथ वद मन्त्रपदान्विताम्।
सर्वज्ञां सर्वदा देव लक्षणेन समन्विताम्॥
उवाच भैरवो ह्येवं लब्धिकां शृणु लब्धिके।
किन्तु त्वया न वक्तव्या यावन्नादेशितः शिशुः॥
च्चेवीति प्रथमं पदं णिकिणिकि द्वितीयकम्।
छ्रीँ छ्रौँ पदं तृतीयं च खिम्रुराघोअ चतुर्थकम्॥
मेनणान्डेति पञ्चमं स्हीँ स्हूँ स्हौँ षष्टकं पदम्॥
यैकाब्जिकुश्री सप्तमं त्यैवगभमोनाष्टमम्॥
एषा सा समया देवी द्वात्रिंशाक्षरमालिनी।
पञ्चप्रणवमाद्यन्तनियुक्ता लक्षणान्विता॥
आदिकूटावसाने च द्विचत्वारिंशमालिनी।
विलोमेनोच्चरेद्देवि गुरुवक्त्रोपदेशतः॥
रेफसहमिदं कूटं विद्यायाः सप्तमं स्मृतम्।
श्रीलोपे सन्नियोक्तव्यं जीवितं कुब्जिके मम॥
स्वमनीषिकातोऽन्यथा सविद्धिष्टो मरीचिभिः।
गुप्तं गुप्ततरं कार्यं योगिनीहृदयनन्दनम्॥
यस्माद्धस्मारमित्येवं सर्वस्वं योगिनीकुले।
अथ चेत् सर्वपीठेषु मातेयं समयात्मिका॥

अस्याः स्मरणमात्रेण विह्वलं तु जगत्त्रयम् ।
जायते नात्र संदेह इति माता सुरक्षिता ॥
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्तमेकोच्चारेण सुव्रते ।
सिद्धिमार्गे यथा ब्रूमि विलोमेन विलोमतः ॥

☞ कुलालिकाम्नायतन्त्रे विशेषतः कुब्जिकाया वर्णानमस्ति। अस्या मन्त्रन्यास ध्यानादि अतिगुप्ततया प्रायशः दण्डके छन्दमङ्गादि-श्लोकेषु च दृष्टिगोचरी भवति। एतद्विद्यायाम मतद्वयम् वर्तते। तयोरेकं स्वच्छन्दभैरवमतम् अपरं नवात्ममतम्। नवात्ममते ऋष्यादि विनियोगो न कार्यम्। स्वच्छन्दमते तु ब्रह्माविष्णुमहेश्वरादिऋषयो गायत्र्यादि छन्दांसीति ज्ञातव्यम।

सन्त्यस्या द्वात्रिंशद्भेदाः। तेषां न्यासध्यानानि एकप्रकारकाण्येव। परं ये भेदा तन्मन्त्रेषु सन्ति तान्येव कुब्जिकेश्वर भैरवमन्त्रेषु भेदाः।

शिखास्वच्छन्दमते तु ऋष्यादिन्यास विनियोगश्च भवति तन्मातानुयायीनां कृते न्यासादि निम्नप्रकारकं भवति।

ब्रह्माविष्णुमहेश्वरादिऋषयः।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहतिपङ्क्तित्रिष्टुप्छन्दांसि ॥
परमेश्वरी कुब्जिका भगवती देवता।

कूटं बीजं षष्ठकस्यान्तं शक्ति तृतीयाद्यं कीलकम। करषडङ्गन्यासादि कुलालिकाम्नायतन्त्रे।☜

"यस्त्राअ यैवार्णणाङ्कोच्चेवि णिकिणिकि ययात्त्रने केरिताहंमजलकु छ्रीँ छ्रा यचावकयैपारूहुवखीमुराघोअ मेनणव्ङ यैखाशि खेशिरर्वव स्ह्रीँ स्ह्रू स्ह्राँ सेरशि यैपादिलकु यैकाब्जिकुश्री ययादहृयैलामत्कहृत्यैवगभमोन।"

श्री भुवनेश्वरी (भुवनसुन्दरी) पूर्वाम्नायनायिका

श्री कुब्जिकेश्वरी पश्चिमाम्नायनायिका

पञ्चदशाक्षरं हृदयं शिरश्चैव त्रयोदश ।
शिखारुद्राक्षरा ज्ञेया कवचैकोनविंशतिः ॥
तिथि संख्या भवेन्नेत्रमस्त्रं चैव चतुर्दश ।
पञ्चप्रणव आद्यन्तो यथा विद्या तथान्तिमा ॥
एतत्कौलिकभाषायां कथितं ते सप्रत्ययम् ।
सस्फुटं गुरुवक्त्रस्थं विलोमस्थं न सिध्यति ॥
कौलिकेऽदः समाख्यातं सिद्धिमार्गे सुदुर्लभम् ।

अस्या ध्यानं परातन्त्रे ।

वृषभे संस्थितं देवं खवर्णैरूपशोभितम् ।
एकवक्त्रं त्रिनेत्रं च भुजाष्टादशधारिणम् ॥
परशुं डमरुं बाणं खड्गमङ्कुशवज्रकम् ।
शङ्खं च वेणुवाद्यं च वरदं दक्षिणे करे ॥
वामे खट्वाङ्गशूलं च धनुः फलकपाशकम् ।
घण्टां कपालं वेणुं च अभयं भयनाशनम् ॥
पट्टेन बन्धितं जानु वामोरुस्था च कुब्जिका ।
एकवक्त्रा त्रिनेत्रा च करुणावरवर्णिता ॥
द्विभुजा वरदा देवी सिंहस्थाभयसव्यसु ।
नानाभरणभूषाङ्गी खण्डेन्दुकृतशेखरा ॥
बर्बरा केशपाशेन चारुपीनघनस्तनी ।
एवं ध्येया कुजामाता पश्चिमाम्नाय नायिका ॥

☞ कुब्जिकायाः पूर्वोक्त द्वात्रिंशद्भेदेषु समय कुब्जिका-घोर-कुब्जिका-वीरकुब्जिकेति भेदत्रयस्यैव प्रायः प्राधान्यं वर्तते । तदन्येषु

भेदेषु सकला मन्त्राः प्रायः पूर्वोक्त समय कुब्जिका वदेव ज्ञेयाः। केवलं तत्र 'मे न ण ञ ङ' इति वर्णपञ्चकस्थानेऽन्य एव पञ्चवर्णा भवन्तीत्ययमेव तेषां विशेषः।

किञ्च – उपर्युक्त द्वात्रिंशद्भेदातिरिक्ता अन्येपि षड्भेदाः कुब्जिकाया वर्तन्ते। यथा—

अघोरकुब्जिका वज्रकुब्जिका जयकुब्जिका सिद्धिकुब्जिका भोगकुब्जिका मोक्षकुब्जिका चेति।

एतेषु प्रथमचतुर्भेदानां प्रत्येकं पृथग् द्वात्रिंशदक्षरात्मकः, भोगकुब्जिकायाः पञ्चत्रिंशदक्षरात्मकः, मोक्षकुब्जिकायाश्च षट्चत्वारिंशदक्षरात्मको मन्त्रो भवति।

ध्यानं तु— अघोरभोगमोक्षकुब्जिकानांसमानमेकम्, वज्रजयसिद्धिकुब्जिकानां चान्यत् समानमेकभवेति।

लघुक्रमे सिद्धिकुब्जिकाया नवाक्षरमन्त्रस्य विधानं वर्तते। तत्प्रकारश्चमायाकूर्चश्रीबीजानन्तरं संबोधनान्ते कूर्चबीजं देयमिति।

तस्या ध्यानम्।

तरुणरविनिभास्यां सिंहपृष्ठोपविष्टाम्।
कुचभरणमिताङ्गीं सर्वभूषाभिरामाम्॥
अभयवरदहस्तामेकवक्त्रां त्रिनेत्राम्।
मदमुदितमुखाब्जां कुब्जिकां चिन्तयामि॥

केचिदुक्तभेदेषु स्वस्व गुरु परम्परानुसारेण कुब्जिकाविद्यात्रयं कुब्जिकात्रिरत्नविद्यामपि मन्यन्ते।

त्रिरत्नविद्यायां प्रथमविद्याद्वये ध्यानं पूर्वोक्तवत्। तृतीये तु उक्तकुब्जिका मन्त्रस्य एककूटस्थाने कूटद्वयम्। "मेनणञङ" स्थाने "रे घो ऐं गे ख" तथा "छ्रौं छ्रां" स्थाने 'छ्रौं छ्रां" पुनः "यकाब्जिकु"

स्थाने "केब्जिकु" दत्वा द्वात्रिंशदक्षरी भवति। तथा अस्यां त्रिरत्न-विद्यायाः समष्टि भवति। एषा वीरकुब्जिका।

अस्या ध्यानम् यथा—

नीलातिश्वेतरक्ताभवक्त्रत्रयविराजिताम्।
खड्गं शूलं तत्त्वमुद्रां कपालवरदन्तथा॥
अभयं दधतीं दोर्भिरत्नालङ्कारभूषिताम्।
द्वात्रिंशद्भेदसंयुक्तां षड्भुजां कुब्जिकां भजे॥

तस्या ध्यानान्तरम्। कुलालिकाम्नायतन्त्रे।

त्रिवक्त्रा षड्भुजा देवी नवनेत्रा महाबला।
श्यामा रक्ता च चक्रा च सर्वरत्नोपमण्डिता॥
केयूरकटकाहाराकुण्डला सुमनोहरा।
कर्णपूरौ तु चन्द्रार्कौ बालेन्दुकृतशेखरा॥
मस्तकाभरणं शक्तिमणिमालासुशोभिता।
बर्वराकेशभारा च तन्वङ्गी चारुशोभना॥
नागमुक्तं शिखीकोशा नग्नवासा दिगम्बरा।
दुर्वला बलपूर्णा च नेत्रावर्तसुशोभना॥
त्रिकोणाननसंदीप्ता विद्युत्कोटिसमप्रभा।
स्तनौ कलशसंपूर्णौ रम्भास्तम्भापमौ स्फिचौ॥
चरणौ नूपुरयुतौ योगिनीसिद्धवन्दितौ।
मञ्जरी रत्नखचिता वामहस्ते प्रतिष्ठिता॥
दक्षिणे शूलहस्ता च वामहस्ते कपालकम्।

दक्षिणे खड्गविख्यातमपरे मतपुस्तिकम् ॥
स्फटिकस्याक्षमाला च दक्षहस्ते सदा दिता ।
वासुकिहारनिलया सर्पाभरणभूषिता ॥
रक्तानना च रुद्रा च गर्जन्ती मेघसंघवत् ।
क्रोधदृष्टिर्महासिंह सिंहरूपा भयानका ॥
मुक्ताट्टहासवचनं नृत्यन्ती मेरुमण्डले ।
सर्वावयवसंपूर्णा माला विद्याह (द्य) लंकृता ॥
कुटिलाङ्गी तथा स्तब्धा चक्रकेशा भयंकरा ।
मातङ्गी मदिरा (मोदा) मेदोन्त्रैश्च विभूषिता ॥
अमोघ ओघवर्षन्ती सुधारूपा विचिन्तयेत् ।
महाव्योमासने लीना ब्रह्मचक्रप्रवाहिनी ॥
आप्यायन्ती च भूतानां परबीजा परा ध्रुवा ।
कम्बुग्रीवा स्फिजौ गात्रौ किञ्चित्कुञ्चितलोचना ॥
शक्त्यन्ते बन्धयेल्लक्ष्यं महाव्योमं निरीक्षयेत् ॥
ततः पश्यति तां देवीं परिपूर्ण शशिप्रभाम् ।
देव्यैः (वै) परिवृता देवी महाव्योमोपरिस्थिता ।
पश्यते साधको धोरा सर्वकामफलप्रदाः (म् ?) ॥
कौलिनी कथिता तुभ्यमतिगुह्या सुरोत्तम ॥

यदा वीरकुब्जिकाया उपदेशो भवति तदा द्वात्रिंशद्भेदाना अधिकारः । तदनन्तरं वज्रकुब्जिका उपदिष्टव्या । अस्या मन्त्रोऽपि द्वात्रिंशदक्षरात्मकोऽन्यप्रकारकः ।

अस्या ध्यानं प्रातः सन्ध्यायाम् ।

पञ्चवक्त्रं दशभुजं त्रिपञ्चनयनोज्ज्वलम् ।
गोक्षीरधवलं पूर्वे दक्षिणे कृष्णसन्निभम् ॥
उत्तरे रक्तवर्णं च पश्चिमे कनकप्रभम् ।
ऊर्ध्वं वक्त्रं स्फटिकाभं प्रत्यालोढं सुसंस्थितम् ॥
कपर्दबालचन्द्रस्थं श्वेताङ्गं सर्पभूषणम् ।
नागकुण्डलकुन्देन्दु गले हारं च वासुकिः ॥
हस्तपादं स्थितं सर्पं व्यालयज्ञोपवीतिनम् ।
स्थूलाङ्गे मुण्डमाली च व्याघ्रचर्मावृतं कटिम् ॥
नानाभरणभूषाङ्गं डमरुं तर्जनीं मणीम् ।
अङ्कुशं खड्गं वरदं सव्यहस्तं धृतायुधम् ॥
वामे खट्वाङ्गं पद्मं च नागपाशं तथैव च ।
मुण्डं पात्रं धरं देवं द्वात्रिंशन्मन्त्रबीजकम् ॥
वह्निनाभिस्थिताम्भोजे वृषमासनसंस्थितम् ।
महातेजो महेशानं सर्वलक्षणसंयुतम् ॥
स्वच्छन्दभैरवं देवं भैरवीसह संयुतम् ।
परापरकलारूपामूर्ध्वंकुब्जेश्वरीमुखम् ॥
पूर्ववक्त्रं तडित्प्रख्यं सिद्धियोगेश्वरीमतम् ।
दक्षिणे कालिकावक्त्रमुमाख्यं पश्चिमे मतम् ॥
उत्तरे तु महालक्ष्मीमुखं स्फटिकसुप्रभम् ।
पाशाङ्कुश धनुर्बाणचन्द्रहासकपालकः ॥
कपालपात्रमुद्राख्यवरदाभयशोभिताम् ।

दिग्भुजामिन्दुमुकुटां कुब्जिकेश्वरसाधिताम् ॥
ईडे सकल संपत्यै पश्चिमाम्नायदेवताम् ।

अस्या ध्यानं मध्याह्न संध्यायाम् ।

नीलपञ्चाननो नृत्यन्मूर्ध्वपर्यङ्कसंस्थितः ।
द्विरष्टवर्षदेशीयो रत्नसर्पास्थिचर्चितः ॥
वह्निनाभिस्थिताम्भोजकृताङ्गुष्ठोऽतिभैरवः ।
कट्टारालान्तव्याघ्राशु कञ्चीकटिस्तु हास्यवान् ॥
विभ्रच्छूलं चक्रध्वजं दानं च दक्षबाहुभिः ।
पारिजातं पुष्पमालां पुस्तकाभयदं करे ॥
अन्यद्वाहुद्वयाभ्यां च कचमावृतविग्रहः ।
देवामृतश्मशाने च सदैव संस्थितो नवः ॥
नीलाञ्जनसमप्रख्या कुब्जिरूपा महोदरी ।
षड्वक्त्रा द्वादशभुजा सर्पास्थिरत्नचर्चिता ॥
मुण्डमालाधरीरौद्री दंष्ट्राकरालिकानना ।
अष्टादशाम्बका देवी बर्बरोर्ध्वशिरोरुहा ॥
व्याघ्रचर्मपरीधाना सिंहचर्मोत्तरीयका ।
दिव्याभरणभूषाङ्गी साट्टहासास्यहासिनी ॥
तस्याः पीतजलं वक्त्रमुत्तरं श्यामसन्निभम् ।
दक्षिणे कृष्णवर्णं च तत्संमुखं प्रदर्शितम् ॥
पूर्ववक्त्रं भवेद्रक्तमीराजं स्फटिकोपमम् ।
सहस्रसूर्यसंकाशम् ऊर्ध्वं वक्त्रं परार्चितम् ॥

चौरकूपे च वामे च दत्तकर्णे श्रुतिष्वति ।
नासाग्रवीरचूली च तलेष्वपि क्रमात्मकम् ॥
शिलाचित्रं दारुलेपं गतं वक्त्रं ब्रवीम्यहम् ।
जले सौम्ये च वामाङ्गे पूर्वे च दत्तकर्णगे ॥
परं वक्त्रमूर्ध्व देशे तमष्टके पराभिदम् ।
सर्वे दंष्ट्राकरालानि वक्त्राण्युक्तानि शंभुना ॥
अस्त्राण्यस्याः प्रवक्ष्यामि कुब्जिकाया महान्ति च ।
दक्षिणे च प्रयोगे च वामे चैव विजानथ ॥
त्रिशूलंचक्रवज्राणि चाङ्कुशं शरकर्त्त्रिकम् ।
दक्षिणे च तथा वामे नीलोत्पलसनालकम् ॥
अन्यच्च मुण्डखट्वाङ्गघण्टापुस्तकधन्वति ।
कपालं वामकेशोक्तं सिंहासनशवासनम् ॥
एवं रूपं महादेव्वा ध्यात्वा सिध्यति मानवः ।

अस्या ध्यानं सायं सन्ध्यायाम् ।

वृषभे संस्थितं देवं खवर्णरूपशोभितम् ।

"इत्यादि पूर्ववत्"

अघोर कुब्जिका तस्या मन्त्रोऽपि अन्यप्रकारो द्वात्रिंशाक्षरो विद्यते । ध्यानं तु प्रातः सन्ध्यायाम ।

नीलोत्पलदलश्यामा क्षीरभस्मसमप्रभा ।
षड्वक्त्रा षट्प्रकारा च विच्छत्स्वाचरचारिणी ॥
नेत्रैरष्टादशैर्युक्ता चिन्तनैश्चावलोकिनी ।
द्वादशैश्च भुजैर्यक्ता नानाम्राग्दाममण्डिता ॥

प्रेतसिंहासनासीना नानाभरणभूषिता ।
कुलकोटि सहस्राख्य आरूढाकुलशासने ॥
तस्या मूर्तिविधानोक्तं देवानामपि दुर्लभम् ।
अनन्तपादयोर्नित्यं नूपुरोपरिमण्डितम् ॥
कर्कोटो मेखला वन्धं कटिदेशे विराजते ।
तक्षकांचोपवीतं च कण्ठे हारस्तु वासुकिः ॥
कुलिकं कर्णयोः प्रोक्तं कूर्ममण्डलमण्डितम् ।
भ्रू दण्डे संस्थितं पद्मं महापद्मं तथैव च ॥
खट्वाङ्गपाशमभयमक्षसूत्रन्तु शोभितम् ।
कोट्यागमकरैस्तस्याः शङ्खपालस्तु चोत्तरे ॥
कपालं वरदं चैव त्रिशूलाङ्कुश दर्पणम् ।
दक्षिणैस्तु करैः कृत्वा अन्यद्रव्यं तु पञ्चमम् ॥
अन्त्रमाला शिरे तस्या पीयूषौघप्रवर्षिणी ।
वर्णमाला गले देव्या यावत् पादतले स्थिता ॥
वृश्चिकैश्च गले हारं सातत्येन विराजते ।
परा देवी मुखं पूर्वं मूर्द्धिस्थं राजते शुभम् ॥
गोक्षीरधवलाकान्ति चन्द्रकोटिसमप्रभम् ।
स्रवन्तममृतौघं तु कला सप्तदशी युतम् ॥
द्वितीयमूर्ध्ववक्त्रन्तु गगनं नाममालिनी ।
श्वेतरूपविभागेन सुरासुरनमस्कृतम् ॥
तृतीयं पूर्ववक्त्रन्तु पाण्डुरं क्रोध विह्वलम् ।
सिद्धयोगेश्वरीख्यातं सिद्धयोगिनीसेवितम् ॥

चतुर्थं कालिकावक्त्रं कृष्णरूपं च दक्षिणम् ।
महाकालीसमाख्यातं सर्वसंहारकारकम् ॥
पञ्चमं चोत्तरं वक्त्रं दाडिमीकुसुमप्रभम् ।
महालक्ष्मीसमोपेतंषष्ठंपश्चिममुच्यते ॥
उमा भगवती श्यामम् ईषद्रक्तं विचिन्तयेत् ।
चिन्तितार्थप्रदातारं ज्ञातव्यं पश्चिमान्वये ॥
सर्वरूपधरा देवी विश्वरूपा यशश्विनी ।
उद्यार्कसमाभासं हृदयं हृदि विन्यसेत् ॥
बालार्ककिरणोपेतं शिरस्तस्याः सुवर्चसम् ।
तडित्कोटिसमाभासं शिखा भासुररूपिणी ॥
कवचं तु महातेजं दुःप्रेक्षं त्रिदशैरपि ।
नेत्रं सर्वज्ञतेजाढ्यं नमस्ते सर्वदा स्मरेत् ॥
अस्त्रं कालानलच्छायं लेलिहानं सुदुःसहम् ।
सर्वायुधधरा देव्या तेजसा परिभावयेत ॥
ध्यानसूत्रमिदं ज्ञात्वा पश्चात् कुर्यात्क्रमार्चनम् ।

अस्या मध्याह्नध्यानं तथा सायं ध्यानं वज्रकुब्जिकावत् ।

कर्मकुब्जिका—

प्रत्येकमहायागारम्भे कर्मकुब्जिकापूजा अत्यावश्यकी ।

तस्या ध्यानम् ।

प्रेतोर्ध्वे बह्निपद्मस्थितवृषहरिणे नीलपञ्चास्यत्र्यक्षे
चान्ये रक्ते तु वामे कनक इव निभे मर्कटाभे सुतोर्ध्वो

दक्षे त्रिशूलचक्र ध्वजवरदकरे वामके पारिजातं
छत्रं विद्याभयदगजकरः पातु मां कर्म्मदेवः ॥
त्र्यक्षे नीलाञ्जनाभा ऋतुवदनकला दक्षवक्त्रे विवक्त्रा
वामे पीतांशुकाभा उपदशितजवादक्षहस्ते त्रिशूला ।
चक्रं वज्राकुशाढ्या शरकादधती कर्त्रिवामे च मुण्डम्
खट्वाङ्गघण्टविद्या धनुश्चषककरी पातु मां कर्म्मकुब्जि ॥

गुरुवक्त्रगम्यायाः कुब्जिकाविद्याया विविधमन्त्रध्यानादि केवल पुस्तकावलोकनमात्रेण केऽपि ज्ञातुमक्षमाः । अतः कुलालिकाम्नाय तन्त्रोक्ततन्मन्त्रभेदाः ।

मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि यथा वदतु पूर्वश ।
अः खमध्यगतं गृह्य ऋपूर्वेण समन्वितम् ॥
प्रथमं तु स्मृतं बीजं द्वितीयं सह मध्यगम् ।
भेदितं तु अपूर्वेण एतद्वर्णद्वयं पुनः ॥
आसरन्ध्रगतं गृह्य यसमध्यगतं पुनः ।
द्वितीयेन तु संभिन्नं पृष्टं वै बीजमुत्तमम् ॥
प्रथमं सप्तमं तद्वद्द्वितीयस्य द्वितीयकम् ।
अष्टमं तु स्मृतं बीजं नवमं भजमध्यगम् ॥
ऋपूर्वेण तु संभिन्नं शून्यमष्टक भूषितम् ।
मषमध्यगतं गृह्य दशमं केवलं प्रिये ॥
थवसन्धिगतं पूर्वं औपूर्वेण तु भेदितम् ।
एकादशाक्षरं प्रोक्तं ऐँ थमध्यगतं पुनः ॥
ञपूर्वेण तु संभिन्नं दशद्वितयमुत्तमम् ।

एवं रन्ध्र गतं गृह्य के लं त्रिदशः पुनः ॥
जपमध्यगतं गृह्य ऐ औमध्यसमन्वितः ।
चतुर्दशोद्धृतं बीजं अक्षसन्धिगतं पुनः ॥
केवलं कथितं बीजं दशपञ्चाक्षरं प्रिये ।
पधमध्यगतं गृह्य नपूर्वेण तु भेदितम् ॥
षोडशं उद्धृतं बीजं यसमध्यगतं दहेत् ।
थलमध्यासनाशीनं अपूर्वेण तु भेदितम् ॥
नादबिन्दुकलाक्रा तं दशसप्तकमुद्धृतम् ।
वमध्यगतोद्धृत्य टणमध्यासने स्थितम् ॥
टपूर्वेण तु संभिन्नं शून्ययुक्तं दशा ष्टकम् ।
वह्नियुक्तं महाप्राणं डपूर्वेण तु भेदितम् ॥
वि मं शून्यमेकेन उद्धृतं बीजमुत्त म् ।
पढमध्ये तं गृह्य केवलं विशमं भवेत
खपूर्वे वर्णमुद्धृत्य थपूर्वासन संस्थितम्
विशमेकादिमं भद्रे अः खमध्य गतं पुनः
क्षपूर्वासन ारूढ द्वाविंश मु ाहृतम्
देवमध्यगतोद्धृत्य नपूर्वास संस्थ तम
विंशतियमाख्य तं यजमध्य तं पुन
पञ्चमस्वरसंयुक्तं चतुर्विंशाक्षरं भवेत
ग पूर्वेणसमुद्धृ चतुर्थस्वर युक्त म्
पञ्चा रू ातं औशमध्य त पुनः
ऐपूर्वेण तु भिन्नं षड्विंशकमुदाहृतम्

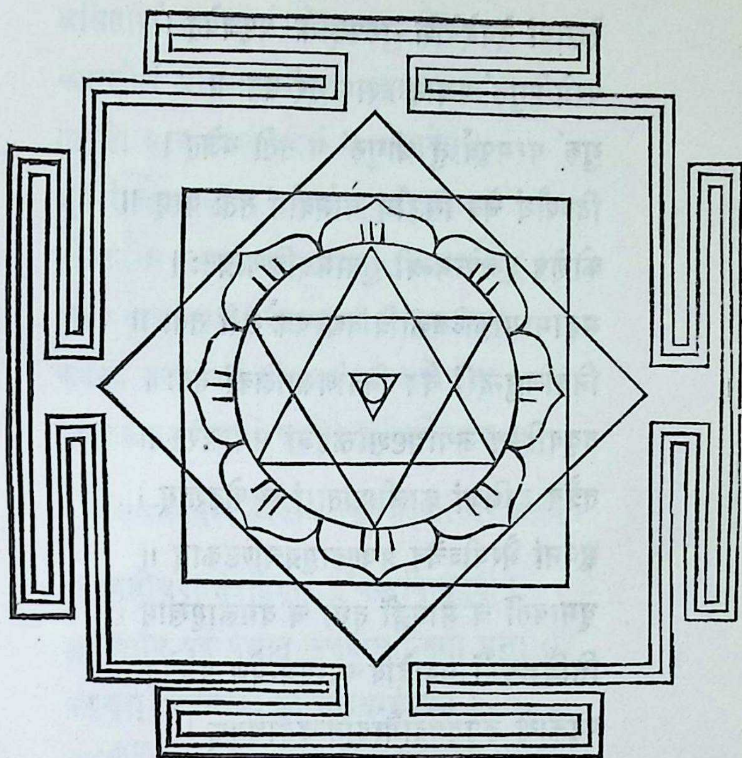
सतमध्यगतं चान्यं अपूर्वेण समाहितम् ॥
सप्तविंशति सं भद्रे अंशमध्यगतं पुनः ।
ऋपूर्वेण समायुक्तमष्टाविंशति पार्वति ॥
पुनरेवं ददेद्देवि त्रिंशपूर्वे सबिन्दुकम् ।
घनमध्यगतं गृह्य केवलं त्रिंशमं भवेत् ॥
ब्रह्मरन्ध्रगतं गृह्य वाययासन सुसंस्थितम् ।
त्रिंशमेकाधिकं भद्रे कषमध्यागतं पुनः ॥
वह्निना दीपितं कृत्वा त्रिंशमं चतुराधिकम् ।
सतरन्ध्रगतं बीजं केवलं सृष्टिसंयुतम् ॥
पञ्चत्रिंशत् स्मृता वर्णाः पञ्च प्रणवः संपुटा ।
योजितव्या महादेवि कुब्जिका सिद्धिकांक्षिणा ॥

तस्या यन्त्रं (पश्चिमाम्नायात्मिकायाः श्रियन्त्रम्)

बिन्दुत्रिकोणषट्कोणमष्टपत्रं सकेशरम् ।
अष्टभृङ्गसमायुक्तं सद्वारं भूपूरत्रयम् ॥
श्रीमत्कुब्जेश्वरी यन्त्रं सर्वाभीष्टफलप्रदम् ।

बृहद्वडलवानलतन्त्रेऽपि ।

बिन्दुत्रिकोणरसकोणमथाष्टपत्रं
सत्केशरान्वितमथो वसुभृङ्गकाढ्यम् ।
भूगेहचक्रवृतयान्वितमाम्बिकायाः
श्रीचक्रराजमुदितं किल कुब्जिकायाः ।

कुब्जिकाश्रीयन्त्रम् ।

अस्या आवरणपूजा ।

बिन्दौ प्रपूजयेदादौ पञ्चरत्नेन विद्यया ।
आनन्दशक्तिभैरवानन्दवीराधिपस्य च ॥
मूलस्थानभट्टारकस्य पादुकां यजेत् ततः ।
तथैव श्रीमहाविद्याराजेश्वरीं प्रपूजयेत् ॥
ततः श्रीपश्चिममूलस्थानकुब्जेश्वरीं यजेत् ।
ततस्त्रिकोणाद्बाह्ये तु षडङ्गानि प्रपूज्य च ॥

रेखायां देवदेवेशि गुरुपङ्क्तिं प्रपूजयेत् ।
परमेष्ठिगुरुं पश्चात् परापरगुरुं ततः ॥
गुरुं परमपूर्वं तु श्रीगुरुं च ततो यजेत् ।
दिव्यौघं चैव सिद्धौघं मानवौघं ततः परम् ॥
कोणेषु पूजयेन्मन्त्री सुवामदक्षिणाग्रतः ।
महामायाकुब्जिकात्रिविद्याचक्रेश्वरीं ततः ॥
निर्वाणसुन्दरीं चैव निर्वाणकालिकां ततः ।
तद्बहिस्तु जयाद्यष्टशक्तिपूजां समाचरेत् ॥
तत्रैव दक्षिणां कालीमुग्रतारां च षोडशीम् ।
भुवनां भैरवीञ्चैव प्रचण्डामुग्रचण्डिकाम् ॥
धूमावतीं च मातङ्गीं तथा च बगलामुखीम् ।
सिद्धिलक्ष्मीं महादेवि स्वस्वमन्त्रेण पूजयेत ॥
षट्कोणे ङेयुतमहाभैरवानन्दनाथयुक् ।
मङ्गलं सुचर्चिकं भद्रं किलिकिलि पदं तथा ॥
कालरात्रीपदं चैव भीषणं चोच्चरेत् क्रमात् ।
ब्रह्माणी वैष्णवी चैव वाराही चेन्द्रशक्तिका ॥
चामुण्डा कमला चैषा पूर्वोक्तैः षट्कसंज्ञकैः ।
साद्धँ प्रपूज्याः पुरतः हूँ ह्रीँ लूँ बूँ यूँ रूँ क्रमात् ।
चतुश्चरणविद्याना त्रिकोणे यजनं चरेत् ।
तत्रैव पूजयेत् पश्चान्नवात्मगुरुमण्डलम् ॥
बिन्दौ श्रीकुब्जिकामिष्ट्वा तद्वामे कुब्जिकेश्वरम् ।
ततोऽष्टदलमध्येषु पूर्वादिक्रमतो यजेत् ॥

असिताङ्गं रुरु चण्डं क्रोधमुन्मत्तकं तथा ।
कपालीशं भीषणाख्यं ततः संहारभैरवम् ॥
तद्बहिः सत्व रजसं तमसं च प्रपूजयेत् ।
भूद्वारे क्षेत्रपालं च गणेशं वटुकं तथा ॥
योगिनीश्च समभ्यर्च्य लोकेशान् बहिरर्चयेत् ।
ततश्च बाह्यरेखायां ज्वालाश्च मम्बुकं तथा ॥
कबन्धं नन्दनवनं सम्पूज्य यन्त्ररूपिणीम् ।
कुब्जिकेश्वर संयुक्तां पूजयेत् कुब्जिकेश्वरम् ॥

शिखास्वछन्द भैरबस्य (कुब्जिकेश्वरस्य) मन्त्रम् ।

व्योमसोमपान्तवह्निमुखार्द्ध चन्द्रबिन्दुयुक् ।
कुब्जेशाय पदं पश्चात् कूर्चबीजान्वितो मनुः ॥
षडक्षरो महामन्त्रः कुब्जिकेश्वररूपकः ।
षड्दीर्घेनादिकूटेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥

अस्य ध्यान त्रयं तु वज्रकुब्जिका ध्यानत्रये सम्पृक्तम् ।☞

अथ पुरश्चरणम् । (कुलालिकाम्नायतन्त्रे)

अक्षराक्षरसन्तानं योजयेल्लक्षसंख्यया ।
लब्धीशगुणतुल्योऽसौ हर्त्ता कर्त्ता स्वयं प्रभुः ॥
खेचरीणां पदं सो हि पश्यति ह्यविचारतः ।
निराचारेण योगेन चिन्तयन्तो महेश्वरीम् ॥

इति कुब्जिकाप्रकरणम् ।

अथ गङ्गामन्त्रः। (दक्षिणाम्नाये)

(मेरुतन्त्रे)

अथ वक्ष्ये रुद्रशीर्षनिवासिन्याः परान् मनून्।
तारो नमः शिवायै च नारायण्यै पदं वदेत् ॥
दशहरायै गङ्गायै स्वाहान्तो विंशदर्णकः।
व्यासो मुनिः कृतिश्छन्दो गङ्गा देवी प्रकीर्त्तिता ॥
त्रिवह्निवेदबाणाग्निनेत्रवर्णैः षडङ्गकम्।

अथ ध्यानम्।

चतुर्भुजां त्रिनेत्रां च सर्वाभरणभूषिताम्।
रत्नकुम्भसिताम्भोजवरदाभयसत्कराम् ॥
चामरैर्वीजमानां च श्वेतच्छत्रोपशोभिताम्।

अथ पुरश्चरणम्।

लक्षं जपेद्दशांशेन जुहुयात् सघृतैस्तिलैः।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव।

अथान्यं संप्रवक्ष्यामि वामाचाराघनाशनम्।
बहिर्यजनकर्त्तारः सिद्धाः स्युर्यत्प्रभावतः ॥
तारो नमो भगवति वाग्भवं च हिलिद्वयम्।
मिलिद्वयं च गङ्गे मां पावयद्वितयं वदेत् ॥
स्वाहान्तस्तारको वर्णो मनुः पापप्रणाशनः।

ईश्वरोऽस्य मुनिश्छन्दोऽमितं गङ्गा च देवता ॥
रामवेदाङ्गवह्न्यङ्गनेत्रार्णैरङ्गकल्पनम् ।

अथ ध्यानम् ।

रक्ताम्बरां रक्तवर्णां शूलकुम्भवराभयान् ।
करैः संदधतीं स्मेरां कच्छपस्थां सुरादिभिः ॥
तद्रूपाभिः स्वपापस्य नाशाय मुनिषेविताम् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेद्धोमः प्रोक्तः पद्मैर्दशांशतः ।
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री मरुदादिकनिर्जले ॥
देशे गत्वा जलार्थं तु पुरश्चर्यां समाचरेत् ।
होमादि सर्वं निर्वृत्य गङ्गामावाहयेत् ततः ॥
तत्र कूपादिकं कृत्वा भवेत् तदमृतोपमम् ।
कच्छपस्थायितयागाधं समस्तगदनाशनम् ॥

तथा ।

इयमादिमसप्तार्णं त्यक्त्वोक्ता तु नखाचरी ।
प्राग्वन्मुन्यादिकं बाणवेद त्रित्रित्रिबाहुभिः ॥
मन्त्रार्णैः स्युः षडङ्गानि पुरश्चर्यार्णलक्षकम् ।
होमद्रव्यादिकं प्राग्वत् सिद्धमन्त्रः समाचरेत् ॥
प्रयोगं जलमध्ये तु स्थित्वा जप्त्वायुतं मनुम् ।
त्र्यहादवर्षाकालेऽपि वृष्टिर्भवति भूयसी ॥

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

तारो हिलिमिलिद्वन्द्वे गङ्गे देवि नमो मनुः ।
तिथिवर्णोऽस्य मुन्यादिः पूजा पूर्ववदीरिता ॥
त्रिद्वित्र्यद्रिकृताब्ध्यर्णैः षडङ्गविधिरीरितः ।
एतस्य भजनाज्जन्तोर्नातीर्थे मरणं भवेत् ॥

पुनर्मन्त्रान्तरमाह ।

तारो लज्जा रमा हार्दं ततो भगवती पदम् ।
सम्बुध्यन्तं गङ्गदयिते नमो हुँ तथास्त्रकम् ॥
अष्टादशार्णमन्त्रोऽयं मुन्याद्यं पूर्ववन्मतम् ।

इति गङ्गामन्त्रः ।

अथ मणिकर्णिकामन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि मणिकर्णिमनुद्वयम् ।
तारा वाक् ह्रीँ रमा कामस्तारोऽयं मणिकर्णिके ॥
नम ॐ तिथिवर्णोऽयं मन्त्रः परमदुर्लभः ।
मुनिर्व्यासोऽतिशक्वरी छन्दः स्यान्मणिकर्णिका ॥
देवता चन्द्रनेत्राग्निद्वीषु त्र्यर्णैः षडङ्गकम् ।

अथ ध्यानम् ।

बीजपूरं दक्षहस्ते वामेन्दीवरमालिका ।
बद्धाञ्जलिः श्वेतवस्त्रा त्र्यक्षा चन्द्रनिभानना ॥
पश्चिमाभिमुखी स्मेरा पद्मस्था पद्ममालिका ।
नानालङ्कारभूषाढ्या ध्येया श्रीमणिकर्णिका ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षत्रयं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ।
पुण्डरीकैस्त्रिमध्वक्तैर्यजेत् तां गङ्गया समम् ॥

इति मणिकर्णिकामन्त्रः ।

अथ वाग्मतीमन्त्रः । (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि वाग्मत्याश्च मनुद्वयम् ।
वाग्बीजं प्रथमो मन्त्रो नारदोऽस्य मतो मुनिः ॥
छन्दोऽनुष्टुब्देवता तु वाग्मती परिकीर्त्तिता ।
बीजपूर्वैश्च षड्दीर्घैः षडङ्गविधिरीरितः ॥

अथ ध्यानम् ।

श्वेताम्बरां श्वेतवर्णां श्वेतगन्धानुलेपनाम् ।
सुधाकुम्भं च पद्मं च वीणां पुस्तकमेव च ॥
करैर्दधन्तीं मीनस्थां मुक्ताभरणभूषिताम् ।
एवं ध्यात्वा कर्णिकायां यजेद्देवीं षडस्रके ॥
रुद्रधारां मणिमतीं फल्गुं विष्णुमतीं तथा ।
प्रभावतीं भानुमतीं भूपुरे तु दिगीश्वरान् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षत्रयं जपेन्मन्त्रं पञ्चखाद्यैस्तथा हुनेत् ।
तर्पणादि ततः कृत्वा सिद्धो मन्त्रः प्रजायते ॥
सद्योजातस्य बालस्य जिह्वायां बीजमालिखेत् ।
मधुना स्वर्णलेखन्या सोऽष्टवर्षः कविर्भवेत् ॥
वाग्मत्यां वाथ गङ्गायां पुरश्चर्यां करोति यः ।
द्वितीयामप्रतिग्राही मिताशी चाथ मौनवान् ॥

ब्रह्मचारी भूमिशायी श्वेताम्बरधरः शुचिः ।
वाक्सिद्धिं लभतेऽवश्यं दाता भोक्ता त्वयाचकः ॥

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

रमा त्रपा वाग्बीजानि वदेद्ङेऽन्ता च वाग्मती ।
नमो ममेति च पदे धारणां च ततो धियम् ॥
वाचमद्भुतां प्रदेहि स्वाहान्तस्तत्त्ववर्णकः ।
मुन्यादिकं तथा पूजा पुरश्चर्या च पूर्ववत् ॥

इति वाग्मतीमन्त्रः ।

अथ चन्द्रमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

(शारदायाम्)

अथोच्यते चन्द्रमसो मनुः सर्वसमृद्धिदः ।
खड्गीशस्थो भृगुर्बिन्दु मनुः स्वरसमन्वितः ॥
सोमाय हृदयान्तोऽयं मन्त्रः प्रोक्तः षडक्षरः ।
ऋषिरुक्तो भृगुश्छन्दः पङ्क्तिः सोमोऽस्य देवता ॥
दीर्घभाजा स्वबीजेन मनोरङ्गक्रिया मता ।

अथ ध्यानम् ।

कर्पूरस्फटिकावदातमनिशं पूर्णेन्दुबिम्बाननं
मुक्तादामविभूषितेन वपुषा निर्मूलयन्तं तमः ।
हस्ताभ्यां कुमुदं वरं च दधतं नीलालकोद्भासितं
स्वस्याङ्कस्थमृगोदिताश्रयगुणं सोमं सुधाब्धिं भजे ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

रसलक्षं जपेन्मन्त्रं साधको विजितेन्द्रियः ।
तत्सहस्रं प्रजुहुयात् पायसेन ससर्पिषा ॥

अथ मन्त्रान्तरं (मेरुतन्त्रे)

ॐ श्रां श्रीं श्रुं सबिन्दुः स सोमायेत्याग्निगेहनी ।
दशाक्षरश्चन्द्रमन्त्रो जप्यश्चायं नृपायुतम् ॥
होमादिकप्रयोगांश्च सर्वं पूर्ववदाचरेत् ।

इति चन्द्रमन्त्रः ।

अथ भौममन्त्रः ।

तत्रैव ।

अथ भौममनुं वक्ष्ये सर्वरोगनिवारणम् ।
अँ च अङ्गारको ङेऽन्तो हृदन्तश्चाष्टवर्णकः ॥
ऋष्याद्या ब्रह्मगायत्री भूमिपुत्राः प्रकीर्त्तिताः ।
अङ्गषट्कं त्वस्य मनोर्निजबीजेन संमतम् ॥

अथ ध्यानम् ।

नमाम्यङ्गारकं रक्तं रक्ताम्बरविभूषणम् ।
जानुस्थवामहस्ताढ्यं साभयेतरपाणिकम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

लक्षाष्टकं जपः प्रोक्तः खदिरोद्भवकैर्हुनेत् ।
साज्यैः संतर्पणं रक्तचन्दनाद्यैः समाचरेत् ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

अथ मन्त्रान्तरं वक्ष्ये भूमिमन्त्रस्य सिद्धिदम् ।
ॐ ह्रौं हँ सः खँ ख इति मन्त्रः प्रोक्तः षडक्षरः ॥
मुनिर्विरूपो गायत्री छन्दो देवो धरात्मजः ।
षड्भिर्वर्णैः षडङ्गानि मनोः कुर्वीत साधकः ॥

अथ ध्यानम् ।

जवाकुसुमसंकाशं शक्तिं शूलं गदां वरम् ।
मेषसंस्थं रक्तवस्त्रं तं वन्देऽहं धरात्मजम् ॥

अस्य पुरश्चरणं षड्लक्षजपः ।

रसलक्षं जपेद्धोमं समिद्भिः खदिरस्य च ।

इति तत्रैवोक्तत्वात् ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ क्राँ क्रीँ क्रौँ सविन्दुः सकुजायेत्यग्निगेहिनी ।
दशाक्षरो भौममन्त्रो जप्यश्चायं नवायुतः ॥

पुनर्मन्त्रान्तरमाह ।

ॐ श्रीँ क्लीँ ह्रीँ समुच्चार्य ङेऽन्तो भौमो हृदन्तकः ।
दशाक्षरो मनुः प्रोक्तो विरुपाक्षो मुनिर्मतः ॥
गायत्री छन्द उदितं देवता मङ्गलो भवेत् ।
ह्रीँ बीजं श्रीँ च शक्तिः स्यात् कीलकं क्लीँ प्रकीर्त्तितम् ॥
कालादिकं समुच्चार्य नियोग ऋणनाशने ।
षड्दीर्घयुक्तबीजेन अङ्गुल्यादिषडङ्गकम् ॥

अथ ध्यानम् ।

ततो ध्यायेद्रक्तवर्णं रक्तमाल्यांशुकावृतम् ।
कण्ठे कमलमालाढ्यं करयोः शक्तिशूलकम् ॥
मङ्गलानां मङ्गलं च सर्वकामफलप्रदम् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

एवं ध्यात्वा जपेल्लक्षं जुहुयात् करवीरजैः ।

जवाप्रसूनैः पुरुभिर्मधुरत्रितयान्वितैः ॥
रक्तचन्दनगन्धाढ्यैर्यजेदरुणभूषणम् ।
विधिना भूमितनयं सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥

इति कुजमन्त्रः ।

अथ बुधमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि बुधमन्त्रं महाद्भुतम् ।
बुँ ङेऽन्तं बुधशब्दं च हृदयान्तः षडर्णकः ॥
बुधमन्त्रोऽस्य मुन्याद्या ब्रह्मपङ्क्तिबुधा मताः ।
षडङ्गानि स्वबीजेन विन्यस्यैव विचिन्तयेत् ॥

अथ ध्यानम् ।

वन्दे बुधं सदा देवं पीताम्बरसुभूषणम् ।
जानुस्थवामहस्ताब्जं साभयेतरपाणिकम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

प्रजपेद्वर्णसाहस्रं दशांशं जुहुयाद्घृतैः ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ ब्राँ ब्रीँ ब्रूँ सबिन्दुः सबुधायेत्यग्निगेहिनी ।
दशाक्षरः सौम्यमन्त्रो जपो लक्षैकसङ्ख्यया ॥

इति बुधमन्त्रः ।

अथ बृहस्पतिमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि गुरुमन्त्रं गुरुत्वकृत् ।
बृँ बृहस्पतये हृच्च मन्त्रश्चाष्टाक्षरो मतः ॥
छन्दोऽनुष्टुब्मुनिर्ब्रह्मा देवः प्रोक्तो बृहस्पतिः ।
बृँ बीजं पतये शक्तिर्बीजेनैवाङ्गकल्पनम् ॥

अथ ध्यानम् ।

सुवर्णाभं पीतवस्त्रं रक्तस्वर्णाम्बरादिकम् ।
किरन्तं दक्षहस्तेन तद्राशिं वामपाणिना ॥
स्पृशन्तं सम्यगपरं विपणौ कनकादिकम् ।
नानालङ्कारशोभाढ्यं विद्यासागरपारगम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

जपित्वाशीतिसाहस्रं हुत्वा धेनुघृतेन वा ।
धर्माधर्मादिपीठे तं पूजयेदङ्गदिश्यकैः ॥

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ ज्राँ ज्रीँ ज्रूँ सबिन्दुः सचतुर्थ्यन्तो बृहस्पतिः ।
वह्निस्त्रीविश्ववर्णोऽयं जप्यः पञ्चदशायुतम् ॥

इति बृहस्पतिमन्त्रः ।

अथ शुक्रमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

वस्त्रं मे देहि शुक्राय हृदयान्तः शुभादिकाः ।
एकादशाक्षरो मन्त्रो विराट् छन्द उदाहृतम् ॥
ब्रह्मा मुनिर्देवता तु शुक्रो दैत्यादिपूजितः ।
षड्भिः पदैः षडङ्गानि ततो देवं विचिन्तयेत् ॥

अथ ध्यानम् ।

शुक्रं नमाम्यापणस्थं मुक्ताभरणभूषिणम् ।
स्वर्णवासो रत्नधाराविमुग्धान्तः करद्वयम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं सहस्रं जुहुयाद्घृतैः ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ हाँ हीँ हौँ सबिन्दुः स शुक्रायेत्यग्निगेहिनी ।
दशाक्षरः शुक्रमन्त्रो जप्योऽयं द्वादशायुतम् ॥
उदुम्बर समिद्भिश्च होमयेत् सकलापदः ।
भूपैः कृता विशश्यति स्त्रीसौख्यमुपजायते ॥

इति शुक्रमन्त्रः ।

अथ शनैश्चरमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

शनैश्चराय हृदयं समाद्यश्चाष्टवर्णकः ।
मुन्याद्या ब्रह्मगायत्रशनैश्चरसमाह्वयाः ॥
षड्दीर्घयुक्तबीजेन षडङ्गानि समाचरेत् ।

अथ ध्यानम् ।

वन्दे शनैश्चरं वक्रदंष्ट्रं नीलविभूषणम् ।
वामजानुस्थितं वामकरं दक्षे वरं दधत् ॥

(मार्त्तण्डभैरवतन्त्रे)

नीलाद्रिशोभाञ्चितदिव्यमूर्त्तिः
खड्गी त्रिदण्डी शरचापहस्तः ।
शम्भुर्महाकालशनिः पुरारि—
र्जयत्यशेषासुरनाशकारी ॥

इति ध्यानान्तरमुक्तम् ।

(अथ पुरश्चरणं मेरौ)

जपेदक्षरसाहस्रं तद्दशांशं हुनेद्घृतैः ।
षडङ्गग्रहदिक्पालसायुधैः परिपूजनम् ॥
न शनैश्चरभक्तानामापदो न दरिद्रता ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ प्राँ प्रीँ प्रौँ स इत्युक्त्वा शनैश्चरपदं वदेत् ।
ङेऽन्तं स्वाहा द्वादशार्णो जपः प्रयुतसंमतः ॥
हुनेच्छमीसमिद्भिश्च क्लीवाः सर्वेऽस्य वश्यगाः ।

इति शनैश्चरमन्त्रः ।

अथ राहुमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अपरं तु मनुं वक्ष्ये राहवे नम उच्चरेत् ।
रॉं पूर्वकः षडर्णोऽयं वर्णैरेवाङ्गकल्पनम् ॥
मुन्याद्या ब्रह्मगायत्रराहवः परिकीर्त्तिताः ।

अथ ध्यानम् ।

वन्दे राहुं धूम्रवर्णं सर्वकायं कृताञ्जलिम् ।
विकृतास्यं रक्तनेत्रं धूम्रालङ्कारमन्वहम्* ॥

अथ पुरश्चरणम ।

जपेद्वर्णसहस्रं तु होमयेद्गोघृतेन च ।
ग्रहाशाधिपशस्त्रैश्च पूजावृत्तिरुदीरिता ॥
राहोरुपासको भूपः संग्रामे विजयी भवेत् ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ सॉं सीँ सौँ सबिन्दुः स राहवे त्वग्निगेहिनी ।
दशाक्षरो राहुमन्त्रो जप्यश्चायं दशायुतः ॥
दूर्वाभिर्होमयित्वा च द्विजान् सन्तर्प्य सिध्यते ।

इति राहुमन्त्रः ।

---

*मण्डितम् इति २-३-४ पु. पा. ।

अथ केतुमन्त्रः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

कें केतवे हृदित्येवं केतुमन्त्रः षडर्णकः ।
ब्रह्मा मुनिर्मतश्छन्दः पङ्क्तिः केतुश्च देवता ॥
कें बीजं वें तु शक्तिः स्याद्बीजेनैव षडङ्गकम् ।

अथ ध्यानम् ।

वन्दे केतुं कृष्णवर्णं कृष्णवस्त्रविभूषितम् ।
वामोरुन्यस्तद्धस्तं साभयेतरपाणिकम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

जपेदक्षरसाहस्रं तद्दशांशं हुनेद्घृतैः ।

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव ।

ॐ प्राँ प्रीँ प्रौँ सबिन्दुः सकेतवे वह्निगेहिनी ।
दशाक्षरः केतुमन्त्रो जप्योऽयं द्वादशायुतम् ॥
होमः कुशैः प्रकर्त्तव्यो घृताक्तैस्तर्पणादि च ।
उपासकानामेतस्य केतवोऽग्रे चलन्ति हि ॥

इति केतुमन्त्रः ।

अथ ग्रहमातृकामन्त्राः (दक्षिणाम्नाये)

तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि ग्रहमातृसुसाधनम् ।
ग्रहमातरि तुष्टायां किं ग्रहैर्दुरितैरपि ॥
ग्रहमातरि तुष्टायां सुग्रहैः किं प्रयोजनम् ।
मङ्गला पिङ्गला धान्या भ्रामरी भद्रिका तथा ॥
उल्का सिद्धा संकटा च विकटा गर्भपालिका ।
रुद्रनक्षत्रतश्चाष्टौ जन्मधिष्ण्यक्रमाद्दशाः ॥
फलं नामानुरूपं स्यादेकोपचयतो द्वयोः ।
पिङ्गला सूर्यजननी महाधिव्याधिकारिणी ॥
तुष्टा चेच्छत्रुवर्गस्य रुष्टाकुर्याच्च साधके ।
ब्जेँ वीजं तु समुच्चार्य पिङ्गले वैरिवारिणी ॥
प्रसीद फडिति प्रोक्तस्त्रयोऽग्निशक्तिवर्णकः ।
दीर्घषट्कयुजा पूर्ववीजेन च षडङ्गकम् ॥

अथ ध्यानम् ।

पिङ्गवर्णां पिङ्गकेशीं पिङ्गनेत्रां धनुः शरान् ।
हस्ताभ्यां दधतीं पद्मयुगलं तां भजाम्यहम् ॥
अथ पूजाविधिं वक्ष्ये सर्वासामेव तन्त्रतः ।
जवापुष्पाणि शस्तानि धूपो गुग्गुलुसम्भवः ॥
घृतप्रदीपो मधुरा नैवेद्याः पायसादयः ।
अलङ्कारास्तथा रक्तास्तथा वस्त्राणि चन्दनम् ॥
स्वर्णालङ्करणैश्चापि सद्द्रव्यैर्बहुपञ्चकैः ।

तर्पयेत् परमेशानि तत्तन्मन्त्रैः सहस्रधा ॥
सुवर्णपत्रे निच्छिद्रे हस्तायामे मनोरमे ।
कृत्वा यन्त्रं तथोक्तं तु योगिनीं तत्र पूजयेत् ॥
तत्तन्मन्त्रवरं जप्त्वा विघ्नशान्त्यै सहस्रसः ।
सप्ताहेन प्रजायेत त्रिविधोत्पातवारणम् ॥
ततश्च कुण्डं विधिवत् कृत्वा च चतुरस्रकम् ।
अथवा स्थण्डिले शुद्धे सुलिप्ते गोमयाम्बुभिः ॥
चतुर्हस्तप्रमाणेन योजयेत् स्थिरमानसः ।
योगिन्यग्निं तु संस्थाप्य कृत्वा पूर्वोदिताः क्रियाः ॥
अन्यासां दशवारं तु विरुद्धायाः सहस्रधा ।
विल्वपत्रैस्तत्फलैश्च कमलैर्नागकेशरैः ॥
जुहुयात् पायसान्नेन तथैव कुलवस्तुना ।
सहस्रमयुतं वापि लक्षं वा कामनाक्रमात् ॥
अथ पूजां प्रवक्ष्यामि मध्ये देवीं प्रपूजयेत् ।
इच्छां ज्ञानं क्रियां शक्तिं त्रिषुकोणेषु पूजयेत् ॥
मन्मथान् पञ्च तदधः पञ्चकोणेषु पूजयेत् ।
षडङ्गं पूजयेत् पश्चादष्टपत्रेऽन्ययोगिनीः ॥
तद्बाह्ये भूपुरे लोकपालानस्त्राणि पूजयेत् ।
पूजाप्रकारो होमश्च सर्वासामयमेव हि ॥
विशेषः पुनरत्रास्ति शत्रूच्छेदाभिचारके ।
खड्गचर्मधरामुग्रां ध्यायेत् षड्भुजधारिणीम् ॥
गरुडासनमासीनां वैरिनिग्रहकारिकाम् ।

लक्षमेकं प्रजप्यादौ जपेल्लक्षं हि तर्पयेत् ॥
सर्वशत्रुविनाशः स्याद्दुःखं नाप्नोति कुत्र चित् ।
अथातः संप्रवक्ष्यामि चन्द्रमातुश्च साधनम् ॥
मायाद्यो वह्निजायान्तो मङ्गले मङ्गलालये ।
एकादशाक्षरो मन्त्रो मङ्गलायाः प्रकीर्त्तितः ॥
कृत्वाद्येन षडङ्गानि दीर्घषट्कयुजा तथा ।
ध्यायेदेनां त्रिनयनामुद्यदादित्यसन्निभाम् ॥
दरस्मेरमुखाम्भोजां सिन्दूरसुन्दराधराम् ।
पद्मद्वयं धनुर्बाणान् दधतीं भुजपल्लवैः ॥
सगुञ्जन्मञ्जुमञ्जीर काञ्चीगुणविराजिताम् ।
एवं ध्यात्वा महेशानि पूर्ववत् परिपूजयेत् ॥
ततो लब्धमनुं जप्त्वा तारमायापुरःसरम् ।
योगिनीक्षेत्रवटुकगणाधिपबलिं हरेत् ॥
सर्वासामेव पूजान्ते मङ्गलैव प्रसीदति ।

अथ पुरश्चरणमाह ।

योगिन्यास्तु प्रसादार्थं वर्णलक्षं जपेन्मनुम् ।
दुर्योगिन्यनुकूलार्थं जपेत् तत्संख्यकायुतम् ॥
अदृष्टप्रतिबद्धस्य शुभायास्तु फलस्य च ।
प्राप्तये प्रजपेत् तावत्सहस्रं प्रत्यहं जपम् ॥
प्रकर्त्तव्यो वर्णशतं यावद्दुष्टा तु योगिनी ।
तुष्टाया वर्णदशकं रोगिणं चाभिमन्त्रयेत् ॥

वर्णतुल्येन मन्त्रेण यस्याः सेवापरो भवेत् ।
तस्याः पीडानिवृत्तिः स्याद्वर्णाभ्यन्तर्गतैर्दिनैः ॥
एवं विधिर्नवानां तु विज्ञेयः सुरसत्तमाः ।
योगिनी तुल्यफलदा वाममार्गे च दक्षिणे ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि भ्रामरीं भौममातरम् ।
ह्रीँ भ्रामरि पदं चोक्त्वा जय तान्मे अधीश्वरि ॥
भ्रामय क्लीँ षोडशार्णो मन्त्रोऽस्याः परिकीर्त्तितः ।
पिङ्गलावत् सर्वमस्याः सिद्धये शर्करान् दश ॥
मन्त्रयित्वानया मार्गे दशदिक्षु च संत्यजेत् ।
प्रातस्ततो व्रजेन्मार्गं मार्गस्थाः सर्व एव हि ॥
सर्वे मोहं समायान्ति व्याघ्राः सर्पाश्च तस्कराः ।
शुल्किनो दुष्टभूपाश्च नित्यमेवं समाचरेत् ॥
उपानत्कतले यस्य लिखित्वा नाम च व्रजेत् ।
योजनैकं जपेन्मन्त्रं स भ्रमेच्च वसुन्धराम् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि भद्रिकां बुधमातरम् ।
प्लूँ बीज तोयभूयोगाज्जातमादौ समुच्चरेत् ॥
भद्रिके मे मम भद्रं देहीति च पदं पुनः ।
वदेच्च परभद्राणि नाशय द्वितयं ततः ॥
स्वाहान्तो जिनवर्णोऽयं भद्रिकाया मनुर्मतः ।
षड्दीर्घयुक्तबीजेन षडङ्गविधिरीरितः ॥
मङ्गलावच्छुभानां स्याद्ध्यानं दुष्फलदायिनी ।
पिङ्गलावत् समुद्दिष्टं जपाद्यं प्रोक्तवर्त्मना ॥

अथातः संप्रवक्ष्यालि धन्याख्यां गुरुमातरम् ।
श्रीधनदे समुच्चार्य धन्ये स्वाहाष्टवर्णकः ॥
षड्दीर्घाढ्याद्यबीजेन षडङ्गविधिरीरितः ।
नास्ति धन्यासमा काचिदिह लोके फलप्रदा ॥
पुरश्चर्यात्रयं कृत्वा प्राग्जन्मार्जितपातकम् ।
संस्तंभ्य धन्या ददते धन्यत्वं साककाय तु ॥
बृहस्पतीश्वरात् पश्चात् काश्यां धन्यां विलोकयेत् ।
पुरश्चर्यां तत्र कृत्वा वैश्यो धन्यः प्रजायते ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि सिद्धां शुक्रस्य मातरम् ।
ह्रीँ सिद्धे मे सर्वमानं समुक्त्वा साधयद्वयम् ॥
हृदयान्तो मित्रवर्णः सिद्धाया मनुरीरितः ।
बीजेनैव षडङ्गानि जपाद्यं प्रोक्तवच्चरेत् ॥
नास्ति सिद्धोपासकानां कर्मासिद्धिस्तु कुत्र चित् ।
उपासका ये सिद्धायाः येनाम्नायेन जायते ॥
तदाम्नायकदेवानां पाकेऽस्याः सर्वमेव हि ।
षट्कर्म सिद्ध्यते तस्य मनोराराधनं विना ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि चोक्त्वा मन्दस्य मातरम् ।
ॐ मम रोगं नाशय भञ्जयैकादशाक्षरः ॥
सर्वरोगापहो मन्त्रो मार्जनात् सप्तघस्रतः ।
उल्का मन्त्रो यस्य सिद्धो न गदास्तस्य मन्दिरे ॥
शीतलायां महामायां महिषं लक्षणान्वितम् ।
उल्काप्रीत्यै तमुत्सृज्य नगरे भ्रामयेत् पुनः ॥

नानावाद्यैः परिवृतं वस्त्रादिभिरलङ्कृतम् ।
उत्सृजेत् तं यमाशायामुपद्रवशमो भवेत् ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि संकटां राहुमातरम् ।
ह्रीँ संकटे च रोगं मे परमं नाशयद्वयम् ॥
षोडशार्णस्तु मन्त्रोऽयं सर्वदुःखापनोदनः ।
कारागृहे जपेल्लक्षं बन्धमोक्षः प्रजायते ॥
वीरेश्वरादुदक् काश्यां संकटा यत्र संस्थिता ।
तत्र षोडशलक्षाणि जप्त्वा होमस्तु दूर्वया ॥
तस्य सिद्धो भवेन्मन्त्रस्तन्मुखाद्यदि निःसरेत् ।
अमुकस्यामुकं कष्टं गतं तद्गतमेव हि ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि विकटां केतुमातरम् ।
तारो नमो भगवति विकटे वीरपालिके ॥
प्रसीद युगलं मन्त्रः प्रकृत्यर्णः प्रकीर्त्तितः ।
काश्यां वीरेश्वरासन्ना पश्चिमे विकटा स्थिता ॥
तत्र मन्त्रमिमं जप्त्वा ग्रहतप्ताश्च बालकाः ।
उदरं चापि बन्ध्यायाः प्रसवत्यास्तथा शिरः ॥
पित्रादिभिस्त्यक्तबालास्तथा मातृविवर्जिताः ।
साधकस्य करस्पृष्टा नीरोगाश्चीरजीविनः ॥

इति ग्रहमातृकामन्त्रा ।

अथ दिक्पालमन्त्राः दक्षिणाम्नाये ।

तत्रादौ शक्रमन्त्र उक्तस्तत्रैव ।

इमिन्द्राय नमश्चेति शक्रमन्त्रः षडक्षरः ।
पङ्क्तिश्छन्दो मुनिर्ब्रह्मा देव इन्द्रः प्रकीर्त्तितः ॥
मायेति शक्तिरिँ बीजं बीजेनैव षडङ्गकम् ।

अथ ध्यानम् ।

पीतवर्णं सहस्राक्षं वज्रपद्मकरं विभुम् ।
सर्वालङ्कारसंयुक्तं नौमीन्द्रं दिक्पतीश्वरम् ॥

अस्य पुरश्चरणं तत्रैव ।

प्रजपेल्लक्षमेकं तु तिलाज्याभ्यां हुनेत् ततः ।
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगं कर्त्तुमर्हति ॥

अथाग्निमन्त्रः (शारदायाम्)

व्याहृतित्रयमग्नेः स्याज्जातवेद इहावह ।
सर्वकर्माणि संभाष्य साधयाग्निप्रिया ततः ॥
ताराद्योऽयं मनुः प्रोक्तः पञ्चविंशतिवर्णवान् ।
ऋषिर्भृगुर्भवेच्छन्दो गायत्रं देवतानलः ॥
विभक्तः पञ्चभिः षड्भिश्चतुर्भिः पञ्चभिस्त्रिभिः ।
द्वाभ्यामङ्गक्रिया प्रोक्ता वर्णैर्मलमनोः क्रमात् ॥

अथ ध्यानम् ।

अंसासक्तसुवर्णमाल्यमरुणस्रक्चन्दनालङ्कृतं
ज्वालापुञ्जजटाकलापविलसन्मौलिं सुमुक्ताम्बरम् ।
शक्तिस्वस्तिकदर्भमुष्टिकजपस्त्रक्स्रुक्स्रुवाभीवरान्
दोर्भिर्बिभ्रतमञ्चितत्रिनयनं रक्ताभमग्निं भजे ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

गुरोर्लब्धमनुर्मन्त्री चतुर्दश्यामुपोषितः ।
जपेद्भानुसहस्राणि शुद्धाचारो जितेन्द्रियः ॥
अमावश्यादिने विप्रान् भोजयेन्मधुरोत्तरैः ।
भक्ष्यैर्भोज्यैर्यथाशक्ति दद्यात् तेभ्योऽत्र दक्षिणाम् ॥
भुक्त्वा भोगं समानीय होमद्रव्याणि शोधयेत् ।
अपरं दिनमारभ्य होमं कुर्यादतन्द्रितः ॥
क्रमाद्वटसमिद्व्रीहितिलराजीहविर्घृतैः ।
प्रत्येकमष्टोत्तरशतं जुहुयादनिशं सुधीः ॥
दशाहमेवं निर्वर्त्य विधानेन विधानवित् ।
दत्वा पूर्णाहुतिं सम्यगेकादश्यां द्विजोत्तमान् ॥
संपूज्य तर्पयेद्विचैर्यथाविभवमादरात ।
गुरवे दक्षिणां दद्यादरुणां गां पयस्विनीम् ॥
वासांसि धनधान्यादि दत्वा संप्रीणयेद्गुरुम् ।

अथ यम मन्त्रो (मेरुतन्त्रे)

ॐ क्रौँ ह्रीँ आँ च तद्बीजं ङेऽन्तं वैवस्वतं वदेत् ।

धर्मराजाय भक्तानुग्रहकृते नमो वदेत् ॥
चतुर्विंशति वर्णोऽयं यममन्त्रोऽखिलेष्टदः ।
सिद्धीष्विष्वङ्गयुग्मार्णैः षडङ्गानि स्मरेद्यमम् ॥
मेघश्यामं प्रसन्नास्यं नानालङ्कारसंयुतम् ।
महिषस्थं दण्डधरं संस्तुतं पितृभिर्वृतम् ॥
नानारूपधरैर्दूतैः श्वेतवस्त्रं भजेद्यमम् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं हुनेदाज्यान्वितैस्तिलैः ।

अथ नैर्ऋतमन्त्रस्तत्रैव ।

ॐ क्षँ निर्ऋतये रक्षाधिपतये पदं वदेत् ।
धूम्रवर्णाय खड्गेति हस्ताय प्रेतवाहनः ॥
ङेऽन्तस्ततश्च हृदयं त्रिंशदर्णो मनुर्मतः ।
ॐ क्षमाद्यैर्हृदन्तैश्च पञ्चाङ्गं पञ्चभिः पदैः ॥

ध्यानम् ।

किरीटिनं च पिङ्गाक्षं धूम्राभं प्रेतवाहनम् ।
नानारक्षोगणैः सेव्यं खड्गचर्मधरं भजे ॥

पुरश्चरणं तत्रैव ।

जपेत् त्रिंशत्सहस्राणि गुञ्जाज्याभ्यां हुनेत् पुनः ।

अथ वरुणमन्त्रस्तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रं वरुणदैवतम् ।
तारं वँ वरुणायेति जलाधिपतये वदेत् ॥

वदेच्च शुक्लवर्णाय पाशहस्ताय संवदेत् ।
मकरेति वाहनाय नम एकत्रिवर्णकः ।।
त्रिष्टुप्छन्दो वशिष्ठर्षिर्देवता वरुणो मतः ।
ॐ वमाद्यैर्नमोऽन्तैश्च पञ्चाङ्गं पञ्चभिः पदैः ॥

ध्यानम् ।

श्वेतांशुकं दधद्धस्तैः पाशाङ्कुशवराभयान् ।
स्वच्छारविन्दवसतिर्मुक्ताभरणभूषितः ॥
तुन्दिलश्च प्रसन्नास्यो वरुणो निधिदोऽस्तु मे ।

पुरश्चरणम् ।

जपद्वर्णसहस्रं तु होमः पद्माक्तकैर्मतः ।

अथ वायुमन्त्रस्तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि वायुमन्त्रं महाद्भुतम् ।
तारं यँ वायवे प्राणाधिपतये पदं वदेत् ॥
कृष्णवर्णायाङ्कुशेति हस्ताय मृगवाहना ।
य नमो गो द्विवर्णोऽयं वायोर्मन्त्र उदीरितः ॥
गणकोऽस्य मुनिश्छन्दो नृवृद्वायुश्च देवता ।
पञ्चाङ्गादि मनोरस्य ॐ यँ बीजादिकैः पदैः ॥

ध्यानम् ।

कृष्णवर्णं धावमानं मृगस्थं वेगवत्तरम् ।
पाशाङ्कुशकरं प्रेतकृत्यापरिमलान्वितम् ॥

अथ पुरश्चरणम्।

जपेद्वर्णसहस्राणि लाजाज्याभ्यां च होमयेत्।
सिद्धमन्त्रस्तु तत्कालं भवेद्भूमौ बलाधिकः॥

अथ कुवेरमन्त्रस्तत्रैव।

अथातः संप्रवक्ष्यामि राजराजमनून् शुभान्।
यक्षाय च कुवेराय वदेद्वै श्रवणाय च॥
धनधान्याधिपतये धनधान्यपदं वदेत्।
समृद्धिं मे देहि वदेद्दापयाग्निप्रियान्तकः॥
पञ्चत्रिंशद्वर्णमिता विश्रवा मुनिरीरितः।
छन्दस्तु बृहती त्र्यब्धीष्वष्टाष्टाङ्गैः षडङ्गकम्॥

ध्यानम्।

गारुत्मतनिभं शान्तं मुकुटादिविभूषितम्।
वरं गदां च दधतं तुन्दिलं यक्षसेवितम्॥

पुरश्चरणम्।

लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं दशांशं जुहुयात् तिलैः।
धर्मादिपीठे प्रयजेदङ्गलोकेशहेतिभिः॥
शिवालये जपेन्मन्त्रमयुतं धनवृद्धये।
विल्वमूलोपविष्टेन जप्तोलक्षं धनर्द्धिदः॥
अथ मन्त्रान्तरं वक्ष्ये ॐ श्री ॐ ह्रीँ समुच्चरेत्।
श्रीँ ह्रीँ क्लीँ श्रीँ क्लीँ च वित्तेश्वराय नम इत्यपि॥

षोडशार्णोऽस्य मुन्यादि प्राग्वत् त्रिद्विद्विनेत्रकैः ।
पञ्चाप्तिभ्यां षडङ्गं स्याद्ध्यानपूजादि पूर्ववत् ॥

अथ मन्त्रान्तरं तत्रैव।

अथ मन्त्रान्तरं वक्ष्ये कुबेरस्य गजाननम् ।
तारो वैश्रवणायेति स्वाहा पञ्चाङ्गमत्र तु ॥
स्वाहान्तैः प्रणवाद्यैस्तु पञ्चभिर्मन्त्रवर्णकैः ।

ध्यानमाह।

धनपूर्णं स्वर्णकुम्भं तथा रत्नकरण्डकम् ।
हस्ताभ्यां बिभ्रतं खर्वकरपादं च तुन्दिलम् ॥
धराधस्ताद्रत्नपीठोपविष्टं सस्मिताननम् ।

पुरश्चरणम्।

वर्णलक्षं जपेद्धोमः पूजा प्राग्वन्महाधनी ।
सेवनादस्य भवति यक्षिण्याद्यास्तथा वशाः ॥

अथेशानमन्त्रस्तत्रैव ।

प्रणवं हंसमुच्चार्य ईशानाय वदेत् ततः ।
विद्याधिपतये चेति स्फटिकेति वदेत् ततः ॥
वर्णाय शूलहस्ताय ङेऽन्तश्च वृषवाहनः ।
नमोऽन्त एकत्रिंशद्भिर्वर्णैर्मन्त्र उदाहृतः ॥
ॐ हमाद्यैर्नमोऽन्तैश्च पञ्चाङ्गं पञ्चभिः पदैः ।
शक्तीनां मनवो ये च ता विद्याः परिकीर्त्तिताः ॥

पुरुषाणां च ते मन्त्रा विद्यास्तु पुरुषं विना ।
भवन्ति नैव फलदा यथा नारी नरं विना ॥
पुंसा योगो यत्र नोक्तस्तत्रेशानं प्रयोजयेत् ।

अस्य पुरश्चरणमष्टसहस्रजपस्तन्त्रान्तरे प्रोक्तः ।

अथ ब्रह्ममन्त्रो (मेरुतन्त्रे)

अथातः संप्रवक्ष्यामि ब्रह्मणो मन्त्रमुत्तमम् ।
तारं पाशं ब्रह्मणे च लोकाधिपतये वदेत् ॥
रक्तवर्णायोर्ध्वलोकपालकाय वदेत् ततः ।
पद्महस्ताय च पदं ङेऽन्तं स्याद्धंसवाहनः ॥
नमोऽन्तो बाणरामार्णो मन्त्रोऽयं परिकीर्त्तितः ।
तारपाशादिकैः षड्भिः पदैरङ्गहृदन्तकैः ॥
नास्य पूजा तु मच्छापाज्जपोऽस्य परिकीर्त्तितः ।
वर्णलक्षजपादेव निग्रहानुग्रहक्षमः ।
दशपत्रे यजेदेनं प्राणीशान्तर्दले सुराः ॥
न तत्र मम शापोऽस्ति शापः केवलपूजने ।

अथानन्तमन्त्रस्तत्रैव ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि शेषस्य मनुमद्भुतम् ।
तारं मायामनन्ताय नागाधिपतये वदेत् ।
गौरवर्णपातालादिसप्तलोकेश्वराय च ।
चक्रहस्ताय गरुडवाहनाय नमोऽन्तकः ॥

एवं चत्वारिंशदर्णो मन्त्रोऽनन्तस्य कीर्त्तितः ।
मन्त्रं प्रतिचतुर्दश्यां चतुर्दशशतं जपेत् ॥
दुग्धं हुनेदिन्द्रविप्रान् भोजयेच्च चतुर्दश ।
कुर्याच्चतुर्दशीं भक्त्या धनधान्ययुतो भवेत् ॥
राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं विद्याकामस्तु पण्डितः ।
भाद्रशुक्लचतुर्दश्यां विशेषात् पूजनं मतम् ॥

इति दिक्पालप्रकरणम् ।

अथ गायत्रीप्रकरणम् ।

मेरुतन्त्रे (ऊर्ध्वाम्नाये)

अथ वक्ष्यामि मन्त्रेशीं गायत्रीं वेदमातरम् ।
यया तु सगुणं ब्रह्म गीयते प्रतिपाद्यते ॥
निर्गुणं यां विना मुक्तिर्न कस्यापि प्रजायते ।
महामाया स्वरूपायां महाकाल स्वयं यजेत् ॥
यत्प्रभावादहं त्वं च जात काल इवापरः ।

सगुणब्रह्मेति । सूर्यमण्डलमध्यस्थगुणत्रयात्मकतेजोरूपमित्यर्थः ।

तदुक्तं (बृहत्सिद्धान्तसारे)

आदित्यमण्डलगतं यत् तेजस्त्रिगुणात्मकम् ।
तदेतत् सगुणं ब्रह्म ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् —इति ॥

निर्गुणमिति । गुणत्रयोपाधिरहितमित्यर्थः ।

यां विनेतिः गुणब्रह्माभिधानद्वारा निर्गुणब्रह्मप्रतिपादिकाया अस्या एव मुक्तिहेतुत्वादिति भावः ।

(शारदायाम्)

प्रणवाद्या व्याहृतयः सप्त स्युस्तत्पदादिकाः ।
चतुर्विंशत्यक्षरात्मा गायत्री शिरसान्विता ॥
सर्ववेदोद्धृतः सारो मन्त्रोऽयं समुदाहृतः ।
ब्रह्मा देव्यादिगायत्री परमात्मा समीरिताः ॥

ऋष्याद्याः प्रणवस्यैते मुनिभिः परिकीर्त्तिताः ।
यमदग्निभरद्वाजभृगुगौतमकाश्यपान् ॥
विश्वामित्रवशिष्ठाख्यौ व्याहृतीनामृषीन् विदुः ।
गायत्र्युष्णिगथानुष्टुब्बृहतीपङ्क्तयः पुनः ॥
त्रिष्टुब्जगत्यौ छन्दांसि कथितानि मनीषिभिः ।
सप्तार्चिरनिलं सूर्यो वाक्पतिर्वरुणो वृषः ॥
विश्वे देवाः क्रमादासां देवताः परिकीर्त्तिताः ।

(मेरुतन्त्रे)

गायत्र्या मुनिराख्यातो विश्वामित्रोऽतितापसः ।
गायत्री छन्द इत्युक्तं देवता सविता स्मृता ॥

तन्त्रान्तरे ।

अग्निर्मुखं शिरो ब्रह्मा हृद्विष्णुरलिकं शिवः ।
साङ्ख्यायनश्च गोत्रं स्यात् त्रैलोक्यं चरणत्रयम् ॥

(शारदायाम)

शिरसोऽस्या मुनिर्ब्रह्मा छन्दो देव्यादिका स्मृता ।
गायत्री परमात्मा तु देवता कथिता बुधैः ॥

(मेरुतन्त्रे)

व्याहृतिः सप्तभूराद्या हृन्मुखांसोरुयुग्मके ।
जठरे च क्रमात् न्यसेन्न्यासोऽयं प्रथमः स्मृतः ॥
पादाङ्गुल्याद्यसन्धौ च सन्धौ स्याद्गुल्फपादयोः ।
गुल्फजान्वोस्तथा सन्धौ तथा जानूरुसन्धिषु ॥

लिङ्गे नाभौ च हृदये कण्ठे वर्णान्न्यसेत् क्रमात् ।
कराङ्गुलीमूलसन्धौ मणिबन्धे च कूर्परे ॥
भुजमूले मुखे नासिकायां चापि कपोलयोः ।
नेत्रकर्णभ्रू शिरसि चूडाधो वामकणके ॥
दक्षकर्णे मुखे मस्तके च वर्णान् क्रमान्न्यसेत् ।
गायत्र्या अक्षरन्यासो द्वितीयः संप्रकीर्त्तितः ॥
पदानि दश गायत्र्याः शिरोभ्रूमध्यदङ्मुखे ।
कण्ठहृन्नाभिगुह्येषु जान्वोरङ्घ्र्योरथ न्यसेत् ॥
शिरो देशे तु गायत्र्याः शिरोन्यासस्तृतीयकः ।
हृदयं ब्रह्मणे प्रोक्तं विष्णवे शिर ईरितम् ॥
शिखा रुद्राय कवचमीश्वराय समीरितम् ।
नेत्रं सदाशिवायोक्तमस्त्रं सर्वात्मने स्मृतम् ॥
अयं षडङ्गन्यासस्तु चतुर्थः परिकीर्त्तितः ।
पज्जानुकटिनाभौ च हृदये कण्ठभालयोः ॥
क्रमाद्व्याहृतयो न्यस्याः परिब्रह्मेति शीर्षकम् ।
पुनर्व्याहृतिन्यासोऽयं पञ्चमः परिकीर्त्तितः ॥
तत्सवितुर्हृदयाय वरेण्यं शिरसे तथा ।
भर्गोदेवस्य च शिखा धीमहि कवचं स्मृतम् ॥
धियो यो नो नेत्रमुक्तमस्त्रं शेषेण कीर्त्तितम् ।
अयं न्यासस्तु षष्ठः स्यात् षडेते पापहारकाः ॥
प्राणायामत्रयं कृत्वा ततो ध्यानं समाचरेत् ।

ध्यानं यथा । समष्टिध्यानं (तुरीये)

मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणै-
र्युक्तामिन्दुनिबद्धरत्नमुकुटां तत्वात्मवर्णात्मिकाम् ।
गायत्रीं वरदाभयाङ्कुशकशाञ्छुभ्रं कपालं गुणं
शङ्खं चक्रमथारविन्दयुगलं हस्तैर्वहन्तीं भजे ॥

ध्यानान्तरमुक्तं (प्रातःकाले)

ब्राह्मणी चतुराननाक्षवलयं कुम्भं करैः स्रुक्स्रुवौ
बिभ्राणारुणकान्तिरिन्दुवदना ऋग्रूपिणी बालिका ।
हंसारोहणकेलिरम्बरमणेर्बिम्बाश्रिताभूषिता
गायत्री हृदि भाविता भवतु नः संपत्समृद्ध्यै सदा ॥
मध्याह्ने चान्त्यसन्ध्यायां ध्यानभेदमथ ब्रुवे ।

तथा (मध्याह्नकाले)

रुद्राणी नवयौवना त्रिनयना वैयाघ्रचर्माम्बरा
खट्वाङ्गत्रिशिखाक्षसूत्रवलयाभीतीर्दधनाम्बिका ।
विद्युत्पुञ्जजटाकलापविलसद्बालेन्दुमौलिः सदा
सावित्री वृषवाहनासिततनुर्ध्येया यजूरूपिणी ॥

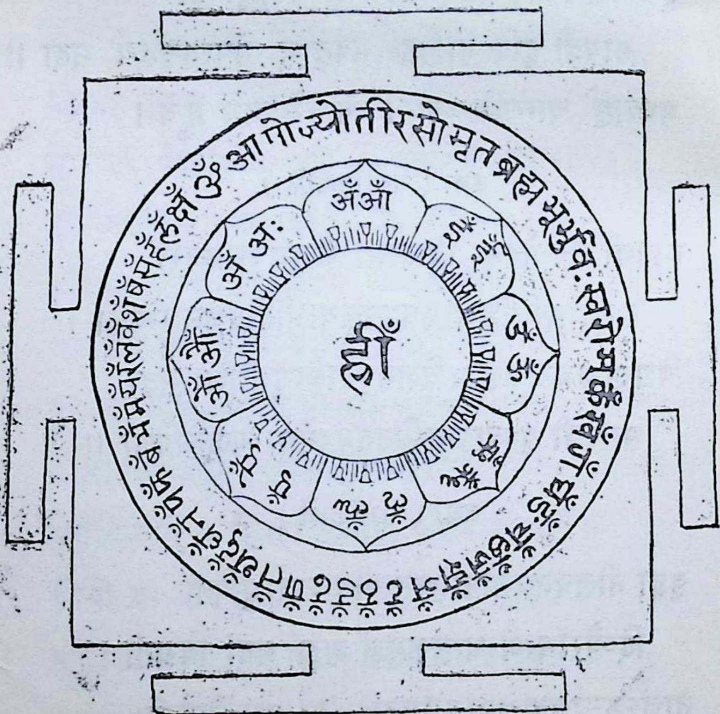
तथा (सायंकाले)

वृद्धा नीलघनप्रभापरिलसत्पीताम्बराभूषिता
दिव्यैराभरणैरथाङ्गकमले शङ्खं गदां बिभ्रती ।
तार्क्ष्यस्कन्धगतासमस्तजगदाराध्या परा वैष्णवी
ध्येया चैव सरस्वती भगवती सामस्वरूपा सदा ॥

अस्या पूजायन्त्रमुक्तं (मेरुतन्त्रे)

पद्ममष्टदलं लेख्यं ह्रीँ कारं कर्णिकास्थितम् ।
द्वौ द्वौ स्वरौ दिग्विदिशं प्रतिपत्रे समालिखेत् ॥
किञ्जल्केषु तदग्रेषु गायत्र्यर्णा स्त्रिशस्त्रिशः ।
तद्बहिर्वृत्तयुगलान्तराले तु समालिखेत् ॥
ककाराद्याँस्तथोमापोज्योतिरसोऽमृतं ब्रह्म- ।
भूर्भुवः सुवरोमिति यन्त्रे सर्वार्थसिद्धिदम् ॥

गायत्रीयन्त्रम् ।

अत्र प्रतिपत्रंस केशरेषु गायत्र्यर्णाँ स्त्रीँ सस्त्रीमालिखेत् ।

(शारदायाम्)

प्राणायामं पुरा कृत्वा गायत्रीं सन्ध्ययोर्जपेत् ।
सप्तव्याहृतिसंयुक्तां गायत्रीं शिरसान्विताम् ॥
त्रिरुच्चरन् धिया प्राणान् धारयेद्यतमानसः ।
प्राणायामोऽयमाख्यातः समस्तदुरितापहः ॥
व्याहृतित्रयसंयुक्तां गायत्रीं दीक्षितो जपेत् ।

अथास्याः पूजाविधिः (मेरुतन्त्रे)

ततस्तु पूजयेद्देवीं दशावरणसंयुताम् ।
आदौ सम्पूज्य देवेशीं कोणाग्रे पूजयेत् ततः ॥
त्रिकोणस्याग्निकोणात् तु प्रादक्षिण्येन देवताः ।
ब्राह्मीं माहेश्वरीं वैष्णवीमिति प्रथमावृत्तिः ॥
तस्याग्रतस्त्वष्टदिक्षु क्रमादष्टौ प्रपूजयेत् ।
आदित्यमुखाँश्च रविं प्रज्ञां भानुं प्रभां तथा ॥
भास्करं चापि सन्ध्यां च द्वितीयावरणं त्विदम् ।
ततोऽर्चयेदष्टदलकेशरेष्वङ्गषट्ककम् ॥
गायत्र्याश्च तृतीयोक्तं दलमध्ये यजेदिमाः ।
प्रह्लादिनीं प्रभां नित्यां विश्वम्भरां विलासिनीम् ॥
प्रभावतीं जयां शान्तां चतुर्थावरणं त्विदम् ।
ततो यजेद्दलाग्रेषु कान्तिं दुर्गां सरस्वतीम् ॥
विश्वरूपां विशालां च ईशानीं व्यापिनीं क्रमात् ।
विमलां च प्रोक्तमिदं पञ्चमावृत्तिपूजनम् ॥

तदग्रिमे त्वष्टदले एताः पूज्याश्च शक्तयः ।
तमोऽपहारिणीं सूक्ष्मां विश्वयोनिं जयावहाम् ॥
पद्मालयां परां शोभां पद्मरूपां तु षष्ठकम् ।
भवेदावरणं चाग्रे ब्राम्ह्याद्याः सप्त मातरः ॥
अष्टमा त्वरुणा प्रोक्ता सप्तमावरणं त्विदम् ।
रविः सितः कुजो राहुः शनिश्चन्द्रो बुधो गुरुः ॥
अष्टमावरणं चैतच्चतुरस्रे दिगष्टके ।
दिक्पाला नवमे प्रोक्तास्तदस्त्राणि च दिङ्मिते ॥
एवं संपूजयेद्देवीं तस्या मुद्राः प्रदर्शयेत् ।

मुद्रास्तु तत्रैवोक्ताः ।

गायत्र्या अथ वक्ष्यन्ते चतुर्विंशतिमुद्रिकाः ।
जपादौ दर्शयेत् तासां देवताश्च तथा फलम् ॥
सुमुखं संहतौ हस्तावुत्तनाकुञ्चिताङ्गुली ।
प्रह्लादिनी तत्र शक्तिः साधकानन्ददायिनी ॥
संपुटौ पद्मकोशाभौ करावन्योन्यसंहतौ ।
तस्य शक्तिर्नित्यविश्वा विश्वस्यापि प्रियङ्करी ॥
विततं संहतौ हस्तावुत्तानावायताङ्गुली ।
हृदया नाम तच्छक्तिः सर्वेषां हृदयङ्गमा ॥
विस्तीर्णं संहतौ पाणी मिथो मुक्ताङ्गुलिद्वयम् ।
शक्तिस्तु विमला तस्याः प्रभावादनघो भवेत् ॥
द्विमुखाख्या हस्तयोस्तु सम्मुखं सक्तयोर्द्वयोः ।
कनिष्ठयोरेव योगः शक्तिस्तस्याः सदा विधा ॥

त्रिमुखाख्या हस्तयुग्मं संसक्तानामिकाद्वयम् ।
संयुक्तं शेषमङ्गुल्यो भिन्नाः शक्तिः प्रभावती ॥
चतुर्मुखा हस्तयुग्मं संशक्तं मध्यमायुतिः ।
शेषाङ्गुल्यस्तु संभिन्ना लोला शक्तिः प्रकीर्त्तिता ॥
मुद्रा पञ्चमुखी तद्वत् तर्जन्योर्यत्र संयुतिः ।
अपराङ्गुलयो भिन्नाः शक्तिः शान्तिश्च शान्तिकृत् ॥
भवेत् षण्मुखमुद्रा सा संपूर्णाङ्गुलि योजनम् ।
कनिष्ठा द्वितयं हित्वा शक्तिर्दुर्गा प्रकीर्त्तिता ॥
अधोमुखं नाम मुद्रा न्युब्जौ हस्तावधोमुखौ ।
आकुञ्चिताग्रौ संयुक्तौ शक्तिरस्याः सरस्वती ॥
व्यापिकाञ्जलिकं नाम मुद्रा हस्तौ तु तादृशौ ।
विशेषोऽत्र तु चोत्तानौ विश्वरूपात्र देवता ॥
शकटं नाम मुद्रा सा बद्धाग्राङ्गुलिकौ करौ ।
अधोमुखौ बद्धमुष्टी विशाखा शक्तिरत्र तु ॥
यमपाशं बद्धमुष्टयोः करयोर्ग्रन्थिते यदा ।
तर्जन्यौ तत्र तलगे वामा ज्ञेयात्र देवता ॥
ग्रन्थिताख्यान्योन्यसन्धिलग्नाश्चाङ्गुलयो यदि ।
उत्तानौ चोच्छ्रिताङ्गुष्ठा वामा शक्तिः समीरिता ॥
सम्मुखोन्मुखमुद्रा तु सम्बद्धोर्ध्वाङ्गुली करौ ।
दक्षिणाधो मुखो वाम ऊर्ध्वमाप्यायनी भवेत् ॥
विलम्बा नाम मुद्रा सा चोत्तानोन्नतकोटिकौ ।
यस्यां करौ तु विमला तस्याः शक्तिः प्रकीर्त्तिता ॥

मुष्टिकं तु यदा मुष्टी भवतोऽन्योन्यसंयुते ।
उत्तानौ तु करौ तत्र शक्तिः प्रोक्ता तमोमयी ॥
कूर्मस्त्वधोमुखो वामस्तादृग्दक्षेण पृष्ठके ।
समाक्रान्तस्तस्य शक्तिः सूक्ष्मा सूक्ष्मार्थसाधिनी ॥
वाराही दक्षिणस्योर्ध्वे वाममुत्तानकं करम् ।
स्थापयित्वाधोमुखं तन्नामयेद्विश्वयोनिका ॥
सिंहाक्रान्तं नाम मुद्रा हस्तौ चेदायताङ्गुली ।
दत्तौ श्रवणयोरूर्ध्वं शक्तिरस्या जयावहा ॥
महाक्रान्तं नाम मुद्रा प्राग्वदाकुञ्चिताग्रकौ ।
करौ कर्णस्थितौ शक्तिः प्रोक्ता पद्मालयाभिधा ॥
मुद्गरं किञ्चिदूर्ध्वं तु गतयोर्वामतर्जनी ।
धृता दक्षिणहस्तेन परा शोभात्र देवता ॥
पल्लवाख्या भवेन्मुद्रा त्वङ्गुल्यः पल्लवीकृताः ।
देव्यग्रे दर्शयेच्छक्तिर्गदारूपीति कीर्त्यते ॥

अथ पुरश्चरणं तत्रैव ।

चतुर्विंशति लक्षाणि पुरश्चरणमुच्यते ।
क्षीरौदनतिलान् दूर्वाः सिद्धौदनसमिद्वराः ॥
पृथक् सहस्रत्रितयं जुहुयान्मन्त्रसिद्धये ।
तर्पणादि ततः कृत्वा गुरुन् संतोष्य यत्नतः ॥
प्रयोगानाचरेद्विद्वाँस्तदनुज्ञापुरः सरम् ।

इति गायत्रीपुरश्चरणविधिः ।

अथ व्याहृतीनां व्याख्या ।

(प्रपञ्चसारे)

भूःपदाद्या व्याहृतयो भूशब्दस्तदि वर्त्तते ।
तत्पदं सदिति प्रोक्तं षण्मात्रत्वात्तु भारतः ॥
भूतत्वात् कारणत्वाच्च भुवः शब्दस्य सङ्गतिः ।
सर्वश्रीकरणात् स्वार्थतया च स्वरितीरितम् ॥
महत्त्वाच्च महः शब्दो महस्तेन समीरितः ।
तदेव सर्वजननात् तस्मात्तु व्याहृतिर्जनः ॥
तपो ज्ञानतया चैव तथा तापतया स्मृतम् ।
सत्यं परत्वादात्मत्वादनन्तज्ञानतः स्वयम् ॥

व्याहृतीनां प्रणवैक्यमुक्तं तत्रैव ।

प्रणवस्य व्याहृतीनामन्तः सम्बन्ध उच्यते ।
अकारो भूरुकारस्तु भुवो माणः स्वरीरितः ॥
बिन्दुर्महस्तथा नादो जनः शक्तिस्तपः स्मृतम् ।
शान्तिः सत्यमिति प्रोक्तं सत् तत् परतरं पदम् ॥

अथ गायत्रीव्याख्या पूर्वकं प्रणवस्यव्याहृतीणां गायत्र्यैक्यमुक्तं तत्रैव ।

प्रणवस्य व्याहृतीनां गायत्र्यैकमथोच्यते ।
अत्रापि तत्पदं पूर्वं प्रोक्तं तदनुवर्ण्यते ॥
तद्द्वितीयैकवचनमनेनाखिलवस्तुनः ।
सृष्ट्यादिकारणं तेजोरूपमादित्यमण्डले ॥

अभिधेयं सदानन्दं परं ब्रह्माभिधीयते ।
यत् तत् सवितुरित्युक्तं षष्ठयेकवचनात्मकम् ॥
धातोरिति समुत्पन्नं प्राणिप्रसववाचकात् ।
सर्वासां प्राणिजातानामिति प्रसवितुः सदा ॥
वरेण्यं वरणीयत्वात् सवेनीयतया तथा ।
भजनीयतया सर्वैः प्रार्थनीयतया स्मृतम् ॥
पूर्वस्याष्टाक्षरस्यैवं व्याहृतिर्भूरिति स्मृता ।
पापस्य भार्जनाद्भर्गो भक्तस्निग्धतया तथा ॥
देवस्य वृष्टिदानादिगुणयुक्तस्य नित्यशः ।
प्रभुत्वेन प्रकाशेन दीप्यमानस्य वा तथा ॥
ध्यै–चिन्तायामतो धातोर्निष्पन्नं धीमहीत्यदः ।
निगमाद्येन* दिव्येन विद्यारूपेण चक्षुषा ॥
दृश्यो हिरण्मयो देव आदित्ये नित्यसंस्थितः ।
हीनतारहितं तेजो यस्य स्यात् स हिरण्मयः ॥
यः सूक्ष्मः सोऽहमित्येवं चिन्तयामः सदैव हि ।
द्वितीयाष्टाक्षरस्यैव व्याहृतिर्भुव ईरिता ॥
धियो बुद्धिर्मनोरस्य च्छान्दसत्वात् समीरितम् ।
कृतश्च लिङ्गव्यत्यासः सूत्रात् सुप्तिङुपग्रहात् ॥
यत् तु तेजोनिरुपमं सर्वदेवमयात्मकम् ।
भजतां पापनाशस्य हेतुभूततयोच्यते ॥
न इति प्रोक्त आदेशः षष्ठ्यसौ युष्मदस्मदोः ।

---

* देवेशि इति पाठान्तरम् ।

तस्मादस्माकमित्यर्थः प्रार्थनायां प्रचोदयात् ॥
तृतीयाष्टाक्षरस्यापि व्याहृतिः स्वरितीरिता ।
एवं दश पदान्यस्यास्त्रयश्चाष्टाक्षराः स्मृताः ॥
षडक्षराश्च चत्वारः स्युश्चतुर्विंशदक्षराः ।
इत्थं भूतं यदेतस्य देवस्य सवितुर्विभोः ॥
वरेण्यं भजतां पापविनाशनकरं परम् ।
भर्गोऽस्माभिरभिध्यातं धियस्तन्नः प्रचोदयात् ॥
उक्तैवमत्र गायत्री पुनस्तच्छिर उच्यते ।
आपो ज्योति रस इति सोमाग्न्योस्तेज उच्यते ॥
तदात्मकं जगत् सर्वं रसस्तेजोद्वयं स्मृतम् ।
अमृतं तदनाशित्वाद्बृहत्वाद्ब्रह्म गद्यते ॥
यदानन्दात्मकं ब्रह्म सत्यज्ञानादिलक्षणम् ।
तद्भूर्भुवः स्वरित्युक्तं सोऽहमित्योमुदाहृतम् ॥
एतत् तु वेदवत् स्यात् तु वेदस्य शिर उच्यते ।
लक्षणैरिति निर्दिष्टो वेदसारेषु निष्ठितः ॥
फलार्थी फलमाप्नोति मोक्षार्थी मोक्षमृच्छति ।

इति व्याहृतीनां व्याख्या ।

अथ प्रणवमन्त्रः (पूर्वाम्नाये)

(प्रपञ्चसारे)

अथ प्रणवसंज्ञकं प्रतिवदामि मन्त्रं वरं
सजापमपि सार्चनं सहुतकल्पमि सोपासनम् ।
अशेषदुरितापहं विविधकामकल्पद्रुमं
विमुक्तिफलसिद्धिदं विमलमानसैः सेवितम् ॥

आद्यः स्वरः समेतोऽमरेण सधसप्तमश्च बिन्दुयुतः ।
प्रोक्तः स्यात् प्रणवोऽत्र त्रिमात्रिकः सर्वमन्त्रसमवायी ॥

मन्त्रस्यास्य मुनिः प्रजापतिरथ छन्दश्च देव्यादिका
गायत्री गदिता जगत्सु परमात्माख्यस्तथा देवता ।
अङ्गैर्युगमध्यगध्रु वयुतैरङ्गानि कुर्यात् स्वरै-
र्मन्त्री जातियुतैश्च सत्यरहितैर्वा व्याहृतिभिः क्रमात् ॥

अथ ध्यानम् ।

विष्णुं भास्वत्किरीटाङ्ग*दवलयगलाकल्पहारोदराङ्घ्रि-
श्रोणीभूषं सुराजन्मणिमकरमहाकुण्डलामण्डिताङ्गम् ।
हस्तोद्यच्चक्रशङ्खाम्बुजगदममलंपीतकौशेयवासो-
विद्योतद्भासमुद्यद्दिनकरसदृशं पद्मसंस्थं नमामि ॥

अस्य पुरश्चरणं कोटिजपः ।

तदुक्तं तत्रैव ।

दीक्षितो मनुमिमं शतलक्षं संजपेत् प्रतिहुनेच्च दशांशम् ।
पायसैर्घृतयुतैश्च तदन्ते विप्रभूरुहभवाः समिधो वा ॥

---

* भास्वत्कलापा- इति पाठान्तरम् ।

सर्पिः पायसशालीतिलसमिधा-
ज्यैर्हि योऽनले जुहुयात् ।
ऐहिक पारत्रिकमपि स तु लभते
वाञ्छितं फलं न चिरात् ॥

पूजाविधिमुक्त्वा ।

इत्थं मन्त्री तारमनुर्जाप्यहुताचा-
भेदैरङ्गीकृत्य च युञ्ज्यादपि योगान् ।
यैः सलब्ध्वा चेह समग्रां श्रियमन्ते
विष्णोर्धाम प्राप्य स योगी लभते सत् ॥

☞ प्रणवस्य प्रच्छन्नब्रह्मात्मकनिर्गुणरूपे भाविते षडाम्नायेष्वेव उपास्यत्वं भवति। ☜

इति प्रणव पुरश्चरणम् ।

अथ वैदिकमृत्युञ्जयमन्त्रः (ऊर्ध्वाम्नाये)

(मेरुतन्त्रे)

मृत्योर्भयं तु सर्वेषां सर्वदा सर्वकर्मसु ।
तस्मिन् जिते तु देवादिमोक्षान्तं साधयेज्जनः ॥
तदर्थं संप्रवक्ष्यामि मन्त्रं मृत्युञ्जयाभिधम् ।
उपासना तस्य न स्याद्वंशेऽल्पायुश्च रोगभाक् ॥
त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥
वशिष्ठोऽस्य मुनिश्छन्दोऽनुष्टुब्देवस्त्रियम्बकः ।
त्रिचतुर्वसुगोपञ्च त्रिभिर्वर्णैः षडङ्गकम् ॥

ध्यानमाह ।

हस्ताभ्यां कलशद्वयामृतरसैराप्लावयन्तं शिरो
द्वाभ्यां तौ दधतं मृगाक्षवलये द्वाभ्यां वहन्तं परम् ।
अङ्कन्यस्तकरद्वयामृतघटं कैलाशसंस्थं शिवं
स्वच्छाम्भोजगतं नवेन्दुमुकुटं देवं त्रिनेत्रं भजे ॥

पुरश्चरणम् ।

जपेल्लक्षमिमं मन्त्रमेवं ध्यायेज्जितेन्द्रियः ।
जुहुयाद्दशभिर्द्रव्यैरयुतं घृतसंप्लुतैः ॥

दशद्रव्याणि तत्रैवोक्तानि ।

बिल्वं पलाशं खदिरं वटं च तिलसर्षपौ ।

पायसं दधि दूर्वां च तथैकेन सहस्रकम् ॥
तर्पयित्वाभिषिञ्च्याथ ब्राह्मणाँस्तोषयेद्गुरुम् ।
एवं कृते प्रयोगार्हो जायतेऽयं महामनुः ॥

इति वैदिकपुरश्चरणम् ।

अथ रुद्राध्याय- पुरश्चरणविधिः ।

तत्रैव ।

श्रीविष्णुरुवाच ।

देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारक ।
कालस्त्वमसि लोकानां महामाया त्वियं परा ॥
आवयोः के तुष्टिकरा मन्त्राः सूक्तानि तद्वत ।
येन भुक्तिश्च मुक्तिश्च क्लेशो नैव च नैव च ॥

श्री शिव उवाच ।

विष्णो गोप्यं त्वया पृष्टं न वाच्यं तान्त्रिके द्विजे ।
तन्त्रे मे तामसं रूपं त्वया पृष्टं तु सात्विके ॥
भोगमोक्षैकनिलयं चतुर्वेदोत्तमोत्तमम् ।
मन्त्रं स्तोत्रेश्वरं तन्मे जानीहि शतरुद्रियम् ॥
छन्दांस्यनुष्टुबादीनि अघोरोऽस्य मुनिर्मतः ।
देवतास्य भवेद्रुद्र आदित्यः परपूरुषः ॥

(पद्धतौ)

श्रीरुद्रप्रीतये शतरुद्रीय जपे विनियोगः ।

अथ कराङ्गन्यासौ तत्रैव ।

ॐ अग्निहोत्रात्मने अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ।
ॐ दर्शपौर्णमासात्मने तर्जनीभ्यां नमः ।
ॐ चातुर्मास्यात्मने मध्यमाभ्यां नमः ।
ॐ निरूढ पशुबन्धात्मने अनामिकाभ्यां नमः ।

ॐ ज्योतिष्टोमात्मने कनिष्ठाभ्यां नमः ।

ॐ चत्वारिंशच्छतसहस्रात्मने करतल करपृष्ठाभ्यां नमः ।

एवं हृदयादि न्यासः ।

महान्यासस्तु विस्तरभयादुपेक्षितः ।

अथ ध्यानम् ।

आपातालनभस्थलान्तभुवनंब्रह्माण्डपाविस्फुर–
ज्ज्योतिस्फाटिकलिङ्गमौलिविलसत्पूर्णेन्दुवान्तामृतैः ।
आस्तोकाप्लुतमेकमीशमनिशं रुद्रानुवाकान् जपन्
ध्यायेदीप्सितसिद्धयेऽद्भुतपदं विप्रोऽभिषिञ्चेच्छिवम् ॥

(मेरुतन्त्रे)

पार्थिवोक्तप्रकारेण लिङ्गपूजां ततश्चरेत् ।
आराधितो मनुष्यैस्त्वं सिद्धैर्देवासुरादिभिः ॥
आराधयामि भक्त्या त्वां मां गृहाण महेश्वर ।
आत्वावहन्तु हरयः सचेतसश्चेतैरश्वैः सह केतुमद्भिः ॥
वाताजलैर्बलवद्भिर्मनोजवैरायाहि शीघ्रं मम हव्यायशर्वो नमः ।

एतत् ते रुद्रभावसं तेन परो मूजवतोऽतीहि अवततधन्वा पिनाकवसः कृत्तिवासा अहिꣳसन्नः शिवोऽतीहि । चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्तहस्तासो अस्यो त्रिधा वद्धो वृषभो रोरवीति महादेवो मर्त्यां आविवेश ।

प्रसन्नो भव देवेश सुमुखो भव शङ्कर ।
शान्तो भवस्व चात्र त्वं मम चाभिमुखो भव ॥
स्वामिन् सर्वजगन्नाथ यावत् पूजावसानकम् ।
तावत् त्वं प्रीतिभावेन लिङ्गेऽस्मिन् सन्निधो भव ॥
अभिषेकं ततः कुर्यादमृतैः पञ्चभिः क्रमात् ।
पश्चाच्छुद्धोदकेनाथ ततः पूजनमाचरेत् ॥
रौद्रीं धारां ततः कुर्यात् प्रोच्यते तद्विधानकम् ।
नमस्ते रुद्राग्नाविष्णु इत्यध्यायद्वयेन च ॥
आवर्त्तनमिति प्रोक्तं गङ्गास्नानफलप्रदम् ।
आवर्त्तनाभिषेकं तु यः कुर्यात् प्रत्यहं नरः ॥
तस्य दैनन्दिनं पापं दैवजं नाशमाप्नुयात् ।
सन्ध्यावन्दनतः चीणं तच्चेत् प्राग्जन्मजं हरेत् ॥
एकः पाठो नमस्तस्य अनुवाकः परस्य च ।
एवं भवा नमस्तेस्युरग्नाविष्णुस्तथैककम् ॥
इयं रुद्री समाख्याता रौद्रपापनिकृन्तनी ।
अनया प्रत्यहं यस्तु कुर्याल्लिङ्गेऽभिषेचनम् ॥
जन्मजन्मकृतं पापं वर्षे वर्षे प्रणश्यति ।
सप्तजन्मकृते पापे नष्टे लक्ष्मीर्विवर्धते ॥
वंशश्च स्थिरतामेति यशो याति दिगन्तरम् ।
सुते चास्य यथारूपं तथा तोये प्रणश्यति ॥
रुद्रीभिरेकादशभिर्लघुरुद्रः प्रकीर्त्तितः ।
अनेन सिक्तं यैर्लिङ्गं ते न पश्यन्ति भास्करिम् ॥

एकादशभिरेतैस्तु महारुद्रः प्रकीर्त्तितः ।
निर्धनानां द्विजानां च महापातकनाशनः ॥
अनेन विहितो होमः सोमयागफलं स्मृतम् ।
अनधिकाराद्दीक्षायां कलौ पक्षस्त्वयं मतः ॥
एकादशमहारुद्रै रतिरुद्रः प्रकीर्त्तितः ।

तथा ।

शाखायां यस्य तु यथा स्वाध्यायौ पठितावुभौ ।
पठनीयौ यथा तेन शाखाभेदं न कारयेत् ॥
न रुद्रो यस्य शाखायां तैत्तिरीयं पठेत् स तु ।
शाखा तु यजमानस्य ब्राह्मणद्वारतः कृते ॥
अथवा तैत्तिरीया स्यान्नान्या शाखा प्रयुज्यते ।
शाखामिश्रं कृतं कर्म यजमानं विनाशयेत् ॥
धनलोभात् परार्थं यो विप्रो मामभिषिञ्चति ।
स तु चाण्डालवज्ज्ञेयो निर्धनः सप्तजन्मसु ॥
कुटुम्बिना तु यत्नेन धनार्थं यच्च पूजनम् ।
कृते चेज्जपदानाभ्यां तद्दशांशोऽस्य निष्कृतिः ॥

तथा ।

रुद्रो न यस्य शाखायां परिशिष्टान्वितं स तु ।
पठेद्रुद्रं तैत्तिरीयं लुप्तशाखस्तमेव हि ॥
मन्त्रः प्रयोगसहितो रुद्राध्यायोऽथ वक्ष्यते ।
असंस्कृताय नो वाच्यं तान्त्रिकाय कदा च न ॥

तत्रादौ।

ॐ नमस्ते रुद्रमन्यव- इत्यारभ्य मा हि ᳪसीः पुरुषं जगत्इत्यन्तानां पुरश्चरणप्रयोगः।

दशलक्षं जपेद्विद्वानृच एता जितेन्द्रियः।
लक्षमेकं प्रजुहुयात् प्रतृचं योऽञ्जलिप्रमम्॥
यवगोधूमकं क्षौद्रं तिलाज्यदधिसंयुतम्।
यत् किञ्चित् कार्यमुद्दिश्य तस्यः सिद्धिः प्रजायते॥
एवमेव सहस्रं चेदेकादशदिनं हुनेत्।
ग्रामगं बालमरकं नश्यते नात्र संशयः॥
कुमारमरकं ग्रामे द्वादशाहेन नश्यति।
होमः पञ्चदशाहं तु राष्ट्रोपद्रवनाशनः॥
होमाद्विंशतिरात्रेण देशोपद्रवनाशनम्।
पृथिव्युपद्रवो नश्येन्मासमात्रेण होमतः॥
गवामुपद्रवे जाते गोष्ठमध्ये तदा हुनेत्।
वैकङ्कतसमिद्भिर्वायुतं शान्तिः प्रजायते॥
अयुतद्वयहोमेन महाशान्तिर्भवेद्ध्रुवम्।

शिवेन वचसा—इत्यादि।

जपेदयुतसंख्याकं शापमोक्षः प्रजायते।
शिशिरे तु जले प्रातर्लक्षं जप्त्वा सुखी भवेत्॥

अध्यवोचत्—इति।

लक्षमेकं पुरश्चर्या होमः स्याच्छ्वेतसर्षपैः।
व्याधिसंक्रामणी चेयं प्रयोगान्तरमुच्यते॥

सप्ताभिमन्त्रितान् कृत्वा सर्षपानातुरस्य तु ।
चतुर्दिक्षु क्षिपेद्रक्षा दशदिग्भ्यः प्रजायते ॥
सप्ताभिमन्त्रितान् कृत्वा पथि गच्छँस्तु सर्षपान् ।
दशदिक्षु क्षिपेन्नित्यं पथि क्षेमः प्रजायते ॥
ब्रह्मराक्षसयक्षाद्यैः पिशाचप्रेतभूतकैः ।
आविष्टसर्षपैस्ताड्यः सप्तवाराभिमन्त्रितैः ॥
पुनः पुनर्मन्त्रपाठपूर्वकं ते धनार्थिनः ।
धनं गृहीत्वा गच्छन्ति करे तं द्रुतमेव च ॥
शिखामाक्रम्य च यजेत् ताडयेद्गौरसर्षपैः ।
रात्रिं समस्तां स्कन्दादिग्रहपीडा विनश्यति ॥
अनेन मन्त्रयित्वा तु दद्याच्छास्त्रोक्तमौषधम् ।
तत्कालं तद्गुणाय स्यादन्यथासौ यथाविधि ॥
अभिमन्त्र्य जलं दद्यात् सर्वसत्वभवां रुजम् ।
हरेत्र सर्वग्रहाणां च सर्षपैस्ताडनात् तथा ॥
सर्वभूतोद्भवां पीडां भस्मधारणतो जयेत् ।
दिवसे च तथा रात्रौ त्रिशूलीमभिमन्त्रयेत् ॥
सहस्रैकं सहस्रकं क्षिपेन्नागहृदे तु तत् ।
त्रिशूलं बान्धवोपेता नाशं गच्छन्ति पन्नगा ॥
भस्माभिमन्त्रितं कृत्वा पन्नगाक्रान्तमन्दिरे ।
क्षिपेत् तत्तालशब्देन पन्नगोत्सादनं भवेत् ॥
असौ यस्ताम्र—इत्यादि ।
उदयास्तमये सूर्यमेताभ्यामुपतिष्ठते ।

अष्टोत्तरशतं त्र्यब्दमत्ययान्मोद्भवो भवेत् ॥
सहस्रमभिजप्तेन क्षीरेण स्नापयेच्छिवम् ।
अब्दैकेन प्रसन्नः स्याद्घृतस्नानाच्च वर्षणम् ॥
अतसीनां तु पुष्पाणि हुनेदयुतसङ्ख्यया ।
अवशो वश्यतां याति सविता वरदो भवेत् ॥
अर्कवृक्षोद्भवैर्दुग्धैराप्लुतानां तु होमयेत् ।
अयुतं चार्कसमिधां सक्तुं च सजलं ददेत् ॥
होमान्ते भगवान् सूर्यो वृष्टिं मुञ्चति नान्यथा ।
मन्त्रद्वयं तु भजतामिष्टां सिद्धिं प्रयच्छति ॥
नमोऽस्तु नीलग्रीवाय—इत्यादि ।
स्थण्डिलस्योपयुक्तं तु कृत्वा* सघृतपायसम् ।
कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत् कृष्णचतुर्दशी ॥
प्रत्यहं स्नापयेत् तावत् सहस्रेणाभिमन्त्रितम् ।
निवेदयेत् तद्देवाय कार्षापणसहस्रकम् ॥
सोद्यमाजायते लाभः सिद्धे मन्त्रे न संशयः ।
असिद्धे तु तदर्धं स्यात् सूर्यकान्तदृषद्यपि ॥
निवेदनात् पुनर्लाभो लक्षमेकं पुरस्कृतिः ।
होमस्तु पायसघृतैरनाख्येयः प्रयोगवान् ॥
प्रमुञ्चधन्वस्त्वम्—इत्यादि ।
आभिः षड्भिस्त्वायुधानि मन्त्रयेच्च सहस्रकम् ।
बन्धयित्वा तानि रणे गच्छेत् गच्छन्ति शत्रवः ॥

---

* कृशरम् इति पाठान्तरम् ।

जुहुयादयुतं गर्भकण्टकया द्वेषकामुकः ।
गुडं मुखेन चोत्थाप्यं शत्रोर्नाम स्मरन् जपेत् ॥
जपाख्यस्यासनेनैव शत्रुमुत्सादयेद्धठात् ।
संपूर्णाहं जपन्नेव नगरं ग्राममेव च ॥
उत्सादयेच्च राजानमहोरात्रं जपन्निति ।
राजपुत्रं दिनार्धेन क्षत्रियं त्रिलवेन च ॥
चतुर्भागेन वैश्यं च षड्भागेनैकजातिकम् ।
पलाशाश्वत्थविल्वानामपामार्गस्य च क्रमात् ॥
विप्रादिवश्यकामस्तु दधिक्षौद्रघृतान्विताः ।
हुनेदयुतसङ्ख्याकाः समिधः कार्यसिद्धये ॥
हीनवर्णान् वशीकर्त्तुं वरुणार्ककवेतसाम् ।
साखोटकांश्च जुहुयाद्दृष्ट्वा विप्रादिवृत्तिकान् ॥
सौगन्धिकान्युत्पलानि कुमुदानि प्रयच्छति ।
स्वयम्भुलिङ्गे लक्षं तु चन्दनाक्तानि भक्तितः ॥
राज्यभ्रष्टो भवेद्राजा षड्भिर्मन्त्रैः पृथक् पृथक् ।
धनार्थी प्राप्नुयाद्वित्तं शक्नुवन्निति पूजयेत् ॥
लक्षमेकं तिलानां यः पृथङ्मन्त्रैः शिवोपरि ।
आरोपयेत् स शत्रूणां सदा मूर्धनि तिष्ठति ॥
अयुतं राजवृक्षस्य समिधो होमयेत् तु यः ।
रणे राजकुले द्यूते स शत्रुं त्वरितं जयेत् ॥
गुग्गुलं षट्सहस्रं यो दक्षिणामूर्त्तिसन्निधौ ।
यत्कार्यार्थं हुनेत् तस्य सिद्धिः शीघ्रं प्रजायते ॥

असाध्यस्यापि सिद्धिः स्याद्धुत्वा चाष्टसहस्रकम् ।
यथा महानसे सिद्धमन्नं च जुहुयात् तथा ॥
सहस्राष्टकमेतस्य द्रव्यं भवति चाक्षयम् ।
एका ऋक् परिशिष्टस्य एतस्याग्रे प्रचक्षते ॥
नमस्ते अस्तु भगवन्—इति ।
अयुतं यो जपेदेतां घृताक्तैर्बिल्वपत्रकैः ।
प्रतिनामसहस्रं तु हुत्वा स्याल्लोकवन्दितः ॥
नमो हिरण्यबाहवे—इत्यादि ।
पुरश्चरणमेतस्य सहस्राष्टकमीरितम् ।
यः संग्रामगतस्तस्य कौशल्यार्थमिदं जपेत् ॥
जपप्रभावाच्छस्त्राद्यैः सोऽरिभिर्नैव बाध्यते ।
सुतायाहंन्यासपूर्वं पशिरिष्टं निगद्यते ॥
नमो रोहितायस्थपतये—इति ।
सहस्रपञ्चकं चास्य पुरश्चरणमुच्यते ।
एतज्जप्तुर्भयं नास्ति व्याघ्रचौरादिजं वने ॥
नमः सहमानाय निव्याधिन—इत्यादि ।
सहस्राष्टकमेतस्य पुरश्चरणमुच्यते ।
व्रणादेस्तीव्रपीडाया नाशकोऽस्य जपः स्मृतः ॥
नमः इषुमद्भ्यो—इत्यादि ।
सहस्रनवकं तावत् पुरश्चरणमस्य तु ।
सेनायाश्चतुरङ्गानां शान्तये प्रजपेदिदम् ॥
नम आव्याधिनीभ्यो—इत्यादि ।

पुरश्चरणमेतस्य सहस्राणां तु षोडश ।
दुष्टग्रहबलिं दत्वा जप्त्वा च तं निरामयः ॥
नमो भवाय च—इत्यादि ।

पुरश्चर्यायुतं चास्य विभवार्थं प्रयोजयेत् ।
त्रिसन्ध्यासु पठेदेतद्भवेद्वर्षेण भाग्यवान् ॥
नमो ग्न्याय—इत्यादि ।

सहस्रपञ्चकं तावत् पुरश्चरणमुच्यते ।
गणस्याग्रत्वमाप्नोति मन्यते च परैरपि ॥
नमो ज्येष्ठाय च— इत्यादि ।

सहस्रदशकं तावत् पुरश्चरणमुच्यते ॥
ज्ञातृश्रेष्ठत्वमाप्नोति जप्ते तस्य न संशयः ॥
नमः आशुषेणाय—इत्यादि ।

पुरश्चर्या तु निर्दिष्टा सहस्राणां तु पञ्चकम् ।
जप्त्वा नश्यति खञ्जत्वं पादुकासिद्धिमाप्नुयात् ॥
नमो दुन्दुभ्याय—इत्यादि ।

अयुतद्वितयं चास्य पुरश्चरणमुच्यते ।
संग्रामजयकृच्चायमनुवाकः प्रकीर्त्तितः ॥
नमः कूप्याय च—इत्यादि ।
षट्सहस्रं पुरश्चर्या ग्रहेनाधिष्ठितो निधिः ।
अभिमन्त्रितमेतेन तोयं तन्निधिमोचकम् ॥
नमः सोमाय च—इत्यादि ।
पुरश्चर्यायुतमिता जपेदष्टोत्तरं शतम् ।
त्रिकालं भस्मतोयं च भक्षयेल्लेपयेत् तथा ॥
मासत्रयाद्राजयक्ष्मा किलासश्वित्रमद्भुतः ।
नश्येद्देहो भवेद्दिव्यः क्षुद्ररोगा दिनत्रयात् ॥

नमस्तीर्थ्याय च--इत्यादि ।

षट्सहस्रं पुरश्चर्या षण्मासं तीर्थगो जपेत् ।

यथोक्तं तत् तीर्थफलं भुङ्क्ते चेह जन्मनि ॥

नम इरिण्याय च-इत्यादि ।

सहस्रनवकं तावत् पुरश्चरणमुच्यते ।

धातुवादो राजतस्तु सिध्यते तत्प्रभावतः ॥

अत्रास्ति परिशिष्टस्यानुवाक एक एव हि ।

रजस्याय च चैतस्य नमोऽन्तस्याग्रतः पठेत् ॥

नमो नन्दिकाय च-इत्यादि ।

सहस्राष्टकमेतस्य पुरश्चरणमुच्यते ।

बालग्रहा विनश्यन्ति बर्हिपिच्छौघमार्जनात् ॥

नम ऊर्व्याय च-इत्यादि ।

पुरश्चर्यासहस्राणां चतुष्टयमुदाहृतम् ।

अभिमन्त्र्य जलं देयं शोकशान्त्यै तु शोकिने ॥

नमो व किरिकेभ्य—इत्यादि ।

तिलहोमनायुतेन कार्षापणसहस्रकम् ।

उद्यमाद्वाथ भूपालात् प्राप्नुयाद्वर्षमध्यतः ॥

अपामार्गस्य समिधायुतं हुत्वा रसापतिः ।

सहस्रस्वर्णतुल्यस्य स्वस्य सिद्धिः सकृद्भवेत् ॥

गुग्गुलुप्रतिमां कृत्वा क्षुरेणोत्कर्त्तयेच्चताम् ।

जुहुयादष्टसाहस्रं लभेत् कन्यामलङ्कृताम् ॥

एवं कृत्वाथवा होमं धनार्थी जपपूर्वकम् ।

सुवर्णानां तु शतकं प्राप्नुयाद्वर्षमध्यतः ॥
हुनेद्गोसफखण्डानि चैकादशसहस्रकम् ।
घृताक्तानि लभेन्मासाद्गाव एकादशैव हि ॥
पुरश्चरणपूर्वं तु लक्षैकं तिलतण्डुलान् ।
यो हुनेत् तस्य गेहे तु राजलक्ष्मीः स्वयं वसेत् ॥
एवं च तिलधान्याभ्यां होमाल्लक्ष्मीः स्थिरा भवेत् ।
शतपुष्पमयीं कृत्वा प्रतिमां राजरूपकाम् ॥
सहस्रं जुहुयाद्राजा वशोऽवश्यं प्रजायते ।
पद्मोत्पलानां लक्षं तु हुत्वा भूयः श्रियं लभेत् ॥
चणकप्रतिमालक्षं होमयेद्गुग्गुलैर्वटीम् ।
स्मृतसामन्तराज्यं स प्राप्नोत्येव न चान्यथा ॥
हुनेद्बिल्वसमिद्भिस्तु दक्षिणामूर्त्तिसन्निधौ ।
लक्षमेकं तदा राष्ट्रं सामन्तस्य लभेद्ध्रुवम् ॥
महाचतुष्पथे स्थाप्यं लिङ्गं वल्मीकमृद्भवम् ।
स्नापयेत् पञ्चगव्येन रुद्राध्यायेन मन्त्रयेत् ॥
मानस्तोकेन मन्त्रेण चाभिषिञ्चेन्निवेद्यकम् ।
सघृतं पायसं दद्याद्भूतेभ्यश्च तथा बलिम् ॥
एवं मासत्रयं कृत्वा महदैश्वर्यमाप्नुयात् ।
पलं वार्धपलं वापि दक्षिणामूर्त्तिसन्निधौ ॥
श्वेताम्बरं चूर्णयित्वा स्थापयेत् त म्रपात्रके ।
आलोड्य कपिलाज्येन प्रदेशिन्याभिमन्त्रितम् ॥
सहस्राष्टकमेतेन मन्त्रेण प्रपिबेदथ ।

भवेत् तस्याप्रतिहतं वाक्यं सर्वत्र निश्चितम् ॥
उदुम्बरस्य समिधो दध्यक्ताश्चायुतं हुनेत् ।
स्वामी बहुगवां स स्यात् क्षीयन्ते नास्य धेनवः ॥
बिल्वानां तु घृतक्तानां हुनेदष्टसहस्रकम् ।
सुवर्णाष्टकमाप्नोति ह्यसिद्धो रजताष्टकम् ॥
बिल्वाभावे त्वामलकं तदभावे बिभीतकम् ।
श्रीखण्डगोघृताक्तानां पद्मानां लक्षमेककम् ।
हुनेद्यस्तस्य लक्ष्मीस्तु स्वयमेवोपतिष्ठते ॥
द्रापे अन्धसस्पते—इत्यादि ।
अनेन जुहुयादाज्यमयुतान्नियुतावधि ।
अक्षयाण्यस्य वासांसि भवन्ति च तथा तथा ॥
याते रुद्र—इत्यादि ।
उर्णा ग्राह्या जीवद्वेस्तनूस्तनूर्विहाय च ।
एकादशक्षरं कुर्यात् सूत्रमेकैकसूत्रकम् ॥
सहस्रमभिमन्त्र्याथैकादश ग्रन्थयः स्मृताः ।
एवं सम्पूज्य तां रज्जुं धूपं दत्वा च बन्धयेत् ॥
वामहस्ते तु गर्भिण्यां बद्धं सा सुखतः सुवेत् ।
दक्षे बालकहस्ते तु सुखं तिष्ठति बालकः ॥
धनिको बाहुमूले वा कण्ठे वा धारयेदिदम् ।
कदाचिदुत्तमर्णस्य भयं तस्य न जायते ॥
इमा ॐ रुद्राय—इत्यादि ।
अष्टोत्तरसहस्रं तु प्रत्यहं जुहुयात् तिलान् ।

अयाचितं धनं तेन लोकेऽस्य उपलभ्यते ॥
यश्च दूर्वा प्रवालानां घृताक्तमयुतं हुनेत् ।
महाज्वरोपघातेऽपि मृतकल्पः स जीवति ॥
सात्त्विकपायसाज्याशी अयुतं जुहुयाच्छुचिः ।
महाग्रहज्वरादिभ्योऽभिचाराच्च प्रमुच्यते ॥
वैकङ्कतानामयुतं समिधानां घृतैर्हुनेत् ।
ज्वरादिकभवा पीडा सद्य एव विनश्यति ॥
द्रव्याद्यर्थं यदा केचिन्मृदुभिरभिभूयते ।
तदा तुषान् प्रजुहुयादयुतं सुखमेधते ॥
वैकङ्कलीश्च समिध औदुम्बरीस्तिलाँस्तथा ।
अनेन जुहुयाल्लक्षं सर्वशान्तिकरं स्मृतम् ॥
गवां वान्यपशूनां वा ह्युपघाते तु तत्स्थले ।
अग्निं संस्थाप्य जुहुयाद्वैकङ्कतीर्दधिप्लुताः ॥
अयुतं तस्य शान्तिः स्यात् पालाशानां तथायुतम् ।
घृताक्तानां प्रजुहुयान्महाज्वरमुखा ग्रहाः ॥
राक्षसा भूतवेतालाः प्रेताश्चापि पिशाचकाः ।
जनं चापि गजं चाश्वं मुक्त्वा गच्छन्ति दूरतः ॥
जनानां जननं यस्मिन् गेहे भवति भूरिशः ।
मरणं वाथ हानिर्वा तत्र शान्तिरुदीर्यते ॥
घृताक्तानां तिलानां तु जुहुयादयुतं द्विजः ।
यस्मिन् देशे महामारी व्याघ्रादीनां भयं च वा ॥
देवरक्षोभयं यत्र तत्र शान्तिं वदाम्यहम् ।

पुरस्य मध्यभागे तु वह्निस्थापनमाचरेत् ॥
चतुर्दिक्षु च सन्नद्धा गुप्ताश्चत्वार एव हि ।
नराः स्थाप्यास्ततः कर्म सावधानः समाचरेत् ॥
अष्टोत्तरसहस्रं तु घृताक्तान् जुहुयात् तिलान् ।
ततोऽर्धरात्रसमये चौदनं सघृतं तिलान् ॥
पिष्टं माषौदनं चापि कृशरं परमान्नकम् ।
सुप्ते जनपदे दद्यात् स्थाने स्थाने ततो बलिम् ॥
पलासपत्रे रुद्रेभ्यो रक्षोभ्यस्तदनन्तरम् ।
कुर्यादेव पक्षमेकं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥
मृडानो रुद्र—इत्यादि ।
सहस्रं प्रजपेत तोये तीरे संपूजयेच्छिवम् ।
यावद्दूरे भवेदिष्टस्त्रिधाहार्वाङ्मिलिष्यति ॥
मानो महान्तम्—इत्यादि ।
परिजनस्य बालानामारोग्यार्थं तिलान् हुनेत् ।
अयुतं शीतलादिभ्य आरोग्यं जायते द्रुतम् ॥
मानस्तोके—इत्यादि ।
मानस्तोकं महाकल्पं सर्वतन्त्रेषु गोपितम् ।
कथयिष्यामि मुनये देवानां कार्यसिद्धये ॥
अतिकृच्छ्रेण कृच्छ्रेण तथा चान्द्रायणेन च ।
आदौ संशोध्य चात्मानं पूतकायो जपं चरेत् ॥
जपन्नेतत् तु भुञ्जीत शाकं वा यावकं पयः ।
भिक्षां वा जपतस्तस्य भवेदयुत सङ्ख्यकम् ॥

सहस्रमात्रं होमः स्यात् प्रयोगार्हो भवेन्मनुः ।
प्रयोगान्ते त्वहोरात्रं जपः कार्यो निरन्तरम् ॥
तद्दशांशेन जुहुयादौदुम्बरीर्घृतान्विता ।
महाव्याहृतिभिः पश्चात् तावदेवं घृतं हुनेत् ॥
संस्रावभागं संप्राश्य प्रयोगैर्न च्चयं व्रजेत् ।
पुनः कर्म प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं पुनः पुनः ॥
स्नायाच्च तीक्ष्णतैलेन सप्तधा मन्त्रितेन च ।
मारणादि प्रयोगानां भवेत् पातकमोचनम् ॥
ब्रह्मवर्चसकामस्तु हुनेदष्टसहस्रकम् ।
घृताक्तानां च समिधामसाध्यः सर्वकर्मसु ॥
पद्मानां तु घृताक्तानां दशरात्रमुपोषितः ।
अयुतं जुहुयाल्लक्ष्मीकामो वा शिवदर्शने ॥
अपामार्गोद्भवानां च तण्डुलानां तथायुतम् ।
हुनेद् दधिघृताक्तानां सर्वार्थस्य समृद्धये ॥
गो सहस्रस्य लाभाय जुहुयाद्गोसफेन च ।
आज्याहुतीनां च तथा सहस्राष्टकमादरात् ॥
उपोषितो दशाहानि हुनेद्बिल्वफलानि च ।
अयुतं च घृताक्तानि लभेदष्टसहस्रकम् ॥
सिद्धे मन्त्रे सुवर्णानि न सिद्धे रजतानि तु ।
भार्यामुक्ती मे भवतु एतदर्थं हुनेच्छुचिः ॥
जातीपुष्पाणि चाज्येन मधुना संयुतानि च ।
कपिला तु यदा स्नुतघृषभा वा सितापि गौः ॥

आद्यं दुग्धं गृहीत्वास्याः श्रपयेत् तेन वै चरुम् ।
अष्टोत्तरशतं हुत्वा तथा वाष्टसहस्रकम् ॥
मन्त्रयित्वा चरुं तच्च सपत्नीकः प्रभक्षयेत् ।
आयुष्मतो दृढान् पुत्रान् जनयेन्नात्र संशयः ॥
दूर्वाप्रवालान् जुहुयाद् दधिक्षौद्रघृतान्वितान् ।
आयुः कामोऽष्टसाहस्रं चिरमायुः स विन्दति ॥
दधिक्षौद्रघृताक्तानां पुष्पाणां कुशकाशयोः ।
सहस्राण्यष्ट जुहुयादिच्छेत क्षुद्रान् यदा पशून् ॥
त्रिरात्रोपोषितो भूत्वा गच्छेन्महाचतुष्पथे ।
लिप्त्वा भूमिं गोमयेन तद्वदेव घृतं मुखे ॥
पूजयित्वा हुनेद्भूमावष्टोत्तरसहस्रकम् ।
कर्मणानेन नृपतिर्भवेद्वश्यो न संशयः ॥
सप्ताभिमन्त्रितं तीक्ष्णतैलं तेन करद्वयम् ।
सम्यक् प्लुतस्तेन स्पृष्टो यो ह्यसौ वशगो भवेत् ॥
ब्रह्मवर्चसकामस्तु दधिक्षौद्रघृतान्विताः ।
विल्वस्य समिधो हुत्वा लक्षं तेजोनिधिर्भवेत् ॥
औदुम्बरीश्च जुहुयाद् दधिक्षौद्रघृतान्विताः ।
अयुतं चान्नकामस्तु लभेदन्नं तथा बहु ॥
अर्थकामः पलाशस्य समिधो घृतसंयुताः ।
लक्षं हुनेत् तस्य धनमक्षयं जायते सदा ॥
अपामार्गस्य समिधः कटुतैलसमन्विताः ।
हुनेदष्टौ सहस्राणि शत्रोरुच्चाटनं भवेत् ॥

उच्चाटनं तु देशादिभ्यः प्रवासनम् ।

सर्वोपद्रवनाशार्थं गृहीत्वा सप्तशर्कराः ॥
मन्त्रयित्वा सहस्रं तु चतुर्दिक्षु क्षिपेत् ततः ।
ऊर्ध्वाधस्तस्य निकटे सर्वोपद्रवनाशनम् ।
एवं कृत्वा व्रजेन्मार्गे चौरव्याघ्रभयं हरेत् ॥

आरात् ते गोघ्न—इत्यादि ।

महाभये समुत्पन्ने व्याघ्रचौरभयादिषु ।
चतस्रृचः स्मरेच्चित्ते तत्तद्भयविनाशकाः ॥

विकिरि—इत्यादि ।

जपेदयुतसङ्ख्याकं विरोधे तु महाजनैः ।
राज्ञा वोपशमं याति प्रीतिश्चापि प्रजायते ॥

सहस्राणि—इत्यादि ।

यदा तु महता मृत्युर्नृपतेर्वा उपद्रवः ।
तदा होमं प्रकुर्वीत वैकङ्कतसमिद्वरैः ॥
ओदुम्बरीभिः शाल्मल्या तिलैर्वापि यवैरपि ।
प्रत्येकमेकादशधा चाभिमन्त्र्य ततो बलिम् ॥
कृशरं वा पायसं वा ततो भूतानि चार्चयेत् ।
दद्याद्बिडालमांसस्य बलिं नश्यन्त्युपद्रवाः ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा-इत्यादि ।

जपेदेता नव ऋचः परिशिष्टसमन्विताः ।
भवन्ति भोगदास्तेन हीना ज्ञानप्रदा मताः

नमो रुद्रेभ्य-इत्यादि ।

मध्यान्हे चायुतं साज्यान् जुहुयात् तु सकण्टकान् ।

प्रत्यङ्गिराया मन्त्रस्य कर्म कुर्यादयं मनुः ॥

मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण नमस्तेऽस्य समापनम् ।

तैत्तिरीयेऽन्यशाखायां परिशिष्टानि सप्त च ॥

सद्योजातादयः पञ्च त्र्यम्बकं च यजामहे ।

तथा च त्वरितो रुद्र एतन्नमकमुच्यते ॥

अग्नाविष्णू-इत्यादि ।

नित्यं सन्ध्यावन्दनान्ते तिष्ठन् कालत्रये जपेत् ।

अष्टोत्तरसहस्रं तु षण्मासं सत्यवाग्भवेत् ॥

वाजश्चमे प्रसवश्च मे-इत्यादि ।

एतैः सप्तानुवाकैस्तु एवमानादि पञ्चभिः ।

आज्याहुतिसहस्रं तु हुत्वा तोये प्रविश्य च ॥

शतं जपेदक्षिरोगः कदा चिन्नैव जायते ।

जातस्य च प्रशान्तिः स्यान्नेत्रतेजोऽभिवर्धते ॥

इध्मश्च मे बर्हिश्च म-इत्यादि ।

एतावद्रुद्र आख्यातः सर्वकामफलप्रदः ।

विस्वरोऽनक्षरः पाठः कृतस्तद्दोषशान्तये ॥

इडादेवहूः-इत्यादि ।

परिशिष्टं जपेदेतदेष रुद्रविधिः स्मृतः ।

अभिषिञ्चेत् पौष्टिकार्थं शान्तिकामस्तु होमयेत् ॥

सिद्धिकामो जपेदेवमक्षराणां तु सङ्ख्यया ।

इहैव वज्रदेहोऽसौ शिव एव नचापरः ॥
पद तुल्यावृत्तिजपाद्वाक्सिद्धिरुपजायते ।
वाक्यतुल्यावृत्तिजपात् पापं सर्वं विनश्यति ॥
ऋचां सङ्ख्याजपात् सर्वं क्षुद्रपापं विनश्यति ।
अनुवाकसमं जप्त्वा दुष्टग्रहरुजं जयेत् ॥

☞ कौलरुद्रीयागः (श्रीकुलक्रमचिन्त्यामण्याम्)

श्रीभैरव उवाच ।
शृणुदेवि प्रवक्ष्यामि तव स्नेहान्महेश्वरि ।
दुर्लभं त्रिषुलोकेषु केवलं मुक्तिसाधनम् ॥
कौलरुद्री मया प्रोक्ता गुह्याद्गुह्यतरं महत् ।
आदौयन्त्रे विधायाथ पूजां विधिविधानतः ॥
पश्चाद्वेदविधानेन यन्त्रोपरि सुपूजयेत् ।
यन्त्रोपरि घटं धृत्वा सुधाधारां प्रपातयेत् ॥
रुद्रसूक्तं ततो जप्त्वा दुर्गापाठञ्चकारयेत् ।
बलिदानं ततः कृत्वा पूजाकोटिफलं लभेत् ॥
रुद्रीदर्शनमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
तद्द्रव्यगन्धमात्रेण सर्वरोगहरं फलम् ॥
मार्जनेन हरं दुःखं कोटीतीर्थफलं लभेत् ।
शृणु देवि महेशानि तद्भोक्ता भैरवा वयम् ॥
तस्योल्लासपराशक्ति र्ह्यानन्दो मोक्ष उच्यते ।
अष्टम्यां च चतुर्दश्यां संक्रान्तौ पूर्णिमासिके ॥

अभिषेकं सदा कुर्याद्देवताभावसिद्धये।
गुरोर्जन्मदिने वापि स्वजन्मदिवसेऽपि वा ॥
भुक्तिमुक्तिप्रसिद्धार्थं कौलरुद्री तु कारयेत् ।

इति रुद्राध्यायपुरश्चरणप्रयोगः।

अथ गणेशसूक्तपुरश्चरणम् ।

तत्रैव ।

अथ विष्णोः प्रवक्ष्यामि सूक्तं गणपतेः परम् ।
यत् साधनं विना सर्वमन्त्रा विघ्नैस्तु विघ्निताः ॥
तस्मादादौ गणेशानां प्रसाद्यः पुनराचरेत् ।
निद्रालस्यं क्षुधा क्रोधो लोभो मोहो मनोभवः ॥
गणनाथानर्चकानामेते विघ्नकराः स्मृताः ।
विधानपूर्वकं तस्मात् तत्सूक्तमुपदिश्यते ॥
तज्जापकानां कार्याणि स्युरप्रतिहतानि च ।
द्वादशार्चस्य सूक्तस्य गणेशस्य महात्मनः ॥
ऋषिर्गृत्समदाख्यो हि गणकः परिकीर्त्तितः ।
आद्यानां त्रिऋचानां तु छन्दस्त्रिष्टुप् प्रकीर्त्तितम् ॥
उत्तराणां नवानां च गायत्रं छन्द उच्यते ।
महागणपतिश्चास्य दैवतं परिकीर्त्तितम् ॥
विनियोगः कीर्त्तनीयो यथाकार्यानुसारतः ।
गणानां त्वा गणपति ॐ –इत्यादि ।
गणानां त्वा निषुसीद त्वेषं गणं तथैव च ।
अनून इन्द्र विग्रहि न हित्वा शूलमेव च ॥
अङ्गुष्ठाग्रात् समारभ्य करपृष्ठादिषु न्यसेत् ।
गणानां त्वेति षड्भिश्च हृदयादिषडङ्गकम् ॥
एवं न्यासद्वयं कृत्वा षडङ्गभिर्व्यापकं चरेत् ।

न्यासान्तराणि पूजाविधानं चोक्त्वा पुरश्चरणमाह ।

एकविंशत्सहस्रं तु सूक्तस्यैषा पुरश्क्रिया ।
जपाद् दशांशहोमस्तु पायसेन घृतेन तु ॥
शर्करापञ्चखाद्यैश्च कुसुमैः करवीरजैः ।
बिल्वपत्रैरिक्षुदण्डैर्दाडिमीकदलीफलैः ॥
मोदकैर्लड्डुकैश्चैव घृतपक्वैर्मनोहरैः ।
अलाभे सर्वद्रव्याणां जुहुयात् तिलसर्पिषा ॥
होमस्य दशमांशेन गोपयोभिश्च तर्पयेत् ।
अथवेक्षुरसेनैव तदभावे गुडोदकम् ॥
तर्पणस्य दशांशेन मार्जयेच्छुद्धवारिभिः ।
मार्जनस्य दशांशेन ब्राह्मणान् भोजयेद्बहून् ॥
पायसैः पञ्चखाद्यैश्च मोदकैः सिद्धलड्डुकैः ।
अपूपमण्डकाद्यैश्च सघृतैः शर्करान्वितैः ॥
सहकाररसैः सार्धं तथा च कदलीफलैः ।
एवं सिद्धे तु सूक्ते तु यत् फलं तन्निगद्यते ॥
महदैश्वर्यमतुलं प्रज्ञां विद्यां यशो बलम् ।
वाक्सिद्धिं समवाप्नोति चान्ते ब्रह्मपदं व्रजेत् ॥

इति गणेशसूक्तपुरश्चरणविधिः ।

अथ पुरुषसूक्तविधिः ।

(मेरुतन्त्रे)

वक्ष्ये पुरुषसूक्तस्य विधिं तत्रैव गोपितम् ।
आनुष्टुबस्य सूक्तस्य त्रिष्टुबं तस्य दैवतम् ॥
पुरुषो यो जगद्बीजमृषिर्नारायणः स्मृतः ।
स्नात्वा यथोक्तविधिना प्राङ्मुखः शुद्धमानसः ॥
प्रथमां विन्यसेद्वामे द्वितीयां दक्षिणे करे ।
तृतीयां वामपादे तु चतुर्थीं दक्षिणे न्यसेत् ॥
वामजानौ पञ्चमीं च षष्ठीं जानुनि दक्षिणे ।
सप्तमीं वामकट्यां तु अष्टमीं दक्षिणे कटौ ॥
नवमीं नाभिदेशे तु दशमीं हृदये न्यसेत् ।
एकादशीं कण्ठदेशे द्वादशीं वामबाहुके ॥
त्रयोदशीं दक्षभुजे मुखदेशे चतुर्दशीम् ।
अक्ष्णोः पञ्चदशीं चैव षोडशीं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥
एवं न्यासविधिं कृत्वा पश्चात् पूजां समाचरेत् ।
अप्स्वग्नौ हृदये सूर्ये स्थण्डिले प्रतिमासु च ॥
षट्स्वेतेषु हरेः सम्यगर्चने योग्यतोच्यते ।
आपो ह्यायतनं तस्य तस्मात् तासु सदा हरिः ॥
अग्नौ क्रियावतां विष्णुर्योगिनां हृदये हरिः ।
पण्डितानां हरिः सूर्यः स्थण्डिले भावितात्मनाम् ॥
प्रतिमा स्वल्पबुद्धीनां षट्प्रकाराश्च ताः स्मृताः ।
अकृत्रिमाः कृत्रिमाश्च अचलाश्च चलाचलाः ॥
निर्जीवाश्च सजीवाश्च तासां वक्ष्यामि लक्षणम् ।
अकृत्रिमा च द्विविधा शालग्रामोऽतिपावनः ॥

तदभावे द्वारकायाश्चक्रं तद्वच्च पावनम् ।
कृत्रिमा दशधा प्रोक्ता श्रेष्ठास्ताः पूर्वपूर्वतः ॥
स्याद्रत्नखचिता त्वाद्या स्वर्णजा रुप्यजापि च ।
ताम्रजा पीत्तलोजाता स्फाटिका रक्तशीतजा ॥
कोष्ठजा मृत्तिकाजाता चित्ररूपेति च क्रमात् ।
अचलाः क्षेत्ररूपास्तु हरिद्वारं यथा गया ॥
देवताभिः कृता यास्तु मूर्त्तयस्ताश्चलाचलाः ।
जगन्नाथो वेङ्कटेशः पाण्डुरङ्गादयस्तु ते ॥
सजीवा ब्राह्मणा गावो निर्जीवः पिप्पलः स्मृतः ।
मन्त्रन्यासं पुरा कुर्यात् स्वदेहे देवतासु च ॥
गायत्र्योङ्कारन्यस्ताङ्गः पूजयेद्विष्णुमव्ययम् ।
आद्ययावाहयेद्देवमृचा तु पुरुषोत्तमम् ॥
द्वितीययासनं दद्यात् पाद्यं दद्यात्‌ तृतीयया ।
अर्घ्यं चतुर्थ्या दातव्यं पञ्चम्याचमनीयकम् ॥
षष्ठ्या स्नानं प्रकुर्वीत सप्तम्या वस्त्रमेव च ।
यज्ञोपवीतमष्टम्या नवम्या चानुलेपनम् ॥
पुष्पं दशम्या दातव्यमेकादश्या तु धूपकम् ।
द्वादश्या दीपकं दद्यात् त्रयोदश्या निवेदनम् ॥
चतुर्दश्या नमस्कारं पञ्चदश्या प्रदक्षिणम् ।
स्नाने वस्त्रे च नैवेद्ये दद्यादाचमनीयकम् ॥
दक्षिणां च यथाशक्त्या षोडश्या तु प्रदापयेत् ।
ततः प्रदक्षिणं कृत्वा जप कुर्वन् समाहितः ॥

यथाशक्ति जपित्वा तु सूक्तं तस्मै निवेदयेत् ।
देवस्य दक्षिणे पार्श्वे कुण्डं स्थण्डिलमेव च ॥
कारयेत् प्रथमेनैव द्वितीयेन तु प्रोक्षणम् ।
तृतीयेनाग्निमादद्याच्चतुर्थेन समिन्धनम् ॥
पञ्चमेनाज्यश्रयणं चरोश्च श्रयणं तथा ।
षष्ठेनैवाग्निमध्ये तु कल्पयेत् पद्ममासनम् ॥
चिन्तयेद् देवदेवेशं कालानलसमप्रभम् ।
ततो गन्धं च पुष्पं च धूपदीपनिवेदनम् ॥
अनुज्ञाप्य ततः कुर्यात् सप्तम्यादि यथाक्रमम् ।
समिधस्तावतीः पूर्वं जुहुयादभिधारितः ॥
ततो घृतेन जुहुयाच्चरुणा च ततः पुनः ।
एवं हुत्वा ततश्चैनमनुज्ञाप्य यथाक्रमम् ॥
अग्नेर्भगवतस्तस्य समीपे स्तोत्रमुच्चरेत् ।
नमस्ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावनः ॥
नमोऽस्तु ते हृषीकेश महापुरुषपूर्वज ।
देवानां दानवानां च सामान्यमधिदैवतम् ॥
सर्वदा चरणद्वन्द्वं व्रजामि शरणं तव ।
एकस्त्वमसि लोकस्य स्रष्टा संहारकस्तथा ॥
अव्यक्तश्चानुमन्ता च गुणमायासमावृतः ।
संसारसागरं घोरमनन्तक्लेशभाजनम् ॥
त्वामेव शरणं प्राप्य निस्तरन्ति मनीषिणः ।
न ते रूपं नचाकारो नायुधानि च नास्पदम् ॥

तथापि पुरुषाकारो भक्तानां च प्रकाशने ।
नैव किञ्चित् परोक्षं ते न प्रत्यक्षोऽसि कस्य चित् ॥
न च किञ्चिदसाध्यं ते न च साध्योऽसि कस्य चित् ।
कार्याणां कारणं पूर्वं वचसां वाच्यमुत्तमम् ॥
योगिनां परमा सिद्धिः परमं ते पदं विदुः ।
अहं भूतोऽस्मि देवेश संसारेऽस्मिन् महाभये ॥
त्राहि मां पुण्डरीकाक्ष न जाने परमं पदम् ।
कालेष्वपि च सर्वेषु दिक्षु सर्वासु चाच्युत ॥
शरीरे च गतश्चासि वर्तते मे महद्भयम् ।
त्वत्पादकमलादन्यन्न मे जन्मान्तरेष्वपि ॥
विज्ञानं यदिदं प्राप्य यदिदं स्थानमार्जितम् ।
जन्मान्तरेऽपि मे देव माभूदस्य परिक्षयः ॥
दुर्गतावपि जातस्य त्वं गतो मे मनोरथः ।
यदि नाशं न विन्देत तावतास्मि कृती सदा ॥
कामये विष्णुपादौ तु सर्वजन्मसु केवलम् ।
पुरुषस्य हरेः सूक्तं स्वर्ग्यं धन्यं यशस्करम् ॥
आत्मज्ञानमिदं पुण्यं योगज्ञानमिदं परम् ।
एवं स्तुत्वा हव्यवाहं ततः पश्चाद्विसर्जयेत् ॥
अनेनैव न निष्पापो जायते मनुजो यदा ।
प्राग्वद्धुत्वा पावयेत प्रयोगानारभेत् ततः ॥
शुक्लपक्षे शुभे वारे सुनक्षत्रे सुगोचरे ।
दम्पत्योरुपवासः स्यादेकादश्यां सुरालये ॥

द्वादश्यां पुत्रकामाय चरुं कुर्वीत वैष्णवम् ।
ऋग्भिः षोडशभिः सम्यगर्चयित्वा जनार्दनम् ॥
चरुं पुरुषसूक्तेन प्राशयेत् पुत्रकाम्यया ।
प्राप्नुयाद्वैष्णवं पुत्रमचिरात् सन्ततिक्षमम् ॥
द्वादशीं द्वादशीं सम्यक् पयसा निर्वपेच्चरुम् ।
यो जुहोति सहस्रं स याति विष्णोः परं पदम् ॥
मार्गशीर्षादिमासेषु क्रमात् पूज्यश्च केशवः ।
नारायणो माधवश्च गोविन्दो विष्णुरेव च ॥
मधुसूदन उक्तस्त्रिविक्रमो वामनस्तथा ।
श्रीधरश्च हृषीकेशः पद्मनाभो जनार्दनः ॥
पूजयित्वा जपेत् सूक्तं शतमष्टाधिकं ततः ।
होमं च पूर्ववत् कुर्यात् सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥
अपुत्रा मृतपुत्रा या या च कन्या प्रसूर्भवेत् ।
तस्या यथा सुपत्रः स्यात् तमुपायं ब्रवीम्यहम् ॥
समिधोऽश्वत्थवृक्षस्य प्रत्यचं जुहुयाच्छतम् ।
अष्टाधिकं च सघृतमुपतिष्ठेद्धुताशनम् ॥
पुनर्विष्णुं पूजयित्वा घृतहोमं समाचरेत् ।
अष्टोत्तरशतं कुर्यात् प्रत्यचं वाग्यतः शुचिः ॥
संपाताज्यं स्थापयित्वा तन्नार्यै प्राशनाय च ।
दद्यात् सा च पतिं विष्णुं नमस्कृत्य प्रभक्षयेत् ॥
तर्पयेच्च द्विजान् सम्यग् लघ्वाशी संविशेत् क्षपाम् ।
परं सप्तप्रवर्तेनावश्यं गर्भवती भवेत् ॥

अथ पुरश्चरणम्।

अरण्ये नियमैर्न्नित्यं त्रिकालं स्नानमाचरेत्।
जपेदष्टोत्तरशतं सूक्तमेतत् त्रिकालकम् ॥
मासमेकं फलाहारो मासमद्भिश्च तर्पयेत्।
आदित्य मुपतिष्ठेत मूलेनानेन नित्यशः ॥
आज्यं हुत्वा दशशतं त्रिभिर्वर्षैर्जपेद् दिने।
तद्भक्तस्तन्मना युक्ता दशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥
साक्षात् पश्यति देवं तं नारायणमनामयम्।

इति पुरुषसूक्तपुरश्चरणम्।

अथ श्रीसूक्तविधिः।

तन्त्रैव।

अथ सर्वोत्तमं वक्ष्ये श्रीसूक्तं सविधानकम्।
कलौ दारिद्र्यनाशाय नान्यत् किञ्चिन्नृणां तथा ॥
हिरण्यवर्णाम्—इत्यादि।
हिरण्यवर्णामित्यस्य ऋचो लक्ष्मीमुनिर्मतः।
चतुर्दशानां शेषाणामानन्दः कर्दमस्तथा ॥
चिक्लीतलक्ष्मीतनयाश्चत्वारो मुनयो मताः।
हृदयादितिसृणां च छन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम् ॥
कांसोऽस्मितर्चो बृहती चन्द्रावादित्यवर्णयोः।
त्रिष्टुप्छन्द उपैतु मां देवाद्यष्ट-ऋचामपि ॥
छन्दोऽनुष्टुप् समाख्यातं ताम्म आहव इत्यृचः।
प्रस्तारः पङ्क्तिरुद्दिष्टो देवते श्रीविभावसू ॥
व्यञ्जनानि तु बीजानि स्वराः शक्तय ईरिताः।
विन्दवः कीलकं प्रोक्तमङ्गुष्ठादिषडङ्गकम् ॥
हिरण्या च तथा चन्द्रा तृतीया रजतप्रभा।
हिरण्यस्रक् हिरण्याक्षा तथा हिरण्यवर्णिका ॥
एताभिर्ङेनमोऽन्ताभिः प्रकुर्यादङ्गकल्पनम्।

अथ ध्यानम्।

अरुणनलिनसंस्था तद्रजः पुञ्जवर्णा
करकमलधृतेष्टाभीतियुग्माम्बुजा च।

मणिमुकुटविचित्रालङ्कृताकल्पजालै-
र्भवतु भुवनमाता सन्ततं श्रीःश्रिये न ॥

अथ पुरश्चरणम्।

परिषिञ्चेत् त्रिशो नित्यं सूक्तैस्तैः स्नानकर्मणि ।
आदित्याभिमुखो जप्याद्यावत् तावच्च तर्पयेत् ॥
शुक्लाद्यां तिथिमारभ्य यावदेकादशी भवेत् ।
तावद्द्वादशसाहस्रं जपेन्निश्चलमानसः ॥
ब्रह्मचर्यरतः शुद्धवस्त्रदन्तादिकः सुधीः ।
पद्मैस्त्रिमधुरोपेतैर्घृताक्तेन पयोऽन्धसा ॥
श्रीसमिद्भिः सर्पिषा च प्रत्येकं त्रिशतं हुनेत् ।
द्वादश्यां द्वादशैवाथ सद्विप्रांश्चापि भोजयेत् ॥
तेन सिद्धो भवेन्मन्त्रो नात्र कार्या विचारणा ।
कुन्दमन्दारकुमुदमालतीपद्मकेतकम् ॥
नन्द्यावर्त्ताह्वयं जाती कह्लारं चम्पकं तथा ।
रक्तोत्पलादिपुष्पाणि लक्ष्म्याश्चातिप्रियाणि हि ॥
त्रिवारमन्वहं मन्त्री जुहुयाच्च यथाविधि ।
षण्मासं यः करोत्येवं सः स्याल्लक्ष्मीपतिः स्वयम् ॥

इति श्रीसूक्तपुरश्चरणम्।

अथ नवग्रहाणां वैदिकमन्त्राः ।

तत्रैव ।

तत्र भास्करमन्त्रस्य हिरण्यस्तूपको मुनिः ।
त्रिष्टुप्छन्दो देवता च सविता परिकीर्त्तितः ॥

आकृष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च हिरण्ययेन सविता रथेनादेवो याति भुवनानि पश्यन् ।

अङ्गुष्ठादिषडङ्गानि षड्दीर्घान्वितयोच्चरेत् ।
भुवनेश्याथ मन्त्रस्य पदन्यासं समाचरेत् ॥
श्रीसूक्तोक्त-ऋचास्थाने ततो ध्यायेद् दिवाकरम् ।

ध्यानं यथा ।

पद्मासनं पद्मकरं पद्मगर्भसमद्युतिम् ।
किरीटिनं सकेयूरं मण्डितं रक्तछत्रिणम् ॥
रथारूढं तस्य सव्ये त्वधिदेवाग्न्यधिष्ठितम् ।
प्रत्यधिदेवेश्वरेण सव्ये युक्तं च प्राङ्मुखम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ।
होमतुल्यो जपः कार्यस्त्वधिप्रत्यधिदैवतः ॥
करवीरादिकुसुमै रक्तचन्दनमिश्रितैः ।
दूर्वाङ्कुरैरक्षतैश्च तर्पणं स्याद्दिनेशितुः ॥

अथ चन्द्रमन्त्रः ।

अथ वक्ष्ये चन्द्रमन्त्रं गौतमोऽस्य मुनिर्मतः ।

गायत्री छन्द इत्युक्तं सोमो देवः प्रकीर्त्तितः ॥

अथायस्व समेतु विश्वतः सोमवृष्णियं भवावाजस्य सङ्गथे।

षड्दीर्घं बिन्दुयुक्तेन सकारेण षडङ्कम् ।

अथ ध्यानम् ।

किरीटिनं श्वेतवस्त्रं दशाश्वं श्वेतभूषणम् ।
पाशपाणिं द्विबाहुं तमत्रिगोत्रसमुद्भवम् ॥
जातं यवनदेशे च श्वेतगन्धानुलेपनम् ।
अनुष्टुप् छन्दसं चात्रेयर्षं श्वेतातपत्रकम् ॥
श्वेतध्वजपताकाढ्यं केयूरमणिशोभितम् ।
स्थिरीकृतं रथारूढमधिदैवततोययुक् ॥
उमा प्रत्यधिदेवेन वायव्याभिमुखस्थितम् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं सर्वश्वेतेष्वयं विधिः ।

अथ भौममन्त्रः ।

भौममन्त्रं प्रवक्ष्यामि विरूपोऽस्य मुनिर्मतः ।
अङ्गारको देवतात्र गायत्री छन्द ईरितम् ॥
अग्निमूर्धादिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् ।
अपाꣳरेताꣳसिजिन्वति ॥
अँ बीजेन षडङ्गानि चाङ्गुलीन्यास एव च ।
रुद्रस्थानेषु कर्त्तव्यः पदन्यासो द्वितीयकः ॥

अथ ध्यानम् ।

रक्ताम्बरं रक्तवर्णं रक्तगन्धानुलेपनम् ।
रक्तपुष्पैः पूज्यमानं चतुर्बाहुं किरीटिनम् ॥
वराभयगदाशूलहस्तं मेषोपरिस्थितम् ।
वशिष्ठगोत्रसम्भूतं जमदग्न्यार्षकं कुजम् ॥
जगतीछन्दसं रक्तं रक्तध्वजपताकिनम् ।
अवन्तीदेशसम्भूतं ध्यात्वा देवं प्रपूजयेत् ॥
रक्तचन्दनसंमिश्रतण्डलैस्त्र्यस्रके कृते ।
अङ्गुले द्माधिदेवेन युक्ते षापमातुरेण च ॥
युते प्रत्यधिदेवेन तत्रावाह्य प्रपूजयेत् ।

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं मधुरत्रयसंयुताः ।
खादिर्यः समिधो होमे तर्पणाद्यं च सूर्यवत् ।

अथ बुधमन्त्रः ।

बुधमन्त्रं प्रवक्ष्यामि बोद्धस्तस्य मुनिर्मतः ।
त्रिष्टुपछन्दो देवतास्य बुधो बुद्धिप्रदो मतः ॥

उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्येन मिष्ट्यापूर्ते स सृजेचामयं च । पुनः कृण्वᳪस्त्वा पितरं युवानमन्वा ताᳪसीत्वयितन्तुमेतम् ।

बुँ बीजेन षड्ङ्गानि ध्यानमस्य निरूप्यते ।
पीताम्बरं पीतवर्णं पीतगन्धानुलेपनम् ॥

पीतपुष्पैः पूज्यमानं खड्गचर्मगदावरान् ।
हस्तैर्दधन्तं सिंहस्थं चात्रिगोत्रसमुद्भवम् ॥
भारद्वाजार्षकं जातं मगधे च किरीटीनम् ।
बृहतीछन्दसं पीतच्छत्रध्वजपताकिनम् ॥
केयूरमणिशोभाढ्यमधिदेवेन विष्णुना ।
तेन प्रत्याधिदेवेन युक्तं ज्ञं चिन्तयाम्यहम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं हुनेत् तस्य दशांशतः ।
अपामार्गसमिद्भिश्च तर्पणादि ततश्चरेत् ॥

अथ बृहस्पतिमन्त्रः ।

मन्त्रं बृहस्पतेर्वक्ष्ये मुनिर्गृत्समदो मतः ।
त्रिष्टुप् छन्दो देवपतिर्वन्दितस्तस्य देवता ॥

बृहस्पते अतियदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।

बृँ बीजेन षडङ्गानि न्यासमन्त्रं समाचरेत् ।
ध्यानमस्य प्रवक्ष्यामि वरदण्डाक्षसूत्रकम् ॥
कमण्डलुं दधद्धस्तैः पीतवर्णं किरीटिनम् ।
वशिष्ठार्षं सिन्धुदेशभवं पीताम्बरावृतम् ॥
अनुष्टुप्छन्दसं चाङ्गिरसगोत्रं किरीटिनम् ।
पीतध्वजपताकाढ्यं पीतच्छत्रानुलेपनम् ॥
केयूराङ्गदशोभाढ्यमधिदेवेन्द्रसंयुतम् ।

ब्रह्मप्रत्यधिदेवेन युतं संचिन्त्य चाह्वयेत् ॥

पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं होमस्त्रिमधुरान्वितैः ।
पिप्पलस्य समिद्भिः स्यात् तर्पणं पीतपञ्चभिः ॥

अथ शुक्रमन्त्रः ।

शुक्रमन्त्रं प्रवक्ष्यामि भारद्वाजो मुनिर्मतः ।
त्रिष्टुप् छन्दो निगदितं दैत्याचार्यस्तु देवता ॥
शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यद्युपुरुषे अहनीद्यौरिवासि ।
विश्वाहि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निहरातिरस्तु ॥
शुँ बीजेन षडङ्गानि कृत्वा ध्यानं समाचरेत् ।

ध्यानमाह ।

शुक्लाम्बरं शुक्लवर्णं शुक्लगन्धानुलेपनम् ।
शुक्लपुष्पैः पूज्यमानं शौनकार्षं किरीटिनम् ॥
चतुर्भुजं दण्डधरं साक्षसूत्रकमण्डलुम् ।
पङ्क्तिश्छन्दश्च वरदं तथा कीकरदेशजम् ॥
श्वेतच्छत्रध्वजपताकिनं भार्गवगोत्रजम् ।
सकेयूरं रथारूढं श्वेताभरणभूषितम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं हुनेत् त्रिमधुरान्वितैः ।
उदुम्बरसमिद्भिश्च तर्पणादि तु चन्द्रवत् ॥

अथ शनिमन्त्रः।

शनिमन्त्रं प्रवक्ष्यामि सिन्धुद्वीपो मुनिर्मतः।
गायत्री छन्द इत्युक्तं देवता तु शनैश्चरः॥
शन्नो देवीरभीष्टये आपो भवन्तु पीतये शन्नोरभिस्रवन्तु नः।
शँ बीजेन षडङ्गानि कुर्याद् ध्यानं ततश्चरेत्।
बाणाशनं शूलधरमिन्द्रनीलसमद्युतिम्॥
सौराष्ट्रदेशजं प्रोक्तं वरदं गृध्रवाहनम्।
भृग्बर्षं काश्यपे गोत्रे जातं चापि किरीटिनम्॥
कृष्णाम्बरं कृष्णवर्णं कृष्णगन्धानुलेपनम्।
गायत्री छन्दसं कृष्णावर्णाभरणभूषितम्॥
केयूरिणं मुकुटिन कृष्णध्वजपताकिनम्।
प्रजापत्यधिदेवेन सहितं रथमास्थितम्॥
पद्मप्रत्यधिदेवेन युक्तं ध्यात्वा समर्चयेत्।

अथ पुरश्चरणम्।

सकस्तूर्यथ तैश्चायः कालद्वयङ्गुलमण्डले।
होमः समीसमिद्भिः स्यादायसार्घेन तर्पणम्॥
कृष्णपुष्पैश्चन्दनं तु कालीयं चागुरुर्भवेत।

अथ राहुमन्त्रः।

राहोर्मन्त्रं प्रवक्ष्यामि वामदेवो मुनिर्मतः।
गायत्री छन्द इत्युक्तं सैंहिकेयश्च देवता॥
कयानश्चित्र आभूवदूती सदा वृधः सखाकया सचिष्ठया वृता।

रौं बीजेन षडङ्गानि ध्यानमस्य निरूप्यते ।
करालवदनं खड्गचर्मशूलधरं वहन् ॥
कृष्णाम्बरं कृष्णवर्णं कृष्णगन्धानुलेपनम् ।
कृष्णपुष्पैः पूज्यमानं केयूरमुकुटान्वितम् ॥
पूर्वदेशे समुत्पन्नं क्रूरमाङ्गिरसार्पकम् ।
*पाटलागोत्रसम्भूतमनुष्टुप्छन्दसं ग्रहम् ॥
कृष्णच्छत्रं रथारूढं कृष्णध्वजपताकिनम् ।
सर्पाधिदैवतं पैत्रकालप्रत्यधिदैवतम् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

इत्थं संचिन्त्य नैर्ऋत्ये सूर्पाकारे तु मण्डले ।
द्वादशाङ्गुलविस्तीर्णे चाह्वयेच्छ्यामलाक्षतैः ॥
दूर्वाभिर्मधुराक्ताभिस्तस्य होमो विधीयते ।
तर्पणीयादिभिर्द्रव्यैः कौलिकाँस्तर्पयेद्द्विजान् ॥

अथ केतुमन्त्रः ।

तत्रैव ।

केतुमन्त्रं प्रवक्ष्यामि मधुच्छन्दा मुनिर्मतः ।
देवताः केतवः प्रोक्ता गायत्रं छन्द ईरितम् ॥
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशोमर्या अपेशसे समुषद्भिरजायथाः ।
कँ बीजेन षडङ्गानि ध्यानमस्य निरूप्यते ।
धूम्राद्विबाहवः पाशधराश्च विकृताननाः ॥

* पाटलीति पाठान्तरम् । 'पिठीनो' इत्यपि साधीयान् पाठः ।

किरीटिनो गृध्रवाहा मध्यदेशोद्भवा दृढाः ।
चित्राम्बराश्चित्रवर्णाश्चित्रगन्धानुलेपनाः ॥
नानाछन्दस्कका गौतमार्षा जैमिनिगोत्रजाः ।
कृष्णपिङ्गध्वजपताकिनो मुकुटिनस्तथा ॥
केयूरिणो रथारूढाः शूरा ब्रह्मादिदेवताः ।
चित्रगुप्तप्रत्यधिदेवताश्चात्र विचिन्तयेत् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं कुशा होमे प्रकीर्त्तिताः ।
मधुरत्रयसंयुक्ताश्चित्रद्रव्यैः प्रतर्पयेत् ॥

इति नवग्रहाणां वैदिकमन्त्राः ।

अथाग्निदुर्गामन्त्रः (षडाम्नाये)

तत्रैव ।

सर्वार्थसाधकं वक्ष्ये संग्रामविजयप्रदम् ।
जलन्धरवधायाहं यत्स्मरामि शृणुष्व तत् ॥
जातवेदसे सुनवामसोमम रातीयतो निदहाति वेद स नः ।
परिषदति दुर्गाणि विश्वानावेव सिन्धु दुरितात्यग्निः ।
त्रिष्टुप् छन्दो मुनिश्चास्य मरीचिः काश्यपो मतः ।
देवता जातवेदोऽग्निः षडङ्गानि समाचरेत् ॥
नवागषट्सप्तनागसप्तभिर्मन्त्रवर्णकैः ।

अथ ध्यानम् ।

विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कन्धस्थितां भीषणां
कन्याभिः करवालखेटकलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रदरासिखेटविशिखान् पाशाङ्कुशौ तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां स्मरेत् ॥

अथ पुरश्चरणम् ।

मन्त्रवर्णसहस्राणि जपेद्धोमं पृथक् पृथक् ।
वेदवेदाब्धिसङ्ख्याकं तिलसिद्धार्थ चित्रजैः ॥
मूलैश्च समिधाभिश्च वटोदुम्बरपिप्पलैः ।
अर्कप्लक्षोद्भवैश्चापि घृतेन हविषान्नकैः ॥
सर्वैर्घृताक्तैर्जुहुयात् तिलैश्चान्ते घृताहुतिः ।
ततः संतर्प्य सतिलैः कृत्वा चात्माभिषेचनम् ॥
समाराध्यवरान् देवाँस्तोषयेद्गुरुमात्मनः ।

इति दुर्गामन्त्रपुरश्चरणम् ।

वैदिकमन्त्रपुरश्चरणोपयुक्तवैदिकहोमविधिस्तु विस्तरभयान्नेह लिख्यते ।

अथ होमद्रव्यप्रमाणानि ।

(शारदायाम्)

अथात्र होमद्रव्याणां प्रमाणमभिधीयते ।
कर्षमात्रं घृतं होमे शुक्तिमात्रं पयः स्मृतम् ॥
उक्तानि पञ्चद्रव्याणि तत्समानि मनीषिभिः ।
तत्समं मधुदुग्धान्नमक्षमात्रमुदाहृतम् ॥
दधिप्रसृतिमात्रं स्याल्लाजाः स्युर्मुष्टिसम्मिताः ।
पृथुकास्तत्प्रमाणाः स्युः सक्तवोऽपि तथा मताः ॥
गुडं पलार्धमानं स्याच्छर्करापि तथा मता ।
ग्रासार्धं चरुमानं स्यादिक्षुः पर्वावधिर्मतः ॥
एकैकं पत्रपुष्पाणि तथापूपानि कल्पयेत् ।
कदलीफलनारङ्गफलान्येकैकशो विदुः ॥
मातुलुङ्गं चतुः खण्डं पनसं दशधा कृतम् ।
अष्टधा नारिकेलानि खण्डितानि विदुर्बुधाः ॥
त्रिधा कृतं फलं बैल्वं कपित्थं खण्डितं त्रिधा ।
फलान्यन्यान्यखण्डानि समिधः स्युर्दशाङ्गुलाः ॥
दूर्वात्रयं समुद्दिष्टं गुडुची चतुरङ्गुला ।
व्रीहयो मुष्टिमानाः स्युर्मुद्गमाषयवा अपि ॥
तण्डुलाः स्युश्चतुर्थांशाः कोद्रवा मुष्टिसम्मिताः ।
गोधूमरक्तकलमा विहिता मुष्टिमानतः ॥
तिलाश्चुलुकमानाः स्युः सर्षपास्तत्प्रमाणतः ।
शुक्तिप्रमाणं लवणं मरीचान्यपि विंशतिः ॥

पुरं वदरमानं स्याद्रामठं तत्समं स्मृतम् ।
चन्दनागुरुकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमानि च ॥
तिन्तिडी बीजमानानि समुद्दिष्टानि देशिकैः ।

कर्षादिलक्षणान्युक्तानि (स्कान्दे)

गुञ्जाभिर्दशभिर्माषः शाणो माषचतुष्टयम् ।
द्वौ शाणौ वटकः कोलो वदरं क्षुद्रवस्तथा ॥
तौ द्वौ पाणितलं कर्षः सुवर्णः कवलं ग्रहः ।
पिचुर्विडालपदकं तिन्दोऽक्षश्च तदद्वयम् ॥
शुक्तिरष्टमिका ते द्वे पलं निष्कचतुर्थिका ।
मुष्टिमात्रं प्रकुञ्चोऽथ द्वे पले प्रसृतिस्तथा —इति ॥

अगस्त्येन तु ।

गुञ्जाभिः पञ्चभिश्चैको माषकः परिकीर्त्तितः ।
भवेत् षोडशभिर्माषैः सुवर्णः कर्ष एव च ॥
पलं सुवर्णाश्चत्वारः पञ्च वापि प्रकीर्त्तितम्— इत्युक्तम ।

एतन्मतेऽशीतिगुञ्जाभिरेकः कर्षः स एव सुवर्णोऽपि । पृथुकाश्चिपीटकाः । गुडुची लताविशेषः । पुरं गुग्गुलुः । रामठं हिङ्गु । सोमः शम्भुः ।

अनुक्ते तु हविर्द्रव्ये तिलाज्यं हविरुच्यते ।
अनुक्ते चाञ्जनद्रव्ये घृतमेवाञ्जनं विदुः ॥
सङ्ख्यानुक्तौ सहस्रं स्याद्द्रव्यानुक्तौ घृतं तथा ।
समिधानुक्तविषये पालाश्यः परिकीर्त्तिताः ॥

तथा ।

लाजादिहोमो हस्तेन साङ्गुलेन विधीयते ।
समित्पुष्पफलादीनां होमः स्यान्मृगमुद्रया ॥
द्रवद्रव्यैः श्रुवः प्रोक्तो मन्त्रतन्त्रविशारदैः ।

इति होमद्रव्यप्रमाणानि ।

☞ चक्रपूजा विशेष

(मेरुतन्त्रे)

लक्ष्मीः कोलासुरं हत्वा शेषात्तद्रुधिरं पपौ ।
पानमत्ता तदा विप्रैर्यथेच्छं हसिता तु सा ॥
ब्रह्मणा विष्णुना वापि मयापि प्रष्टुमिच्छता ।
तदा बुद्धा महालक्ष्मीर्भूमावन्तर्हिताभवत् ॥
निःश्रीकं सकलं जातं मुमुर्षुरिव दृश्यते ।
धर्मो न चलते क्वापि न च तुष्यन्ति देवताः ॥
एवं वर्षशते जाते ब्रह्माणं शरणं गताः ।
ब्रह्मापि तव निःश्रीको दरिद्र इव दृश्यते ॥
प्रोक्तवन्तस्तु मुनयो विधे विश्रीकता कुतः ।
तदा विप्रकृतं हास्यं ब्रह्मणा बोधितं प्रिये ॥
ब्राह्मं तेजो महदिदं बिष्णुस्तूष्णीमुपस्थितः ।
युष्मत्पक्षावरोधेन हसिता श्रीः शिवेन च ॥
तेने यं कुपिता जाता गता तस्माद्रसातलम् ।
सर्वे श्रियोज्झिता विप्रा लोके निःश्रीकता ततः ॥
तस्माद्विष्णुः शिवोहं च यूयं शक्रपुरोगमाः ।
नागाश्च पितरः सिद्धा दिक्पाला यक्षराक्षसाः ॥
आराधयन्तु तां देवीं स्तुवन्तु च महास्तवैः ।
ततः सम्मिलिताः सर्वे गताः श्रीशैलपर्वतम् ॥
किञ्चिच्छोभां श्रियो दृष्ट्वा चक्रुराराधनं ततः ।
वैदिकैस्तान्त्रिकैर्मार्गैर्नानास्तोत्रैः प्रतुष्टुवुः ॥

एवं वर्षत्रयादूर्ध्वं प्रत्यक्षा श्रीर्व्यजायत ।
अपश्यच्च कृपादृष्ट्या सहासं वाक्यमब्रवीत् ॥
किमर्थं हासितं विप्रैर्देवैश्चाकुलितं कुतः ।
उपासना पुनः कस्माद्दुर्दर्शायाः कृता पुनः ॥
ततः सा तु मया प्रोक्ता सर्वं विश्वं त्वया ततम् ।
त्वत्सामर्थ्यं न जानन्ति हसन्ति त्वां च कर्म्मणा ॥
एतद्बुद्ध्वा मया हास्यं कृतं हृदयसाक्षिणि ।
प्रभावस्तु तवाज्ञातः सर्वैर्विप्रैः सुरासुरैः ॥
अतः परं प्रसीदेशे लोकयात्रां च निर्वह ।
इति श्रुत्वा मम वचस्तदा प्रोक्तं श्रिया किल ॥
इयं सुरा मे भगिनी तत्प्रधानन्तु पूजनम् ।
ये करिष्यन्ति देवस्य स देवो मोदमेष्यति ॥
यथा मायाप्रपञ्चोयं वृथा भवति मां विना ।
समस्ताश्च तथा पूजाश्चक्रपूजां विना वृथा ॥
इहलोके भोगवाञ्छा देवतात्वं परत्र चेत् ।
अपेक्षितं तदा कार्य्यं मन्त्रैर्वै चक्रपूजनम् ॥
सर्वदेवप्रियं गोप्यं तद्विधिं कथयाम्यथ ।
समस्तचक्रपूजा सा अष्टधा परिकीर्तिता ॥
सहस्रोत्पतिते कार्ये कार्ये वा पूर्णताङ्गते ।
देवतोत्साहदिवसे कौलिकस्यागमेपि वा ॥
उमामाहेश्वरे योगे योगे वा शक्तिसङ्गमे ।
बलिराज्ये कामदिने चक्रपूजातिहर्षदा ॥

प्रदोषे वाभिजिति वा निशीथे वाष्टमीयुते ।
नवम्यां चेद्भवेद्योग उमामाहेश्वराभिधः ॥
भौमाष्टम्यां चतुर्दश्यां योगोयं शक्तिसङ्गमः ।
आश्विनस्याँसिते पक्षे त्रयोदश्यादि पञ्च च ॥
बलिराज्यमिदं प्रोक्तं यथेच्छाक्रीडनाय तु ।
तत्कामदिनमित्याहुस्सोमवारे त्रयोदशी ॥
पूर्वस्मिन्दिवसे स्नात्वा देवीमभ्यर्च कामनाम् ।
कृत्वा सङ्कल्पयेच्चक्रपूजां दद्याद्बलिं पशोः ॥
तद्विधिं सम्प्रवक्ष्यामि चानुकल्पं प्रकल्पयेत् ।
बलिस्तु त्रिविध प्रोक्तस्तान्त्रिकः स्मार्त्त एव च ॥
वैदिकश्चेति तत्रादौ तान्त्रिकोष्टविधः स्मृतः ।
नरश्च महिषः कोलश्छागोऽपि सारसस्तथा ॥
कपोतः कुक्कुटश्चेति सामान्यं पूर्वपूर्वतः ।
श्रेष्टस्तत्र कलौ देवी महापीठे नरो बलिः ॥
कर्तव्यः साधकेन्द्रेण सद्यो याति च सुन्दरः ।
धातुबद्धः कृष्णकूर्चोऽक्षेत्रादिरनुलोमजः ॥
मूल्याद्गृहीतो वारीष्टो दैवतः स्वयमागतः ।
वर्षं षण्मासमथ वा यथेच्छाचारपालितः ॥
स भवेद्बलियोग्यश्च नान्यश्चौरादिकाहृतः ।
महिषः पञ्चमादूर्ध्वं दशाधस्ताद्वनोद्भवः ॥
ग्रामजोपि महाक्रूरो निस्नक्कृष्णैकवर्णकः ।
आरक्ताक्षश्चर्ध्वशृङ्गो दीर्घपुच्छस्तु मांसल ॥

एकवर्णो देवताया वर्णरूपो गदोज्झितः ।
साण्डः सशृङ्गो यूथेशो गन्धिमानौषधादिभिः ॥
विगन्धीकृत्य बलये योग्य सर्वोत्तमस्त्वयम् ।
सर्वेषामेव वर्णानां देवतानां तथैव च ॥
अधिकारः प्रीतिदश्च यज्ञेष्वेष विशिष्यते ।
मेषः सशृङ्गस्त्वजवच्छृङ्गहीनोपि कुत्रचित् ॥
अङ्गहीनो विहीनाण्डो बालो बद्धो न शस्यते ।
वर्षद्वयोर्ध्वं च गृहे पालितो बलवत्तरः ॥
मांसभारात्तथानेन समो वै सारसो वरः ।
नीलकण्ठच्छविः कण्ठे कपोतः पुष्टकन्धरः ॥
वर्षादूर्ध्वं गृहे पुष्टो बल्यर्थं योग्य उच्यते ।
सर्वेषामग्रतो रौति यः प्रातर्बहुवर्णकः ॥
मांसलस्त्वेकवर्णो वा ताम्रचूडो विशिष्यते ।
नरा द्विजैर्न हन्तव्यो विप्रेण महिषस्तथा ॥
शूकरैः समतां नीताः कुक्कुटा बलयोखिलैः ।
कूष्माण्डं नारिकेलञ्च श्रीफलं चेक्षुमेव च ॥
वस्त्रसंवेष्टितं कृत्वा छेदयेच्छुरिकादिभिः ।
एष स्मार्तो बलिः प्रोक्तः धर्म्मशास्त्रानुगामिभिः ॥
पूर्वं पूर्वत्रापि चोक्तो विशिष्टो देवतोषकः ।
यस्य यत्राधिका भक्तिस्तेन तुष्यति देवता ॥
नियमैश्च यमैर्युक्तः सकलैर्मूतिरात्मनः ।
वैदिकं तु बलिं दद्यादोदनं स्विन्नमाषवत् ॥

सरोचनमतिक्रूरदैवते वटकान्वितम् ।
बलिं सम्पूज्य विधिवद्गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥
तारं कलियुगं यज्ञेश्वरि लोहपदं वदेत् ।
दण्डायै नम इत्येष मन्त्रः षोडशवर्णकः ॥
अष्टोत्तरशतं जप्त्वा तत उत्थाय साधकः ।
देवीरूपं पशुं ध्यात्वा पुष्पं तस्मिन्विनिक्षिपेत् ॥
मन्त्रितं मूलमन्त्रेण सपुष्पाक्षतचन्दनम् ।
यदा स चालयेद्गात्रं गृहीतस्तुतदेच्छया ॥
यावन्न चालयेद्गात्रं पशुस्तावन्न हन्यते ।
उत्तराभिमुखो भूत्वा बलिं पूर्वमुखं तथा ॥
निरीक्ष्य साधकः पश्चादिमं मन्त्रमुदीरयेत् ।
पशुस्त्वं बलिरूपेण मम भाग्यादुपस्थितः ॥
प्रणमामि ततः सर्वरूपिणं बलिरूपिणम् ।
चण्डिकाप्रीतिदानेन दातुरापद्विनाशनम् ॥
चामुण्डाबलिरूपार्थं बले तुभ्यं नमोस्तु ते ।
यज्ञार्थं पशवः सृष्टाः स्वयमेव स्वयम्भुवा ॥
अतस्त्वां घातयाम्यद्य तस्माद्यज्ञे वधोवधः ।
ॐ श्रीं ह्रीं श्रीमिति मन्त्रेण बलिं मत्स्वरूपिणम् ॥
चिन्तयित्वा न्यसेत्पुष्पं कुम्भकेनास्य मस्तके ।
असे च त्वं चण्डिकायाः सुरलोकप्रसाधकः ॥
ह्रीं ह्रीं खड्गेति मन्त्रेण तं खड्गं परिपूजयेत् ।
मां हूं फडिति मन्त्रं तु जपन्सञ्छेदयेद्बलिम् ॥

एकेनैव प्रहारेण च्छिन्नो देवततुष्टये ।
प्रहारे पतिते शब्दः क्रियते यदि नापदि ॥
वर्षस्याभ्यन्तरेवश्यं राज्यनाशः प्रजायते ।
एवं दत्वा बलिं सम्पङिक्त्यकर्म्म विधाय च ॥
तृतीये प्रहरे रामा नराश्चोर्ध्वं निमन्त्रयेत् ।
अमुष्याः प्रीतये देव्या मन्मनोरथसिद्धये ॥
चक्रपूजोत्सवार्थं त्वं इवो मया मन्त्रितो ह्यसि ।
अष्टाधिका निमंत्र्यास्तु स्त्रियो न्यूनास्तु मत्कृते ॥
स्त्रीभ्यश्च पुरुषा न्यूना अधिकास्ते तु हानिदाः ।
सर्वकौलव्रतस्थाः प्राग्दक्षिणाम्नायवर्जिताः ॥
भवन्ति दीक्षानिरता निमंत्र्याश्चक्रपूजने ।
तस्यां रात्रौ तु सम्पूज्य देवं स्वपमतन्त्रितः ॥
कुलशब्दं[1] द्विधा प्रोच्य कुलजेति पिशाचिनी ।
त्रयोदशार्णं स्वाहान्तमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥
जपेन्निशि ततः पश्येच्चक्रविघ्नं तथा शुभम् ।
विघ्ने दृष्टे न कर्त्तव्यं कार्यं वा शान्तिपूर्वकम् ॥
शान्तिर्गणेश्वरो होमो ग्रहाणां भैरवस्य च ।
ततो बहिर्बलिन्दद्याभिमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥
ॐ[2] नमश्च त्रिरुच्चार्य अमुकक्षेत्रपालक ।

---

१ कुल कुलजे पिचा चिनि स्वाहा ॥

२ ॐ ॐ ॐ नमः अमुकक्षेत्रपालक एह्येहि
भगवन्पूजां गृह्ण गृह्ण बलिं भक्षभक्ष
चक्रविघ्नकरां स्तम्भयस्तम्भय हुं फट् स्वाहा ॥

एह्येहि भगवन्पूजां गृह्ण युग्मं बलिं तथा ॥
भक्ष्युग्मं चक्रविघ्नकरांस्तम्भययुग्मकम् ।
हुँ फट् स्वाहा सप्तचतुर्वर्णौ मन्त्रः प्रकीर्त्तितः ॥
दिनस्य कृत्यं निर्वर्त्य सायं चक्रं प्रपूजयेत् ।
अर्वाक्चक्रं स्त्रविद्यायास्तन्मध्ये स्थापयेद् घटम् ॥
मद्यपूर्णं तत्र देवीमावाह्यार्चनमाचरेत् ।
नानाविधानि मांसानि ह्यनेका मत्स्यजातयः ॥
चतुर्विधानि भक्ष्याणि योजयेत्सोपदंशकैः ।
साङ्गां सावरणां सम्यक्पूजयित्वा सुरीं बुधाः ॥
शक्तयश्च तथा वीराः पूज्याः पुष्पाक्षतादिभिः ।
पूजागृहस्यान्तरतस्त्रिकोणे भूगृहान्तरे ॥
उच्छिष्टभैरवं चोग्रगन्धपुष्पादिभिर्यजेत् ।
उच्छिष्टदोषो भविता चक्रपूजामहोत्सवे ॥
तद्दोषपरिहारार्थं भैरवं पूजयाम्यहम् ।
तारत्रयं तथोच्छिष्ट भैरवै हि द्वयं तथा ॥
बलि गृह्णयुगं हुँ फट् स्वाहा द्वाविंशदक्षरः ।
अनेन बलिदानं तु पूजान्तेस्य प्रकल्पयेत् ॥
पूजागारं समागत्य प्रणमेच्चक्र संस्थितान् ।
गुरुः पात्रं समादाय मद्यामृतयुतं करे ॥
परिषिञ्चेत्सामयिकानर्थशान्ति स्तवं जपेत् ।

जपन्ति देव्यो हरपादपंकजं
प्रसन्नवामामृतमोक्षदायकम् ।

अनन्त सिद्धान्तमतिप्रबोधकं
नमामि सान्तुष्टिकयोगिनीगणम् ॥
योगिनीचक्रमध्यस्थं मातृमण्डलवेष्टितम् ।
नमामि शिरसा नाथं भैरवं भैरवीप्रियम् ॥
अनादिघोरसंसारध्वान्तविध्वंसकारिणे ।
नमः श्रीनाथवैद्याय कुलौषधिविधायिने ॥
आपदो दुरितं रोगाः समयाचारलङ्घनात् ।
ये सर्वे ते विनश्यन्तु दिव्यचक्रस्य मेलनात् ॥
आयुरारोग्यमैश्वर्यं कीर्तिर्लाभः शुभं जप ।
कान्तिर्मनोरथश्चास्तु पान्तु सर्वाश्च देवताः ॥
सम्पूजकानां प्रतिपालकानां
यमीन्द्रयोगीन्द्रतपोधनानाम् ।
विश्वस्य राष्ट्रस्य परस्य राज्ञः
करोतु शान्तिम्भगवान्कुलेशः ॥
नन्दन्तु नीतिनिपुणा निरवद्यनिष्ठा
निर्मत्सरा निरुपमा निरुपद्रवाश्च ।
नित्यं निरञ्जनरता गुरवो नितान्त-
शान्ता गुणान्तमनसो हृतशोकशङ्काः ॥
नन्दन्तु योगनिरताः कुलयोगयुक्ता
आचार्यसामयिकसाधकपुत्रकाश्च ।
गावो द्विजा युवतयो यतयः कुमार्यो
नन्दन्तु भावनिरता गुरुभक्तियुक्ताः ॥

नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाद्यनिष्ठाः
शापाः पतन्तु समये द्विषि योगिनीनाम् ।
सा शाम्भवी स्फुरतु कापि समाप्यवस्था
यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ॥

याश्चक्रक्रम भूमिका वसतयो नाडीषु यास्संस्थिता
याः कामद्रुमरोमकूप निलया यास्संस्थिता धातुषु ।
उच्छ्वासामितहृत्तरङ्गनिलया निःश्वासवासाश्च या–
स्ता देव्यो रिपुवत्त्वभक्षणपरास्तुष्यन्तु कौलार्चिताः ॥

या देव्यः कुलसम्भवाः क्षितिगता या देवतास्तोयगा
या नित्यं प्रथितप्रभाः शिखिगता या मातरः स्वाश्रयाः ।
या व्योमामृतमण्डलामृतमया याः सर्वगाः सर्वदा
तास्सर्वाः कुलमार्गपालनपराः शान्तिं प्रयच्छन्तु मे ॥

ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डके वा पुरिगगनतले भूतले निष्कले वा
पाताले वानले वा सलिलपवनयोर्यत्र तत्र[1] स्थिता वा ।
क्षेत्रे पीठोपपीठादिषु च कृतपदा धूपदीपादिमासैः
प्रीता देव्यः सदा नः कृत बलिविधयः पान्तु वीरेन्द्रवन्द्या ॥

ब्रह्मश्रीशेशदुर्गा गुहवटुकगणा भैरवाः क्षेत्रपाला
वेतालादित्यरुद्रा ग्रहवसुमुनयः सिद्धयो गुह्यकाद्याः ।
भूता गन्धर्वविद्याधररक्षपितरः किन्नरा यक्षनागा
योगीशाश्चारणाद्याः पुरुषमुनिसुराश्चक्रगाः पान्तु सर्वे ॥

---

१ कुत्रेति पाठान्तरम् ।

देहस्थाखिलदेवता गजमुखाः क्षेत्राधिपा भैरवा
योगिन्यो वटुकाश्च यक्षपितरो भूताः पिशाचा ग्रहाः ।
अन्ये भूचरदिक्चराश्च खचरा वेतालकाश्चेटका-
स्तृप्ताः स्युः कुलपुत्रकस्य पिवतः पानास्मदीयं वरम् ॥
सत्यं वै गुरुदेवपितरो वेदागमा योगिनी
प्रीताश्चेत्परदेवता यदि भवेद्वेदाः प्रमाणं हि चेत् ।
शाक्तेयम्यरिदर्शनं भवति चेदाज्ञाप्य मोघास्ति चेत्
सत्यं वापि च कौलिको यदि तदा स्यान्मे जयः सर्वदा ॥
तृप्यन्तु साधकास्सर्वे समुद्राः सगणाधिपाः ।
योगिन्यः क्षेत्रपालाश्च मम देहे व्यवस्थिताः ॥
शिवाद्यनिलपर्यन्तब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम् ।
कालाग्न्यादिशिवान्ताश्च पानयज्ञेन तृप्यताम् ॥
तत्पात्रस्तु समुत्थाप्य समुद्रास्य गुरुस्ततः ।
दद्याच्छिष्याय कुम्भस्थं योगिनीभ्यः पृथक्पृथक् ॥
अथवा मिथुनं कृत्वा क्रमात्समुपवेशयेत् ।
पङ्क्त्याकारेण वा सम्यक्चक्रा कारेण वा पुनः ॥
शिवशक्तिधिया सर्वांश्चक्रमध्ये समर्चयेत् ।
तत्र मन्त्रेषु वीरेषु कार्य्याकार्य्यं न विद्यते ॥
तत्र यद्यत्कृतं कर्म्म शुभं वा यदि वा शुभम् ।
तत्सर्वं देवताप्रीत्यै जायते नात्र संशयः ॥
जल्पो जपफलं तन्द्रा समाधिरभिधियते ।
विक्रिया पूजनं प्रोक्तं छर्दितं भैरवो बलिः ॥

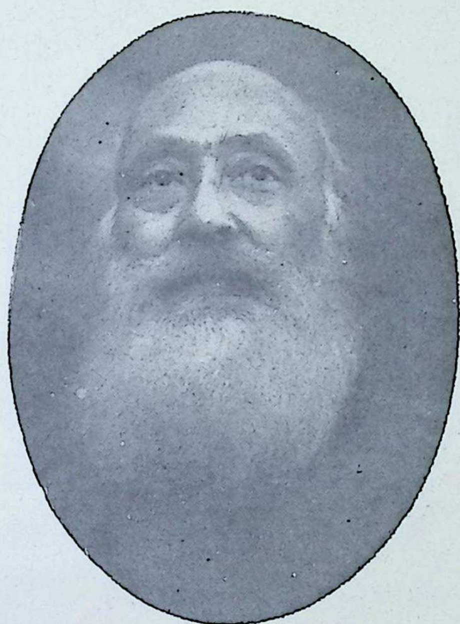
मुक्तिस्स्याच्छक्तिसंयोगः स्तोत्रं तत्कालभाषणम् ।
न्यासोऽवयवसंस्पर्शो भोजनं हवनक्रिया ॥
ध्यानं तु वीक्षणं प्रोक्तं शयनं चन्दनं भवेत् ।
तदुल्लासकृतानां च या चेष्टा सा च सत्क्रिया ॥
कार्य्याकार्य्यविचारन्तु यः करोति स पातकी ।
एतच्चक्रगता देवि विज्ञेयाः परयोगिनः ॥
येनाप्नुवन्ति मनुजाः साक्षाद्भैरवरूपताम् ।
संमोदं कोपशमनं पतनं गायनं तथा ॥
वेणुवीणादिवाद्यं च कवितारचनादिकम् ।
रोदनं भाषणं चैव समुत्थानं विजृम्भणम् ॥
गमनं विक्रिया देवि योगः इत्यभिधीयते ।
विकृतिं मनसो हित्वा यदोल्लासः प्रवर्तते ॥
तदा तु देवताभावं भजन्ते योगिपुङ्गवाः ।
कौलिकान्भैरवावेशान्यो विनिन्दति मूढधीः ॥
तं नाशयन्त्यसन्देहाद्योगिन्यो नात्र संशयः ।
यद्यद्भक्तिसमावेशादद्भुतं कौलिके जने ॥
तत्तद्भवसन्दिग्धं शुभं वा यदि वाशुभम् ।
देवतासक्तमनसः शुद्धा देवि सदा हि ते ॥
तारो नमो भगवति मद्यमांसविहारिणि ।
रतिप्रिये चक्रदेवि वद कौलिकवल्लभे ॥
सत्यं मनोगतं मेद्येत्युक्त्वा मद्यं पलान्वितम् ।
प्रदद्याच्च कौलिकेभ्यस्तन्मन्त्रान्प्रब्रुवन्ति ते ॥

तत्र कश्चिदकौलश्चेन्न सा स्फुरति भारती ।
न निन्देन्न हसेत्कुप्येच्चक्रे मधुमदाकुलान् ॥
एतच्चक्रगतां वार्तां बहिर्नैव प्रकाशयेत् ।
तेभ्यो द्रोहं न कुर्वीतनाहितं च समाचरेत् ॥
रक्ष्यां संरक्षयेतां वै गोपयेच्च प्रयत्नतः ।
चक्रे मदाकुलान्दृष्ट्वा चिन्तयेद्देवताधिया ॥
न निन्देन्न हसेद्भक्त्या स गच्छेद्योगिनीपदम् ।
प्रवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णा द्विजातयः ॥
निवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णाः पृथक्पृथक् ।
एवं चक्रस्य माहात्यं देवीपूजोपयोगतः ॥
स्त्रियोथ पुरुष षण्ढश्चाण्डालो वा द्विजोत्तमः ।
चक्रमध्ये न भेदोस्ति सर्वे देवसमाः स्मृताः ॥
चक्रमध्यगताः सर्वे पुरुषा शिवरूपिणः ।
स्त्रियः सर्वाश्च पार्वत्यस्तस्माद्भेदं न कारयेत् ।।

इति तृतीय खण्डः

बिभ्रत्यद्भुतभूतिभूतपवचोवैचित्र्यचित्रामृत–
स्रोतः शालिनि संनिबन्धनसरित्संभेदमभ्यर्हितम् ।
सन्मुक्तोपमयुक्तिभाजि दशमो रस्यस्तरङ्गोऽगमत्
सर्वोर्वीपतिनेतृनिर्मितपुरश्चर्यार्णवेऽस्मिन् नवे ॥

इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीप्रतापसिंहसाहविरचिते पुरश्चर्यार्णवे सरस्वत्यादिमन्त्रपुरश्चरणपूर्वकगायत्र्यादिवैदिकमन्त्रपुरश्चरणनिरूपणं नाम दशमस्तरङ्गः ।

रथी धनशमशेर जङ्गबहादुर राणा

शुद्धिपत्रम्

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
७	एनन्मन्त्रजपान्मन्त्री	एतन्मन्त्रजपान्मन्त्री
१२	सौधसंरूढद्यासाढं‍य	सौधसंरूढसद्यासाद्यं
१४	जक्षमेकं	लक्षमेकं
१६	देवदेवेशीभिष्ट्वा	देवदेवेशीमिष्ट्वा
१६	भैरेयाद्युपादानपूर्वकं	मैरेयाद्युपादानपूर्वकं
२०	विधायककालीकुलार्णव	विधायक कालीकुलार्णव
२३	पदमुपात्रम्	पदमुपात्तम्
२३	नोपात्रम्	नोपात्तम्
२३	विषयकाकाङ्क्षायाअनिवृत्तिप्रसङ्ग	विषयकाकाङ्क्षाया अनिवृत्तिप्रसङ्ग
२३	भैरवतन्त्रकुमारीतन्त्रादि वचनानि	भैरवतन्त्रकुमारीतन्त्रादिवचनानि
२५	वीरपरत्वमवगन्तव्वम्	वीरपरत्वमवगन्तव्यम्
२६	वीरभावेण	वीरभावेन
२६	ताद्दशस्यैय	ताद्दशस्यैव
३१	ध्यायन्तं	ध्यायन्तो
३३	अतः	अत
४२	भू पुरे	भूपुरे
४५	प्रपञ्चमं	पपञ्चमं
४६	लीदपादा	लीढपादा
४७	अद्याकालीमन्त्राः	आद्याकालीमन्त्राः
४७	परमेश्वरा	परमेश्वरी

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
५०	तैतस्य	नतस्य
५०	ह्रीँ हूँ फेँ छ्रीँ हौँ: ह्रीँ क्रोँ फ्रेँ	ह्रीँ हूँ फेँ छ्रीँ हौँ: ह्सौँ: क्रोँ फेँ
५१	श्रुतिचटी	श्रुतिचद्यौ
५२	आवद्धयोगपद्दां	आवद्धयोगपट्टां
५२	ज्वालालुप्त जगत्त्रयी	ज्वालालुप्तजगत्त्रयी
५२	गोनासाभरणैर्यक्ता	गोनासाभरणैर्युक्ता
५८	देव्यासिंहासनधराँस्ताँश्च	देव्याः सिंहासनधराँस्ताँश्च
६१	ह्यास्यं	हयास्यं
६१	निष्क्रान्त ललज्जिह्वान्वि	निष्क्रान्तललज्जिह्वान्वि
६१	युगलान्विनाम	युगलान्विताम्
६२	मिन्दिपालं	भिन्दिपालं
६२	मृत्युकानेवं	मृत्युकरानेवं
६२	श्रुत्रं	श्रुचं
६४	स्यान्नात्रसंशयः	स्यान्नात्र संशयः
६५	विश्व	विश्वं
६८	स्वाग्रादिवार्तवक्रमेण	स्वाग्रादिवामावर्तक्रमेण
६८	ह्यु मराम्नायवर्त्मनि	ह्युत्तराम्नायवर्त्मनि
७१	तार्क्ष्यर्क्षत्रश्वदन्तिभिः	तार्क्ष्यर्क्षनॄश्वदन्तिभिः
७३	पिग्राहाश्वफेरुभिः	पिग्राहाश्वफेरुभिः
७३	अहिकोदण्डपरशु घण्टामाला	अहिकोदण्डपरशुघण्टामाला
७६	समुद्धृच्य	समुद्धृत्य
७६	स्मह्रन्मन्त्रसंयुतम्	स्मरह्रन्मन्त्रसंयुतम्
८१	दक्षिण काली	दक्षिणकाली
८२	किं चन	किंचन
८५	मुख्यतया	मुख्यतमा

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
८७	व्यात्तानतया	व्यात्ताननतया
८७	स्रवदस्रौघ्यया	स्रवदस्रौघया
६५	दिस्वपि	दिक्ष्वपि
६७	वक्षस्थले	वक्षःस्थले
६७	प्रचक्तिरे	प्रचक्रिरे
१००	त्रोङ्कारः	त्रीङ्कार
१०२	मवेद्देवि	भवेद्देवि
१०२	न वासनां	शवासनां
१०५	वृन्तकर्त्रिकालङ्कृतां	वृन्तकर्त्त्रिकालङ्कृतां
१०५	कुण्डसन्निभम्	कुन्दसन्निभम्
१०६	दक्षको	दृतको
१०६	हृदिहारभूषणाम्	हृदि हारभूषणाम्
१०७	सशङ्गपालः	सशङ्खपालः
१०७	कपालकर्त्रीग्रथितोग्रमूर्धजां	कपालकर्त्त्रीग्रथितोग्रमूर्धजां
१०७	पदापिताङ्घ्रिशव	पदापि ताङ्घ्रिशव
१०८	पूर्वभानतः	पूर्वमानतः
११२	तेजोनिधिनिपूह्त्वा	तेजोनिधिन्पूह्त्वा
११६	जटाकोद्‌यग्रसंस्थितम्	जटकोद्यग्रसंस्थितम्
११६	स्च्छविलेपमाल्यवसनां	स्वच्छविलेपमाल्यवसनां
१२०	वि	हि
१२२	केनाषि	केनापि
१२२	प्रियतये	प्रियतमे
१२५	भृकुरौः	भृगुरौः
१२५	पञ्जंघाजानुलिंगगे	पञ्जंघाजानुलिंगके
१२५	निजा	निजां
१२७	श्रूलीवैकुण्ठरेफस्थं	शूलीवैकुण्ठरेफस्थं

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
१२८	घ्राणवक्त्रे	घ्राणवक्त्रे
१२८	षडर्णकान	षडर्णकान्
१२८	खेचरीबीजयो न्याख्या	खेचरीबीजयोन्याख्या
१२६	पाख्याता	या ख्याता
१३१	रत्नतेजः प्रभापुञ्ज	रत्नतेजःप्रभापुञ्ज
१३२	परशिवाङ्गस्थां	परशिवाङ्कस्थां
१३२	आनन्दमुद्रितोल्लासलीलां	आनन्दमुदितोल्लासलीलां
१३३	युतनिताम्बिनीम	युतनितम्बिनीम
१३३	नितम्बविम्बाद्विर	नितम्बबिम्बद्विर
१३७	दक्षिपाणिद्वयेन	दक्षपाणिद्वयेन
१३८	स्मरधूर्णात्रिनयनां	स्मरघूर्णत्रिनयनां
१३६	दक्षिणोर्ध्याधतो	दक्षिणोर्ध्वाधतो
१४१	शर्वी	शरवीं
१४४	भैरवीयमुदिता कुलपूर्वा	भैरवीयमुदिताकुलपूर्वा
१४५	आद्यन्तबीजयार्वह्निबी	आद्यन्तबीजयोर्वह्निबी
१४५	कसला	कमला
१४७	संक्षस्तु गायत्रमुच्तते	संक्षस्तु छन्दो गायत्रमुच्यते
१४७	ध्येयाखिलध्यैं	ध्येयाखिलयैं
१५१	वरयं	वरदं
१५२	षड्दीर्घस्वरमेदेन	षड्दीर्घस्वरभेदेन
१५५	कवजं	कवचं
१५७	कामपनाकिके	कामपताकिके
१५८	व्योघ्राम्बरां	व्याघ्राम्बरां
१५८	महाप्रौढ शवासनविरा-जिताम्	महाप्रौढशवासनविराजिताम्
१६०	श्री चक्रराज	श्रीचक्रराज

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७१	वज्रकुण्डलतण्डितम्	वज्रकुण्डलमण्डितम्
१७५	वृशबाहुं	विंशवाहुं
१७६	षोडशार्णेति शब्दब्रह्म	षोडशार्णेति मन्त्रस्य शब्दब्रह्म
१७८	त्रिमंगीभिर्गुरुन्यजेत्	त्रिभंगीभिर्गुरून्यजेत्
१७८	दिव्यौघाश्चापि	दिव्यौघश्चापि
१७८	सिद्धोघामानवौघास्त्रिधाहिते	सिद्धोघमानवौघस्त्रिधाहिते
१७८	नित्या मन्त्रं	नित्यामन्त्रं
१७८	कामेश्वर्य्या दिनामान्ते	कामेश्वर्य्यादिनामान्ते
१८६	निशिधिन्यां	निशिथिन्यां
१९२	सिद्धकाङ्क्षिभिः	सिद्धिकाङ्क्षिभिः
१९३	पाणिभ्यां मलिपूर्णरत्नचषकं	पाणिभ्यामलिपूर्णरत्नचषकं
१९३	श्यामा भुवनेश्वरी	श्यामाभुवनेश्वरी
१९३	विधेयं	विधेयं
१९४	स्वादुवक्रैः	स्वादुक्तैः
१९४	मन्त्रवित्तम	मन्त्रवित्तमः
१९६	स'यत्रीं	गायेत्रीं
१९८	विस्तरभियादुपेक्षितानि	विस्तरभयादुपेक्षितानि
१९८	पुरश्चरणस्यैवाच	पुरश्चरणस्यैवात्र
१९९	ह्री	ह्रीँ
२००	जन्द्ररेखा	चन्द्ररेखा
२००	श्रिये	श्रय
२०६	तदुक्तं (मेरुतन्त्रे) दक्षिणाम्नाये	तदुक्तं (मेरुतन्त्रे) अधराम्नाय
२०६	धनाक्षरः	घनाक्षरः
२०७	तस्मादशक्रै र्मनुजैर्न	तस्मादशक्तैर्मनुजैर्न
२०८	महाघारां	महाघोरां
२०८	नाङ्गाङ्गदां	नागाङ्गदां

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
२१०	रत्यासक्तमनौभवोपरिद्दढां	रत्यासक्तमनोभवोपरिद्दढां
२११	लक्ष्यसढ्यं	लक्ष्यसङ्ख्यं
२११	विल्वकाष्ठैघृतप्लुतैः	विल्वकाष्ठैर्घृतप्लुतैः
२१३	एह्य	गृह्य
२१६	जटिलं	जटिला
२१७	क्रौँ	क्रोँ
२१६	नेत्राणैँरस्त्रमीरितम	नेत्रमाशाणैँरस्त्रमीरितम्
२२१	नारशेऽस्य	नारदोऽस्य
२२३	मनोवाञ्चितम्	मनोवाञ्छितम्
२२३	श्रीमति	श्रीमपि
२२३	भैरवर्षि सहितं	भैरवर्षिसहितं
२२४	पूर्वद्वादिषु	पूर्वद्वारादिषु
२२४	योगिनीः	योगिन्यः
२२७	विविघेर्गायनैर्मोहतीं	विविधैर्गायनैर्मोहतीं
२२७	नित्रृदादिका	निचृदादिका
२२८	चतुर्दिक्षु	चतुर्दिक्षु
२२६	भूतशाकिग्य	भूतशाकिन्य
२३०	कदम्बविल्ककद्वारे	कदम्बविल्वकद्वारे
२३१	बलीतरङ्गमध्याबां	वलीतरङ्गमध्याभां
२३२	विन्दुनादसमायुक्त	बिन्दुनादसमायुक्तं
२३३	राजमातङ्गी तुल्यं	राजमातङ्गीतुल्यं
२३४	नमस्त्र्यछघर्णको	नमस्त्र्यछ्यर्णको
२३४	पापसद्यैः	पायसाद्यैः
२३६	तक्ष्मीश्रीमन्त्रं	लक्ष्मीश्रीमन्त्रं
२३७	वह्निजीजसमुज्ज्वलः	वह्निबीजसमुज्ज्वलः
२३८	देवदारूनमेरूभिः	देवदारूतमेरूभिः

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
२३८	सवज्जलै	सवज्जलैः
२३८	दादामीलकुचाङ्कोलैः	दाडिमीलकुचाङ्कोलैः
२३८	कुसुमामोददिङ्‌ मुखम्	कुसुमामोददिङ्‌मुखम्
२३६	तन्मन्धे	तन्मध्ये
२३६	पारितः	परित
२४०	करैर्मञ्जीम	करैर्मञ्जरी
२४७	रत्नकुद्दिममण्डपे	रत्नकुट्टिममण्डपे
२४७	महाकल्पवनान्तःस्थे	महाकल्पवनान्तस्थे
२४८	योनिचुम्बकं	योनिचुम्बनकं
२५०	वीराससं	वीरासन
२५१	पञ्चविघः	पञ्चविधः
२५२	गौरी लोके	गौरीलोके
२५२	शिवः	शिव
२५४	तुलसी वर्जितैः	तुलसीवर्जितैः
२५५	शिवं	शिव
२५६	सर्वमेय	सर्वमेव
२५६	मन्त्रसिद्धर्मय	मन्त्रसिद्धर्मम
२५६	मालयागुरू	मालयागुरुम्
२५६	अष्टगन्धत्रिपुण्ड्रस्य	अष्टगन्धत्रिपुण्ड्रश्च
२५६	सुगन्धिश्वेतलौहित्यपुष्पैः	सुगन्धश्वेतलौहित्यपुष्पैः
२५६	मुक्ताहारोपशोभिनः	मुक्ताहारोपशोभितः
२६०	सन्त्री	मन्त्री
२६१	पुण्यानि दिवसेषु	पुण्यादिदिवसेषु
२६१	यजेल्लामे	यजेल्लाभे
२६१	मानवौद्यादि	मानवौघादि
२६८	शिवः	शिव

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
२६८	प्रजपेद्यत्नतो नान्यथा	प्रजपेद्यत्नतो देवि नान्यथा
२७४	धूमक्रमः	धूम्रक्रमः
२७४	शिवः	शिव
२७५	गुप्तकौलागमम्नाय	गुप्तकौलागमम्नाम
२७६	मुखी	मुखीम्
२७८	मन्त्रमन्त्रफलप्रदा	मन्त्रयन्त्रफलप्रदा
२८०	यद्यत	यद्यत्
२८१	भावनिणयः	भावनिर्णय
२८३	वृक्षभूलके	वृक्षमूलके
२८३	ग्रहणैर्दैवतैरपि	ग्रहणैर्दैवतैरपि
२८३	द्रव्यभोक्ता च भवेत् च भवेत	द्रव्यभोक्ता च भवेत्
२८४	हेतुमनाखाद्य	हेतुमनास्वाद्य
२८४	कोप्ति	करोति
२८५	मेदोऽस्ति	भेदोऽस्ति
२८५	यद्मेदं	यद्भेदं
२८५	चन्द्रनैर्वा	चन्दनैर्वा
२८५	कुलभैरवा	कुलभैरव
२८७	रात्रो	रात्रौ
२८७	तद्नुष्ठानमेव	तदनुष्ठानमेव
२८६	कपित्थ्याकपलाण्डूमाष-पञ्चकम्	कपिण्याकपलाण्डूमाषपञ्चकम
२६०	तिलकल्प	तिलकल्कः
२६१	तरुणसकलमिन्द्दोबिभ्रती	तरुणसकलमिन्दोर्बिभ्रती
२६३	बिन्द्ध वींशयुतो	बिन्द्ध घींशयुतो
२६४	ह्सौँ	ह्सैँ
२४६	कजस्थिताम	कजस्तिजाम्

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
२९५	मृतभयघटाक्ष	मृतमयघटाक्ष
२९६	पलण्डुं	पलाण्डुं
२९८	दिक्या:	दिक्पा:
२९८	सरस्वती	सरस्वतीम्
२९८	पूर्णचन्द्रस्यामारुणाम्बराम्	पूर्णचन्द्रस्यामरुणाम्बराम्
३००	अधराम्नाये	पश्चिमाम्नाये
३०१	क्लीं	क्लीँ
३०९	अन्नपूर्णयन्त्रम	अन्नपूर्णायन्त्रम
३१०	हूँ	ह्रूँ
३११	छन्दोष्णिदेवता:	छन्दोष्णिग्देवता
३१२	कृष्णवाससेशेतविश्वसहस्रहिम्	कृष्णवाससेशतेविश्वसहस्रहिम्
३१२	ज्वालाजिह्वें	ज्वालाजिह्वे
३१३	नो ऽरयक्रूरां	नोऽरयक्रूरां
३१४	विवासमम्	विवाससम्
३१४	पाश्चादपमार्गें	पाश्चादपाम र्गें
३१४	हामेन	होमेन
३१५	पश्चमं स्हीँ स्हूँ स्हौँ	पश्चमं स्हूँ स्हीँ स्हौँ
३१६	तोन्येव	तयव
३१६	तन्मातानुयायीनां	तन्मतानुयायीनां
३१८	समय कुब्जिका वदेव	समयाकुब्जिकावदेव
३१८	समानमेकभवेति	समानमेकमेवेति
३१८	कुचभरणमिताङ्गीं	कुचभरनमिताङ्गीं
३१८	सर्वभूषाभिरामाम्	सर्वभुषाभिरामाम्
३१८	स्वस्व गुरु परम्परानुसारेण	स्वस्वगुरुपरम्परानुसारेण
३१८	कुब्जिका मन्त्रस्य	कुब्जिकामन्त्रस्य

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
३१६	कपालवरदन्तथा	कपालंवरदन्तथा
३१६	दोर्भिरत्नालङ्कारभूषिनाम्	दोर्भीरत्नालङ्कारभूषिताम्
३१६	चक्रा	शुक्ला
३१६	कलशसंपूर्णौं	कलशसंपूर्णौ
३१६	रम्भास्तम्भापमौ	रम्भास्तम्भोपमौ
३२०	ह्रा	ह्रस्वा
३२०	क्रोधदृष्टिर्महासिंह	क्रोधदृष्टिर्महसिंहं
३२०	चक्रकेशा	वक्तकेशा
३२०	(वै)	(वैः)
३२०	उपदिष्टव्या	उपदेष्टव्या
३२१	क्ष	च
३२१	मुण्डं पात्रं धरं	मुण्डपात्रधरं
३२१	वृषासनसंस्थितम्	वृषभासनसंस्थितम्
३२२	नृत्यन्मूर्ध्वं	नृत्यन्नुर्ध्वं
३२२	कच्चीकटिस्तु	काञ्चीकटिस्तु
३२२	कुल्जीरूपा	कुब्जीरूपा
३२२	षङ् वक्त्रा	षड्वक्त्रा
३२१	पीतजलं	पीतंजलं
३२२	भवेद्रक्तमीराजं	भवेद्रक्तमीशजं
३२३	महादेव्वा	महादेव्या
३२३	भुजैर्यक्ता	भुजैर्युक्ता
३२४	मूर्द्धिस्थं	मूर्ध्निस्थं
३२४	नाममालिनी	नामभालिनी
३२५	बामे	वामे
३२५	इव	करि
३२५	सुतोर्ध्वौ	सुतोर्ध्वे

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
३२६	त्रिशुलचक्र	चक्रत्रिशुले
३२६	विद्याभयदगजकरः	विद्याक्षमालाभयदगजकरः
३२६	खट्वाङ्गघण्टविद्या	खट्वाङ्गाघण्टविद्या
३२६	धनुश्चषककरी	धनुचषककरी
३२६	कर्म्मकुब्जि	कर्म्मकुब्जी
३२६	अपूर्वेण	व्यपूर्वेण
३२७	मेदितम्	भेदितम्
३२८	दिपितं	दिपिनं
३२८	यान्वितमाम्बिकायाः	यान्वितमम्बिकायाः
३४४	शुमादिकाः	शुमादिकः
३४४	विशश्यति	विनश्यति
३४८	ब्जैँ वीजं	ब्जैँ (जौँ) वीजं
३५१	बीज	बीजं
३५२	धन्याख्यां	धान्याख्यां
३५२	धन्या	धान्या
३५५	गुरोर्लब्धमनुर्मन्त्रो	गुरोर्लब्धमनुर्मन्त्री
३५५	शुद्धाचारा	शुद्धाचारो
३५८	पञ्चत्रिंशद्वर्णमिता	पञ्चत्रिंशद्वर्णमितो
३६०	पुंसा	पुंसां
३६०	प्राणीशान्तर्दले	प्रागीशान्तर्दले
३६२	महाकाल	महाकालः
३६२	नात काल	जातकाल
३६४	क्रमान्यमेत्	क्रमान्न्यसेत्
३६८	ब्राम्ह्याद्याः	ब्राह्म्याद्या
३६८	विश्वस्वापि	विश्वस्यापि
३६९	व्यापिकाञ्जिलिकं	व्यापिकाञ्जलिकं

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
३७०	उत्तानौ तु करौ तत्र शक्तिः प्रोक्ता तमोमयी कूर्मस्त्व-धोमुखो वामस्तादृग्दक्षेण पृष्ठके	उत्तानौ तु करौ तत्र शक्तिः प्रोक्ता तमोमयी मत्स्यस्तु संमुखीभूतौ युक्तानामकनिष्ठकौ ऊर्ध्वसंयुक्त-वक्राङ्गुल्यः शेषाः शक्तिर्हिरण्मयी कूर्मस्त्वधोमुखो वामस्तादृग्दक्षेण पृष्ठके
३७१	भारत	भूरत
३७२	सवेनीयतया	सेवनीयतया
३७२	भार्जनाद्धर्गो	भर्जनाद्धर्गो
३७४	आघः	आद्यः
३७४	अक्तैर्यु	अक्तीर्वैर्यु
३७५	सलब्ध्वा	संलब्ध्वा
३७८	तद्वत	तद्वद
३७६	करतल कर पृष्ठाभ्यां	करतलपृष्टाभ्यां
३७९	भुवनंत्रह्मा	भुवनत्रह्मा
३७९	सप्तहस्तासो	सप्तहस्तासो अस्य
३७९	अस्यो त्रिधा	त्रिधा
३७९	महादेवो	महोदेवो
३८१	यथा	तथा
३८३	त्रिशूलौमभिमन्त्रयेत्	त्रिशूलमभिमन्त्रयेत्
३८३	मुपतिष्टते	मुपतिष्ठते
३८४	स्नापयेच्छिम्	स्नापयेच्छिवम्
३८८	तिलहोमनायुतेन	तिलहोमेनायुतेन
३८८	लमेत्	लभेत्
३८९	स्थापयेत् त म्रगात्रके	स्थापयेत्ताम्रपात्रके
३९०	एकादशक्षरं	एकादशशरं

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
३६०	कदचिदुत्तमर्णस्व	कदाचिदुत्तमर्णस्य
३६१	वैकङ्कलीश्च	वैकङ्कतीश्च
३६७	बुःखं	दुःखं
४००	अलामे	अलाभे
४०१	विष्गुर्योगिनां	विष्णुर्योगिनां
४०२	जप	जपं
४०३	पूर्व	पूर्वं
४०६	निवमेन्नित्यं	निवसेन्नित्यं
४०६	निवेशयत्तमृतं	निवेशयन्नमृतं
४१०	केयूरमणिशोमितम्	केयूरमणिशोभितम्
४११	मिश्रतण्डलस्त्र्यस्रके	मिश्रतण्डुलैस्त्र्यस्रके
४११	खादियः	स्वादियं
४११	वोद्धस्तस्य	बौद्धस्तस्य
४१५	कौलिकांस्तर्पयेद्द्विजात	कौलिकाँस्तर्पयेद्द्विजान्
४१६	विश्वाना!वेव	विश्वानावेव
४२१	तव	तत्र
४२३	निरुक्कृष्णैकवर्णकः	निरूकूकृष्णैकवर्णकः
४२४	सकलैर्मूतिरात्मनः	सकलैर्मूर्तिरात्मनः
४२६	इवो	श्व
४२६	स्वपमतन्त्रितः	स्वयमतन्त्रितः
४२६	वहिर्वलिन्दद्याभिमं	बहिर्वलिन्दद्यादिमं
४२८	जप	जयः
४२६	रिपुवक्ष	रिपुपक्ष
४२६	वानले	वा नले
४३०	गुरुदेवपितरो	गुरुदेवदेवपितरो

पृष्ठम्	अशुद्धम्	शुद्धम्
४३०	दद्याच्छिष्याय कुम्भस्थं योगिनीभ्यः पृथक् पृथक् अथवा मिथुनं कृत्वा क्रमात्समुपवेशयेत्	दद्याच्छिष्याय कुम्भस्थं योगिनीभ्यः पृथक् पृथक् पात्रे तथैव वीरेभ्यश्ये तरेभ्यः स्वयं पिवेत् स्त्रीणामन्यतमं स्थानं पुंसामन्यतमं पृथक् अथवा मिथुनं कृत्वा क्रमात्समुपवेशयेत्
४३१	तत्तद्धवसन्दिग्धं	तत्तद्धवत्यसन्दिग्धं
४३२	हनेत्कुप्येच्चक्रे	हसेत्कुप्येच्चक्रे